

Raftul
Denisei

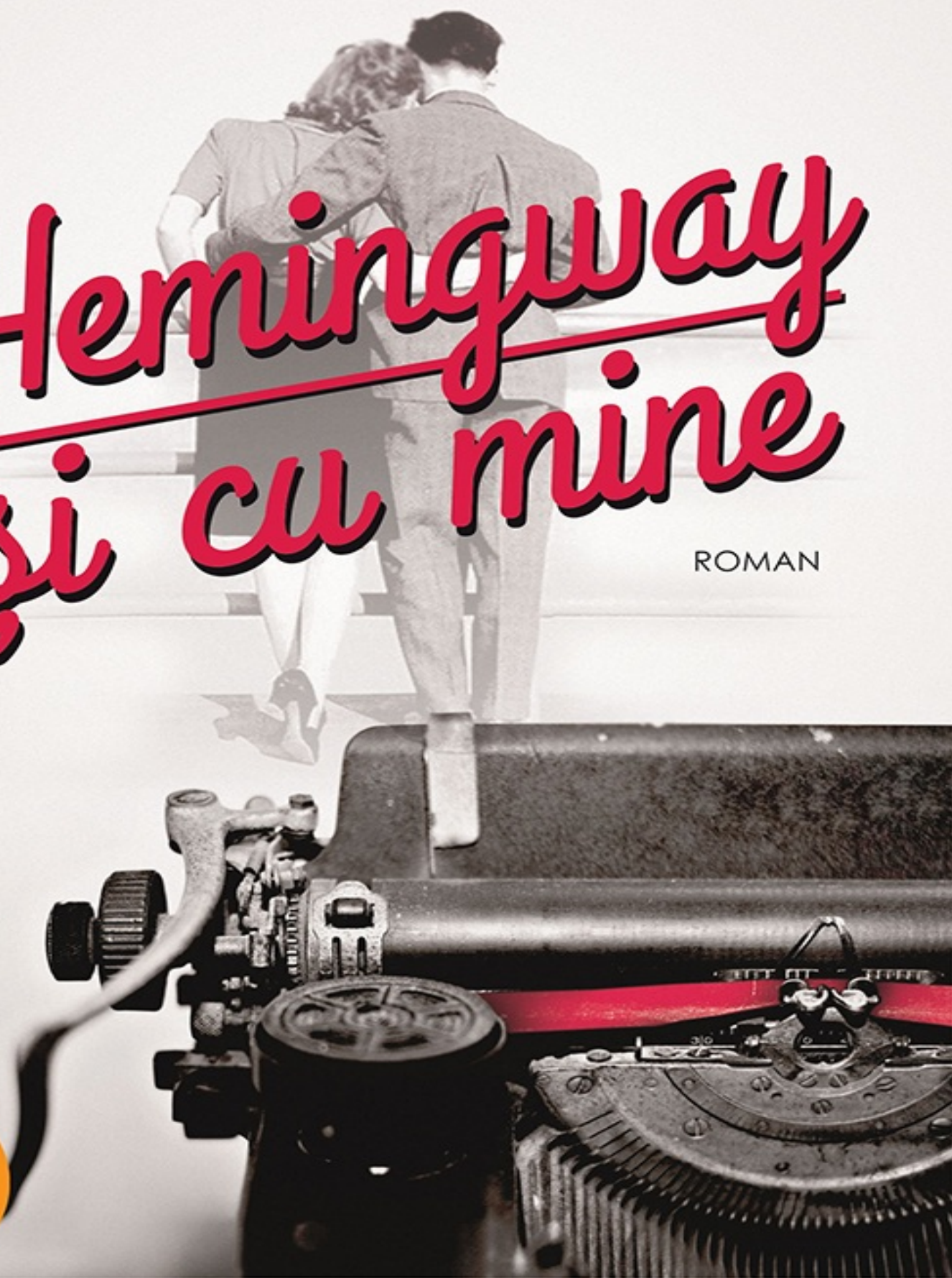
AUTOAREA BESTSELLERULUI SOȚIA DIN PARIS

PAULA MCLAIN

Hemingway și cu mine

ROMAN

book
HUMANITAS
fiction

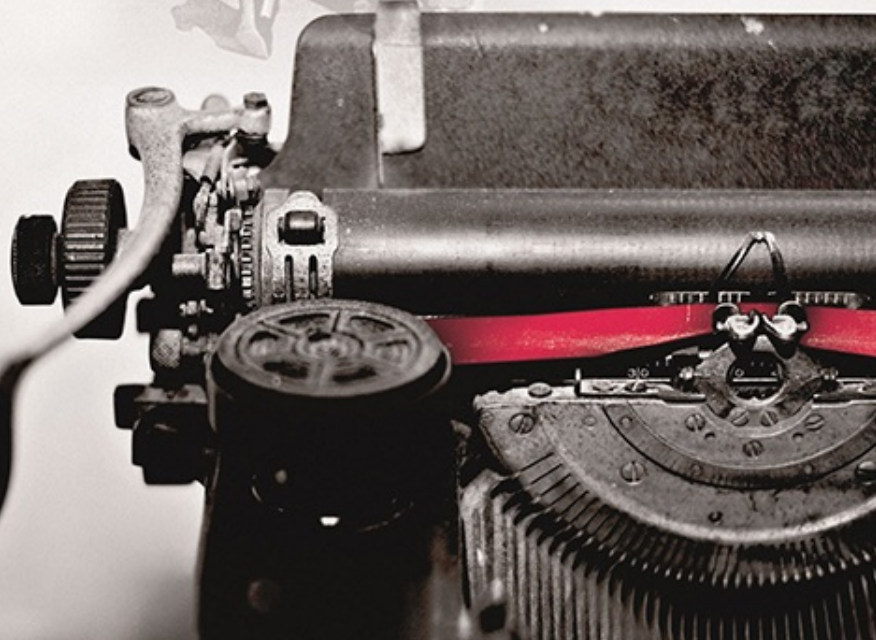
Raftul
Denisei

AUTOAREA BESTSELLERULUI SOȚIA DIN PARIS

PAULA MCLAIN

Hemingway și cu mine

ROMAN

PAULA MCLAIN

Hemingway
și cu mine

Traducere din limba engleză și note de
VERONICA D. NICULESCU

Colecție coordonată de DENISA COMĂNESCU

PAULA McLAIN

LOVE AND RUIN

Copyright © 2018 by Paula McLain

All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2019, pentru prezenta versiune românească (ediția digitală)

ISBN: 978-606-779-531-8 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021.311.23.30

Cuprins

[Prolog](#)

[I. La întrecere cu umbrele](#)

[II. În Spania, cu băieții](#)

[III. Aproape acasă](#)

[IV. Tranșee](#)

[V. Soarele și luna și soarele](#)

[VI. Un anotimp al năruirii](#)

[Epilog](#)

[Nota autoarei](#)

[Mulțumiri](#)

[Despre sursele bibliografice](#)

Pentru Julie Barer

Dincolo de „acum“ nu mai e nimic. Cu siguranță nu există nici un „ieri“ și nici „mâine“ nu există. Câți ani trebuie să treacă până să-nțelegi asta?¹

Ernest Hemingway, *Pentru cine bat clopotele*

¹. Ernest Hemingway, *Pentru cine bat clopotele*, traducere de Ionuț Chiva, Editura Polirom, Iași, 2014, p. 205.

Prolog

Un pic înaintea zorilor zilei de 13 iulie 1936, în timp ce trei asasini escaladau un zid înalt ce împrejmua o grădină din Tenerife, sperând să ia pe nepregătite grupul de paznici înarmați, eu dormeam într-o cameră micuță din Stuttgart, așteptând ca viața mea să înceapă.

Ucigașii erau profesioniști. Se mișcau fără să scoată un sunet, urcând pe niște frânghii ascunse, fără să se uite deloc unul la celălalt sau să se gândească la orice altceva în afară de acțiunea lor imediat următoare. Au sărit fără să scoată un sunet de pe zid pe pământ, trecând invizibili printre umbre și furișându-se încet spre ținta lor.

Era asemenea desfășurării unei simfonii. Planul lor era să-i răpună pe paznici unul după altul, tăindu-le gâtul. Apoi aveau să forțeze ușa de dincolo de verandă și să urce treptele de marmură către camera fetei. María del Carmen, așa o chema, avea zece ani și-și dormea somnul dulce până când o frânghie avea s-o sugrume rapid și pernele aveau să-i strivească fețișoara. Apoi către dormitorul stăpânului, unde urmau să se debaraseze de ultimii câțiva paznici. Totul trebuia să fie înfăptuit fără să se tragă un singur foc. Generalul și frumoasa lui soție nu trebuiau să se agite deloc în patul lor de dincolo de ușă, trupurile lor să fie neclintite, ca dintr-un tablou de Velázquez, înainte de sosirea morții.

Toate acestea începuseră să se deruleze, însă atunci unul dintre paznici s-a întors brusc și focul mitralierei a spart liniștea nopții. Asasinii s-au împrăștiat, abia reușind să scape cu viață. Generalul s-a trezit când au răsunat împușcăturile, dar după ce-a aflat de la oamenii lui ce se întâmplase n-a făcut decât să se ducă înapoi la culcare, împleticindu-se. Tentativele de asasinat la adresa lui nu erau rare, mai ales în perioada aceea, când el se afla în preajma lucrului pe care și-l dorise și pe care-l aștepta, asemenea unui tigru, din umbră.

Peste cinci zile, a început revolta plănuită din Maroc. Generalul a transmis un mesaj prin care le cerea tuturor ofițerilor din armată să se alăture insurecției și să răstoarne guvernul spaniol. Apoi și-a trimis soția și fiica într-o ascunzătoare din Franța, iar el a fost dus pe străzile din Tenerife, unde deja începuseră

împușcăturile, până la un avion de Havilland Dragon Rapide care îl aștepta. Purta haine civile și ochelarii fumurii și, pentru o și mai bună deghețare, își răsese binecunoscuta mustață.

După toate acestea, a fost doar un fleac decolarea micului avion cochet, care avea să-și ducă pasagerul în Africa de Nord, unde acesta urma să-și pregătească armata ce va cuceri în curând teritoriile din Spania. Pe drum într-acolo, și-a pus uniforma de-un kaki vioi, încinsă cu o centură roșie cu auriu. Și uite-așa, a devenit generalul Francisco Franco, proaspăt scăpat din exil. Gata să înceapă un război pe care lumea întreagă va fi nevoită să-l încheie.

Și ce făceam eu pe-atunci, la douăzeci și șapte de ani, când Franco încerca să cucerească Spania? Stăteam într-o umbră tot mai groasă, ca toți ceilalți, fie că ne dădeam seama sau nu.

Trupele germane pătrunseseră de curând în Renania și erau puse în aplicare legile de la Nürnberg, care le interziceau evreilor să se căsătorească și să aibă copii cu cetățeni „puri” ai Reichului, îi împiedicau să meargă la școlile publice și să aibă anumite afaceri și îi declarau, alături de afro-germani și țigani, dușmani ai *Volksgemeinschaft*², în așa fel încât naziștii să-și poată proteja sângele arian într-un stat întemeiat pe criterii rasiale. Totul era extraordinar de șocant și complet greșit. Și totuși, aproape că te puteai preface că nimic din toate astea nu se întâmplă, văzându-ți de viață și gândindu-te că e ceva ce n-are de-a face cu tine.

Eu locuiam de câțiva ani la Paris, cu intermitențe, încercând să fiu scriitoare și îndrăgostindu-mă adesea, fără să am cine știe ce succes nici la una, nici la alta. Îmi doream la nebunie să creez un personaj la fel de scriitor și bine conturat ca Lady Brett din *Fiesta*, însă, fiindcă nu puteam, mă mulțumeam cu încercarea de-a fi eu însămi ca ea. Purtam fuste lungi cu pulovere tricotate și stăteam în cafenele fumând prea mult, mijind ochii și zicându-le „Bună, dragă” unor oameni pe care nu-i cunoșteam aproape deloc. Comandam cocteiluri mult prea tari pentru mine, râdeam de situațiile disperate și mă aruncam cu ochii închiși în experiențe de tot felul, adică spre bărbații căsătoriți. Dar cel mai rău era să merg singură acasă după aceea, sub un cer murdar, violet, fără să mă simt deloc ca Lady Brett, ci tristă, singură și complet derutată în legătură cu ce ar trebui să fac și cine să fiu.

Ceva lipsea din viața mea – din mine – și mi se părea că scrisul ar putea umple sau repara acest gol sau m-ar putea vindeca pe mine de mine. Aveam doar o

vagă idee, însă o urmasem credincioasă, de la St. Louis la New York, de la New York la Paris, de la Paris la Cannes și la Capri, iar acum la Stuttgart, unde intenționez să mă documentez. Începusem de curând un roman despre o pereche de francezi tineri care aveau să întreprindă lucruri curajoase și importante în numele pacifismului politic – să facă grevă alături de mineri, în minele de cărbune, și să simtă bastoanele metalice ale jandarmilor, toate în numele dreptății sociale.

Povestea mi se părea îndrăzneță și serioasă când stăteam aplecată asupra carnetelor mele în Weltkriegsbibliothek, dar în fiecare zi exista o clipă când ieșeam din bibliotecă și dădeam piept cu lumea reală. Cât de naivă și zadarnică părea ideea de pacifism atunci când vedeam străzile pline de Cămășile brune.

Într-o zi, eram la cinematograful când doi soldați ai Reichului au intrat și au scos în stradă o evreică tânără care stătea pe scaunul ei, în fața mea, apucând-o de ceafă ca pe-un câine. Luminile s-au stins și bobina cu filmul a reînceput să se rotească, dar de-acum nu mai puteam să stau liniștită în scaun și să mă distrez. Pe drum înapoi spre pensiunea unde locuiam, am tresărit de câteva ori surprinzându-mi reflexia într-o vitrină. Păream destul de ariană, cu bucle blonde, ochi de un albastru deschis și un nas puternic și drept. Moștenisem trăsăturile de la părinții mei, în fond, care trecuseră ușor drept protestanți în antisemitul St. Louis. Dar în familia mea exista sânge evreiesc, de ambele părți.

De la Stuttgart, m-am dus la München, unde totul a devenit și mai sumbru și mai amenințător. Am citit despre lovitura de stat a lui Franco în ziarele naziste, care relatau totul într-un stil lăudăros și sarcastic. Regimul republican aflat în prăbușire rapidă era descris ca o haită de „jigodii roșii“, în vreme ce Franco strălucea, un prinț al poporului spaniol. Nu mai conta că guvernul pe care-l răsturnau el și acoliții lui era produsul primelor alegeri democratice după șaiszeci de ani. Nu mai conta că ființe nevinovate erau măcelărite pentru ca o mână de oameni să poată revendica puterea și dominația absolută.

Când m-am întors la Paris, Franco declarase deja legea marțială și jurase să „unească“ iar Spania cu orice preț, chiar dacă asta însemna masacrarea a jumătate din populație. Mare parte a armatei spaniole se alăturase naționaliștilor, în vreme ce civilii neinstruiți se străduiau să apere orașele și satele. Pamplona, Ávila, Zaragoza, Teruél, Segovia și întreaga Navarra au căzut ca piesele de domino în nici o lună. Oricine vorbea împotriva loviturii de stat devenea o țintă. În vechiul oraș maur Badajos, naționaliștii au adunat aproape două mii de oameni în Plaza del Toros – voluntari din miliții și fermieri, și femei, și copii –

și-au tras în ei cu mitralierele, lăsând trupurile acolo unde au căzut și plecând mai departe, spre Toledo, unde aveau să facă același lucru.

Dar și mai rău era că se formau alianțe cumplite. Naziștii germani au trimis în Spania bombardiere ale Luftwaffe, ultimul model, și trei mii de soldați, în schimbul unor resurse minerale, cupru brut și minereu de fier care în curând aveau să-l ajute pe Hitler în urmărirea scopurilor sale criminale. Au fost trimise submarine și alte bombardiere, sute de nave încărcate cu materiale și ofițeri bine pregătiți ca să-i instruiască pe oamenii lui Franco și să-i transforme în ucigași și torționari mai pricepuți.

Și Mussolini a sărit în ajutorul lui Franco, „împrumutându-i“ optzeci de mii de soldați și alcătuind al treilea dinte mortal al furcii fasciste. Și astfel, după ani de complotări sinistre, aproape peste noapte Europa a devenit un loc diferit, unul mult mai amenințător. Orice părea posibil.

În Uniunea Sovietică, Stalin avea planurile lui, dar în clipa asta erau multe de câștigat dacă ajuta Spania republicană. A așteptat să i se alăture marile democrații din Vest cu armament de vânzare, dar guvernul Franței era crunt divizat, iar Marea Britanie părea mai preocupată de aventurile amoroase ale regelui Eduard VIII cu Wallis Simpson. În Statele Unite, Roosevelt era preocupat de remedierea efectelor devastatoare ale Marii Crize Economice și totodată era prins în chinurile campaniei electorale pentru realegerea sa. Și, în fond, America avea de analizat serios solicitările de ajutor ale Spaniei. Circulau zvonuri supărătoare cum că anarhiștilor și sindicaliștilor din miliții li se dădeau arme dacă se alăturau cauzei republicanilor – o poziție greu de sprijinit când acasă teama de comunism era atât de mare.

Roosevelt a optat pentru embargoul privind furnizarea de armament pe termen nelimitat, jurând să țină America departe de războaiele străine cât de mult timp posibil. Dar pentru unii dintre noi, care priveam umbrele adâncindu-se de-a lungul întregii toamne a anului 1936, nu exista noțiunea de război străin. Forțele naționaliste se răspândeau prin sate nevinovate, omorând zeci de mii de oameni la trecerea lor. Când au bombardat Madridul, înconjurând-o din trei părți, noi ne-am simțit responsabili. Republica Spania încercase să devină democratică, doar pentru a fi lovită fără milă și chinuită. De ce nu ne-ar fi preocupat?

Încet, încet, și apoi toți deodată, mii de oameni au început să se ofere voluntari. Brigăzile internaționale erau alcătuite din oameni veniți din Franța și America, Canada, Australia, Mexic. Majoritatea bărbaților nu erau soldați instruiți. Majoritatea, de fapt, nu ținuseră niciodată o armă în mână, și totuși

apucau ce arme puteau – revolvere rămase de la tații lor, puști de vânătoare, pistoale, măști de gaze de la magazinele de bricolaj – și urcau în trenuri, pe vapoare, în avioane de marfă.

Era o cruciadă frumoasă și, deși nu mi-a fost limpede imediat cum îmi voi găsi și eu rolul în ea, mai târziu am privit totul în felul acesta: Să vezi timpul ascuțindu-se până devine doar un punct, s-ar putea ca ăsta să fie cel mai norocos și pur lucru cu putință. Să simți lumea ridicându-se și scuturându-te zdravăn, insistând să te ridici și tu, cumva. Într-un fel. Să te trezești și să te întinzi, dureros. Să te schimbi, complet și irevocabil – cu acele mijloace pe care le ai la dispoziție – în omul care trebuia să fii dintotdeauna.

Pentru mine, războiul din Spania o să strălucească mereu în lumina schimbării greu câștigate. A fost ca o îndrăgostire. Sau ca atunci când privești sus, pe cer, și vezi o săgeată arzând, ce strigă să fie urmată. A fost simplu și complicat totodată. Și eram pregătită să spun da, chiar dacă aveau să fie puse în mișcare mult mai multe lucruri decât eram eu capabilă să prevăd sau să-mi imaginez. Iar dacă aveam să-mi pierd în curând inima pentru totdeauna, pentru a nu mi-o mai regăsi niciodată, și să pierd absolut totul – eram pregătită și pentru așa ceva. Viața mea părea să aibă nevoie de asta. Era un ceva care mă chema să-l urmez. Până la urmă, n-a fost vorba de nici un fel de alegere. N-aveam decât să merg înainte, cu ochii larg deschiși și cu palmele de asemenea deschise, dornică să plătesc prețul.

Notă

2. În traducere exactă, comunitatea poporului (germ.).

PARTEA ÎNTÂI

La întrecere cu umbrele

ianuarie 1936 – martie 1937

1

Orice s-ar zice, m-am născut o călătoare, voiam să merg peste tot și să văd totul. Amintirea mea cea mai clară, de la cinci sau șase ani, este a dimineții în care am scris, nu strâmb și grăbit, ci cu grijă: *Dragă mama, ce frumoasă ești. Ești foarte bună cu mine. La revedere. Martha.* Am găsit o pioneză și-am prins scrisoarea de stâlpul scării în spirală, în partea cea mai de sus, și apoi am ieșit pe ușa casei fără să iau cu mine nimic și fără să scot un sunet. Tropăind hotărâtă pe stradă – căci pusesem totul la cale cu mult înainte –, m-am furișat în căruțul omului care ne aducea gheață, cu speranța că voi ajunge undeva departe de St. Louis, în lume.

În toată acea lungă zi de vară am stat complet ascunsă și-am fost exaltată. În parte datorită faptului că eram un pasager clandestin și a felului în care fugisem singură, în taină. Dar și mai convingătoare era straniețea a ceea ce vedeam prin crăpăturile căruțului – fabrici, cartiere și întinderi mari, întortocheate ale orașului pe care nu le văzusem niciodată și nici măcar nu le bănuisem. Eram fericită și chiar am uitat de foame până la asfințit, când am zărit Parcul Forest Hills și mi-am dat seama că nu călătoriserăm decât într-un cerc larg, cunoscut.

Acea primă călătorie de una singură mă dezamăgise, însă chiar și așa mi-a deschis ochii. Eram o călătoare și cu asta basta. Până la vârsta de douăzeci și șase de ani văzusem mare parte din Europa, înotasem goală în trei oceane, întâlnisem diplomați și bolșevici. Facultatea nu îmi putuse menține interesul treaz, așa că o abandonasem, câștigând cât să pot să trăiesc în stilul meu. Părea imperios nu numai să fiu mereu în mișcare și să simt lucruri, dar și să fiu eu însămi, să trăiesc viața mea, nu pe-a altcuiva.

Însă în ianuarie 1936 mama mi-a trimis o telegramă prin care mă chema acasă,

în St. Louis, spunând că tata era bolnav. M-am dus cu trenul, frământând agitată telegrama în buzunarul hainei pe drum, până am făcut-o bucățele. Căci, de când mă știam, mama avusese mereu grijă să nu permită nimănui să-i vadă îngrijorările. Însă tensiunea și anxietatea răzbătuseră acum chiar și din puținele cuvinte înșirate rapid ale telegramei, iar eu nu știam cum îi voi găsi, pe ea și pe tata, și dacă o să fac față întâlnirii cu el, bolnav și slăbit. Să fac față lucrurilor, așa cum erau.

Mama mea, Edna, a fost mereu Steaua Polară a cerului meu, fiind și cea mai bună dintre toate ființele în viață. Era caldă, inteligentă și extraordinar de generoasă și, deși își petrecuse întreaga viață militând pentru drepturile femeilor și era mereu gata să se afle de partea corectă a lucrurilor, a oamenilor, a cauzelor, toate campaniile, marșurile și discursurile publice nu au împiedicat-o deloc să fie mamă și soție. În fiecare seară se oprea din ceea ce făcea în clipa în care auzea cheia tatălui meu în broască. Apoi cobora iute scările exact când el pătrundea pe ușă, își așeza pălăria gri de fetru pe suportul de lemn și o săruta.

Acest ritual de seară era un gest tandru, cel mai vechi obicei de-al lor. Dar părea să fie și o promisiune pecetluită a viitorului. A unei încrederi totale, care se ducea cât de departe cu putință. A tuturor sărutărilor ce vor urma. Îmi amintesc că, atunci când eram mică, mi se părea că pentru mama nu era nici un fel de efort să se afle la ușă în fiecare seară. Timpul uneltea, fără îndoială, la asta – încetinind pentru ca ea să poată opri toate celelalte treburi și să se afle exact acolo în clipa când ușa se deschidea larg, zi de zi. Însă bineînțeles că greșeam. Era vorba despre un efort imens și, de asemenea, de voință. Și de alegere, și de hotărâre. Celelalte treburi erau lăsate baltă pentru ca ea să poată ajunge pe scări. Da, chiar dacă eu nu le-am văzut sau auzit niciodată cum se prăbușesc.

Tatăl meu, George Gellhorn, era un obstetrician renumit și respectat, cu program de lucru încărcat și poziții didactice la două spitale, și-un fel strălucit, impecabil, de-a se purta în lume. Era acel tată-stâlp, ca scos direct dintr-un roman de George Eliot, care se ocupa de familia sa cu nespusă grijă, având precizia mecanismelor interne ale unui ceas elvețian; la fel și de pacienții lui. Și de toate.

În biroul lui erau mii de cărți aranjate în ordine alfabetică, cu cotoarele perfect aliniate. Și el le citise pe toate. Când eram mică, mi se părea că știe tot ce era de știut, și totul despre mine. Poate că de aceea încercam mereu să-i fiu pe plac și să-i câștig aprobarea, pentru ca, în cele din urmă, să devin fiica pe care o vedeam licărind în ochii lui, plină de promisiuni și posibilități. Probabil că asta a fost

dificultatea cea mai mare din viața mea, să ajung la o înțelegere cu adevărul. Sigur că acea fiică nu exista. Nu avea cum.

De la gara din St. Louis, am închiriat o mașină care să mă ducă pe McPherson Avenue, unde am rămas în fața unei uși mari, lustruite, și mi-am permis să mă gândesc, o clipă prelungă, ce-ar fi să fug, în loc să intru și s-o încasez. Ultima oară când fusesem acasă, eu și tata ne certaserăm așa de rău, încât nu-mi puteam aminti cuvintele lui fără să mă crispez. Iar acum el era grav bolnav, poate pe moarte.

Ușa s-a deschis larg și a apărut mama, privindu-mă de parcă făceam o nebunie.

— Marty! Intră. O să mori de frig.

Când m-a tras în casă și-n brațele ei, simplul ei miros m-a dat gata. Apă de lavandă, pudră de față și rufărie curată. Fiecare clipă din viața mea îi aparținuse ei, dansurile din două în două săptămâni și micul dejun de sâmbătă, glasul ei fredonând pe deasupra apei care curge sau repetând fragmente de discurs pe care și le pregătea mereu dinainte, în cap. Picnicurile de la amiază, doar cu noi două, la Creve Coeur, lângă cascadele înspumate, unde mă rugam ca ea să nu moară niciodată. Și serile petrecute pe veranda noastră din față, cu cărțile întoarse ca niște corturi, în poală, când lumina scădea, și fluturi de noapte albi se agățau în ușa de plasă.

Era de parcă s-ar fi deschis niște stăvilare, să mă aflu acolo, pe aceeași întindere stacojie a covorului persan unde pierdusem nenumărate jocuri de bile cu frații mei. Toate călătoriile pe care le făcusem, străduindu-mă să fiu eu însămi, nu mai contau aici, unde nimic nu se schimbase. Nu se schimbase mobila de mahon sau meșteșugul cărților care stăteau așezate la locul lor, pe rafturi. Nici luciul de coajă de ou de pe pereți, nici calitatea luminii ce pătrundea printr-un vitraliu pe palier. Era lumina copilăriei. Aveam toate vârstele pe care le-avusesem cândva.

— Cum se simte? am întrebat după ce-am reușit să mă adun.

— O să știm mâine mai bine.

Avea chipul posomorât și încordat, era greu și să-l privești, și să-ți întorci privirea de la el. Mama era încă o femeie frumoasă și avea să fie mereu. Dar vedeam că grijile îi gravaseră împrejurul ochilor ca albăstrelele și de-a lungul maxilarului, la fel și nopțile nedormite. Fâșii argintate din păr i se desprinseseră din coada joasă pe care o purta mereu, iar bluza cu nasturi, strânsă în talie, era

șifonată sub șiragul de perle.

Nu voiam să întreb dacă doctorii menționaseră ceva de cancer, și într-un fel nici nu puteam. Cuvântul acesta îmi fusese în gând tot drumul de la Connecticut încoace, dar mi l-am reținut, plumburiu și ascuțit ca lama, când o urmam în tăcere spre locul unde se odihnea el. De-a lungul coridorului, pe lângă secrete și oglinda rotundă, candelabrul greu, fiecare lucru cunoscut era solid și bine ancorat, exact în locul unde trebuia să se afle. Așezat pe colț, sub scară, pianul cu coadă avea niște partituri, cu una dintre nocturnele lui Chopin, deschise pe suportul destinat lor, deși nimeni n-o mai cântase de mulți ani, probabil de când fratele meu cel mai mic plecase la facultatea de medicină din Virginia.

— Vine și Alfred? am întrebat.

— La sfârșitul săptămânii, dacă reușește să scape. Abia ce-a început o serie nouă de cursuri.

Am așteptat să-i menționeze pe George și pe Walter, cei doi frați mai mari ai mei. Ambii erau în Est, căsătoriți, cu copii mici. Dacă veneau și ei, atunci chiar era așa de cumplit pe cum mă temeam. Dar n-a făcut decât să meargă în continuare.

La etaj, dormitoarele din copilărie ale fraților mei fuseseră transformate de mult în camere de oaspeți, în vreme ce al meu, de la etajul al treilea, de sub streșini, era păstrat cu toată grija acordată unei capsule a timpului. Abia așteptam să ajung acolo mai târziu, dar acum era asta – tatăl meu mai slab decât îl văzusem vreodată, cu tenul aproape cenușiu, în așternuturi galbene. Era proptit pe o pernă, cu ochii închiși. Însă nu dormea.

Telegrama spunea că suferea groaznic din cauza stomacului și că urma să fie operat. Mai târziu aveam să aflu mai multe, că ani de zile ținuse secretul ca să nu aflăm noi, luptându-se să ascundă simptomele, durerea, de toată lumea, chiar și de mama, fiindcă credea că e pe moarte. În toate lunile lui de tăcere, lucrurile se înrăutățiseră.

— A venit Marty, spunea vocea mamei mele acum.

Ochii lui s-au deschis, iar buzele i-au schițat un zâmbet.

— Martha.

Am simțit brusc că mă fac foarte mică și că există două versiuni ale mele, fetița care fusesem cândva și cea pe care el dorise să o așeze în locul ei. Ambele îl iubeau, dar nu fuseseră niciodată în stare s-o spună. Fiindcă acolo, alături de sentimentele tandre, era și furia, dorința de a-l răni, alături de dorința de a-l îmbrățișa și rămâne așa pentru totdeauna.

Mama m-a împins ușurel înainte, spre scaunul care fusese tras lângă pat, apoi s-a dus la locul de la fereastră, unde a deschis un ziar. Când am luat mâna lui într-a mea, am văzut că era slabă și brăzdată de vene, dar caldă. Când îl ținusem ultima oară pe tata de mână?

— O să fie totul foarte bine, a zis el, înainte să pot eu spune ceva. Am parte de cei mai buni chirurghi din St. Louis.

— Credeam că tu ești cel mai bun chirurg din St. Louis.

Era o glumă cam seacă, dar el mi-a zâmbit, înainte să fie cuprins de un spasm. Accesul a pus stăpânire pe el, schimbându-i chipul, iar eu a trebuit să mă uit în altă parte, oriunde. Când durerea s-a risipit și a rămas întins acolo, respirând greu și bând niște apă, mi-a zis:

— Ți-am citit cartea. E minunată.

Era pe noptiera lui. Manuscrisul, pe hârtie simplă, al celei mai noi strădanii de-ale mele, *Necazul prin care am trecut*.³ I-l trimiseseam în dar chiar înainte de Crăciun, deși nu fusese o decizie ușoară. Prima mea carte, un roman, nu putuse s-o citească până la capăt și-mi spusese asta, zicând că e vulgară. Lucrasem la ea vreme de doi ani când eram în Europa, apoi găsisem singură un editor și promisem chiar și-un mic avans. Dar ai fi zis că făcusem vreun târg pe piața neagră, după felul în care își exprima el dezamăgirea într-o scrisoare lungă și pătimasă. Personajele mele erau imorale și frivole. Nu înțelegea de ce mă obosisem, când erau atât de multe lucruri despre care merită să scrii. *Ce căutare nebună*⁴ urmărea trei studente care erau disperate să se descopere, călătoreau peste tot, primeau bărbați în patul lor, făceau sifilis și înaintau astfel prin viață pe bâjbâite, rezultând un film mizer al singurătății. Cu siguranță el îmi văzuse propriile eșecuri în pagini, deși eu nu voisem decât să-i arăt ce dialoguri istețe scriam și cât de răvășitor descriam marea.

I-am citit scrisoarea aspră iar și iar, fierbând de supărare și dorindu-mi să scuip, ca răspuns la fel și fel de lucruri oribile. Însă în spatele furiei mele se afla un soi de rană nesfârșită. La un moment dat, am făcut ghemotoc paginile și le-am aruncat la coș, dar asta nu rezolva nimic. Absolut toate cuvintele se aflau încă în mine, bine împlântate într-un colț adânc al inimii fremătând de mânie, unde ticăiau și fumegau ca și cum s-ar fi putut detona în orice clipă.

Dar cartea asta, a doua, era complet diferită, un volum de povestiri despre oamenii greu încercați de Marea Criză, iar eu intenționasem ca, scriind-o, să fac bine.

— Chiar ți-a plăcut? l-am întrebat acum, incapabilă să-mi rețin tonul plângăreț.

— E tristă în mare parte, bineînțeles. Și-mi imaginez că s-ar putea să fie mai greu de găsit un contract pentru asta, după cronicile primite pentru cea dinainte.

A spus-o fără nici o urmă de răutate, ca și cum ar fi vorbit despre ouă sau despre ploaie.

— Dar poate că lucrurile nu funcționează așa.

— Ba chiar așa, dar n-o să renunț. N-aș suporta să fi lucrat atâta degeaba.

— Sigur că n-o să renunți.

Mama s-a ridicat și acum stătea în capătul patului, la picioarele tatei.

— Noi, cei din familia Gellhorn, nu ne dăm bătuți. Și, apropo, și mie mi se pare minunată. Ai făcut personajele alea să pară atât de vii. Sunt teribil de reale.

— Mulțumesc, m-am auzit zicând, în timp ce mă luptam cu un tăvălug de emoții.

Voiam ca părinții să fie mândri de mine și să mă ia în serios. Mai voiam și să scap de toate grijile, să mă simt completă și să am nevoie doar de propria-mi confirmare. În tot cazul, asta a fost bariera cu care m-am luptat totdeauna.

— Trebuie să fim la spital la șase fix, ne-a reamintit mama și apoi mi-a întins mâna.

Am luat-o, simțindu-mă brusc mai obosită ca oricând.

— Hai să-l lăsăm pe tata să se odihnească.

2

În dimineața următoare, înainte de ivirea zorilor, eu și cu mama l-am coborât pe tata și l-am înghesuit în mașină, învelindu-i bine picioarele cu pături, de parcă vremea ar fi fost problema, și nu chestia aceea, orice ar fi fost ea, care-l mânca pe dinăuntru. Începea să ningă.

La Spitalul Barnes, i-au făcut internarea și apoi l-au scos repede prin niște uși batante, de lemn, în vreme ce noi două am așteptat la bufet, unde am băut cafea proastă, și apoi ne-am mutat într-o sală de așteptare anostă. Afară furtuna se întetea, aruncând un cearșaf alb, silențios, peste lume. Părea singura cale de-a păstra o noțiune a timpului – să privești cum se adună stratul din ce în ce mai gros de zăpadă pe pervazuri și pe mașinile din parcare aflată la cinci etaje sub noi, semănând tot mai mult cu niște dâmburi de zahăr.

— O să fie bine, ne tot spuneam una alteia, când și când.

— Da, o să fie.

Era un talisman pe care îl tot împlTEAM și despleTEAM, repetând întocmai aceleași cuvinte până când ele deveneau verigi dintr-un lanț al speranței sau al credinței sau ce-o fi fost acel lucru care le leagă.

Apoi, mai târziu în acea zi, unul dintre chirurghi a venit înspre noi cu boneta în mână, iar eu m-am gândit c-aș prefera să dispar de pe fața pământului decât să aud ce avea să ne spună. Abia de-am putut rezista să-i văd gura mișcându-se. Dar apoi, surpriză. Vestile erau bune.

Era cancer, până la urmă, însă tumora fusese scoasă ușor și întreagă și nu părea să se fi extins nicăieri. Urma să-l mai țină pe tata în spital până se mai întrema, dar aveam toate motivele să fim optimiști.

— Ah, slavă Domnului, a exclamat mama și ne-am strâns în brațe.

O simțeam tremurând când râdeam amândouă printre lacrimi și brusc mi s-a ridicat o apăsare de pe inimă. Porumbelul unui magician, eliberat.

Pe drum spre casă, mai târziu, după ce l-am văzut și ne-am convins și mai mult că totul chiar va fi bine, am făcut un ocol de câteva mile cu mașina ca să ajungem la patiseria germană de la piața Soulard și să ne luăm prăjituri cu mac. În bucătăria noastră, mama a încălzit lapte într-un ibric și era de parcă venise iarăși Crăciunul, numai că acum cu un dar mai bun. Laptele a fost pus într-o ceașcă grea și i-am savurat căldura între palme în timp ce mama mă întreba ce-am mai făcut. Acum, după atâta îngrijorare și tensiune, puteam în sfârșit vorbi firesc.

I-am povestit despre casa închiriată în New Hartford, Connecticut, unde mă ascunsesem ca să scriu în ultima vreme. Despre ce mult îmi plăcea cămăruța mea cu un birou, care dădea spre o pajiște întinsă, și cum mi se păruse o comoară incredibilă să am atâtea luni la dispoziție, să nu trebuiască să fiu altundeva și să nu trebuiască să mă gândesc la nimic presant.

Nu băgasem de seamă că i se schimbase expresia în timp ce vorbeam.

— Ar trebui să vii acasă, a zis ea după ce-a tăcut o vreme. Nu-i politicos să-ți deranjezi prietenii un timp atât de îndelungat.

— Ah, pe Fields nu-l deranjează.

W.F. Fields era binefăcătorul meu din acea perioadă. Încă nu-l consideram un prieten; nu ne cunoșteam de mult timp.

— Nu se pune problema. El oricum nu-i niciodată acolo, fiindcă lucrează la

oraș.

— Dar nevasta lui?

— E burlac, mama, iar casa lui e enormă. Abia dacă are habar că stau acolo.

Mi-am dat seama de greșeala făcută în clipa în care mi-au ieșit cuvintele pe gură. Bineînțeles că avea să fie mult mai deranjată de faptul că nu era nici o nevastă în peisaj, decât de posibilitatea că aş profita de generozitatea lui Fields. Și, deși nu le-a spus, am auzit următoarele cuvinte, văzându-i crisparea: *Ce-o să zică lumea?*

— E absolut în regulă, am încercat să-i explic.

Nu era vreun subiect de melodramă ieftină. Fields nu fusese niciodată iubitul meu, nici măcar vreo cucerire. Era genul de universitar încuiat, cu cunoștințe enciclopedice despre China. Îl cunoscusem la o petrecere din Washington și ajunseserăm să discutăm despre scrisul meu și munca asta nouă, la un volum de povestiri lungi bazate pe unii dintre oamenii pe care îi cunoscusem când călătorisem în State, ca reporter corespondent al FERA⁵. Nu reușisem să-i uit pe oamenii aceia – asta fusese tot ce zisesem, și că ar fi drăguț să am un loc unde să mă pot cufunda în liniște, așa cum fusese Parisul pentru Fitzgerald și Hemingway. „Păi, nu prea aduce a Paris“, îmi răspunsese el, iar apoi îmi expusese pe larg oferta casei lui de la țară, unde își petrecea sfârșiturile de săptămână. N-am văzut nici un motiv să refuz. Și asta era tot. Mai târziu, se dăduse o dată la mine, când folosisese casa pentru o escapadă hibernă, dar asta se întâmplase după trei Martini-uri tari, ce-i drept, iar eu îl respinsesem cu destulă ușurință. Râseserăm de toată povestea mai târziu.

Știam că nu pot să-i spun toate astea ca s-o liniștesc. Așa că i-am zis pur și simplu:

— Chiar pot să am grijă de mine.

Apoi am mutat discuția spre articolele pe care le trimisesem în ultima vreme către reviste. În ultimii ani, încercasem să mă apuc serios de jurnalism, dar din câte se părea nu aveam pregătirea necesară. Sau poate era din cauza felului în care arătam. Când și dacă reușeam să stabilesc o întâlnire, editorii mă măsurau din priviri, îmi priveau picioarele lungi, hainele bune și părul și mă catalogau mai degrabă ca pe-o persoană cu o poziție importantă în societate, decât o membră a Ligii Junioarelor⁶. Singura colaborare pe care reușisem s-o găsesc consta în scrierea de sfaturi pentru frumusețe destinate femeilor cu timp la dispoziție: tratamente pentru adolescenți, tehnici de bronzat, ultimele tendințe în

coafură. Douăzeci de dolari pentru o mie de cuvinte. Era stupid și restrictiv și nu-mi folosea decât o fărâma din inteligența sau din opiniile mele. Mă mânca de vie. Dar ce puteam face?

Mama a ascultat fără să comenteze, în timp ce laptele din cești ni se răcea. Știam că voia mai mult pentru mine, și voia ca eu să vreau mai mult pentru mine. Când eram mică, scrisesem poezie în fiecare zi, visasem la gloria literară. Acum totul se reducea la spumante și cremă pentru cuticule și de-abia reușeam să trăiesc din asta.

— Mi-ar plăcea să te am aici, mi-a zis când seara era pe sfârșite și venise vremea de culcare. E un gest egoist, știi.

— Tu n-ai fost egoistă nici o zi din viața ta.

— Am strâns niște bani. Dacă vrei să lucrezi la ceva ce... atunci... Vorbele i s-au stins, șovăielnice, dar numai pentru o clipă. Ne-ar plăcea să te ajutăm. Hai acasă. Scrie aici.

— Ah.

N-aș zice că m-a surprins. Ultima lună fusese grea și epuizantă pentru ea, și sigur că și-ar fi făcut mult mai puține griji în privința mea dacă aș fi locuit pur și simplu aici, la etaj. Am simțit că mă privește în timp ce mă gândeam cum să-i răspund.

— E o ofertă minunată, am zis în cele din urmă. Lasă-mă să mă gândesc la ea, bine?

Apoi am sărutat-o, am lăsat ceștile în chiuvetă și-am început să urc scările în tăcere. Covorul gros îmi înghițea pașii, în vreme ce simțeam cum ceva începea să mă strângă pe dinăuntru și panica prindea a pâlpâi ușor.

Dacă ar fi fost după părinții mei, n-aș fi renunțat niciodată la facultate, poate numai ca să câștig Premiul Nobel pentru Literatură sau pentru o căsnicie la fel de lungă și stabilă ca a lor. Însă eu mă dusesem la Albany pentru un post la ziar, unde nimeni nu scrisese vreodată proză sau poezie nemuritoare, și unde mă ocupam de textele care anunțau nunți și prânzuri oferite de asociațiile femeilor și mă străduiam să trăiesc din patru dolari pe săptămână, într-o cameră micuță care mirosea a varză murată. Când am obosit, m-am revoltat. Mi-am luat cele două geamantane, mașina de scris și cei șaptezeci și cinci de dolari și-am pornit cu vaporul spre Paris.

Am încercat și acolo să caut posturi de jurnalist, dar, după cum am fost rapid informată, toate mă depășeau cu mult. Așa că m-am angajat ca fată care spală

părul, la un coafor, scriind când puteam și dormind foarte puțin, cumpărându-mi mai degrabă buchețele de violete decât micul dejun, ori de câte ori mă simțeam deprimată.

În vremea asta, părinții mei își făceau griji, mai întâi pe ascuns, apoi pe față. Tata a început să-mi trimită scrisori neliniștite, una după alta, dorindu-și să mă aducă acasă, fără îndoială, sau să mă convingă să mă potolesc în vreun fel. Dar toate astea n-au făcut decât să mă determine să-mi trăiesc viața la și mai mare viteză, să-mi lărgesc și mai mult orizonturile.

Așa l-am întâlnit pe Bertrand de Jouvenel, un jurnalist francez de stânga, calm, arătos și foarte căsătorit. Totul s-a petrecut așa de repede, că n-am avut timp să-mi pun întrebări. Fusesse cândva legendarul și dezirabilul iubit al lui Colette. Ea era mama lui vitregă și-l sedusese pe când el avea doar cincisprezece ani. Toate astea ar fi trebuit să mă facă să fug în direcția opusă, însă eu m-am simțit doar intrigată, iar apoi orbită de cât era de flămând de mine, și de disperarea pe care-o simțeam când ne străduiam să fim împreună, deși părea imposibil. Soția lui, Marcelle, nu voia să-i acorde divorțul.

Am fost amanți aproape cinci ani. Din când în când, întrezăream ce fac și mă îndepărtam de el, cu rucsacul doldora de ciorna zdrențuită a primului meu roman, hotărâtă s-o apuc în sfârșit pe drumul cel bun. Dar el venea repede după mine, iarăși și iarăși, și vechiul haos reîncepea.

Mă învârteam în cerc. Plângeam de stingeam. Și o luam de la capăt.

Ca să fiu sinceră, nu doar părinții mei dezaprobau legătura cu Bertrand. Fiecare prieten căruia îi pasase vreodată de mine își exprima cu voce tare îngrijorarea pentru fericirea mea. El nu era liber să mă iubească. Indiferent cât îmi promitea c-o va face pe Marcelle să se răzgândească, de fapt n-avea să-i forțeze mâna. Faptul că stăteam cu el și în aceste condiții crea impresia generală că mă lasam exploatată ca o gheișă ieftină. Devenisem o poveste moralizatoare.

Când în sfârșit eu și Bertrand ne-am eliberat unul de celălalt, m-am dus acasă să-mi ling rănilor, însă mi-am priceput repede greșeala.

— Ce-ai de gând cu viața ta, Marty? tuna tata. *Experiență* n-ar trebui să fie un cuvânt obscen, dar în cazul tău se pare că este.

— Nu fi nedrept, tată. O să mă reapuc de carte acum. Vreau să scriu. Știi bine. De fapt, asta-i tot ce mi-am dorit cu adevărat întotdeauna.

— Atunci scrie, zicea el sleit.

Eram în biroul lui și nu mă puteam abține, mă simțeam de parc-aș fi fost unul

dintre pacienții lui așteptând cel mai crunt verdict. Stăteam în fața biroului său masiv, ordonat, în vreme ce în spatele umerilor lui dreپți stăteau aliniate pe rafturi, ca un pluton de execuție făcut pe comandă, dicționalele medicale, manualele și celelalte cărți pe care le citise și le iubise toată viața.

— Scrie, și fă-o acum, în loc să tragi foloase de pe urma chipului drăguț și-a părului frumos. Încetează să fii așa fermecătoare.

Mă amețeau cuvintele lui usturătoare. Îmi țiuiau urechile.

— Dacă sunt fermecătoare, e vina ta și a mamei.

— Te temi, pur și simplu, să fii singură.

M-am holbat la el, rănită și furioasă, dar mai ales tristă. Tristă că nu puteam îndrăzni să-i spun că s-ar putea să aibă dreptate. Chiar în acea clipă, un alt pretendent aștepta deja în culise, deși eu nu mărturisisem asta nimănui. Și era tot căsătorit.

— Trebuie să înveți să trăiești cu tine, nu cu alții, a continuat el. Asta-i partea grea. Când vei învăța să-ți accepți propria fire, o să începi să te liniștești și n-o să mai fii așa bezmetică. Poate că atunci n-o să te mai arunci așa, n-o să mai faci asemenea alegeri îngrozitoare.

— Eu n-am nici o problemă cu felul în care mă port, i-am zis, deși nu era adevărat, de fapt, chiar nu puteam să mă abțin. Nu-ți cer sfatul.

— Nu, nu mi-l ceri. Îmi dau seama.

S-a întors cu spatele și a privit pe fereastră. Era toamnă, iar platanii de pe strada noastră erau aurii și încă viguroși, așa cum doar natura reușește să fie. Străluceau. Când și-a reîntors privirea spre mine, a zis:

— Faci colecție de oameni fiindcă ai nevoie de părerea lor despre tine. Nu-i un spectacol plăcut.

— Atunci, nu te uita, îi zisesem, iar apoi plecasem, înainte să mă apuc să strig tot ce simțeam.

Că detestam felul atent în care mă cerceta. Că-l iubeam așa de mult, că aveam o gheară în măruntaie. Că eram pierdută și înspăimântată. Că mă străduiam din răsputeri, deși părea să nu fie niciodată, niciodată de ajuns.

3

Toată săptămâna, eu și cu mama am mers la spital și-am văzut ce frumos se refăcea tata. Nu mai avea pleoapele grele, iar operația îl eliberase și de durere,

dar și de povara spaimei și-a tainei.

Mă simțeam și eu ușurată acum, că lucrurile se schimbaseră. Avea să se vindece și să se înzdrăvenească, urmând să se întoarcă la pacienții lui. Avea să trăiască. Dar eram conștientă și de-o mică voce interioară care-mi șoptea că băătăia pe care o dădeam în jurul caracterului meu avea să continue la fel ca înainte. Nici nu se punea problema că mi-aș fi dorit să moară. Gândul acesta ar fi fost de neimaginat. Dar îmi doream ca lucrurile dintre noi să devină în sfârșit mai simple.

Mama, în schimb, a găsit de cuviință să-i spună de Fields și de casa din Connecticut. Chiar și de pe patul de spital, el a început să mă preseze să revin acasă, fluturând cuvinte precum *nepotrivit*, *egoist* și *infantil*. Intenția lui era să ridice în mână o oglindă, nu un ciocan. Însă eu simțeam doar lovituri.

În cele din urmă le-am explicat limpede – lui și mamei – că mă întorceam în Est ca să fac ceea ce făceam, indiferent de părerea lor; că nu pricepeam deloc de ce răneam eu pe cineva. El strânsese în pumni barele laterale ale patului de spital și se trăsese în sus, ca să fie mai înalt și mai drept. Văzând ce efort presupunea asta, mă simțeam eu slăbită.

— Marty, există două feluri de femei, a zis. Și, cel puțin deocamdată... Ei, cel puțin deocamdată, tu ești de celălalt fel.

Nu-mi amintesc ce i-am răspuns, doar că mă gândeam că n-o să-l pot ierta vreodată. Rănită și mică, cu capul vuindu-mi, am gonit către casă, mi-am făcut bagajul și-am luat primul tren înspre Est.

Odată suită în tren, m-am dus ținută la vagonul-restaurant. Era plin de oameni de afaceri, exact genul de tipi în legătură cu care m-ar fi avertizat tata. Simplul fapt că mă aflam acolo, comandând un Martini și dându-mi jos haina, ar fi zis el, însemna că cer să fiu agățată.

Am comandat un whisky cu sifon în timp ce ne îndepărtam de St. Louis și nu peste mult timp un bărbat în cămașă Brooks Brothers și cu cravată tricotată a venit și s-a așezat în fața mea.

— Pot să vă ofer ceva de băut?

— Am deja de băut, mulțumesc.

— Atunci permiteți-mi să vă plătesc eu băutura aceea. Sau puteți să aveți câte una în fiecare mână.

— Fac mizerie.

El a zâmbit.

— Putem să vă aducem un prosop. Încotro mergeți?

— La New York.

— Fată de oraș, carevasăzică?

— Mă străduiesc.

Nu voiam să zic mai multe sau să mă explic, nu în fața lui.

Era rumen la față de parcă stătea să pocnească, dar avea o cămașă frumoasă. Purta pantofi scumpi, foarte lucioși, și o verighetă groasă și strălucitoare, nu că asta ar fi contat. Nu voiam absolut nimic de la el, numai o distracție de-o clipă.

Când ospătarul mi-a adus a doua băutură, aceasta s-a tot clătinat pe măsuta îngustă amenințând să se verse până când am băut-o, imediat după prima. Bărbatul lucra în asigurări, așa mi-a zis. Nu-mi mai amintesc despre ce-am mai vorbit, doar că creștea niște ogari. Mai târziu, pe undeva prin Pennsylvania, m-a comparat cu unul dintre câinii ăia supli și capricioși și apoi a încercat să mă sărute.

Mă dusesem la baie și el venise după mine, de parcă îi transmisesem un semnal. De fapt, n-o făcusem, însă deocamdată apropierea lui era în regulă, fiindcă împingea la o parte toate celelalte lucruri. Când umerii lui m-au ținut de peretele ce se zgâlțâia, pe coridor, am închis ochii și i-am gustat interiorul gurii, măslina verzi și alcool pur. Însă apoi el a început să se miște excesiv, respirând zgomotos. Se împingea cu burta în mine și m-a prins de talie, apoi de sâni.

— Ia zi, care-i treaba? m-a întrebat când l-am oprit.

— Îmi place doar sărutatul.

— Hai că ești amuzantă.

Părea derutat și un pic enervat.

— Păi, și-atunci cum se face că ești cu mine, aici?

Nu sunt cu tine, am zis în gând, simțind băutura năvălind prin mine ca fumul.

— Uite-așa. Sunt fericită, asta-i tot.

— Nu pari fericită. De fapt, pari mai tristă ca oricine. De-asta te-am și remarcat.

A trecut un hamal care se uita atent înainte, încercând să pară invizibil. Am făcut un pas în spate, roșind și simțind că oricum se vede totul prin mine. M-am gândit la tata.

— Crezi că există două feluri de fete? l-am întrebat pe bărbat după ce hamalul se îndepărtase.

— Nu știu. Lumea-i largă. Eu cred că probabil există mai mult de două feluri din toate.

M-a cercetat curios pentru o clipă.

- Ia zi, unde bați?
- Ia mai taci, i-am spus.
- Poftim?
- Poți să mă săruți iarăși, dar te rog, *te rog* să taci.

În dimineața următoare, m-am strecurat afară din cușeta mea din vagonul de dormit Pullman și m-am uitat într-o parte și-n alta, ca un spion ce se furișează. Nu știam unde era bărbatul care lucra în asigurări și nici nu voiam să știu. Era suficient de greu să mă strecur până în celălalt capăt al trenului și numai dându-mi mie socoteală. Mă sâcâiau tot felul de scene mărunte pe care mi le aminteam, lucruri deștepte pe care le spuseseam ca să fac impresie, până unde ajunseseră mâinile lui pe corpul meu și ale mele pe-al lui. Nădăjduiam că Keats avea să mă ajute, așa că m-am îngropat toată ziua în cartea mea, cu mintea zburându-mi în toate direcțiile la început, iar apoi tot mai puțin, pe măsură ce mă linișteam și memoria devenea tot mai amorțită.

Trenul a tot mers, iar când am ajuns în sfârșit în Penn Station, am pășit în aerul rece al după-amiezii, mai curat și mai rece decât orice din St. Louis. Nici unul dintre acești oameni minunați nu mă știa și nu aștepta nimic de la mine. Puteam fi oricine voiam. Dacă voiam, puteam să ard până la epuizare, puteam să-mi dau foc de la ambele capete sau chiar din centru, ori puteam să arunc porcăria de fitil la gunoi.

Aranjasem să locuiesc la o veche prietenă o săptămână sau două înainte să mă întorc în Connecticut. Stătea pe Grove Street, într-un apartament mic dintr-un bloc înalt, fără lift, din West Village, și-mi lăsase o cheie ascunsă în filodendron. Uitasem complet că-i dădusem mamei adresa. Uitasem deja totul până atunci, în afară de felul în care mă usturau obrajii crăpați de frig și de senzația grozav de plăcută că înaintam prin forțe proprii. Dar chiar la ușa de la intrare, pe măsuta șubredă a prietenei mele, cumpărată de la vechituri, mă aștepta o altă telegramă.

În timp ce eu eram prin Pennsylvania în brațele unui străin, inima tatălui meu cedase. Murise în somn.

AH, MARTY, ÎMI PARE RĂU CĂ NU AI APUCAT SĂ-ȚI IEI LA REVEDERE. TE ROG, VINO ACASĂ.

În următoarele douăsprezece luni cred c-am îmbătrânit doisprezece ani. Trăiam ca o mătușă nemăritată în cămăruța de sus, fără să mă văd cu nimeni în afară de familia mea și aflând vești despre lume doar când mai răzbătea ceva prin ziare. Viața de pustnic s-ar fi putut dovedi benefică pentru scris, dacă nu m-aș fi simțit atât de groaznic din cauza ultimelor cuvinte pe care mi le spusese tata și mai puțin zdrobită de realitatea morții sale. Greșisem, acum îmi dădeam seama, crezând că plecarea lui va rezolva ceva în viața mea, și greșisem încă și mai mult dorindu-mi asta fie și pentru o clipă.

Mi-l doream atât de mult înapoi, că-mi venea să urlu. Aveam nevoie să îndrept lucrurile, să iert și să fiu iertată, ceea ce însemna în fond același lucru imposibil. Aveam nevoie de timp ca să-i dovedesc că felul meu de a fi era doar un pic strâmb și nefinisat pe la margini, dar că încă îl puteam face mândru de mine. Însă ceasurile nu merg înapoi. De fapt, îmi venea greu să cred și că mergeau înainte. Cel puțin din punctul în care mă aflam eu.

Fratele meu Alfred își luase liber de la școală și venise să stea și el acasă o vreme. Luam masa împreună în bucătărie și ascultam radioul după cină, în papuci, gata de culcare. Ziua încercam să scriu ceva nou, dar în mare parte din timp rodeam creioanele și mă holbam pe fereastră, așteptând să văd de ce-ar avea nevoie mama.

Era curajoasă, mai curajoasă ca oricine, dar tata fusese pentru ea Steaua Polară, așa cum fusese ea mereu pentru mine. Într-o zi, m-am dus să expediez o scrisoare și-am găsit-o stând nemișcată la baza scărilor. Era aproape ora cinei și lumina era albastră. Razele cădeau înclinate, aruncând umbre pe ușă, cum stătea ea acolo, iar când mi-am dat seama de ce, mi s-a frânt inima. Aștepta să audă cheia lui în broască. Aștepta sărutul.

M-am dus la ea și am cuprins-o în brațe. Era neclintită ca aerul și-atât de slabă, încât ar fi putut fi suflată de-acolo.

— Nu știu ce să fac, a spus în umărul meu. Mă tot întreb cine ar trebui să fiu acum.

— Pot să te ajut cumva?

— Ai făcut deja foarte mult. Știu că ai prefera să fii altundeva, veselă și liberă.

— Rămân bucuroasă aici.

În parte, era adevărat. Aș fi dat orice să-i aduc o oarecare ușurare, dar e drept că acasă mă simțeam și de parcă aș fi locuit într-un mausoleu sau într-o vitrină. În majoritatea zilelor abia dacă puteam respira, și mai era și chipul ei plin de-o suferință care mă făcea țândări. Fusese soție vreme de treizeci și cinci de ani.

Cine-ar fi putut îndura un asemenea gol, o asemenea schimbare? Cine-ar fi putut să le evite altfel decât neîubind pe nimeni și trăind de unul singur?

După o vreme, am început iarăși să scriu și, totodată, să caut pe cineva care să-mi publice *Necazul prin care am trecut*. Am trimis cartea la mai multe edituri și apoi mi-am ros unghiile până la sânge văzând cum încep să curgă respingerile, speranțele mele topindu-se ca lingurițele de zahăr în apă. În cele din urmă, am hotărât că trebuie să fac altceva, ca să nu ajung să-mi rod singură laba prinsă în capcană, și-am început să caut un post de jurnalist în Est. Am bombardat Manhattanul cu scrisori pline de energie și cu CV-ul meu, așa cum era el. După un șuvoi de nu-mulțumesc-uri, revista *Time* a fost de acord să mă lase să fac un reportaj de probă pentru ei. Eram hotărâtă să-i cuceresc și m-am omorât lucrând douăsprezece ore pe zi, o săptămână întreagă. Subiectul era unul personal, dar și de actualitate și captivant, după părerea mea. Era despre o călătorie pe care eu și Bertrand o făcuserăm cândva, din New York în Mississippi, într-o mașină închiriată, și cum ajunseserăm îngrozitor de aproape de-a asista la un linșaj.

Scrisul a pus stăpânire pe mine. Am pus tot ce-am avut în materialul acela, dar după ce l-am terminat și l-am predat, și-am petrecut o săptămână în care m-am plimbat ca leul în cușcă, disperată să prind postul ăsta, nu altul, redactorul-șef de la *Time* mi-a transmis prin poștă regretele sale, printr-un singur paragraf descurajant. Tonul nu era cel potrivit pentru ei, era cumva prea serios și în același timp nu suficient de serios. Spera că voi încerca din nou la un moment dat, când voi acumula mai multă experiență.

— Nu pricep, m-am plâns mamei. Prea serios și nu suficient? Cum e posibil una ca asta?

— Poate vrea să spună că mai ai de învățat. Nu-i un lucru rău.

— Aș fi putut să învăț *acolo*. Nu înțeleg.

— Poate că dacă îți stabilești ștacheta un pic mai jos poți să-ți croiești drumul și să încerci iarăși la ei, a propus ea.

— Cine-are timp de asta? Eu vreau să mă aflu într-un loc care e deja minunat. Pot munci din greu. Nu mă deranjează.

Ea m-a privit cu blândețe, a părut să-și cântărească atentă cuvintele, iar apoi mi-a zis:

— Și începuturile sunt importante, draga mea. Ar trebui să ai răbdare cu viața.

— Poate-ar fi mai ușor dacă măcar ceva ar merge bine. Cine știe unde-o să-mi găsesc de lucru acum, iar cu romanul sunt complet blocată.

Mă refeream la noua carte pe care o începusem de curând, despre perechea de francezi pacifiști și nobilele lor aventuri. Îmi făceam treaba, scriindu-mi conștiincioasă scenele și înaintând cu dialogurile, deși simțeam că în mare parte povestea n-avea nici o legătură cu mine, ci venise pur și simplu după mine acasă într-o zi, ca un câine vagabond.

— Personajele mele mi se par niște străini și nu știu cum să mă apropiu de ele, am continuat. Poate dac-aș fi în Franța acum sau dac-aș străbate la pas celebrele câmpuri de luptă din Marele Război, sau doar să stau și să mă gândesc, privind la Sena.

— Și-atunci, de ce n-o faci?

— Ei, nu vorbi prostii. O să mă duc altădată.

Voiam să o liniștesc, însă am văzut imediat că era supărată. Simțea că-mi stă în cale.

— Nu poți renunța la planurile tale din cauza mea, sau la libertate. N-ar fi corect, pentru nici una din noi.

— Dar eu nu stau aici fiindcă mi-e milă de tine. Nu-i vorba de-o datorie.

— Atunci hai să-i zicem iubire. Dar și iubirea poate deveni împovărătoare. Trebuie să-ți trăiești și tu viața.

— Știu, am zis, și chiar știam.

Însă când o îmbrățișam tare, simțind cum bunătatea ei trece prin mine de parcă am fi făcut o transfuzie, mi-am dat seama că habar nu aveam încotro s-o apuc ca să dau de viața aia a mea.

În acel an, iarna s-a transformat lent în primăvară. Mă mutam dintr-o cameră într-alta, fumând prea mult, culcându-mă târziu și dormind în unele zile până la unu sau două. Iar apoi am primit vești de la un editor, William Morrow, care se oferea să riște publicându-mi *Necazul prin care am trecut*. Avansul propus era șocant de mic. Editorul mi-a zis limpede, și în scrisoare, și la telefon, că nu credea că se va vinde bine, asta dacă avea să se vândă vreun pic. Mi-era greu să aud toate astea, dar măcar cartea avea să vadă lumina zilei. Am acceptat, recunoscătoare, sperând să-i dovedesc editorului că greșește și dorindu-mi din tot sufletul să fi putut împărtăși vestea cu tata.

Mă simțeam îngrozitor de mică acum, când îmi aminteam ce furioasă fusesem pe el, cum mă zvârcolisem sub privirea lui atentă. Poate fusese prea dur cu mine sau poate nu-și dorise decât să ajute la modelarea mea ori să mă provoace să mă ridic cât încă mai era timp. Cert e că în locul furiei și revoltei de atunci, acum

simțeam doar cum se cascadează un gol. Într-un fel, cuvintele mamei – „Mă tot întreb cine ar trebui să fiu acum“ – se lipiseră și de mine. Nu știam ce urma și cum să găsesc calea.

În cele din urmă, i-am zis mamei că mă gândeam iarăși să iau în calcul Europa.

— Speram să te răzgândești, a zis ea. Ia-o ca pe-o cură prin muncă. Du-te și aruncă-te în cartea asta.

Ar fi putut prea bine să spună: *Te rog, află cine ești. Și grăbește-te.*

În acel iunie 1936, am navigat, îndreptându-mă mai întâi spre Anglia și apoi spre Franța, țări care se micșoraseră și păliseră de când fusesem ultima oară în Europa, cu nici doi ani înainte. Șomajul creștea vertiginos, iar tensiunile erau imense. La Paris, grevele paralizau orașul, așa că m-am dus mai departe, în Germania, ca să-mi încep serios documentarea. Așa am ajuns să stau în fața Weltkriegsbibliothek, privind soldații naziști defilând și pozând amenințător, în vreme ce aproape întregul oraș se ghemuia, ca aflat sub o vrajă cumplită.

Influența lui Hitler crescuse treptat, dar departe de viața mea. Acum vedeam tot felul de lucruri cu un ochi proaspăt. Continentul fierbea. Un număr alarmant de țări europene – Grecia și Portugalia, Ungaria, Lituania și Polonia – erau sub conducere militară sau înrobite de dictatură. Spania era singura care încerca să țină piept. Un guvern democratic recent ales încerca să propună reforme. Dar apoi a venit lovitura lui Franco.

Nu a fost deloc o surpriză, îmi amintesc că așa am gândit când am citit despre lovitură în ziarele naziste. Semnele se întrevăzuseră, înaintând amenințătoare. Dar asta nu făcea întreaga situație mai puțin cumplită. M-am întors la Paris, dorindu-mi să-mi îngrop capul și să mă concentrez la cartea mea, dar era de parcă m-aș fi luat la întrecere cu o umbră. Grevele continuau și jumătate din restaurante erau închise. În Parc des Princes erau revolte, comuniștii francezi încercau să se impună, iar fasciștii ripostau. Întreaga Franță mi se părea vulnerabilă acum. Înfricoșător de aproape de burdihanul unui dragon.

Am fugit acasă, am ajuns chiar după ce apăruse *Necazul prin care am trecut*. Cine știe de ce, cartea nu doar că se vindea, dar mai și avea parte de ample cronici elogioase. Nu mă așteptasem deloc la așa ceva și nu-mi venea să cred. Cronicarul din *Boston Evening Transcript* îmi numea scrisul „neînfricat“. *New York Herald Tribune* publica o recenzie lungă însoțită de poza mea și descria cartea în termeni entuziaști, de la cap la coadă. Lewis Gannett, în rubrica sa

despre cărți publicată în mai multe reviste în paralel, spunea că scrisul meu ardea de „poezie dureroasă” și făcea o previziune: că volumul meu va rămâne una dintre lecturile sale preferate din acest an.

Îmi venea să mă ciupesc. După eșecul cu primul roman, mă simțeam minunat și eram recunoscătoare că lumea mă lua în serios ca scriitor – era ca atunci când mult așteptatul soare răzbate printre norii de furtună. Eram fericită și mă simțeam răzbunată. Și totuși, ceva lipsea. Citeam articolele iar și iar, întrebându-mă de ce nu mi se păreau de ajuns. Și apoi mă duceam iar la ziarele de știri. În *St. Louis Post-Dispatch* apăreau reportaje de actualitate, la fel în *Times* și-n *Chicago Tribune*. Tot mai multe ziare păreau să trimită corespondenți, fiindcă era tot mai mare nevoie de știri la zi, iar toată lumea era preocupată de situația din Spania.

— Cum e posibil? i-am întrebat pe Alfred și pe mama, fluturând ultimul reportaj ca pe un steag.

După un asediu care durase șaiszeci și opt de zile, la Alcázar, rebelii lui Franco pătrunseseră în fortăreața din secolul paisprezece și ocupaseră Toledo, ucigând sute de ostatici, precum și soldați republicani. Peste tot în Spania erau execuții zilnice și plutoane de execuție, pe măsură ce forțele naționaliste câștigau teren.

— E absolut îngrozitor, a zis mama. Și cine știe la ce se gândește Roosevelt.

— Se gândește cum să fie reales, a zis Alfred. Pun pariu că n-o să trimită nimic, nici măcar pistoale cu apă.

— Sper să te înșeli, am zis eu. Dacă va fi ca în Războaiele Balcanice? Cam asta pare să prezică toată lumea. S-ar putea ca în curând să fim cu toții în război și nimeni nu mișcă un deget.

Neliniștea a crescut peste toamnă, în timp ce clopotul morții se înălța, după cum relatau toate ziarele importante. Naționaliștii ajunseseră în Valencia și apoi în Madrid, la începutul lui noiembrie, atacând din nord și sud-est, în vreme ce sute de mii de refugiați republicani se strecurau în oraș dinspre est. Au început bombardamentele zilnice ale artileriei, iar bombardierele nemțești s-au pornit să atace piața centrală.

„Voi distruge Madridul” a declarat lumii întregi Franco, dar apoi a sosit în oraș prima Brigadă Internațională de voluntari, străbătând Gran Vía în vreme ce mulțimile de *madrileños* ovaționau. Poate că brigada avea să apere Madridul și să-l oprească pe Franco. Poate că Franco avea să repurteze încă o victorie zdrobitoare. N-aveam decât să stăm, să așteptăm și să vedem ce-o să se întâmple.

Tata murise în decembrie, așa că de Crăciun eram triști. Mama a coborât din pod cutia cu ornamente fragile de rășină, dar n-a avut tăria să le scoată de acolo. În Forest Hills Park, scena frumos luminată a Nașterii lui Iisus părea să le aparțină altor oameni, fericiți, la fel ca și perechile de patinatori de pe râul înghețat și toate celelalte simboluri de sezon. L-am însărcinat pe Alfred cu găsirea unui loc de pe hartă, absolut oricare, câtă vreme acolo era soare. Apoi, așezând o pernă pe cel mai bun scaun de lângă soba unde îi plăcea tatălui meu să citească Robert Browning, am lăsat casa întreagă la dispoziția fantomei lui tata și noi am fugit. Am fugit așa cum pot să o facă doar văduvele și orfanii.

Intenționaserăm să stăm în Miami. Însă, până a doua zi la amiază, ne săturaserăm deja de jucat *shuffleboard* și spânzurătoarea. Fiecare al treilea fel de mâncare din meniul de prânz al hotelului venea însoțit de sos Mornay.

— Nu-i cine știe ce sălbăticie pe-aici, nu-i așa? a zis mama, încruntându-se la un stand cu vederi, drept și bine uns. Până la urmă, avem doar o săptămână.

Așa simțeam și eu – că nu ne duseserăm încă destul de departe, sau destul de repede. Nu evadaserăm pe de-a-ntregul.

— Se poate mai bine de-atât, a intervenit Alfred.

Și, înainte să treacă un ceas, ne-am adunat lucrurile din camerele noastre încă ordonate, am achitat și ne-am târât valizele prin centrul orașului, spre stația de autobuz, toți trei fericiți – în sfârșit – și încântați de aventură.

Dincolo de oraș, soarele de culoarea sucului de portocală al Floridei era tot mai mare, iar căldura căpăta o consistență minunată. Un singur drum obosit se întindea către sud, printre țărături mlăștinoase și smârcuri, ca un piton enorm ce digeră șirul lent de mașini și camioane, rând pe rând. Mangrovele alambicate și mlaștinile de rogoz emanau un miros sărat, pământesc și *viu*, iar indicatoarele arătau țestoase și pești cu solzi de argint gata puși în tigaie, precum și citate amenințătoare din Biblie.

Aproape la fiecare curbă și cotitură locul devenea diferit, misterios și cât se putea imagina de departe de casă – iar eu îmi puteam imagina multe.

Peste trei ore, după o grămadă de hârtoape și zdruncinături, am ajuns în cel mai sudic punct al țării. Key Languid. Key Desultory. Key *Minunatul* West.⁷

Întregul oraș ar fi încăput într-o ceașcă de ceai nespălată, era mai încins ca oricare altul și năruit. Străzile pline de praf erau năpădite de pui de găină gata să se ia la bătaie pe firimituri de pâine sau pietricele, nu părea să conteze dacă era

una sau alta. Am găsit un hotel pe Petronia Street și ne-am dus pe jos până în Mallory Square ca să ne luăm înghețată și să vedem bine marea. Nici una nu ne-a dezamăgit. Când ne întorceam în centrul orașului pe Whitehead Street, am trecut pe lângă cel mai gros, cel mai impunător copac din câți văzusem vreodată. Voiam să mă mărit cu el sau măcar să rămân veșnic în cercul lui de umbră, dar mama avea alte gânduri. Părul frumos i se lipise de ceafă și se cerea niște băutură. Ne-a tras după ea mai departe, într-o tavernă joasă și văruiată în alb, de pe o mică străduță laterală, mai departe de Duval Street.

Era pe la mijlocul după-amiezii și localul era întunecat ca o peșteră, aproape gol. Pe podea erau rumeguș și coji de alune, în grămăjoare nu tocmai proaspete, iar din perete se ȳtea un bar, ținut locului de o huidumă de barman cât muntele. Ne-a zis că ȳl cheamă Skinner și suntem bineveniți în barul lui tradițional, fiindcă ȳși dădea seama că ne-am rătăcit și habar n-avem de ce am intrat.

Mama a zâmbit.

— Nu ne-am rătăcit.

— Sau dacă ne-am rătăcit, am corectat-o eu, așa am vrut.

Skinner a răs și apoi s-a apucat să ne prepare daiquiri-uri cu multă gheață și limetă proaspătă, în timp ce un tip cu păr grizonant din celălalt capăt al barului ne tot studia. Purtam rochia mea neagră de vară, din bumbac, și o pereche de sandale cu toc jos, o ținută care ȳmi punea în valoare părul și gambele și care, în general, nu rata să impresioneze sexul opus. Dar el nu părea să fie interesat de mine mai mult decât la modul politicoș și, oricum, ȳncetasem să mă mai gândesc la mine din clipa în care-l recunoscusem.

Purta un tricou zdrențuit și pantaloni scurți care păreau scoși de pe fundul unui butoi cu pește – arăta ca vai de el. Dar *era* el. Părul ȳnchis la culoare, aproape negru, ȳi cădea ȳntr-o parte peste ochelarii rotunzi cu ramă metalică. M-a surprins uitându-mă la el, iar privirile ni s-au ȳntâlnit o fracțiune de secundă, ȳnainte să-și treacă mâna prin mustață cu un aer distrat și să se ȳntoarcă la teancul de scrisori din care citea.

Nu le-am suflat o vorbă lui Alfred și mamei, mi-am ȳngăduit doar să mă uit la el o clipă, așa cum se uită un turist la o hartă. Avea picioarele bronzate și musculoase, ca ale unui boxer profesionist. Și brațele ȳi erau bronzate, iar pieptul ȳi era lat, și totul la el sugera forță fizică, sănătate și-un soi de grație de fiară sălbatică. ȳntregul tablou era impresionant, ȳnsă n-aveam de gând să dau fuga la el și să-i mărturisesc că aveam poza lui în poșetă, pe post de semn de carte în romanul polițist pe care-l citeam. O decupasem din revista *Time*, cu tot cu

articolul lung de alături, în care el scrisese despre coridă. Nu voiam să mă apuc să bâigui despre cât de important e scrisul lui pentru mine, nici să mă umilesc pretinzând că sunt și eu scriitoare.

Pe când eram la facultate, la Bryn Mawr, îmi prinsesem citatul preferat din *Adio, arme* deasupra biroului din dormitor: „Celor curajoși nu li se întâmplă niciodată nimic“.

Voiam să-mi fie un memento zilnic când lucram și eu la scrierile mele, și totodată o provocare, deși speram în taină că celor curajoși li se întâmplă totul. Că viața devine tot mai fierbinte, luminoasă și gălăgioasă, dacă te arunci cu totul în brațele ei.

În barul întunecat și cu o atmosferă înăbușitoare, am încercat să mă adun și să-l abordez cumva. Era eroul meu și se afla la mai puțin de șase metri distanță. *Celor curajoși nu li se întâmplă niciodată nimic*, mi-am zis, ciupindu-mă și așteptând să-mi vină o idee isteață, dar nici una nu părea suficient de bună.

Am înghițit în sec și cam cu răsuflarea tăiată și m-am întors iarăși spre familia și daiquiri-ul meu. Băutura era acră și tare, bucățele de gheață pluteau prin ea. Deasupra, paletele ventilatorului se roteau ca un animal care respira lent. Dincolo de ușa deschisă, doi pescăruși se hârjoneau, luptându-se pe o scoică neagră. Iar domnul Hemingway continua să ne ignore, citindu-și corespondența până în clipa când Skinner, care zobește gheață pentru un al doilea rând de băuturi, ne-a întrebat de unde suntem.

— Din St. Louis, a zis mama mândră.

Asta a avut efect. El s-a ridicat în picioare, la capătul barului, și a venit la noi.

— Două dintre nevestele mele au mers la școală în St. Louis, i-a zis mamei, pe un ton amical. Mi-a plăcut mereu orașul ăla.

Două dintre nevestele mele? La cum se exprimase, ai fi zis că avusese o duzină – nu că așa fi îndrăznit să-i semnalez asta.

— În mare parte, și nouă ne place, a zis mama. Deși aici aveți rom mai bun. Nici soarele nu-i rău.

Când el i-a zâmbit, ochii căprui i-au strălucit călduros și o gropiță i s-a alungit pe obrazul stâng.

— Eu m-am născut în Vestul Mijlociu, i-a zis mamei. Lângă Chicago. De la distanță mereu mi se pare mai frumos – și locul, și oamenii.

Alfred tăcuse, dar s-a ridicat brusc și a dat mâna. Ne-am prezentat cu toții. Eram mândră de el și de mama că n-au tresărit și nu s-au arătat copleșiți când ne-a zis cine e. Toată țara știa cine este Hemingway, precum și mare parte din lume.

Dar aici, în orașul lui, era evident că-i plăcea să fie luat drept un om oarecare. Îți dădeai seama și numai după tricou.

— Permiteți-mi să vă arăt locurile, cât sunteți pe-aici, ne-a zis privind-o tot timpul ținută pe mama.

Ea încă era o femeie foarte frumoasă. Se ținea bine, cum se zice, și avea un păr argintiu minunat, ochi albaștri senini, o gură perfectă și absolut nici un strop de vanitate. Exceptând momentul pierderii noastre recente, de acasă, mereu mi se păruse că este cea mai mulțumită și bine adaptată persoană din câte cunoscusem vreodată. Norocul o vizita adesea, ca acum. Și a fost aproape ca și cum o ruletă începuse să se rotească în clipa în care ne suiserăm în autobuz sau chiar mai devreme, bila neagră de marmură țâșnind direct aici cu un clic câștigător, fără efort și inevitabil.

Un tur privat al Key West, cu Ernest Hemingway? Desigur. Bineînțeles. Nu ne deranjează deloc.

În Ford Coupe-ul negru al lui Hemingway, am făcut o buclă largă împrejurul insulei, începând din cel mai sudic punct, unde era un butoi vopsit în roșu și alb, ca un stâlp al frizerului⁸. Erau două plaje care păreau prăpădite, dar Ernest ne-a asigurat că se înota bine.

— Nu pare deloc un loc literar, i-a spus mama de pe locul din dreapta.

Ea își scosese pălăria și și-o ținea în poală. Mângâia aerul cu o mână scoasă pe fereastra deschisă.

— Cum de-ai reușit să sfârșești aici? l-a întrebat.

— Pe drumul cel lung, bănuiesc, a zis el zâmbind larg. De la Paris la Piggott, Arkansas, și-n Kansas City. Apoi Montana și după aceea Spania, iar apoi înapoi la Paris. Wyoming, Chicago, New York și iarăși Piggott. De fapt, și prin Africa. Cred că n-am petrecut o lună într-un singur loc, în primii doi ani în care-am fost căsătorit.

— Dumnezeuule. Și cum a făcut față soția dumitale?

— S-a descurcat de minune, să știți. E foarte pricepută la asta, cred, la descurcat. Se ocupă de absolut toate și e și-o mamă bună. Avem doi băieți.

— Ce splendid trebuie să fie, a zis mama, să vezi atât de mult din lume.

— Da. Dar ai nevoie și de-un loc liniștit unde să vii și să lași praful să se așeze. Fiindcă nu prea poți lucra mereu așa, pe fugă. Adică poți, dar o să ți se citească efortul în muncă. Și toate urmele pașilor.

În sfârșit, simțeam că-mi vorbea direct mie. Era exact lucrul care mă îngrijora

de la o vreme. Că mă străduiam prea tare în romanul meu cel nou și că efortul se citea peste tot în pagini, tradus în rigiditate sau uneori în disperare, dar mereu prezent.

— Nu cred c-o să reușesc să termin nimic, cu-atâta soare și daiquiri, am zis, încercând să glumesc, când de fapt eram afectată.

— Dacă te forțezi și te înjugi la treabă înainte de zori, poți face tot ce vrei după aceea.

M-a privit pieziș în oglindă, iar pulsul mi s-a accelerat. Era ceva să mă bucur de atenția lui, chiar și pentru scurt timp. Ca o lumină puternică trecându-mi prin față înainte să merg mai departe. Dar mai era și senzația că mă vedea cu adevărat și înțelegea cum funcționează mintea mea. Părea un non-sens, fiindcă abia ce ne cunoscuserăm – dar în lucrările lui zugrăvea minunat oamenii, iar eu mă gândeam că probabil chiar vede tot felul de lucruri, fără ca măcar să se străduiască.

Mai târziu, când soarele începea să coboare dincolo de palmierii pitici, ne-a dus cu mașina până la un cimitir mic și a parcat, conducându-ne apoi pe jos, după ce-am trecut de-o poartă de fier forjat, pe Angela Street. Florile de jacaranda scânteiau deasupra pietrelor comemorative. Ne-am ȧesut drum printre ele, încet, către o statuie de bronz din centru, unde Alfred s-a oprit și a mijit ochii, ca să citească placa memorială.

— Hei, aici sunt marinari de pe *USS Maine*⁹.

Părea încântat.

— S-a scufundat în portul Havana, a zis Hemingway. Cuba e exact acolo. A făcut semn către sud, peste umăr. La nouăzeci de mile marine și jumătate de lume distanță.

— Cred c-am citit la hotel ceva despre conchistadori, a zis mama.

— Da, așa e. „Cayo Hueso“¹⁰ înseamnă „Reciful oaselor“ în spaniolă. Întreaga insulă era o grămadă de schelete când a ajuns aici Ponce de León¹¹.

— Și ce-au făcut cu toate, pentru ca insula să fie din nou locuibilă? am întrebat.

— Este locuibilă? Zâmbea. Cred că sunt toate prin larg, cu bancurile de pești. Din când în când, mai trag de-un femur câte-o milă, crezând că-i un marlin.

— Nu se poate! a zis Alfred.

— Nu se poate. Și-apoi, făcând cu ochiul: Un femur e extraordinar de ușor.

În după-amiaza următoare, Hemingway ne-a invitat pe Whitehead Street, ca să-i cunoaștem familia. Soția lui, Pauline, era micuță, brunetă și mai degrabă prezentabilă decât frumoasă, cu un păr scurt, tuns băiețește, trup mlădios și privire foarte inteligentă. Ne-a pregătit o carafă de limonadă și whiskey de secară, pe care le-am băut în grădina din spate, chiar în locul unde în curând urma să se facă piscina. Ernest ne-a zis că avea să fie prima de pe insulă, iar muncitorii trebuiau să sape prin stratul solid de corali mai întâi. Părea să-i placă faptul că n-avea să fie ușor.

Băieții, Patrick și Gregory, jucau badminton când am ajuns și-au venit să ne salute când s-a terminat meciul. Ni s-au alăturat, stând turcește pe jos, cu un aer extraordinar de firesc, îmbujorați de la efort. *Bărbatul ăsta celebru e tatăl lor*, mi-am zis, privind printre ei și Ernest, care stătea tolănit într-un scaun. Dar aveau maniere frumoase și nu păreau absolut deloc răsfățați.

Casa și terenul din jur erau bine întreținute, cu bananieri, curmali și tufe de plumeria care îmbogățeau peticul mare de paradis. Biroul unde scria Ernest era amenajat dintr-un fost garaj mic, într-o construcție separată, și comunica cu casa principală printr-un pod de sfoară. Nu s-ar fi putut ceva mai romantic sau mai bine amplasat. De fapt, tot ceea ce vedeam părea perfect proiectat pentru a aduce fericire, până și soția amuzantă și agreabilă și cei doi băieți care se simțeau bine în pielea lor. Până și umbra. Ce viață pe cinste avea, m-am gândit, dar cum s-ar fi putut altfel?

Înainte să plecăm, Ernest s-a dus să ia ceva din casă și s-a întors cu un exemplar din ultima mea carte, ca să i-o semnez. I-am aruncat mamei o privire, întrebându-mă dacă i-a zis ea ceva când eu n-o auzeam. Dar nu, m-a lămurit repede Ernest. El și Pauline o citiseră cu câteva luni înainte și li se păruse foarte bună. De fapt, în bar își dăduse seama imediat cine eram, dar nu voise să mă simt stânjenită.

Stânjenită nu era tocmai cuvântul potrivit. Eram copleșită. Ernest Hemingway îmi citise cartea și îi plăcuse. Îmi recunoscuse numele. Avea o părere suficient de bună despre carte ca să-mi vrea autograful pe ea. Roșind, le-am mulțumit amândurora și apoi m-am așezat stângace cu volumul în poală, neștiind ce dedicație să scriu, ca să-mi surprindă bine sentimentele. Întreaga situație părea o închipuire, îmi depășea și cele mai fanteziste vise.

Apoi, când credeam că nu pot fi mai flatată de-atât, Ernest mi-a propus să mă

lase să citesc câteva pagini din cel mai nou roman al său, care era despre pescuit și Bimini, și despre „oameni bogați“, și despre sărăcit un pic, așa a zis.

Nu-mi venea să cred că vorbea serios sau că una ca asta se putea întâmpla aievea. Dar el s-a dus, a adus paginile și mi le-a întins, părând brusc intimidat.

Era aproape gata, mi-a explicat, dar acum voia să-l pună deoparte pentru o vreme. În curând pornea spre Madrid, ca să trimită corespondențe despre conflict pentru North American Newspaper Alliance¹².

— Ah, hai să nu vorbim despre asta acum, a zis Pauline.

A clipit de câteva ori și și-a netezit rochia albă și simplă, în poală.

— Biata mami, a zis el cu tandrețe. Nu m-aș duce dacă n-ar trebui. Știi bine. A privit-o blând încă o clipă, apoi s-a întors iarăși: Încerc să nu mă ocup de politică. Politica îi distruge pe scriitori. Dar Franco e un tiran și-un criminal, iar fasciștii par hotărâți să distrugă clasa muncitoare din Spania. Nu știu dacă mai există cale de mijloc acum. Cel puțin pentru cei care sunt atenți la ce se întâmplă.

— E posibil să fie războiul care nu se mai termină niciodată, a zis mama. Știu că sună dramatic.

— Măcar de-ar fi așa, a zis el.

— Ei, eu mă bucur că te duci, i-am zis lui Ernest. E greu să-ți lași familia, știu, dar Spania are nevoie de scriitori ca tine.

— Spania are nevoie de orice fel de scriitori. Se întrevede o mare vărsare de sânge, a adăugat cu un aer sumbru.

— Crezi că orice jurnalist ar putea merge?

Mă luase gura pe dinainte, iar acum simțeam privirea mamei săgetându-mă, la fel și pe a lui Alfred.

— Posibil.

— Acum nu lucrez pentru nici o revistă.

— Doar nu vorbești serios, Marty, a zis mama.

— Ba s-ar putea să vorbesc. Tot vreau să fac *ceva*.

— Dar e foarte periculos.

— Pot să promit că voi avea grijă de ea, a spus Ernest. Dacă găsește o cale să ajungă acolo.

— E frumos din partea dumitale, a spus mama, deși era limpede că gândul o tulbura.

Și pe mine mă tulbura, dar îl rostisem.

După ce s-a încheiat vizita, am traversat în liniște curtea, spunându-ne politețuri și promițând să ținem legătura. Fusesse o seară minunată și, de asemenea, importantă, așa mă gândeam. Voiam să prelungesc cât mai mult clipa, dar în cele din urmă n-am mai avut încotro și ne-am spus noapte bună pentru ultima oară.

Am trecut de poartă și am cotit pe Whitehead Street, către hotelul nostru.

— Te rog să nu faci nimic nesăbuit, mi-a zis mama.

— Nu fac decât să mă gândesc. N-o să mă năpustesc spre cel mai apropiat transatlantic.

— Mi-a plăcut de el, a zis Alfred. Deși nu-i chiar cum mă așteptam. Seamănă cu noi mai mult decât ai crede. E ca orice om. Cine s-ar fi gândit?

Cine, chiar așa? Însă, în timp ce el și mama vorbeau despre cât de amabil fusese Ernest cu noi, și cât de amuzant, și ce frumoasă era casa lui, și ce fermecătoare soția, eu m-am pomenit că nu-i ascultam decât vag. În minte, deja mă întorsesem spre Spania și mă gândeam intens la ce-ar trebui să iau ca să ajung acolo și cât m-ar costa într-o variantă sau alta.

Erau toate astea un vis? O minunată iluzie? Sau în sfârșit era un semn despre ceea ce îmi era menit să fac, iar Hemingway era indicatorul?

— Marty, a strigat mama, și apoi încă o dată, mai tare: Marty!

Trecusem chiar pe lângă hotel. Și probabil aș fi putut merge așa toată noaptea, gândindu-mă.

7

Luna ianuarie nu fusese niciodată ușor de suportat în St. Louis, dar acum, după Key West, vremea părea să mă afecteze într-un mod foarte special. Zăpada apoasă și apoi ploaia înghețată au tot căzut, până când străzile și trotuarele au devenit alunecoase, negre și nesigure. Cerul se lăsa greoi, împingând fumul din hornuri în jos, până când îngroșa aerul, lipindu-se de case și felinare. Îmi venea să urlu, dar apoi a sunat Hemingway.

Când m-a chemat mama la telefon și i-am auzit vocea, am fost surprinsă și-am rămas cu răsufierea tăiată.

— Cum de mi-ai găsit numărul?

— Gellhorn nu-i un nume prea des întâlnit.

— Ce să zic? Sunt flatată.

A tăcut pentru o clipă, iar eu m-am întrebat dacă nu cumva îl făcusem să se simtă jenat. Dar apoi a început imediat să vorbească entuziasmat despre Spania. Republica avea acum nevoie mai ales de ambulanțe și el știa câte ceva despre asta din Războiul cel Mare și numai la asta se putea gândi. În curând avea să se întâlnească cu niște prieteni din lumea literară la New York, ca să discute cum să strângă bani pentru ele.

— Poate c-ar trebui să vii, mi-a aruncat.

— La New York?

— Sigur. Dacă vorbeai serios cu Spania.

— Vorbeam. Doar că nu știu cum. Am nevoie de acte, de scrisori de acreditare.

— Sau poate că n-ai nevoie decât de prieteni buni. E posibil să existe o cale și să te pot eu ajuta.

Am tăcut, uluită, apoi i-am spus că ar fi minunat. Nu-mi venea să cred ce se întâmplă. Îmi duduia mintea la gândul că este interesat de mine, cât de improbabil era, cât de promițător. După o clipă, am zis:

— Ți-am citit romanul. Și m-am simțit bolnavă de gelozie, mai ales când îți citeam dialogurile.

— Ei, de fapt eu nu fac decât să ascult.

— Dacă asta ar fi tot, atunci oricine ar putea să scrie. Tu ai tot felul de secrete. Să nu crezi că mă păcălești, nici măcar pentru o clipă.

— Poate, dar cartea asta încă mai are nevoie de ceva. Știu și eu atâta lucru. Poate de un sfârșit din acela miraculos, care învăluie totul și te aruncă afară întreg. Dar nu-l prea întrezăresc deocamdată.

— O să-l găsești.

— Ești deja atât de sigură!

— În legătura cu asta, da, sunt.

— Tu vino la New York, a zis el brusc. O să rezolvi totul și-apoi o să-ți faci cinste cu o friptură și tu o să-mi arăți o poveste, două.

— Vreau. Dar sunt hotărâtă să termin mai întâi cartea asta. S-ar putea să am și eu nevoie de-un sfârșit din acela miraculos. Deocamdată nu prea pot să-l întrezăresc.

— Dar o să-l găsești, a zis el.

— La revedere, Ernesto. Sunt teribil de bucuroasă că devenim prieteni.

— La revedere, fata mea, a zis el cu blândețe, apoi a închis în timp ce eu am rămas cu receptorul în mână, întrebându-mă dacă puteam să am încredere în

întorsătura ciudată pe care o lua viața mea.

În toată luna aceea și apoi și la începutul lui februarie, Ernest a sunat o dată la câteva zile, foarte plin de energie, dorind să vorbească despre Spania. Spunea că se vede ca un anti-reporter de război, dar că i se părea necesar să se ducă. Nu mai făcuse jurnalism de ani de zile și era o treabă afurisită rău, însă abia aștepta. Să nu se mai simtă așa de în siguranță și de bine îngrijit ca acum. De multă vreme nu-i mai fusese frig și nu mai dusesse un trai simplu. Să trăiască la limită.

— Prea mult confort poate să distrugă un scriitor, așa cum poate orice altceva, mi-a explicat. Și să nu te refuze nimeni, în nici o privință. E periculos.

— Știu ce vrei să spui, i-am zis. Anul trecut, după ce a murit tata și m-am mutat aici ca să fiu alături de mama, știam că asta trebuie să fac. Însă mă simt prea cocoloșită, prea îmbuibată. Ca o focă la grădina zoologică.

M-am oprit și apoi am zis:

— Probabil că par nerecunoscătoare.

— Deloc. Înțeleg ce zici. Și apoi: Îmi pare rău de tatăl tău. Al meu s-a împușcat.

— Ce cumplit trebuie să fi fost pentru tine.

Citisem într-un ziar, dar altceva era să-l aud pe el vorbind despre asta și să știu că vorbeam despre el, un bărbat și un scriitor, nu o celebritate.

— Și mai cumplit pentru el, bănuiesc, deși nu ne dăm seama niciodată. Aveam douăzeci și nouă de ani. Fiul meu s-a născut în vara aceea și aproape că și-a omorât mama. Apoi, iarna, tata s-a împușcat, și nimeni nu s-a așteptat la una ca asta, poate în afară de mine. Eu n-am fost surprins, doar sfâșiat. A fost cel mai blestemat an din viața mea, cred, sau unul dintre ei.

— Sper că la un moment dat devine mai ușor, i-am zis. Eu încă mă simt cumplit din cauza lucrurilor pe care ni le-am spus. A lucrurilor pe care nu le-am spus. Crezi că e posibil să ne împăcăm cu trecutul?

— Fir-ar să fie. Bănuiesc că poți încerca. Dar nu-s sigur că suntem iertați. Nici măcar atunci.

Am tăcut amândoi o vreme, firul dintre noi întinzându-se din cauza greutateii lucrurilor pe care ni le împărtășiserăm. Pentru mine, era năucitor să văd cât de confortabil începeam să mă simt cu el, vorbind atât de liber cu un om care-mi era aproape străin. Și, în plus, nu era un străin oarecare, nu-i așa?

Îi trimisesem de curând o povestire pe care o scrisesem în vara precedentă, când încă eram în Germania, cu titlul „Exil“. Era despre un neamț care decide că

nu mai poate suporta naziștii nici o clipă și se mută în State, doar pentru a-și da seama că viața este îngrozitor de grea și că nu se poate acomoda nici acolo, și poate niciunde. Ernest a zis că-i plăcuse enorm și, până să mă dezmeticesc, o și trimisese editorului său, Max Perkins, care voia s-o publice în *Scribner's Magazine* dacă eram de acord cu câteva tăieturi și modificări. În curând, schimbam cu Perkins scrisori despre povestire și, uite-așa, am pătruns într-o viață care părea să aparțină altcuiva.

— *Scribner's*, i-am zis mamei. Și mă și plătesc. Ernest devine eroul meu. Nici nu-mi vine să cred.

— Păi, îmi pare rău că trebuie să o spun, dar ești o tânără frumoasă. Ești absolut sigură că nu are alte motive?

— Nu-i vorba de asta, mama. Discutăm despre lucruri adevărate, lucruri importante. Și nu-i dată să nu pomenească de Pauline și de băieți. Le este foarte loial.

— Așa și trebuie să fie. Să ai grijă. Asta-i tot ce vreau să spun.

— Doar nu crezi că i-am pus gând rău, nu? am adăugat repede. E idolul meu, mamă. Un idol minunat și-un om cum rareori întâlnești. Nu vreau decât să fiu în preajma lui pentru o vreme și să mă scald în lumina lui. Nu știu cum de mă poți învinovăți pentru asta.

— Nu te-nvinovățește nimeni. Sunt de partea ta, nu uita.

— Cum aș putea uita? Tu ai fost mereu de partea mea. Chiar și când eu nu eram.

M-am dus la ea, i-am strâns ușurel mâinile și am privit-o în ochii albaștri.

— Zău, o să fie bine. Știu ce fac.

Apoi m-am dus la etaj, m-am înfășurat într-o pătură și am rămas la fereastră, în picioare, gândindu-mă la New York.

Oricât de mult aș fi vrut să rezolv cu drumul în Spania și să-l văd pe Ernest înainte ca el să plece, eram hotărâtă ca mai întâi să-mi termin cartea. M-am închis în cămăruța mea pentru următoarele două săptămâni și-am tot meșterit la ultimele douăzeci de pagini, ca într-o unică zi intensă și extenuantă. Am lucrat așa de absorbită, încât nici măcar nu-mi dădeam seama ce creasem și mi-era destul de teamă să aflu. Paginile în sine erau însă satisfăcătoare. Le-am ordonat frumos și le-am legat cu elastice late, apoi am ținut manuscrisul în mâini, cântărindu-l în tăcere înainte să-l strecur într-un sertar al biroului. Într-o zi aveam să mă simt îndeajuns de puternică să mă uit peste ce făcusem – sau ce nu

făcusem, rămânea de văzut.

Mă simțeam epuizată, dar și nerăbdătoare să plec, de parcă aș fi fost sechestrată câțiva ani întunecați în Siberia fără să zăresc soarele nici măcar o dată. Am dat jos din pod o geantă marinărească ponosită, mi-am făcut iute bagajul, trăgând nădejde c-o să am mai mult timp de pregătire odată ce ajungeam la New York.

— Până la urmă, de ce-ai nevoie când te duci la război? am întrebat-o pe mama.

— De curaj, bănuiesc. Dar eu aș arunca acolo și-un săpun. Și niște ciorapi groși.

— Dar știi c-o să fie totul bine, da?

— Sigur că da, a mințit ea și-apoi m-a lăsat să-mi termin bagajul.

8

Înainte să fi coborât din tren la Penn Station, îmi număram bănuții și mă încrunтам. Studiasem orarul și prețurile pentru drumul cu vaporul în Europa și aveam nevoie de o sută șaizeci de dolari ca să primesc măcar o cabină micuță cât o debara. Apoi mai erau și banii care-mi trebuiau pentru timpul pe care urma să-l petrec la Madrid, o sumă care oscila, crescând și scăzând, în funcție de cât stăteam. Deocamdată, asta era un mister total pentru mine. De fapt, totul era.

Mai întâi m-am dus la casa prietenei mele din Greenwich Village, unde-am stat doar cât să-mi arunc sacul într-un colț și să mă dau cu ruj. Apoi m-am dus să-l caut pe Ernest la Barclay, unde îmi zisese el că ori o să fie, ori o să-mi lase vorbă unde îl pot găsi. Dar nu era de găsit. Portăreasa trebuie să fi fost năucită de mine, cum stăteam acolo ca o rățușcă de lemn pe pardoseala de marmură, întrebându-mă ce să fac. Așa că mă așezasem, trecând în revistă opțiunile posibile, când ușa turnantă a început să se rotească dinspre stradă, iar el a apărut în centrul unui grup mare, gălăgios.

— Fata mea, a strigat când m-a văzut, iar apoi m-a săltat în aer ridicându-mă într-o singură mână și m-a dus către lifturi, fără să se deranjeze să mă prezinte prietenilor săi.

Ușile au glisat și s-au închis, și-am început să urcăm. Toată lumea continua pur și simplu să vorbească peste toți ceilalți, răcoarea se prelingea din paltoanele lor, iar eu stăteam și-mi mușcam buzele, ca nu cumva să spun vreo prostie. Nu

știu de ce, crezusem c-o să-l găesc singur pe Ernest și că o să mergem într-o cafenea ca să discutăm despre scris și apoi poate într-un restaurant, să mâncăm spaghetti și să vorbim. Acum, toate astea păreau o prostie incredibilă. El era în centrul unui vârtej. De fapt, el *era* vârtejul, cel care provoca mișcarea.

În apartamentul lui, am găsit un fotoliu îmbrăcat în catifea albastră și-am încercat să nu le stau în cale, în timp ce se vorbea la două telefoane diferite și se turuiau comenzi pentru băutură și caviar la room service. Ernest își aruncase paltonul pe-un colț al patului și acum stătea așezat pe el, lărgindu-și cravata. Mi-a zâmbit într-o parte și privirile ni s-au întâlnit pentru o scurtă clipă înainte ca el să se răsucească și să tune:

— Și trei sticle de Taittinger. Ba nu, patru.

Apoi, întorcându-se iarăși cu fața la mine, a zis:

— Ți place șampania, nu?

Dacă a fost într-adevăr o întrebare, eu n-am avut timp să răspund, fiindcă o femeie elegant îmbrăcată s-a ivit brusc și-a început să vorbească cu el, stând foarte aproape, cu pumnii proptiți în șolduri pe fusta scurtă, în așa fel încât nu-l mai vedeam. Era Lillian Hellman, după cum aveam să află în curând. Ea, Ernest și ceilalți din cameră alcătuiau grupul Contemporary Historians¹³, o companie recent înființată care voia să producă un film documentar care să ajute Spania prin achiziționarea de ambulanțe și prin tot felul de alte căi. Regizorul filmului era un olandez¹⁴, din câte se părea, care se afla deja în Spania împreună cu cameramanul său, un norvegian. Ceilalți membri ai Istoricilor erau John Dos Passos, Archie MacLeish și Evan Shipman, cu toții scriitori suficient de mari încât să aibă un cuvânt de spus. Camera părea plină de ei în vreme ce eu stăteam în fotoliul meu albastru, întrebându-mă cum să sparg gheața.

Până la urmă, m-a salvat Ernest. M-a tras înspre el și m-a prezentat tuturor, zicând:

— Această minunată girafă blondă este buna mea prietenă Martha Gellhorn. Vine și ea în Spania.

— De îndată ce rezolv cum, i-am explicat lui Evan Shipman când Ernest se ducea să răspundă la ușă.

Sosise băutura, și din câte vedeam era un adevărat ocean.

— *Dacă* rezolv.

— Dar ce îți stă-n cale?

Evan înălțase capul, ca un leu. Era poet, dar mie mi se părea că mai degrabă

arată a star de cinema. Avea un păr perfect, la fel și cămașa, pantofii Oxford și linia de la pantalonii de flanelă de culoarea mangalului.

— Pactul de neagresiune împotriva intervenției străine, am zis, lipindu-mă de tocul ușii când Ernest intra cu un coș plin de șampanie la gheață. Ai nevoie de scrisori de acreditare și toate documentele, iar eu n-am de nici unele. Cel puțin deocamdată.

— Nu trebuie decât să te duci la o revistă și să le spui că vrei să lucrezi ca ziarist independent pentru ei.

— Adică *freelancer*?

— Bineînțeles.

Și-a legănat băutura din pahar, făcând gheața să zăngăne, apoi a băut cât mai rămăsese din ea, dintr-o singură dușcă.

— O să fii o femeie într-o zonă de război. E cel puțin neobișnuit. Eu cred că meriți măcar să fii citită atent, dacă trimiți material bun.

— Merită încercat, i-am zis. Deocamdată n-am altă idee decât să mă duc ca pasager clandestin sau ascunsă într-un tort.

Dos Passos a venit la noi cu o sticlă mare de Taittinger din care se prelingea spumă pe jos. Nimeni nu părea să observe sau să-i dea atenție. Ne-a umplut paharele și a arătat înspre Ernest, care acum stătea pe-un scaun întors cu spatele, sprijinit în coate de spătar, și turuind cât îl ținea gura.

— Așa, și de unde-l știi tu pe tipul ăsta?

— Pe Hem? Ne-am cunoscut în Key West. Eram cu familia în vacanță și aproape că ne-am împiedicat de el.

— Ei, aș. De obicei împiedicatul ăsta are loc în sens invers.

Dos zâmbea răutăcios și, în mod evident, ca să impresioneze. Nu știam ce să înțeleg din asta, chiar înainte să spună:

— Văd că te-a prins deja.

— Poftim?

— Îi zici Hem. Probabil te-a făcut să-l folosești și pe Hemingstein. E-n regulă. Toată lumea se poartă așa cum vrea el și aproape oricine ajunge să vorbească exact ca el dacă petrec vreo două minute împreună.

Mă holbam la el, încremenită.

— Eu nu încerc să vorbesc ca nimeni, am dat să zic, dar el a rânjit și-a plecat mai departe, făcând în continuare pe barmanul.

Am simțit brusc cum îmi pierd echilibrul și mă înfierbânt. Mi-am apucat țigările și am ieșit pe balcon, la aer. Mai devreme plouase, o burniță care te uda

până la piele și-n urma căreia rămăseseră niște stropi mici și reci care atârnavă în șiraguri de pe toate. Am atins fierul forjat, adunând umezeala pe buricul degetului, și mi-am permis pentru un minut să mă las pradă furiei față de cuvintele lui Dos. Fusesse o meschinărie din partea lui să mă atace în felul ăsta, când abia ne cunoscuserăm, dar avea dreptate, nu-i așa? Cât ai clipi începusem să-l imit pe Ernest, purtându-mă ca o tovarășă de-a lui, crezând că suntem buni prieteni și că alianța noastră însemna ceva. Dar toți acei scriitori aflați de cealaltă parte a perdelelor grele erau și ei de bună-credință și îngrozitor de ocupați, rotindu-se ca niște stele strălucitoare. Ce căutam eu aici?

— Vrei să sari?

Ernest tocmai pășise dincolo de ușile cu geam și venea să stea lângă mine.

— Poate. Cred că nici n-aș simți nimic, după atâta șampanie.

— E o șampanie bună, nu-i așa?

— Este. Cea mai bună. Mulțumesc.

Cuvintele îmi ieșeau repezite și retezate, așa stânjenită cum mă simțeam. Se uita la mine.

— Ți-ai terminat cartea?

— Da, Doamne-ajută, dar n-am fost în stare să mă uit iarăși pe ea. A ta cum merge?

— Tot terminată. Cel puțin, așa i-am zis lui Perkins. Dar, sincer vorbind, treaba asta îmi ocupă deocamdată tot timpul și mai mult decât atât. N-am mai făcut jurnalism din douăzeci și trei.

Mi-am dat seama că se referea la an. 1923, când eu aveam paisprezece ani, eram mai înaltă ca toți băieții la dans și cumplit de sfioasă. Mă cam lua cu amețea când mă gândeam la diferența de vârstă dintre noi. El avea treizeci și șapte de ani și deja făcuse atât de multe în viață, în vreme ce eu reușisem atât de puține. Gândul dinainte a revenit: *Ce caut eu aici?*

— Și cum crezi c-o să fie revenirea? l-am întrebat. Sunt tipuri de scris foarte diferite, nu-i așa?

— Ca mersul pe bicicletă?

Zâmbetul îi aluneca într-o parte.

— Sincer, nu-s sigur că toată treaba asta nu este doar o cale de-a face ceva pentru Spania și de-a o revedea. Iubesc țara aia. Oameni mai drăguți și cumsecade ca acolo n-o să întâlnești nicăieri. Și nu merită ce li se întâmplă acum. La naiba, nici măcar un câine nu-l merită pe Franco.

Se uita iarăși la fața mea și de data asta a zis:

— Te simți bine?

— Sigur. De ce nu m-aș simți? Sunt obosită, atâta tot.

— Păi, odihnește-te. O să fie multe de făcut în următoarele câteva zile și aici nu prea doarme nimeni cu adevărat.

Ceva din chipul lui s-a îmblânzit.

— Mă bucur să te văd, copilule.

Apoi s-a aplecat și și-a trecut trupul mare înapoi printre uși, iar eu m-am întors iarăși cu fața la orașul murdar, licărind indescifrabil.

A doua zi, m-a trezit târziu un mesaj de la Ernest, în care spunea că trebuia să se întoarcă repede la Key West în dimineața următoare, și că eu ar trebui să vin în clubul „21” în seara aceea, dacă eram liberă. El pleca cu vaporul la sfârșitul săptămânii. Erau atâtea de făcut până atunci și timp deloc. Semnase *Ernestino*.

M-am așezat la loc pe patul din care abia mă târâsem și i-am citit din nou cuvintele, ținând telegrama între două degete. Din piept mi se înălța o senzație moale, spongioasă. Eram dezamăgită. Săptămâni în șir mă gândisem că dacă apăream pur și simplu aici, la picioarele lui Ernest, el avea să-și aprindă farul călăuzitor și următorii mei pași aveau să fie clari. Dar fusese o prostioară de fată. El nu-mi datora nimic și, oricum, azi era luni. Pleca vineri cu vaporul și trebuia ca până atunci să fugă până în Florida și înapoi, avea și el treburile lui de aranjat și, în plus, o familie de care să-și facă griji.

Rămânea însă o certitudine: și dacă el intenționase să-mi fie de ajutor, eu eram acum singură și depășită de situație. Poate că mereu fusesem așa, dar singurul leac, mi se părea acum, era să încetez să-mi plâng de milă și să apuc zdravăn taurul de coarne. Trecea timpul și bănuții mi se împutinau. Chiar dacă voiam să rămân în New York, trebuia să-mi găsesc o slujbă, însă voiam să fac mai mult de-atât. Aveam să găsesc o cale de-a ajunge în Spania, indiferent cum, aveam să-mi croiesc un drum, să-l descopăr pas cu pas. Mă pricepusem mereu la asta, dacă eram sinceră cu mine însămi. Ceilalți oameni, fie ei și dintre cei incandescenti, ca Ernest, complicau lucrurile.

Mi-am pregătit două cani de ceai tare, le-am băut clocotite, apoi am făcut baie și m-am îmbrăcat. Aveam un pulover frumos de acasă – de cașmir negru, nu tocmai ce-mi trebuia la Madrid –, pantaloni de lână și paltonul de la Bryn Mawr, trebuia să fie în regulă. Am ieșit în Grove Street și m-am grăbit la metrou. Mă trezisem prea târziu. Era deja aproape ora prânzului și aveam cel puțin un elefant de împușcat, dacă nu chiar doi.

Cu câțiva ani în urmă, când încă lucram și scriam pentru FERA, îl cunoscusem în timpul unei petreceri din Washington pe redactorul-șef de la revista *Collier's* și ținuserăm cât de cât legătura. Îl chema Kyle Crichton și îmi trimisese de curând câteva rânduri extrem de frumoase despre faptul că-i plăcuse *Necazul prin care am trecut*. M-am gândit că acum ar fi un moment excelent să-i reamintesc că i se părea că scriu bine, deși era nevoie de ceva tupeu să-i apar așa în birou. *Collier's* avea un tiraj de câteva milioane și oare nu fusesem eu abia refuzată de *Time*?

Chiar și așa, m-am aruncat înainte, cumpărând o pungă de castane calde pentru fata de la recepție și apoi scoțându-l pe Kyle din birou, ca să bem ceva la Stork Club. Era un loc nepotrivit pentru discuții despre război și sacrificiu, mi-am dat seama de asta prea târziu. Era plin de halate albe care se roteau și se-nvârteau în jurul nostru. Salonul scotea clinchete, a bogăție și-a privilegiați, la fiecare masă era o persoană cunoscută, din zona celor importanți, scilipitori, a celor poleiți pe de-a-ntregul. Era absolut orbitor. Era nerelevant.

— Nu cer o misiune, am încercat să-i explic lui Kyle.

Ghicise deja, cu siguranță, că voiam ceva de la el și simțea că tatonez terenul. Dansul ăsta îmi solicita fiecare gram de curaj.

— Însă există grăniceri, iar eu trebuie să îndeplinesc condițiile, altfel n-o să mă lase nici să intru în țară, darămite să mă apropii de zona unde e acțiune. Nu am scrisori de acreditare. Unele adevărate.

— Vrei să te angajez corespondent independent.

Mângâia cu degetele piciorul paharului, scobitoarea cu măslina umplute se tot adâncea în băutura care lucea ca gazul de brichetă.

— *Angajez* s-ar putea să fie prea mult spus. Știu că încă nu m-am remarcat ca jurnalist, dar am de gând s-o fac într-o zi. Poate chiar o să-ți placă ce scriu și-o să vrei să mă publici.

— Poate.

Privirea lui nu trăda nimic.

— Asta este o problemă diferită. Deocamdată, n-am nevoie decât de o scrisoare sau ceva din care să reiasă că lucrez pentru tine. E pur și simplu birocrație. E hârțogăraie.

— Și-apoi?

— Adevărul e că nu știu. N-am idee cum o să meargă. Dar nu pot să stau cu brațele-n sân când se întâmplă atâtea, când sunt atât de multe în joc.

M-am gândit cum trebuie să-i par, în timp ce cuvintele mi se rostogoleau din

gură. De parcă aveam trei capete, fiecare mai romantic și mai încuiat ca altul.

— Crezi că sunt nebună.

— Nu, doar idealistă. Și foarte tânără. Ești o puștoaică interesantă, Marty. Dacă ai fi fiica mea, probabil că ți-aș arde pașaportul și te-aș lega cu lanțuri de ușa pivniței. Războiul nu-i locul potrivit pentru o tânără, eu așa consider. Dar ai un suflet bun.

S-a întors la băutura lui, gândindu-se la ceva, apoi a zis:

— Dacă chiar ești hotărâtă să te duci, cine-s eu să te pot opri?

M-am repezit la mâna lui liberă, ușurată și entuziasmată.

— O, mulțumesc, Kyle. N-o să-ți pară rău.

— Sper să ai dreptate.

Chipul i s-a înnegurat și pentru o clipă am fost nedumerită, până când mi-am dat seama că nu-și făcea griji legate de faptul c-aș putea face de râs revista sau pe mine însămi. Ci că aș putea muri în Spania. Listele cu morți care apăreau zilnic în ziare cuprindeau uneori și americani care luptau, începând din ianuarie, în Brigada Abraham Lincoln. Era doar o chestiune de timp până când avea să fie ucis și un corespondent.

Nimeni nu era în siguranță. Știam asta, și totuși mă străduiam să separ una de alta. Acum, gândul părea să stea suspendat între noi, un fir de sticlă extraordinar de delicat, în timp ce eu și Kyle ne-am întâlnit privirile pentru o clipă, înțelegându-ne perfect unul pe celălalt. Apoi chelnerul nostru a apărut plutind, cu nota de plată într-o cutie de piele discretă, iar eu am alungat sentimentul rău-prevestitor, încercând să fiu iar nonșalantă.

— O să fie bine, i-am zis lui Kyle. Ai să vezi. Așa, deci ce-ar trebui să scrie-n scrisoarea asta?

9

— *Collier's* m-a numit „corespondent special“, le-am zis lui Ernest și celorlalți din grup în seara aceea, la „21“. Se potrivește de minune, mai ales dacă „special“ înseamnă „fraudulos“. Dar nu-mi pasă. Calul de dar nu se caută la dinți.

— Nu contează ce zice-n prăpădita aia de scrisoare, a spus Ernest.

Stătea în fața mea, cu umerii paraleli cu marginea de sus a banchetei. Păreau să echilibreze întreaga parte a încăperii unde ședea el.

— Ai găsit o revistă care să te vrea. Asta contează. Dar banii de bilet?

— Am trecut pe la *Vogue* acum câteva ore și m-am predat. Am zis că accept absolut orice și m-au crezut. Vă uitați la noul expert în problemele de frumusețe ale femeii de vârstă mijlocie.

— Păi, și ce știi tu despre vârsta mijlocie?

— E din ce în ce mai rău. Există tot felul de tratamente pentru piele, iar eu trebuie să le încerc și apoi să scriu despre rezultate. (Mi-am umflat obraji, încercând să-i fac să râdă.) Dar adevărul este c-aș face și can-can prin Central Park dacă de asta ar fi nevoie.

— N-ar fi amuzant? a zis Lillian Hellman.

Era rujată cu un roșu intens, iar liniile erau perfecte și un pic brutale pe fondul feței pudrate. Mi-am dat seama că mă îngrozea, prin felul în care vorbea ea și mergea și se sprijinea și fuma, totul foarte teatral. Și remarcă ei o resimțisem ca pe o palmă, deși de fapt abia dacă mă atinsese în treacăt cu privirea înainte să se întoarcă iarăși la Ernest și la chestiuni mai serioase.

— Așa, deci cum rămâne cu ambulanțele alea?

— Uită de ambulanțe o clipă, a zis Dos Passos. Trebuie să vorbim despre film.

Adică despre documentarul pe care îl finanțau și-a cărui formă încă era în discuție. „Istoricii“ nu cădeau de acord asupra a ce conta cel mai mult. Dos Passos ar cam fi vrut ca oamenii obișnuiți să fie în centrul atenției, în timp ce Ernest era mult mai interesat de soldați, de tactică și de celelalte elemente militare.

— Nu văd cum s-ar putea face un film de război fără lupte, s-a înălțat cu ușurință vocea lui Ernest, străpungând larma din bar. Orice bătălie înseamnă tancuri și arme, bărbați în tranșee. Înseamnă moarte. Tragedie la cea mai pură și totală scară.

— Da, dar cum rămâne cu oamenii din sate? i-a ținut piept Dos. Merită să fie văzuți. Știi, ei n-au cerut nimic din toate astea. Și n-au nici un pic de putere.

Transpira și își tot împingea pe spate un șomoioag de păr negru și gras care îi atârna pe fruntea rotundă.

— Eu nu zic decât că și povestea lor contează, a continuat. În plus, s-ar putea ca lumea să sară mai degrabă să apere mame, fermieri și copii, decât soldați.

— Sigur că da. Și de ce n-ar face-o? a sărit Ernest. Că nu ne place sângele decât în friptură.

Deși îi cunoșteam pe amândoi doar de puțin timp, simțeam că sunt de acord cu Ernest. În parte, pentru că era atât de convins. Când era cu adevărat pătruns de

ceva, sentimentele îi răzbăteau în voce. Chipul îi devenea tot mai expresiv, iar ochii i se însuflețeau. Îți dădeai seama că crede în ceea ce spune. Că simte toate aceste lucruri profund și nu se teme. Era greu să nu te lași cucerit de el.

— O, Doamne, s-a strecurat Lillian. N-am putea să mâncăm înainte să rezolvăm povestea asta? Că oricum nu prea pare că veți cădea de acord nici dacă o luați cu binișorul, ceea ce nu-i foarte probabil.

Și-a rearanjat etola de vulpe, cu fermitate. Era o seară geroasă de februarie, însă dincolo de aspectul practic, etola îi făcea umerii să iasă în evidență, impunători. Mi-am notat în gând că trebuia să-mi iau și eu una pentru Spania și poate chiar și pentru viața de zi cu zi.

— Bun. Dă-i înainte, a zis Dos, ignorând-o. Vâră-le sângele-n față tuturor și vezi dacă n-o iau la sănătoasa. Se înroșise, devenise vehement: Mie mi se pare că nici măcar n-are vreo legătură cu filmul. Ci cu tine. *Tu* vrei să te duci iar la război. Tu ești cel care are nevoie să vadă sângele.

Ernest îl privea furios.

— Bine, Sigmund Freud. Deci despre asta-i vorba?

Înțepătura glumeață ar fi trebuit probabil să detensioneze lucrurile sau să le aplaneze, însă am văzut că lui Ernest pupilele i s-au contractat și mâinile i s-au încordat. Dos atinsese un punct sensibil.

— Băieți! a strigat Lillian și toată lumea a tăcut, de parcă ea ar fi ținut în mână o riglă de lemn, nu un pahar cu picior.

Treptat, au început să se audă râsete nervoase.

Barul era întunecat, aerul stătut, iar tavanul ne apăsa de parcă uneltea cu dispoziția schimbătoare. Stăteam înghesuită la mijlocul banchetei și așteptam să fiu eliberată, în timp ce membrii grupului anunțau că vor merge în salon, apoi se ridicau și-și terminau cocteilurile. Chiar și în starea asta tensionată, se îndepărtau perechi-perechi spre șeful de sală, vorbind și sfătuindu-se, făcând planuri – uniți, serioși și năucitori.

Auzisem de curând un zvon, cum că după *Școala de fete*¹⁵, MGM îi oferise lui Lillian Hellman un onorariu de două mii cinci sute pe săptămână, așa, în caz că-i venea în somn vreo idee isteață și nemuritoare. Îmi era aproape imposibil să-mi imaginez o asemenea sumă sau libertatea pe care și-o câștigase ea astfel. Până cu câteva luni în urmă, crezusem că dacă ești scriitor n-ai decât să-ți iei sufletul la pumni până când picură câteva cuvinte din albia uscată a pârâului, cât să umpli o farfurioară, o linguriță sau o pipetă. Iar apoi să plângi un pic sau să scrâșnești din

dinți și găsești cumva curajul de-a te trezi a doua zi și-a o lua de la capăt.

Dar scriitorii aceștia erau ca niște coperte de reviste. Și ca niște artificii care umplu tot cerul. Încă era un pic năucitor faptul că mă aflam aici, luminată fie și un pic, în siajul lor. Nu că eu n-aș fi avut ambiție. Uneori mi se părea că doar din asta sunt alcătuită. Așa cum îi zisesem lui Kyle, voiam să le arăt lui și tuturor celorlalți că pot fi un jurnalist adevărat, un scriitor pe care ceilalți îl admiră, îl respectă și-l țin minte. Voiam ca numele meu să conteze, dar deocamdată eram doar un ucenic, mai ales în această mulțime unde mișunau eroii, gata să te agăți de ei. Avea să-mi ia ceva timp să-mi croiesc drumul meu. Să dovedesc că pot și să cresc.

— Nu ești deloc o impotoare, a zis Ernest, de parcă mi-ar fi citit gândurile. Se întorsese din drum și se așezase iarăși, ca să-mi spună asta. Scrii bine.

Conta enorm să-l aud zicând asta, și i-am spus-o.

— Din ce în ce mai mult, ăsta-i singurul lucru care contează cu adevărat pentru mine, am continuat. Singurul lucru care nu mă plictisește și nu mă dezamăgește niciodată. Înțelegi ce vreau să spun.

— Întâmplător, da, înțeleg.

Peretele din spatele lui era din oglinzi și reflecta șase imagini de-ale lui, fracturate. Cămașă albă. Mustață neagră. Haină strânsă pe corp. Maxilar drept. Cravată la gât. În clipa asta, nu arăta ca un erou; arăta ca un bărbat. Sigur pe unele lucruri și deloc sigur în privința altora. Ca toți bărbații pe care-i cunoșteam. Ca toți oamenii pe care-i cunoșteam. Ca și mine.

— Nu știu sigur când o să pot veni, am zis. S-ar putea să fie peste niște săptămâni. Te rog să lași o dâră de firimituri de pâine în urma ta, pentru mine, da?

— Așa o să fac.

— Mi-e drag de tine, știi, Hemingstein.

La naiba cu Dos și cu felul în care suna ce spuneam, mi-am zis. Consideram că suntem prieteni. Simțeam că între noi există înțelegere, o întâlnire a minților asemănătoare, și voiam să am încredere în acest sentiment.

— Sunt fericită că vom fi în același sindicat.

Și-a scos ochelarii cu ramă metalică și m-a privit. În cele trei luni de când ne despărțiserăm în Key West, nu vorbiserăm decât la telefon sau în scrisori mângălite în grabă. Toate aceste lucruri care se petreceau în ochii lui sau cu dispozițiile lui, sau ce însemna fiecare dintre zâmbetele lui erau un mister pentru mine. Oamenii noi erau complicați, dar și minunați. Totul era ca un cod încă

nedescifrat.

— Și mie mi-e drag de tine, fata mea.

Privirea i s-a schimbat un pic când a zis asta și părea pe cale să mai spună ceva. Dar atunci Lillian s-a ivit din nou de după colț, l-a tras de braț și a zis că e lihnită de foame. Înainte să mă dezmeticesc, îl și trăsese afară din barul prost luminat, dincolo, în încăperea de alături, unde nu-l mai vedeam.

Note

3. Titlul original al cărții este *The Trouble I've Seen: Four Stories from the Great Depression* (1936).

4. Titlul original al cărții: *What Mad Pursuit* (1934).

5. Federal Emergency Relief Administration, noul nume dat de administrația Roosevelt Emergency Relief Administration (ERA), creată de președintele Roosevelt în 1933.

6. Junior League, organizație a femeilor, cu scopuri educaționale și caritabile, care promovează voluntariatul și dezvoltarea potențialului femeilor. Prima Junior League din lume a fost înființată în 1901, la New York.

7. Key West, oraș și insulă din arhipelagul Florida Keys, situat pe coasta sudică a Floridei.

8. Cilindru rotativ vopsit în roșu și alb (uneori în alb, roșu și albastru), semn distinctiv al frizeriilor încă din Evul Mediu, pe atunci simbolizând practica de a lăsa sânge, apanaj al bărbierilor.

9. *USS Maine*, navă americană care s-a scufundat în portul Havana în timpul revoltei cubaneze împotriva Spaniei, în 1898.

10. Denumirea spaniolă a insulei Key West.

11. Primul european care a ajuns în Florida, în 1513.

12. Sindicat al ziarelor, de mare amploare în perioada 1922–1980, cu colaboratori dintre scriitorii talentați, precum F. Scott Fitzgerald sau Ernest Hemingway.

13. Istoricii contemporani (engl.).

14. Joris Ivens (1898–1989), realizator de documentare.

15. *The Children's Hour*, piesă de succes scrisă în 1934 de Lillian Florence Hellman (1905–1984). În 1961, avea să se producă și filmul cu Audrey Hepburn și Shirley MacLaine în rolurile principale.

PARTEA A DOUA

În Spania, cu băieții

martie – mai 1937

10

Nu l-am mai revăzut pe Ernest. A dat o fugă până acasă și înapoi, după care a plecat la Paris cu transatlanticul *Paris* (normal), în timp ce eu mă târam printr-un Manhattan doborât de zloată, cu gulerul ridicat, cu bărbia înainte, fumegând și pufnind ca să-mi rezolv treaba.

Ultimele instrucțiuni primite de la Ernest înainte să ne despărțim au fost ca atunci când ajung în Franța să-l caut pe Sidney Franklin, dacă el și ceilalți au plecat între timp mai departe. Franklin era un matador celebru, prieten cu Ernest, care, în mod neverosimil, era din Brooklyn și în plus mai era și evreu. Toreadorul Torei i se zicea în glumă, însă se pare că munca lui cu capa nu era deloc o glumă. Ernest îmi spusese că era absolut minunat în arenă și bineînțeles că citisem și eu o mulțime de pagini admirative despre el în *Moarte după-amiază*. Sidney locuise o vreme în Madrid și cunoștea zona. Dacă putea să facă rost de toate vizele necesare, avea să fie majordomul și omul bun la toate al lui Ernest, nevasta lui de drept comun – asta era altă glumă frecventă –, de vreme ce Pauline trebuia să rămână acasă, cu cei doi băieți.

Îmi dădeam seama că nu putea fi tocmai ușor să fii atașat de o persoană așa de importantă ca Ernest. Nu era doar celebru; era de neuitat, avea o forță de atracție care părea să funcționeze asupra tuturor, puternică și dependentă de maree, ca luna. Însă Pauline părea să-și îndeplinească rolul cu grație, făcând întreaga corabie de pe Whitehead Street să înainteze ca unsă. Conform relatărilor lui Ernest, când apăreau prietenii pe la ei, la intervale regulate, venind de aproape sau de departe, ea era cea care comanda cele mai bune stridii, cutii cu *pâté* și sticle de vin, făcându-i pe toți să se simtă bine la masa ei perfectă, în vreme ce el lucra, îngrijindu-se de focul lui unic. Și, ca și când atât n-ar fi fost de ajuns,

Pauline citea ce scria Ernest și îl încuraja, ocupându-se în același timp și de Patrick și Gregory. Chiar și la vârsta de cinci și opt ani, din câte-mi dădusem seama în scurta mea vizită, păreau să fi moștenit foarte mult din stilul ei și erau extrem de bine crescuți. Îmi imaginam că eu, dacă aș avea vreodată copii, n-aș avea răbdare cu ei, aș fi dominată de propriile mele dispoziții, așa cum Pauline nu părea niciodată să fie. Sau poate că o ascundea extraordinar de bine?

Iar acum ea trebuia să se descurce bine și în altă situație – să-l vadă plecând pe câmpul de luptă, fără nici o garanție că se va întoarce. Mi se părea mult mai greu să fii soție, într-un asemenea moment, decât unul dintre băieții care plecau la război. Ea avea să stea acasă și să aștepte o telegramă – veselă sau tragică. El avea picioare, aripi și un țel. Era în mișcare și la fel voiam să fiu și eu. Cu cât mai repede, cu atât mai bine.

Parisul era punctul central de întâlnire, așadar. Locul de unde porneam cu toții mai departe.

Când am ajuns, pe la mijlocul lunii martie, Ernest plecase într-adevăr și nici urmă de Sidney. Pe bulevardele reci bătea vântul, cafenelele erau pline de trenciuri, țigări și lumină palidă. Am zăbovit acolo câteva zile, sperând să mai găsesc și alți jurnaliști cu care să trec frontiera. Sincer, mi-era frică să pornesc singură, dar părea că n-o să am încotro.

Lăsându-mi neliniștile la o parte, am început să mă concentrez pe parcurgerea etapelor birocratice necesare, încercând să-mi fac rost de toate ștampilele și documentele de care aveam nevoie, însă ținta nu era una ușor de atins, din câte vedeam. Cu doar două luni înainte, fusese destul de ușor să treci granița și să ajuți Republica. Un tren poreclit *Expresul Roșu* ducea zilnic voluntari din sudul Parisului până la frontiera spaniolă, unde niște autobuze îi preluau și-i duceau restul drumului. Acum nu aveai decât două variante, fie să găsești o barcă de partea cealaltă, care putea prea bine să fie torpilată de submarinele italiene care patrulau zona, fie să te furișezi prin Pirinei la adăpostul întunericului, sperând să nu fii prins.

Am cercetat hărțile și am vorbit cu cât de mulți oameni am putut despre cum să procedez. Era un tren, din câte se părea, care mă ducea în comuna Bourg-Madame, de lângă frontiera franceză. Nu existau trenuri care să treacă dincolo. Trebuia să cobor, să ies din sat și să parcurg pe jos zona rurală, pe drumuri ferite, până ajungeam în orașelul catalan Puigcerdà, unde prindeam alt tren, asta dacă nu se întâmpla să fiu întoarsă din drum sau altceva, mai rău de-atât.

Am plecat singură din Paris într-o după-amiază umedă de la sfârșitul lui martie, sub un cer cu nori grei de ploaie, cenușii. După-amiaza a devenit seară și trebuia să-mi mijesc ochii când încercam să-mi notez în jurnal impresiile pe care voiam să le rețin pentru mai târziu. Geamul de lângă mine era înghețat, făcând cioburi peisajul de afară, ca într-un caleidoscop alb-negru. Nu era Franța pe care o știam eu, cea care fusese mai mereu țara băilor în mare, a soarelui blând al vacanțelor și a zilelor întregi petrecute bând vin și contemplând norii. Nu, țara asta părea să-mi ofere acum ceva întunecat, ciudat și nou, într-o limbă complet diferită. Numai de-aș fi putut-o învăța.

Primăvara era încă foarte departe și-am simțit asta de îndată ce am coborât din tren, după miezul nopții. Purtam pantaloni călduroși, de stofă gri, și o jachetă tot gri care ar fi trebuit să mă apere de vânt, ceea ce nu prea reușea. În sacul marinăresc aveam un pieptene și-un schimb de haine, precum și-o duzină de conserve, de compot de piersici și de carne. Simțeam cutiile prin pânza sacului în timp ce mergeam, lovindu-mă ca niște pumni mici în dosul coapselor, amintindu-mi de trupul meu iar și iar, de faptul că eram chiar ceea ce păream să fiu, o femeie blondă și înaltă mergând singură printr-o țară înghețată, cumplit de departe de St. Louis.

Bourg-Madame era probabil fermecătoare pe timpul zilei, mă gândeam în timp ce mergeam. Era lipită de coasta unui deal, dincolo de niște ziduri de piatră, și făcea parte dintr-o succesiune strânsă de asemenea comune, toate așezate mult deasupra văii dimprejur. Însă, în timp ce o străbăteam, vedeam că în toată localitatea ușile și ferestrele erau bine acoperite cu tăblii și scânduri. Mi-am potrivit sacul în spinare și mi-am suflat în pumni, apoi am cotit către est, îndepărtându-mă de comună pe un drum pietruit abrupt și având deasupra capului o semilună firavă ce părea glazurată.

Ce făceam nu era tocmai legal și mare parte din timp neliniștea nu mi-a permis nici măcar să fluier pentru a-mi ține de urât. Știam doar un pic de spaniolă și nu eram sigură ce-aș fi făcut dacă aș fi fost oprită, mai mult decât să arăt pașaportul și greu câștigata scrisoare de la *Collier's*. Era și frig. Pietrele de sub tălpile mele erau acoperite de gheață și alunecau, aerul rece îmi pătrundea prin jachetă. Mergeam cocârjată și cu mâna liberă înfundată în buzunar, bucuroasă că nu mai aveam decât câțiva kilometri până ajungeam la Puigcerdà.

Partea aceasta a Pirineilor spanioli nu era cucerită de naționaliști, cel puțin nu încă. Când mă apropiam, orașul părea cufundat în somn, și bineînțeles că frontiera în sine era invizibilă. O clipă eram în Franța, unde era pace, iar în

următoarea în Spania, unde era război. Iar ce însemna acest lucru pentru mine – și tot ceea ce avea să se întâmple – rămânea încă în beznă, undeva înainte, complet necunoscut.

Ah, Marty, l-am auzit pe tata vorbindu-mi, de parcă l-aș fi cărat dintr-odată pe umăr, chiar sub urechea mea dreaptă. Ai impresia că poți să te duci la război așa, ca la plimbare, nu? Te-ai gândit bine la asta?

Mă gândisem? Oare știam cu adevărat ce făceam aici? Probabil că nu, dar pornisem deja pe drumul meu.

Chiar înainte de ivirea zorilor m-am suit în al doilea tren, cel cu destinația Barcelona. Era neîncălzit, alcătuit din niște vagoane mici de lemn, înghețate, care se bâțâiau pe șine în timp ce traversam zona rurală. În fiecare vagon erau șase locuri, dar eu am fost înghesuită într-unul cu șase spanioli frumoși în haine civile. E posibil să fi fost studenți, păreau foarte tineri. Tot felul de oameni deveniseră soldați peste noapte, fiind atrași în luptă fiindcă nu mai exista altă cale de-acum, cu Franco dezlănțuit. Libertatea nu era esențială. Viața era în centrul atenției. Bineînțeles că aveau să lupte.

Purtau ce haine aveau pe post de uniformă, cămăși țărănești maronii de bumbac, și espadrile cu talpa din sfoară. Unul a scos dintr-o sacoșă de pânză o bucată lungă și turtită de pâine simplă – aproape neagră. Altul avea într-o batistă niște cârnați plini de usturoi și ardei iute, lângă un triunghi tare de brânză de oaie. Când m-au poftit să mănânc cu ei, punându-mi în poală ceea ce-mi ofereau fără să spună o vorbă, mi-am dorit să le scriu o poezie și să le-o recit cu voce tare, în spaniolă. Ar fi trebuit să învăț pe loc mai multă spaniolă. Ar fi trebuit să învăț tot felul de lucruri. Însă, pe moment, am zâmbit recunoscătoare și am mâncat.

Am călătorit împreună restul zilei și noaptea. Am adormit la un moment dat și m-am trezit la primele ceasuri ale dimineții cu capul pe umărul băiatului de lângă mine. Pentru o clipă, înainte să mă dezmeticesc de-a binelea, m-am simțit de parcă aș fi fost sora lui. Putea fi Alfred și puteam fi oriunde, poate pe drum spre Key West într-un autobuz prăfuit însă plin de promisiuni, așteptând cu nerăbdare ceea ce va urma. Dar sigur că locul ăsta era unul cu totul diferit. Unul mult mai periculos, chiar dacă deocamdată îi vedeam doar frumusețea. Afară, când căscam și mă întindeam, lumina zorilor răzbătea prin ninsoare, niște fulgi lați și plați care cădeau legănându-se pe pământul înghețat, ca petalele. Copacii erau glazurați cu gheață. Totul părea de cristal.

Câteva ore mai târziu, am ajuns la Barcelona. Întregul oraș părea să se rotească, chiar și văzut din tren, un carnaval de trupuri și treburi. Spanioli, englezi, francezi, americani – toți vorbeau plini de entuziasm, cu ochii scânteindu-le, deși purtau arme pe umăr. Cineva avea atârnată cu un șnur în talie o gamelă care i se tot lovea de trup când mergea. Altul însă avea o butelcă de vin, ghetetele atârinate de gât și-o figură ca din Botticelli.

În gară mi-am luat la revedere de la tovarășii mei de drum, sperând că mă înțeleg din priviri, de vreme ce nu puteam vorbi cum se cuvine. Încă îi mai simțeam în spatele meu când mă îndepărtam gândindu-mă ce aveam de făcut mai departe, și mi-am dorit să spun o rugăciune pentru ei, deși nu știusem niciodată cum să mă rog cu adevărat. Oare aveau să supraviețuiască și să apuce să se întoarcă la surorile, la mamele și la iubitele lor? Oare eu aveam să supraviețuiesc fie și o săptămână în Spania, când îmi simțeam deja inima atât de larg deschisă și de sensibilă la durere?

Mi-am luat o cameră la primul hotel care mi-a ieșit în cale. Muream să fac o baie, însă, din câte se părea, întregul oraș rămăsese fără cărbune. Așa că m-am prăbușit pe burtă în pat, de parcă nu mai văzusem un pat în viața mea. Cu hainele pe mine, cu ghetetele în picioare, am dormit somnul greu și vâscos al surghiuniților. Nu-mi aminteam să fi visat sau să mă fi mișcat vreun pic, când un soare rece a pătruns prin storurile ce dădeau spre piațetă. M-am ridicat și-am rămas în picioare, clipind la o pancartă mare, de mătase, pe care scria BUN VENIT, TOVARĂȘI DE DEPARTE. Dimineața. Barcelona. Chiar mă aflam aici.

Muream să beau o cafea, dar în cameră era doar instant, niște cristale întunecate peste care turnai apă fierbinte, prefăcându-te apoi că nu-i prea amară ca s-o bei. M-am urnit până la micul restaurant aglomerat din hol, însă înainte să apuc să beau suficientă cafea ca să mă limpezesc am văzut că toată lumea vorbea despre ce se întâmplase noaptea trecută. Avusese loc un atac violent la primele ore, sirenele antiaeriene urlaseră în timp ce orașul se cutremura.

— Nu-mi vine să cred c-am dormit în timp ce se-ntâmpla asta, i-am zis recepționarului, care vorbea bine engleza. N-aș fi crezut că-i posibil așa ceva.

— Sunteți norocoasă să aveți asemenea aptitudini.

— Somnul nu este o *aptitudine*, i-am zis râzând.

— Ba sigur că este, señorita. Inocenții o au. S-au născut cu ea. E ceva ce pierzi pe măsură ce îmbătrânești. Ți-o fură grijile.

Eram pe cale să-i explic că bineînțeles că și eu eram îngrijorată, dar mi-am dat

seama brusc că nu conta, fiindcă eu dormisem în toiul celor întâmplare. Că era vorba de-o aptitudine, de-un dar sau de întâmplare, rezultatul era același și trebuia să-l accept.

11

Am rămas în Barcelona încă douăzeci și patru de ore, suficient cât să văd ce animat era orașul de revoluție. Pancarte anarhiste, socialiste și comuniste atârnav de peste tot. Străzile erau pline de ceva ce aducea a confetti, dar de fapt erau mii de fluturași de propagandă colorați și manifeste care se roteau în vârtejuri. Muncitorii și militarii puseseră stăpânire pe casele cândva particulare și pe afaceri și le declaraseră colective. Cei din clasa conducătoare fie renunțaseră la posesiunile lor fiindcă n-avuseseră încotro și rămăseseră să lupte, fie fugiseră în Franța. Totul aparținea acum tuturor și era fantastic să vezi așa ceva. Când am luat un taxi, șoferul mi-a refuzat pesetele. Era un slujitor al poporului, a insistat, într-o spaniolă pe care abia de-o pricepeam, fiindcă omul era catalan. Dar chiar și așa, ne-am zâmbit. Și a fost minunat.

A doua zi mi-am strâns repede lucrurile și-am găsit un camion cu muniție care să mă ducă până-n Valencia. Ruta cea mai sigură în acel moment părea să fie de-a lungul coastei, spre sud, iar apoi înclinat, mai la nord, către Madrid, traversând regiunea La Mancha – deși ruta sigură se schimba permanent, în funcție de a frontului. Vreme de două zile am mers pe-un drum de coastă, hurducându-ne într-un mare convoi de mașini, la vale și la deal, ajungând din când în când în sate mici care păreau aproape părăsite. În depărtare vedeam Mediterana, luminoasă, implacabilă și albastră, uneori plată ca o pânză apretată, alteori învolburată și furioasă.

Știam că dincolo de întinderea de ape, la nord, e Coasta de Azur, acel paradis scaldat în lumina soarelui unde cu un deceniu în urmă, proaspăt fugită de la Bryn Mawr, înotasem, înfulecasem stridii și mersesem cu bicicleta pe drumurile mărginite de chiparoși. Locul acela fusese de-o frumusețe indescritibilă, dar acum mi se părea o dulcegărie în comparație cu Spania. Această țară era complet diferită, mai dură, mai simplă și mai pură, merita să te lupți pentru ea – simțeam asta limpede, cu un nod în gât.

Asemenea recruților din trenul dinainte, când mersesem spre Barcelona, bărbații din camionul cu muniție au început foarte repede să se poarte ca și cum

erau o familie. Cântau frânturi din cântece catalane melancolice care păreau să scoată soarele din ascunzătoare. Aerul s-a încălzit pe măsură ce înaintam și mi-am dat seama că cel puțin pentru acel moment, cel puțin în acel loc, se apropia primăvara. Nu venise încă, nu chiar, dar era o promisiune limpede.

Nimeni nu părea deranjat de prezența mea sau de faptul că eram femeie. De fapt, abia dacă m-au băgat în seamă. Puteam să mă uit pur și simplu la toate și să le absorb, zgâlțâită de roțile mari care tremurau pe șosea, în vreme ce razele soarelui îmi mângâiau creștetul și îmi periau ușurel vârfurile genelor. Era o țară nimicită de război și de haos, dar știam deja că nu va dura mult până voi începe s-o iubesc.

În Valencia, am pornit pe jos spre centrul orașului, cu gândul să-mi găsesc un loc de dormit și să văd care e situația. Mi-am luat o cameră la hotelul Victoria din piața centrală, iar în dimineața următoare m-am dus să caut biroul de presă, ca să încerc să aranjez cu transportul până la Madrid – un tren, un camion sau vreun fel de convoi. Dar n-am apucat să mă îndepărtez nici cu două străzi de hotel, când a tras lângă mine o mașină, un Citroën lovit și prăfuit, de culoarea cărbunelui, care arăta de parcă și-ar fi săpat drum prin munte până aici.

Un spaniol mic și brunet s-a aplecat pe fereastra deschisă în timp ce mașina se oprea lângă mine. Pentru o clipă, m-am gândit că s-ar putea să se întâmple ceva groaznic, dar apoi o voce a strigat de pe locul din spate și alt bărbat s-a întins în față, zâmbindu-mi de parcă mi-era prieten.

— Sunteți americană, a zis bărbatul când se apleca pe geamul din spate.

Părul cenușiu îi cădea drept pe frunte. Avea un nas mare, ca de cauciuc, cam cât un cartof frumos. Ochii îi erau adânciți și priveau atenți pe sub sprâncenele dese. Părea cumva cunoscut.

— Martha Gellhorn.

I-am întins mâna.

— Gellhorn, a zis el. Ce noroc să ne întâlnim. Sid Franklin.

— Sidney! Cum m-ai găsit?

— Fără să te caut deloc.

A zâmbit înclinat, tot mai larg.

— Te-ai descurcat? N-ai avut probleme?

— Nu. Toată lumea a fost așa de bună. Înseamnă că ți-a ieșit viza.

A scuturat din cap.

— Hem s-a străduit în draci, dar degeaba. Mașina asta nu-i tocmai autorizată.

Bănuiesc că nici eu.

— Ernest ți-a găsit mașina?

A zâmbit larg.

— Am cam împrumutat-o.

— Atunci sunt și mai impresionată.

N-am avut cum să nu remarc ce greu apăsa Citroënul pe roți. M-am aplecat și m-am uitat înăuntru, și-am văzut că bancheta din spate era plină cu stive de provizii – fructe, cafea, ciocolată și cutii de roșii în bulion. Cine știe cum, Sidney făcuse rost și de creveți în niște conserve mari, și de marmeladă, și de portocale proaspete, într-un coș larg de lemn. În jurul cutiilor, valizelor și coșurilor erau câteva bucăți mari de șuncă afumată, înfășurate în tifon.

— Cel puțin o să mănânci bine, i-am zis.

— Asta-i ideea... dacă nu ne zboară de pe drum. Urcă.

I-am rugat să mă ducă la hotel, unde am dat fuga, mi-am strâns lucrurile și-am ieșit în câteva minute, încântată de această întâlnire întâmplătoare și gata să pornesc spre Madrid. Șoferul lui Sidney părea scos dintr-un tablou, cu o față îngustă și negricioasă și cu sprâncene stufoase sub o șapcă maro. Îl chema Luis și în timp ce ieșeam din Valencia ne-a povestit, într-o engleză cu accent puternic, despre victoriile recente ale loialiștilor în Guadalajara și Brihuega. Mussolini îl ajuta pe Franco și trimisese douăsprezece mii de soldați, dar trupele noastre îi învinseseră. De fapt, îi zdrobiseră.

— E cea mai mare înfrângere a italienilor de care-am auzit, ne-a spus Luis mândru. Ar fi trebuit să vedeți ce s-a mai sărbătorit după. Tata încă-i beat, acasă, și s-ar putea să rămână tot așa o lună întreagă. Viva España.

— Viva España! am strigat și noi zâbind și-am ieșit din oraș, traversând câmpia de-un verde pal a Valenciei, pe lângă crângurile sănătoase de portocali și măslini, sus, către dealurile uscate, arămii.

Madridul se afla la nord-vest, la o depărtare de câteva sute de mile de coastă, dincolo de marele podiș La Mancha, niște câmpuri plate și maronii care continuau la nesfârșit, poate pentru o veșnicie, pline de copaci, capre și mori de vânt ca acelea către care se aruncase Don Quijote. Era un ținut muntos și vast, întinzându-se în toate direcțiile și simțai, în timp ce înaintai, și ce vechi era, ce încărcat de istorie.

Am mers întins mai mult de o zi, pe drumuri bătătorite, prăfoase și întortocheate, trecând pe lângă posturi de pază ale santinelor și baraje care mă

tulburau de câte ori vedeam că ne apropiem de câte unul. Îmi transpirau palmele când întindeam scrisoarea mea subțire de la *Collier's* împreună cu pașaportul, sigură că de data asta nu vor fi de-ajuns și voi fi trimisă înapoi. Sidney avea un document pe care reușise Ernest să i-l procure la Paris, în care se spunea că participa la efortul de război și era de bună-credință, și, nu se știe cum, totul părea să funcționeze, iar și iar. Deși părea neverosimil, reușeam să trecem.

De la începutul lui noiembrie, Madridul fusese în linia întâi a acestui război civil. Naționaliștii lui Franco pătrunseseră prin vest și nord, în vreme ce forțele republicane luptaseră să-i respingă, ajutate de brigăzile de voluntari. Orașul era sub asediu, bombardat la intervale regulate. Madridul putea să cadă în orice zi – era o posibilitate reală –, însă deocamdată încă te mai puteai apropia dinspre est și sud-est, și așa am făcut și noi.

Când am ajuns era noapte și-o beznă cruntă, cum nu văzusem în viața mea. Am mers cu mașina prin centrul orașului, pe Gran Vía, care era distrusă de obuze. Drumurile erau pline de hârtoape și complet întunecate, vedeam doar la lumina farurilor noastre slabe. Din loc în loc, strada era spartă și nu se putea trece. Clădirile evacuate se căscau înspre noi de pe ambele părți, și-am simțit un fior înghețat în inimă, fiindcă am priceput, în sfârșit, că asta-i războiul. Și că din această realitate nu mai există scăpare.

Am fost opriți la un post de santinelă de lângă o arenă mare și ni s-a cerut o parolă zilnică pe care Sidney a știut-o – slavă Domnului – dintr-o telegramă pe care i-o trimisese Ernest la Valencia.

— Asta-i Plaza de Toros, mi-a zis Sidney când așteptam să ni se permită să trecem, arătând cu bărbia spre arena întunecată. Am fost acolo de multe ori.

— Dar nu în felul ăsta, am spus.

— Nu, acum e un oraș diferit. N-am știut la ce să mă aștept, am știut doar că e important să vin.

N-am putut decât să încuviințez din cap, foarte tulburată.

Când ne-am pus din nou în mișcare, am trecut de clădiri sparte și răscolite, de vitrine astupate cu hârtii și cartoane. Șoferul conducea încet, ca să evite gropile lăsate de obuze și fiindcă era atât de întuneric. Era ciudat să te afli într-un loc atât de întunecat și distrus, de parcă orașul ar fi fost mort și locul acesta era fantoma sa. Nu fusesem niciodată fricoasă când eram mică, dar dac-aș fi fost, ăsta ar fi putut fi subiect de coșmar.

Am ajuns în cele din urmă la hotelul Florida, în Plaza del Callao. Mare parte a cartierului fusese devastată, însă exteriorul hotelului se păstra încă intact. Arăta

ca o starletă în vârstă, cu fațadă de marmură și dantelării de fier forjat, înălțându-se spre cerul negru.

Înăuntru, holul avea un tavan boltit și-o scară largă, curbată, însă gresia și decorațiunile văzuseră zile mai bune. Și era pustiu. În afară de ușier mai era un singur om, iar acesta stătea cocoșat dincolo de biroul de la recepție, cu fața pătată de lumina unei lumânări, uitându-se la ceva ce arăta ca un clasor cu timbre. Abia dacă a ridicat ochii din pagini ca să ne spună că Señor Hemingway nu era în cameră. Se dusesse la masă la Hotel Gran Vía, unde era amenajată sala de mese pentru corespondenți. Acolo îl puteam găsi.

L-am urmat pe Sidney pe stradă, cu ochii la ghetetele mele. Strada avea denivelări, era plină de moloz împrăștiat de exploziile recente, așa bănuiam. În depărtare se auzea un uruit care, știam, venea de la focurile de armă. Mi-am strâns jacheta mai tare pe mine, simțindu-mă de parcă pluteam un pic desprinsă de propriul meu corp. Iată-mă la război, unde orice se putea întâmpla, în orice moment. Nimic nu mi s-ar fi părut mai ciudat sau mai îngrijorător.

Mai departe, pe bulevard, după ce-am trecut pe lângă mai multe baricade și santinele înarmate cu baionete, am ajuns în sfârșit la Hotel Gran Vía, unde am fost îndrumați să coborâm pe niște scări întunecate, până la un subsol ferit și încețoșat. Era plin de fum. Din niște scânduri lungi fuseseră improvizate mese, iar Ernest se afla în capătul uneia dintre ele, înconjurat de oameni în uniforme. Purta ochelarii cu ramă metalică și o cămașă bleu cu mânecile suflecate. Când ne îndreptam spre el, s-a ridicat, a dat mâna cu Sidney, apoi m-a cuprins cu ambele brațe într-o îmbrățișare rapidă care mi-a tăiat răsuflarea.

— Bună, fata mea, ai reușit.

Brusc mi-am dat seama prin câte trecusem până ajunsesem aici. Eram înghețată și plină de praf. Mă dureau genunchii și umerii cât stătusem înghesuită în mașina aia mică. Se întâmplaseră așa de multe, dar n-am putut spune decât:

— Da.

S-a produs un pic de agitație ca să ni se facă loc și nouă la masă, să se găsească scaune, a fost strigat ospătarul, și oare era destulă mâncare?

— Să n-ai pretenții, m-a avertizat Ernest. Nu suntem la Ritz.

Pe masă era un soi de pește servit pe un pat de orez care părea galben de gelozie, cu niște bucățele uleioase de salam și năut tare. Am reușit să mi-l vâr cumva pe gât, între câte-o gură de băutură. Ginul era surprinzător de bun.

— În fond, e război, a zis Ernest când mi-a văzut figura. Dacă ar face economie la băutură, s-ar duce totul naibii imediat.

— Am adus proviziile, a spus Sidney, care își împinsese farfuria deoparte după câteva îmbucături. Pot să-ncep eu să gătesc pentru voi.

— Să știi că Sidney al nostru face niște ouă de nu se poate, mi-a zis Ernest. Și e și-un copoi pe cinste. Știam eu c-o să te găsească.

Sidney și cu mine ne-am privit în ochi și ne-am zâmbit larg, ca la o glumă doar de noi știută.

— Da, clar că-i înzestrat. Mulțumesc că l-ai trimis și că ți-ai făcut griji pentru mine.

Simțeam că Ernest mă evalua, cu privirea lipită de fața mea, cu un soi de mândrie. *Fata mea*, așa îmi zisese din nou. Părea să folosească expresia asta și cu alte femei mai tinere. Formularea îmi suna plină de tandrețe și grijă, mai degrabă decât posesivă, și nu mă deranja deloc. De fapt, era drăguț să-l aud cum mă trage înspre el. Zilele mele de călătorit în singurătate mi se păruseră line și chiar predestinate, dar mult mai bine mi-era acum, printre prieteni. Aveau încredere în mine și mă înțelegeau.

După cină, noi trei am mers pe jos înapoi la hotelul Florida. Orașul era cufundat în beznă totală și înghețat. Stăteam cocoșată de frig, cu umerii strânși, cu vertebrele ieșindu-mi prin spinare. În depărtare s-au auzit iarăși focuri de armă, niște răpăieli suprapuse, bâlbâite.

— Țsta-i campusul universitar, a explicat Ernest. Spectacolul o ține așa toată noaptea.

— Cât de departe sunt luptele? l-am întrebat.

— La o milă sau mai mult. O să te duc mâine acolo și la Telefónica¹⁶, să-ți iei permisul de liberă-trecere. E cea mai înaltă clădire din Madrid și-i construită ca o navă de război din fier. Acolo e biroul de cenzură. O să-ți depui reportajele acolo. Au legătură cu Londra și la Paris. E destul de comod, o să vezi.

Comod nu mi se părea deloc o descriere potrivită pentru tot ce vedeam sau îmi imaginam, însă mă simțeam mai în siguranță ca-n restul zilei, mergând între Ernest și Sidney, indiferent dacă era adevărat sau nu.

— Ați rezolvat cu camerele deja? a întrebat Ernest când intram în hotelul Florida.

Am clătinat din cap.

— A lui Sidney e lângă a mea. Am două camere la etajul al treilea, în partea din spate. E mai sigur acolo, dar mai greu de respirat. Tot praful se adună și rămâne pe-acolo. Nu știu de ce.

Stăteam la birou și așteptam ca receptionerul să se ocupe de mine, iar Sidney comenta că trebuie să aranjeze toate pachetele și proviziile. Într-un colț, portarul, care părea obosit, se sprijinea de o canapea de răchită ce părea și ea obosită, de parcă aveau nevoie cu disperare unul de celălalt. Un palmier în ghiveci stătea aplecat în alt colț, cu frunzele murdare de o pudră albă care era clar că-i tencuială din tavan, nu banalul praf. Madridul se afla sub atac de cinci luni. Bănuiam că nicăieri nu mai era doar banalul praf.

Până am ajuns să țin o cheie în mână, aproape cădeam din picioare de epuizare.

Liftul fusese avariat recent de bombardamente, ne-a informat Ernest, așa că le-am zis noapte bună bărbaților și-am tras de mine în susul a patru rânduri de scări, până la etajul de deasupra lui Ernest și Sidney, apoi de-a lungul unui hol mochetat, până în camera mea simplă. Aveam un pat, un birou și-un calorifer și o baie mică, de genul celor în care trebuie să te chircești și să te faci cât o batistă ca să ai loc să te speli. Lângă birou, o singură veioză azvârlea umbre adânci, cenușii. Mi-am aruncat o privire în oglindă, m-am declarat stafie și m-am dus la culcare fără să mă spăl pe față.

Pătura era de lână, dar prea subțire, iar mie mi-era frig de zile în șir. Mi-am tras-o până sub nas și-am stat întinsă, ascultând răpăiala înfundată a mitralierelor. Linia frontului se afla la o milă distanță, așa zisese Ernest? Am încercat să-mi închipui cum arătau tranșeele, făcând apel la filmele văzute, dar nu știu de ce mi-i imaginam pe cei șase spanioli frumoși pe care-i întâlnisem în drum spre Barcelona strânși unul într-altul pe o podea de chirpici spartă. Și nu era bine deloc să-mi las gândurile s-o ia în direcția asta.

M-am ghemuit aducându-mi genunchii la piept și mi-am dorit să fi avut ceva de băut. Era ciudat să mă aflu aici, într-un oraș asediat, unde oamenii încercau să se omoare unii pe alții, dar fără să fie ei înșiși omorâți. În colț, caloriferul a trosnit făcându-mă să tresar, în timp ce în depărtare focurile artileriei slăbeau și se bâlbâiau. Simțeam prea multe lucruri, și pe toate deodată, și mă întrebam cum o să reușesc să adorm.

Aveam să aflu în curând că existau în Madrid și alte hoteluri, mai sigure, dar cei mai mulți străini își croiau drum spre Florida – jurnaliști americani și

fotografi francezi, regizori germani și aviatori britanici. Erau și prostituate – cu forme sau slabe, tinere sau bătrâne, unele cu plete lungi curgându-le pe spate, unele cu fâșii blonde prin părul negru-smoală, care-mi dădeau impresia că văzuseră prea multe filme americane.

— *Whores de combat*¹⁷, mi-a zis Ernest a doua zi, când traversam holul și ieșeam în Gran Vía, pentru a traversa apoi Plaza del Callao sub un soare rece.

Era dimineata târziu și dormisem douăsprezece ore. Abia ce începea să se ridice ceața. Între timp, Ernest mergea cu pași mari lângă mine, liniștit, legănând din brațe, ocolind grămezi de moloz și de cioburi. Nu pricepeam cum de era așa de-n largul lui – sau poate că asta era genul de lume în care se simțea cel mai bine. Sau poate că dezastrul i se potrivea perfect.

Ici și colo, echipe de muncitori făceau curat în tot haosul asta și scoteau mizeria cu roabele. Alte echipe turnau ciment proaspăt, ca să umple gropile. Din mers, m-am uitat în sus, la o clădire cu apartamente distrusă, întreaga structură înclinată, ferestrele explodate.

— Unde s-au dus toți oamenii ăștia?

— Pe altundeva prin oraș sau prin parcuri, ca țiganii. Unii au fugit, bineînțeles, dar majoritatea refuză să plece.

— Frumos, nu-i așa?

— Da, așa cred. Dar nu-mi place să-mi imaginez ce li se poate întâmpla aici. De fapt, mă străduiesc din răspuțeri să n-o fac.

Un tramvai ne-a depășit, mergând chiar pe marginea bulevardului, pe lângă baricade și piațetele distruse.

— Cu asta poți să te duci exact până pe front. Nu ți se pare o chestie dată naibii?

I-am spus că nu mai văzusem așa ceva, însă asta era valabil pentru fiecare lucru, pentru toate lucrurile din Madrid.

În curând am ajuns la clădirea Telefónica. Avea treisprezece etaje și era albă, sau părea albă în cartierul acela distrus, și se înălța curajoasă dintre scheletele caselor și restaurantelor decimate, numai beton și oțel, cea mai modernă din tot ce se vedea în zonă. Am intrat într-o curte, unde un paznic înarmat ne-a luat acreditările, apoi a coborât în clădire, în pivnița unde era situat biroul de cenzură. Înăuntru ne-a întâmpinat un spaniol uscățiv.

— Arturo Barea, ea este Marty Gellhorn. Să fii bun cu ea, bine? E prietena mea și scrie pentru *Collier's*.

— E prea frumoasă ca să fie jurnalistă. Și prea frumoasă ca să fie cu tine, a tunat el râzând.

Am dat mâna cu el. Avea mâna caldă.

— Nu știi ce să zic.

— Bun venit la Madrid.

Apoi a intrat în încăperea partenera lui Arturo, Ilsa Kulcar, iar Ernest a scos ceva din buzunarul hainei și-a întins mâna, ținând darul în palmă. Era o portocală.

— Omul ăsta nu mă uită niciodată, a zis Ilsa.

Era austriacă, tânără și foarte drăguță, cu accent puternic și-un zâmbet cald care m-a destins imediat.

— Aici vei depune tot ce trimiți, mi-a explicat Ernest. Există două legături, una cu Londra, una cu Parisul. Cenzura e strictă. Ei doi vor verifica fiecare cuvânt pe care-l scrii – și muncesc cât pentru zece, a continuat el. Au o energie uluitoare.

Arturo a ridicat din umeri jovial.

— Păi, cine să facă și treaba asta? Războiul nu stă-n loc dacă e careva obosit.

S-a așezat pe unul din cele două birouri din cameră și și-a aprins o țigară americană, spunându-ne că se scumpiseră, ajunseseră la cincisprezece pesete pe piața neagră. Săptămâna trecută costaseră zece.

Am băgat mâna în servietă și i-am dat un pachet de-al meu. Mi-a răspuns cu un zâmbet care spunea totul.

— Asta-i calea cea mai scurtă spre inima lui, să știi, a zis Ilsa.

— Asta și părul frumos, a spus Arturo. Al tău e auriu ca un nor. Ești sigură că ești scriitoare?

— De fapt, nu-s sigură deloc. Dacă părul meu e ca un nor, te asigur că-i unul foarte murdar. N-avem șampon la hotel.

— Dar măcar acolo e apă caldă, a zis Ilsa. Gândește-te.

Am rămas o vreme cu ei, discutând despre un mesaj care tocmai sosise printr-o telegramă. O concentrare masivă de trupe italiene se afla acum la nord de Madrid și înainta cu o viteză de douăzeci de kilometri pe zi.

— N-aș zice că-i o veste grozavă, a spus Arturo. Dar măcar am țigări bune.

— Aș vrea să fiu ca Arturo când o să mă fac mare, i-am zis lui Ernest la plecare.

A râs.

— Vrei să fii un spaniol de categoria cocoș? Și să privezi lumea de picioarele

astea?

— Ia nu mai râde de mine. Pare să aibă un suflet așa de bun, generos, chiar și în toiul acestor grozăvii.

— Așa par să aibă toți oamenii de pe-aici. E ceva care are legătură cu faptul că trăiesc fiecare zi în parte. Ar trebui să vezi toate astea în timpul fiestei. Spania se pricepe să fie vie, mai bine ca orice altă țară.

— Atunci e și mai păcat că se-ntâmplă toate astea.

— Sper ca filmul să conteze cât de cât.

— Cu ambulanțele, adică?

— Mai mult de-atât. Dacă-l facem bine, atunci cei care îl văd în State vor ști cum este cu adevărat aici și vor fi nevoiți să ajute. O lume întreagă poate fi adusă pe direcția asta. Spunând adevărul.

— Vorbești ca un scriitor, am zis cu blândețe.

— Frățioare, a făcut el. Nu mă porni.

Ne întorseserăm pe Gran Vía. De o parte a bulevardului se înălțau platanii uriași, cu crengile încă golașe, aproape sculpturale, așteptând primăvara. Sub copaci, un zid lung de piatră se întindea pe parcursul mai multor străduțe, plin de găuri lăsate de obuze. Toată lumea părea să meargă pe partea aceea, deși cealaltă era în mod limpede mult mai puțin avariata. M-am oprit o clipă, gândindu-mă la asta, la obiceiuri și la ce înseamnă să te simți în siguranță, chiar și atunci când nu ești.

— Aș fi preferat să nu-i spui de *Collier's*, am zis. Încă n-am demonstrat că pot.

— E doar o chestiune de semantică.

— Chiar crezi? N-am cuvinte să-ți spun ce înseamnă să te am de partea mea.

— Nu trebuie să-mi spui. Noi suntem la fel. Mă gândesc că poate și-n alte privințe.

I-am aruncat o privire, ca să văd dacă nu cumva mă tachinează, dar el mergea pur și simplu mai departe, mișcându-și brațele, fără ascunzișuri.

Când am ajuns înapoi la hotel, Sid ne gătise o grămadă de mâncare pentru micul dejun – șuncă prăjită, felii groase de pâine unse cu untură maronie și cafea adevărată, nu din bobitele instant pe care le aveam în cameră. Ne-am pus pe mâncat într-o tăcere fericită, apoi Ernest a căscat și-a zis că vrea să încerce să scrie ceva, altfel adoarme și irosește restul zilei.

Am hotărât să mă duc să explorez un pic locurile singură, luând ghidul

Baedeker cu mine, fiindcă așa a insistat Ernest. Mi-a sugerat și să merg pe drumurile principale.

— Dacă se bombardează ce să fac?

— Te ascunzi într-un cadru de poartă, preferabil de piatră. Dar nu cred să ai probleme. De obicei se bombardează noaptea.

— Și cum o să-mi dau seama? am întrebat.

— Se aude un șuierat înalt care-ți face mațele terci.

— Dar văd că te pricepi de minune să liniștești o fată.

— Nu-mi imaginez că ajungeai tu până aici dacă erai genul ăla care are nevoie de încurajări.

— Probabil că nu.

M-am îndreptat de spate, vârându-mi ghidul Baedeker în buzunar, apoi mi-am golit ceașca și i-am mulțumit lui Sidney pentru micul dejun.

Am trecut prin camera mea, mi-am luat jacheta care mă ferea de vânt, apoi am coborât în holul aproape gol. La intrare, lângă ușa deschisă, stătea un spaniol scund, bine îmbrăcat, cu un ziar sub braț. S-a uitat la ceasul de la mână și apoi iarăși în stradă.

— Mi s-a părut c-am auzit o împușcătură acum câteva clipe, mi-a zis.

— Sunteți sigur?

— Nu. Putea fi și altceva.

S-a uitat iarăși la ceas, în timp ce așteptam lângă el. Putea fi orice afară, dincolo de ușă, un lunetist, un obuz șuierând în văzduh, o grenadă, o moarte. Însă ușa abia dacă era o umbră de protecție, iar holul, la fel. Nimeni nu mai era cu adevărat în siguranță nicăieri. Am mai stat o clipă, gândindu-mă la toate astea și dorindu-mi să fiu curajoasă, sau măcar să mă mișc, să pretind că sunt. Bărbatul n-avea de gând să se urnească prea curând; asta era clar. În cele din urmă, m-am scuzat și i-am urat o zi bună. Apoi am trecut pe lângă el și-am ieșit în stradă.

13

Erau o mulțime de corespondenți extraordinari în Madrid și alți scriitori care se aflau într-o trecere scurtă, vrând să fie părtași la ceea ce se petrecea. Unii dintre ei erau deja celebri și unii urmau să devină mult mai târziu, iar alții n-aveau să fie niciodată. Cu toții aveau ceva de zis, iar eu voiam să ascult.

Seara ne adunam la hotelul Gran Vía pentru niște mâncare oribilă și apoi ne retrăgeam la Chicote, cel mai bun dintre cele câteva baruri aglomerate din acea zonă a Madridului. Uneori mergeam însă la barul hotelului Gaylord sau în camera lui Tom Delmer, una dintre cele mai mari de la hotelul Florida. El scria pentru *Daily Express* și avea o rezervă secretă de whiskey bun și de ciocolată într-o cutiuță albastră de tablă, pe care probabil că și-o adusese de acasă. Nu eram sigură dacă-mi place de el. Avea niște umeri solizi și rotunzi și-un râs ascuțit care suna uneori ca țipetele unei hiene. Când bea prea mult se făcea și roșu la față. Dar îmi plăceau ciocolata lui și Beethovenul pe care ni-l punea adesea la gramofon.

Ginny Cowles scria pentru Hearst, care simpatiza cu tabăra naționalistă, dar nimeni n-o învinovățea pentru asta. Nu-și făcea decât treaba. Chiar înainte ca Mussolini să invadeze Abisinia, ea îl interviewase și scrisese inteligent și obiectiv, ceea ce era o mare performanță în sine. Venea adesea să stea lângă mine când eram în camera lui Delmer, iar brățările ei de aur rotunde scoteau clinchete muzicale în timp ce-și muta paharul dintr-o mână în alta.

Mă simțeam apropiată de ea și de Ernest, precum și de Herb Matthews, care scria pentru *Times*. Era înalt și suplu, și purta pulovere gri și cămăși frumoase, ca scoase din cutie, în timp ce ale lui Ernest arătau mereu de parcă dormise îmbrăcat. Matthews era și inteligent și serios, o simțai ori de câte ori spunea ceva. Îmi plăcea din ce în ce mai mult și mă simțeam foarte norocoasă să-l cunosc, să fim aruncați de soartă laolaltă fie și doar pentru câteva săptămâni sau luni.

Într-o seară a venit și-a băut cu noi Antoine de Saint-Exupéry. Venise în Spania zburând cu propriul său avion, ceea ce nici nu-mi puteam imagina când îl priveam cum stă trântit pe-o parte pe patul lui Delmer. Purta un halat turcoaz închis, legat în talie, peste pijamale de mătase și avea niște papuci de piele care păreau suficient de exotici ca să fi provenit din Maroc sau Dar es Salaam.

— Cum ți se pare țara asta? l-a întrebat Saint-Ex pe Tom în timp ce aprindea două țigări deodată, una pentru el și alta pentru Ginny.

— Cred că se află în mijlocul celei mai uriașe schimbări, dintre toate țările de pe planetă.

Saint-Ex a dat scurt din cap de trei ori, în timp ce flutura din chibrit.

— Par să lupte pentru adevăr.

— Și plătesc scump, a adăugat Matthews.

— Dintotdeauna libertatea s-a plătit cu vieți, a zis Tom. Mereu e aceeași

poveste. Doar că de data asta se-ntâmplă ca noi să avem locuri în primul rând.

— Nu știu dacă-i aceeași poveste. Mie ceva mi se pare foarte nou, a spus Ginny.

— Gândește-te la oamenii care-au venit din toată lumea, să lupte și poate să moară pentru Spania, a adăugat Ernest, aplecându-se în față. Patruzeci de mii de voluntari, așa am auzit, și nu-i libertatea lor în joc, ci *toată* libertatea.

— E frumos curajul, am zis. Dar crezi că băieții ăștia chiar înțeleg ce fac?

— Că se sacrifică? a întrebat Matthews.

— Trebuie să credem că da, a spus Ernest.

Tom a dat să circule un pachet de țigări. Fumasem deja prea mult, dar tot am mai luat o țigară. Fumul, vorbitul și whiskey-ul făceau cu toate parte din țesătura serii, precum timpul care glisa înainte. Nu fusesem niciodată vreo mare băutoare, dar învățam să fac față în grupul ăsta, în primul rând dintr-un instinct de conservare. Așa că atunci când sticla a ajuns iarăși la mine, m-am servit și din ea.

— Pari tăcută în seara asta, a zis Ernest la un moment dat, venind să stea lângă mine, pe scaunul îmbrăcat în creton pe care tocmai îl eliberase Ginny. La ce te gândești?

— Sunt doar fericită să mă aflu aici. Bănuiesc că pare o aiureală. Dar îmi doream de mult timp ceva de care să-mi pese, ceva care să mă depășească. Mă face să-mi fie frică să mă întorc acasă.

— Nu pleci curând, nu?

— N-aș pleca niciodată. Ți-am zis că mă port aiurea.

— Cred că pricep ce vrei să spui. Totul e mai limpede aici. Am fost într-un fel de ceață în ultimii ani. Romanul ăsta nou la care lucrez e-n regulă, dar nu mă solicită suficient. Nu-mi aduce nimic nou.

— De-asta ai venit? Ca să fii împins către o altfel de carte?

— Posibil. Sau poate că sper doar să-mi amintesc cine sunt și ce anume mă ține în viață.

Încă mă surprindea că puteam vorbi despre lucruri esențiale într-un mod atât de deschis. Ernest mă asculta cu ochii lui căprui întredeschiși, de parcă avea tot timpul din lume și nu voia să se afle nicăieri altundeva. Era un sentiment minunat – acela că este important ce-i spun. Mi se părea că i-aș putea spune cu ușurință orice, chiar totul.

— Uneori îmi doresc să nu fi fost așa tânără, i-am zis.

— E bine să fii tânăr. Când eram de vârsta ta, eu eram tată, cu o căsnicie în

urmă și încă năpădit de toate sentimentele cumplite, din cauză că-i rănisem pe alți oameni.

Bănuiam că se referă la prima soție, la căsnicia care se terminase înainte de Pauline, dar n-am vrut să mă bag.

— Uneori n-avem ce face și-i mai rănim pe ceilalți, am zis.

— Așa ne consolăm, nu-i așa?

O umbră infimă i-a străbătut chipul.

— Vezi cicatricea asta?

A arătat spre o urmă lucioasă, în formă de zigzag, din partea de sus a frunții.

— M-am lovit într-o lucarnă, la Paris, când vedeam totul mai în negru ca oricând.

Am încuviințat, așteptând să continue.

— Cred că Freud ar zice c-am vrut să mă rănesc singur.

— Și-ai vrut?

Era o întrebare dură, dar voiam să știu dacă era dispus să-mi împărtășească așa ceva.

— Nu știu sigur, dar bănuiesc că e posibil. Să mă fi simțit prea oribil și să-mi doresc s-o și arăt cumva. Adică, într-un mod fizic. Să evadez prin locul dureros.

Nu prea știam cum să-i răspund. Genul de durere despre care vorbea era îngrozitor. M-am uitat iarăși la cicatrice, de-un alb argintiu, ca un pește aflat aproape de suprafață, apoi am făcut un efort să redevin senină. Să fiu bună.

— Nu știu mare lucru despre Freud. Vorbești adesea cu el?

El a mijit ochii și-a zâmbit un pic.

— Doar când nu am încotro.

Era trecut de miezul nopții când grupul s-a destrămat, în fine, în acea noapte. În camera mea, m-am spălat pe față, m-am îmbrăcat în pijamaua de bumbac și m-am prăbușit în pat. Am adormit în câteva clipe și bănuiesc că nici nu m-am clintit până la un moment dat, în toiul nopții, când o escadrilă de avioane Junker a trecut în zbor peste hotel.

Motoarele răsunau de parcă venea sfârșitul lumii. Camera s-a scuturat cu o trepidație pe care-am resimțit-o în piept. M-am ridicat repede în fund, cu capul vâjâindu-mi de panică, și-am sărit din pat. Apoi am încremenit. Oare au bombe, m-am întrebat, și dacă da, câte? Ar trebui să mă ascund în baie sau sub pat? Oricare ar fi fost regulile, eu nu le învățasem încă.

În ușă s-a auzit un ciocănit puternic. Era să leșin de spaimă, dar era Ernest. Își

trăsese trenciul peste pijama și era desculț.

— Ești bine?

— Cred că da.

Am rămas așa o clipă, ascultând. Sunetul motoarelor părea să stea suspendat, de parcă avioanele nici nu se mișcau, deși știam că așa ceva nu era posibil.

— Ce-au de gând să facă?

— Poate că nimic, a zis el. Ce-ar fi să bem ceva?

— Am băut deja prea mult.

— S-ar putea să ajute, oricum.

A traversat camera și s-a dus la biroul meu, unde țineam o sticlă, și-a turnat câteva degete pentru fiecare, în pahare de apă.

M-am dus la marginea patului și am luat paharul pe care mi-l întindea, în timp ce el se așeza lângă mine. Dar n-am făcut decât să rămân cu el în mână. Mârâitul bombardierelor începea să scadă un pic, însă se porneau alte sunete dinspre campusul universitar, pârâitul puștilor în rafale zdravene, apoi o serie de explozii scurte, metalice. Mâna fără pahar a început să-mi tresară în poală. Am pitit-o sub un picior.

— E-n regulă să-ți fie frică, a zis el.

Perdelele erau trase. Lumina lunii pătrundea prin ferestre și crea mici iazuri pe scândurile din podea. Dar chipul lui Ernest era în mare parte umbrit când el m-a întrebat foarte încet:

— Vrei să rămân?

— Ah.

M-a luat pe nepregătite. Nu știu de ce, dar nu îndrăznisem să mă gândesc că s-ar putea întâmpla asta, deși el era foarte bărbat, iar eu eram femeie. În mintea mea, îl așezasem mult mai sus de toate acestea, într-un loc unde el era eroul, dar și profesorul meu, prietenul meu. Am încercat să mă gândesc ce să mai zic, dar totul mi se părea neconvingător.

— O să fiu bine. Mulțumesc că-ți faci griji pentru mine.

— Poate că-mi fac griji pentru mine.

Mi-era greu să-i întâlnesc privirea, chiar și pe întuneric. Sunetele de pe front continuau, la fel de alarmante ca înainte, dar era și o liniște ciudată atunci când el s-a întins ca să-și treacă mâna prin părul meu, dându-l la o parte și dezgolindu-mi partea de jos a gâtului, deasupra gulerului șifonat al pijamalei. Într-o clipă, înainte să apuc să mă dezmeticesc, mă săruta acolo, cu o atingere ușoară ca așezarea unui fluture de noapte și cu o incredibilă tandrețe.

— Ernest.

M-am tras înapoi. Inima mea făcea o gălăgie teribilă. Habar n-aveam ce să spun sau ce să fac.

S-a aplecat să mă sărute din nou, iar apăsarea gurii lui pe a mea mi-a alungat orice alt gând. Mi-am pus palmele pe pieptul lui, hotărâtă să îl împing, dar m-am pomenit că-l apuc de pânza de bumbac și-l trag mai aproape. Limba lui se mișca printre dinții mei, el respira cald și lent, o exalare care părea să continue la nesfârșit.

— Ernest, am zis iarăși. Ce facem?

— Nu știu. Nu-mi pasă.

Înainte să apuc să-i răspund, clădirea a fost scuturată de un spasm, iar eu m-am trezit aruncată zdravăn la podea. Pesemne că hotelul fusese lovit în plin de un mortar. Totul s-a cutremurat, din tavan ploua cu tencuială. Ernest m-a ajutat să mă ridic și apoi am fugit amândoi la ușă și-am deschis-o larg dintr-o mișcare. De dincolo de toate ușile, pe hol se revărsau trupuri. Ne uitam unii la ceilalți, întrebându-ne unde să fugim sau să ne ascundem. Cel puțin trei prostituate spaniole au apărut și stăteau locului clipind, dezorientate. Când a ieșit Sidney Franklin, era cu o femeie pe care n-o mai văzusem niciodată înainte. Avea puloverul cu fața în spate și părul ciufulit de la somn. Știam că în clipa aceea arătam la fel de vinovată ca ea. Am simțit că Sid se uită la mine întrebător, dar în tot haosul acela a fost ușor să-l evit.

Brusc a apărut și Saint-Ex, în halatul lui frumos, ca un fel de miraj. Atacul părea să se fi încheiat, iar el ne-a chemat la o cafea. Ernest și cu mine ne-am alăturat unui mic grup de prieteni și răătăciți și l-am urmat în camera lui. Însă, în timp ce stăteam așa laolaltă și vorbeam, așteptând să fiarbă cafeaua și întrebându-ne cu glas tare dacă hotelul o fi acum o țintă reală sau dacă lovitura din seara asta fusese doar un accident, mă simțeam expusă în mai multe feluri. Simțeam că nu pot îndura.

Ridicându-mă stânjenită, am avut grijă să nu arunc nici o privire spre Ernest.

— Mă duc înapoi la culcare. Noapte bună tuturor.

— Somn ușor, a zis Ginny.

— Ia asta, a zis Saint-Ex și mi-a întins un grepfrut roz și greu de pe o tavă de lemn, depozitul lui privat.

I-am mulțumit și-am ieșit pe coridor, purtând grepfrutul în mâini ca pe un soi de ofrandă sau sacrificiu pentru zeii străini. Peste tot era praf de tencuială, de parcă fusese presărată o zăpadă fină. Pe ambele părți erau crăpături groase în

pereți, iar o masă fusese răsturnată. Și o lampă spartă. Era dezordine și înăuntru, în mine. Nu-mi dădeam seama ce s-ar fi putut întâmpla cu Ernest dacă n-ar fi urmat lovitura, dar mă simțisem îndepărtându-mă cu o viteză mult mai mare decât credeam posibil de propria-mi rațiune și determinare. El era prietenul meu, iar asta însemna enorm pentru mine. Chiar *era*, în ciuda tuturor. Și-n plus, chiar nu-mi învățasem lecția cu bărbaii căsătoriți?

Cuprinsă de o stânjeneală pe care nu o puteam alunga, am intrat în camera mea întunecată și-am închis ușa după mine, trăgând și zăvorul.

14

În dimineața următoare, când m-am trezit, era o lumină palidă și liniște, totul cufundat în cea mai mare tăcere. În camera mea era frig, caloriferul se transformase în stană de piatră cândva peste noapte. Simțeam o aromă de cafea bună insinuându-se pe scară de la etajul al treilea, precum și-un miros puternic, gras și sărat, de șuncă și ouă care se prăjeau pe plita magică a lui Sidney Franklin. Însă indiferent cât de îmbătătoare erau miresmele, nu voiam să apar astăzi în camerele lor.

M-am întins după pantalonii pe care mi-i lăsasem pe spătarul scaunului și-o cămașă de in de pe birou și după jacheta de lână. Apoi am coborât, cu gândul la restaurantul de peste drum, deși asta însemna un corn vechi de ieri, cafea instant amară, poate și-o portocală.

Cu o săptămână în urmă, în toiul unei dimineți la fel de liniștite ca asta, trei bărbați stătuseră la fereastra restaurantului când acesta explodase. Acum gaura lăsată de proiectilul venit din afară era astupată cu hârtie maro groasă și carton, lipite de jur împrejur. Molozul dinăuntru fusese strâns, iar sângele spălat; când am trecut pe acolo, m-am oprit o clipă și m-am gândit la ei. Probabil că avuseseră neveste și copii, tabieturi și mici plăceri, și-un viitor care le fusese furat. Asta nu se putea spăla niciodată, nici recupera.

Am hotărât să-mi iau micul dejun la pachet și să nu mă opresc până nu ajungeam în Plaza Mayor, unde m-am așezat pe jos lângă unul dintre felinarele mari și am privit porumbeii așezându-se și răspândindu-se și iar așezându-se, într-un ritm doar de ei înțelese.

Lustragiii își instalau scăunelele în jurul pieței, evitând locurile unde proiectilele săpaseră gropi noi în pavajul de piatră. I-am studiat o vreme și mi-

am băut cafeaua, simțind o durere apăsătoare în tâmpile și ceafă. Nu puteam să mi-l scot din minte pe Ernest. Amintirea mâinilor lui în părul meu, mirosul pielii lui înălțându-se între noi mă zgândăreau și mă tulburau. Nu se întâmplase aproape nimic și deja era prea mult. Ce-o să spun când vom vorbi data viitoare? Ce poate el să vrea de la mine? Dar oare eu voiam ceva de la el, lucruri pe care mi-era și rușine să le recunosc în sinea mea?

Nu existau răspunsuri, nu din cele cu care să fiu dispusă să mă confrunt. Am împins puternic toate aceste gânduri deoparte, m-am ridicat și am traversat piața. Stabilisem să mă întâlnesc cu Ginny Cowles la Hotel Palace, care fusese transformat în spital militar. Fațada încă aducea a vechiul Madrid, lucioasă și măreață, ca un tort de nuntă etajat. Însă de îndată ce-am intrat am fost lovită de mirosul foarte puternic și înțepător de eter și, dincolo de el, de unul mult mai obscur și complex, de boală umană, de sânge și suferință.

Ginny mă aștepta lângă biroul de la recepție, îmbrăcată într-o haină neagră de lână, pe corp, cu bijuterii frumoase de aur și încălțată cu pantofi cu toc, așa cum îi plăcea ei. Adevărul este că se îmbrăca mai degrabă ca pentru Upper East Side decât pentru vreun loc din acest oraș asediat, dar îmi plăcea de ea și-i eram recunoscătoare că se oferise să mă prezinte doctorilor și să-mi arate spitalul, ca să pot veni apoi și singură.

— A fost o petrecere pe cinste azi-noapte, a zis când m-am apropiat de ea.

— Ai reușit să dormi vreun pic?

— Nu prea, dar eu nu dorm cine știe cât niciodată. Mereu am prea multe la care să mă gândesc.

— Înțeleg ce zici, am spus. Chiar și fără bombardamente.

Dincolo de holul cu mobilier de răchită frumos și mese de dimensiuni diferite care se strângeau unele sub altele, era vechiul salon de lectură al hotelului, care fusese transformat în sală de operații. Unele cearșafuri erau prinse ca să formeze separeuri, iar altele erau atârinate peste tot, ca să creeze impresia generală de spațiu steril. Mese obișnuite, pe care cândva se servea masa, deveniseră mese de operație. Candelabrele din sticlă șlefuită țineau loc de lămpi pentru operație, becurile de cristal fiind înlocuite cu unele care te orbeau. De-a lungul peretelui, dispăruseră toate cărțile de pe rafturi, fiind înlocuite cu bandaje, penicilină și apă oxigenată de contrabandă.

Ginny m-a prezentat unuia dintre chirurghi, spunându-i că sunt o scriitoare americană și că vreau să știu cât de multe se poate despre condițiile de aici. Chirurgul era un catalan între două vârste, reținut, cu o gură tristă și sprâncene

foarte negre, delicat curbate.

— Mi-e greu să-mi fac treaba aici, a zis el, dar mult mai greu este pe teren. Colegii mei de pe frontul din Teruel sau Jarama, Brihuega, ei se confruntă cu toate, plus vremea. Și n-au luxul de care-avem noi parte aici.

A arătat în sus, spre candelabrul complet transformat care deodată era – vedeam și eu – un mic miracol.

— Ce specializare aveți? am întrebat prin Ginny. Adică dinainte?

— Dinainte?... Înainte eram ortoped. Acum sunt de toate și nu-s destul de bun la nici una.

Ne-a condus la o secție de recuperare de la etajul al șaselea, unde tărgile pătate de sânge stăteau stivuite pe coridoare ca lemnele. Încăperile erau pline de răniți, câte patru sau șase paturi înghesuite în spații mici, dar curate. Razele soarelui se revărsau prin ferestrele ghilotină înalte, prăvălindu-se pe podea și odihnindu-se în colțuri, însă dând foarte puțină căldură.

Unul dintre bărbați era un pilot rus cu barbă, uscățiv, dar vânos. Avionul lui fusese doborât, iar el arsese împreună cu aparatul înainte să fie salvat. *Salvat* nu era tocmai cuvântul potrivit, mi-am zis, ținând seama de palmele, de brațele și de scalpul lui, de carnea transformată în niște proeminente și striatii atât de dureroase, încât omul nu mai putea dormi fără niște doze paralizante de morfină. Îmi venea să plâng când mă uitam la el – dar nu puteai plânge pentru toți cei de acolo. Sau puteai?

Alt bărbat, un infanterist canadian – îl chema Fisher – avea un picior în ghips până la șold și își folosea timpul pentru a scrie scrisori acasă pentru toți ceilalți din secție. Exersa caligrafia cu mâna stângă, fiindcă dreapta îi fusese amputată de deasupra cotului. Avea o față rotundă și o claie de păr roșcat care-l făcea să pară moțat, dar și minunat în același timp.

— Voi două ar trebui să fiți vedete de cinema, ne-a zis, ridicând ochii din scrisorile lui. Nu glumesc.

— Unde ați fost rănit? l-am întrebat.

— Pur și simplu pe stradă... în campusul universitar. Culmea culmilor, nu-i așa?

— Și tot acolo ați fost instruit?

— Instruit? Nu se poate spune așa. Am fost ținuti ascunși o săptămână într-o mică fermă de la țară după ce am ajuns, și mare parte din timp n-am făcut decât să murim de frig și să mâncăm carne de *burro*¹⁸. Ați gustat vreodată?

— Nu.

— Păi, nici să nu-ncercați cumva. E cauciucată și-are gust de pantofii bunicii.

A zâmbit, ridicându-și buzele într-o parte, iar apoi ne-a povestit cum într-o zi un convoi al Brigăzilor Internaționale a intrat în baza de antrenament, a luat pe sus câteva sute de bărbați și i-a dus pe câmpiile de la vest de Madrid, unde i-a învățat să tragă cu carabinele Remington în peretele abrupt al unei cariere de piatră.

— Eu am tras de trei, poate cinci ori. Nu mai ținusem o armă în mână înainte. Apoi au zis gata, că nu putem prăpădi muniția, și ne-au băgat înapoi în camioane.

— Și așa v-au trimis la luptă?

Mă uitam de la fața bărbatului la Ginny și la doctorul catalan, dar nimeni nu mai era așa de suspicios sau surprins în afară de mine.

— Nu sunteți furios?

— La ce-ar mai ajuta? În plus, m-am oferit voluntar. Știam că risc să-mi zboare capul pe undeva pe-acolo. Era o probabilitate foarte mare.

— De ce ați venit?

— La fel ca toți ceilalți, bănuiesc. Pentru că eram prea furios și prea agitat ca să fac altceva. Abia ce-mi luasem diploma de la McGill, dar nu vedeam la ce mi-ar mai putea folosi dacă lumea se duce naibii. Înțelegeți? Acum e rândul Spaniei, așa mi-am zis, dar apoi vine rândul oricăruia, dacă nu-l oprim pe Franco.

— Așa cred și eu. Dar e greu să mori pentru niște idei, nu-i așa?

— E greu să mori oricum.

Se îmbujorase. Stiloul din mâna stângă i-a tresărit.

— Dar măcar ideile noastre sunt cele bune.

Am făcut împreună cu Ginny turul celorlalte încăperi. Într-una, un băiat cu o rană la cap, ca un fel de scobitură imensă, îi făcea portretul unui alt băiat, în linii grijulii și tandre. În alta, un soldat francez căruia stomacul îi fusese sfârtecat de o explozie, cu tot abdomenul înfășurat în straturi peste straturi de tifon, ne-a arătat o ramură de mimoză pe care i-o adusese o asistentă, o unguroaică drăguță. Ținea în mână una dintre flori, roz, franjurată și mătăsoasă. Mângâind-o cu degetul mare, ne-a spus că în Marsilia era un copac din care cădeau flori ca aceasta, lipicioase ca mierea când putrezeau pe șoseaua de lângă casa copilăriei lui.

— O să plecați acasă în curând? l-am întrebat.

— Nu știu.

A clipit de câteva ori, de parcă asta l-ar fi ajutat să vadă viitorul.

— Dacă mă refac, am promis să rămân și să lupt. Dar nu-s sigur că mai cred în războaie. Nu fac decât să producă fantome și nu schimbă nimic.

— Îmi pare rău, am zis, fiindcă nu știam ce să mai zic, iar apoi am lăudat frumusețea mimozei, căci altceva nu era de lăudat pe moment. Sper să ajungeți din nou acasă, la copacul și la familia dumneavoastră.

Un pic mai târziu, eu și Ginny stăteam afară, în soarele rece și luminos de aprilie. Gândurile încă mi se îmbulzeau în minte, dar Ginny părea cumva detașată și cu mintea limpede, de parcă văzuse și ea aceleași lucruri ca mine, dar reușise să le pună imediat deoparte, așa cum ai proceda cu orice povară apăsătoare. Eu încă nu învățasem cum să mă descurc în asemenea situații, asta dacă aveam să învăț vreodată. Aș fi vrut s-o întreb cât îi luase ca să-și construiască zidul ăsta de protecție și dacă lucrurile triste și incredibile nu reușeau chiar și așa să pătrundă dincolo uneori, și ce făcea ea atunci. Dar nu eram încă într-atât de prietene.

Ne-am luat la revedere, iar ea s-a îndepărtat cu pas iute spre o altă întâlnire sau ca să se vadă cu vreo sursă secretă ori un om de legătură, sau ca să scrie povestea acelei zile. Ceva important, atâta lucru era clar.

Voiam să fiu și eu importantă în războiul ăsta, dar încă nu vedeam calea limpede. Venisem să scriu, dar erau jurnaliști literalmente peste tot, și toți mai experimentați decât mine. Într-un fel, simțeai că e important și numai să te afli aici, să fii martor la toate cele ce se petreceau chiar sub ochii tăi, și să scrii. Și apoi? Aveam să îndrăznesc să trimit un articol la *Collier's*, dacă reușeam să termin unul? Cum aveam să mă remarc din tot grupul ăsta de scriitori, scriind despre aceleași bătălii și tragedii, dacă nu eram convinsă că am de adăugat ceva ce nu s-a spus deja de multe ori înainte?

Mai târziu, în camera mea, stăteam și mă gândeam în vreme ce lumina pălea, cu *Cântecele Inocenței și ale Experienței* ale lui Blake în poală și-un ceai rece pe masa de alături. La un moment dat, mi s-au închis ochii. Trebuie să fi fost trecut de miezul nopții când m-am trezit iarăși. Era beznă totală în cameră și se auzeau pași șovăielnici pe coridor, chiar la ușa mea. Apoi am auzit un ciocănit. O voce, în șoaptă.

— Gellhorn. Ești trează?

Am încremenit.

— Gellhorn, eu sunt. Deschide. Trebuie să vorbim.

Mi-era teamă să nu scot vreun sunet cât de mic, așa că am închis ochii și am ascultat.

— Marty, a șuierat iarăși vocea.

După alte câteva clipe chinuitoare, am auzit pașii lui Ernest îndepărtându-se. Abia atunci am îndrăznit să respir. M-am întors cu fața la perete, mi-am lipit bine palma de zid, simțind cum apa năvălește și se retrage prin țevi, ca prin arterele unui trup.

Uneori mi se părea că-n felul acesta aproape că puteam ajunge în alte camere, unde ceilalți dormeau ghemuiți pe o parte, priveau pierduți în paginile unei reviste sau beau singuri în întineric. În mintea mea, hotelul era un fel de fagure, iar noi toți eram conectați. Acesta era unul dintre cele mai surprinzătoare lucruri legate de sosirea în Spania. Că descopeream oameni de genul meu, probabil pentru prima oară în viață. Că nu eram singură.

Și mai erau și toate celelalte, cât de nobilă era revoluția asta și cât de esențială, foarte probabil unul dintre cele mai importante momente pe care avea să le trăiască generația mea. Iar eu mă aflam aici pentru ea, lucru destul de incredibil. Nu-mi puteam permite să distrug această experiență, nu acum, când eram pe cale de-a descifra totul. Ce conta pentru mine, ce voiam de la viață și cine eram cu adevărat.

Spania era șansa de-a-mi descoperi atât vocea, cât și direcția. Ar fi fost o mare greșeală să cad acum în brațele cuiva, iar să fiu cu Ernest ar fi fost încă și mai riscant. Nu-mi puteam permite să pierd acest minunat pod al prieteniei și-al înțelegerii dintre noi, nu când era așa nou. Nu doar pentru sex. De asemenea, nu-mi puteam închipui nicicum o relație cu un asemenea bărbat. Era ca un star de cinema pe-aici. Când zicea el ceva, toți se trăgeau mai aproape. Fiecare dintre corespondențele lui mângălite în grabă, aproape indescifrabile dacă nu știai la ce te uiți, îi aducea câte cinci sute de dolari. În dreptul numelui meu scria cincizeci de dolari și nu știam dacă aveam talent ca să câștig mai mult.

M-am întors iarăși pe spate și am scrutat cu privirea bezna rotitoare a tavanului. Pesemne că Ernest ajunsese deja în camera lui și acum stătea pe marginea patului, probabil scoțându-și pantofii. Poate se întindea după sticluta turtită, buimăcit sau doar obosit, zicându-și că gata cu femeile și necazurile aduse de ele.

Eu nu voiam să aduc necazuri; însă știam ce știam. Că Ernest mă putea eclipsa, mare ca orice soare, fără ca măcar să încerce. Că era prea celebru, cu o carieră deja prea bine trasată, prea sigur de ceea ce voia. Și mai era și căsătorit,

prea cufundat în viața pe care și-o construise în Key West. Prea hotărât, prea orbitor.

Prea Hemingway.

15

— Va trebui să alergăm, a zis Ernest.

Ajunseserăm la o porțiune expusă a străzii, vreo douăzeci și cinci de metri deschiși între clădirile distruse care altminteri ne țineau de adăpost, într-un cartier măcinat de explozii.

— Lunetiștilor le place locul ăsta. Aici mor doi sau trei oameni în fiecare zi.

Am răspuns doar încuviințând din cap, simțind o fluturare vie în gât, în timp ce el își îndrepta șapca de vânător. S-a azvârlit cu tot trupul înainte, îndoit așa de tare de la mijloc încât am crezut c-o să cadă, dar n-a căzut. Când a ajuns pe partea cealaltă, mi-a făcut semn să vin după el, alergând în același fel, și deși mă întrebam dacă o să-mi pot determina picioarele să se miște, așa moi cum mi-erău, am plonjat înainte.

Când am ajuns la adăpostul zidului și m-am lăsat pe vine în spatele lui, cu pulsul bubuindu-mi în urechi, eram cuprinsă de euforie. Îmi dădeam seama că și el la fel – o senzație care semăna mai puțin cu fluieratul pe lângă cimitir decât cu dansatul pe propria-ți piatră de mormânt. Erau valuri de energie în jurul nostru. Nu mă mai apropiasem așa tare de el de la acea noapte din camera mea, și starea de atunci se afla acum iarăși aici, între noi, alături de electricitate și risc, când am pornit din nou.

Am trecut de o clădire de șase etaje deschisă în partea dinspre stradă, căci fațada îi era pur și simplu smulsă. Avea un aer aproape vulgar – puteai să te uiți prin ea până la vitrinele cu porțelanuri și la paturi, la fotoliile cu rezemători pentru cap și la căzile de baie, la mobila oamenilor risipită peste tot și suspendată. Unele apartamente păreau neschimbate, exceptând micul detaliu că le lipsea peretele din față – ca niște căsuțe de păpuși de dimensiuni mari ce fuseseră abandonate, unde puteai pătrunde și rearanja totul după cum pofteai. Casa ar trebui să fie un rai, un lucru stabil și de neclintit – m-am gândit – dar ceea ce vedeam acum era încă o dovadă că nu puteai să te bazezi pe nimic în afară de oameni, și încă doar pe cei buni dintre ei. Pe cei care pot fi ca zidurile pentru tine, odată ce i-ai găsit. Era primul meu război și nu știam mai nimic

deocamdată, însă atâta lucru știam.

Ne aflam pe Paseo Rosales, cândva cea mai elegantă arteră, versiunea madrilenă a Park Avenue, acum o ruină. Deasupra noastră se afla clădirea de apartamente distrusă pe care regizorul olandez Joris Ivens o folosea ca să filmeze material pentru documentarul despre război, care acum avea și un titlu, *Pământul spaniol*.

După ce am urcat pe scara întunecată și am ieșit iar la lumină, puteam vedea toată Casa de Campo¹⁹ și liniile frontului. De asta era Ivens așa de entuziasmat că găsisese locul acesta de filmare. Se vedea absolut tot, peste întinderea vastă a văii, către dealuri și pinii clar reliefați, către locurile unde infanteriștii înaintau pe pământul brăzdat. Ici și colo puteai să vezi chiar și în porțiuni de tranșee, unde oamenii stăteau aplecați asupra puștilor automate, ca niște soldați de jucărie cenușii.

În lipsa balconului, Ivens și cameramanul lui creaseră un soi de punct de observație, sprijinind obiectivul camerei pe un catafalc făcut din mobilă veche și lăzi. Camera era înfășurată în cârpe și perdele distruse, pentru camuflaj. Orice reflectare a razelor soarelui în lentilă ar fi putut atrage un lunetist și ne-ar fi putut deconspira prezența, mi-a explicat Ernest în timp ce ne îndreptam spre partea din spatele apartamentului.

Era mai cald acolo, la adăpost de vânt, deși hălci mari din fațadă și mare parte din ferestre fuseseră smulse de explozii. Mi-am dat jos haina și m-am așezat în așa fel încât să mă pot sprijini de perete, între Ernest și Matthews. Herb mi-a dat o cană de apă și ne-am uitat afară, prin ferestrele explodate, la război, în vreme ce senzația de siguranță și de depărtare se jucau ciudat cu mintea mea. O grenadă a aruncat în aer un petic de pământ, transformându-l într-o cascadă de țărână și grohotiș. Câțiva oameni au căzut, îndoți din talie de explozie, și nu s-au mai ridicat. M-am tot uitat, dorindu-mi să se miște, dar nu au făcut-o.

Oricât de rău mi-ar fi făcut să văd toate astea, înțelegeam de ce urmau să fie importante pentru film. Puteai vedea întreaga desfășurare a luptei de la distanță, fără să fii înghițit de ea. Norii de fum care pluteau și străfulgerările de lumină. Izbucnirile subite de praf, când șrapnelul cădea în ploaie de-a lungul șanțului. Felul în care înainta infanteria pas cu pas și apoi dădea înapoi, pierzând oameni, și luând oameni, până când părea că este aceeași scenă. Poate că era.

M-am întins după carnetul din servietă, îngrozită brusc de gândul că dacă nu scriam totul imediat aveam să uit. Am simțit cum îmi tremură mâna un pic din

cauza tensiunii aceleia și am remarcat că și Ernest își luase carnetul și mângălea întruna prin el, cuprins de aceeași dorință de-a ține timpul în loc și a-l îmblânzi. Lumea trebuia să vadă asta, și de aceea trebuia ca noi să o vedem mai întâi. De-asta veniserăm.

— Îți mai trebuie un pahar, a zis Matthews în seara aceea, la Chicote.

Barul era așa de aglomerat, că trebuia să stăm aproape unul peste celălalt.

— Spune-mi, l-am întrebat, de ce scrii despre război și nu despre altceva?

— Cineva trebuie s-o facă. Și probabil că mai sunt și convins că putem schimba ceva. Dacă o facem suficient de bine.

— Dacă nu-i deja prea târziu. Mă tot gândesc la asta. Că e ocazia noastră unică de a lupta pentru binele omenirii. Acum, *acum* și aici. Dar dacă lumea rămâne adormită și n-o să vadă, indiferent cât de tare vom striga noi?

A ridicat din umeri.

— Atunci Dumnezeu să ne-ajute, ce să zic.

I-am dat paharul gol și el a străpuns zidul de trupuri. Peste jumătate de secundă, Ernest s-a prăvălit pe locul lui și stăteam striviți unul într-altul, cot în cot, genunchi în genunchi, cu râsete și discuții serioase de jur împrejurul nostru. Abia de puteam respira, iar el era parțial responsabil. Avea să vrea să vorbească acum, când eu nu voiam decât să uit. De fapt, voiam să-l sărut iarăși, o singură dată, foarte puternic și prelung, fiindcă gustul lui rămăsese cu mine, indiferent că suportam sau nu să recunosc. Încă un sărut, și-apoi puteam să încep să uit.

— Mă eviți, a zis el.

— Am fost împreună toată după-amiaza.

— Știi la ce mă refer.

— Cred că da.

N-aveam unde-mi întoarce privirea.

— Îmi pare rău. N-am știut ce să zic.

— De exemplu, despre ce simți de fapt? Ar putea fi un început bun de discuție.

— Dar cine simte doar într-un fel?

— Eu, a spus el. Cel puțin în anumite privințe. În privința ta.

— Nu-i tocmai locul potrivit, nu crezi?

Însă culmea e că era. Asta-i chestia interesantă la haos: îți oferă o intimitate perfectă. Toți cunoscuții noștri se aflau acolo, ceea ce ne oferea posibilitatea unei izolări de care n-am fi avut parte nicăieri altundeva. Probabil că ne-am fi putut

dezbrăca în pielea goală și executa un dans erotic acoperiți de evantaie din pene fără ca măcar să atragem atenția.

— Te temi să lași să se-ntâmple ceva între noi. Însă, în ceea ce mă privește, e deja prea târziu. Poate c-a fost de la început. Din clipa în care ai intrat în blestematul ăla de bar unde stăteam.

— Poate. Dar nu trebuie să cedăm acelui impuls. Nu mi-aș ierta-o dacă s-ar schimba ceva între noi. Ești mult prea important pentru mine.

— Bănuiesc că-i și asta ceva.

— E totul, dacă mă-ntrebi pe mine. Îți pot fi o prietenă extrem de bună, dacă mă lași.

— De n-aș ști cum stă treaba, aș zice că mi se dau papucii, a spus, acum pe-un ton care devenise acid. A trecut ceva vreme, dar cred că-mi amintesc senzația.

— Oprește-te. Țasta-i ultimul lucru pe care-l vreau. Tu nu mă ascuți?

— Te ascult.

Părea calm, aspru.

— Am o grămadă de prieteni, a adăugat.

Înainte să apuc măcar să mă gândesc să-i răspund, Matthews se strecura prin lupte și se înghesuia lângă noi. Ținea trei pahare mari de gin, toate periculos de pline, și se uita la noi doi, mutându-și privirea de la unul la altul.

— Am întrerupt ceva?

— Nu vorbi prostii, i-am zis, în timp ce inima mi-o luase razna. O, Doamne, hai să bem chestia aia.

16

Este târziu când Ernest trece peste curgerea întunecată a râului Manzanares și dă ocol colțului sudic al Parque del Oeste, mergând repede. Aici nu ești deloc în siguranță, mai ales noaptea, când au loc cele mai multe bombardamente ale artileriei. Uneori cad și bombe, mătăhăloasele avioane Junker sau Heinkel trec pe deasupra și sună ca moartea, făcându-i genunchii să se-nmoaie ca untul.

De-a lungul râului, parcul se întinde într-o beznă deplină, cu excepția focurilor la care se gătește și a butoaielor ce ard pentru un pic de căldură. Mii de refugiați și-au așezat aici tabăra, cu tot cu oi, cu măgari, cu copii, fiecare grup stând de vorbă separat, în jurul tăciunilor roșii care trosnesc. Sunt aici de luni de zile, de când a început asediul, iar acum n-au decât să aștepte lângă

focurile lor mici ca luptele să se retragă. Dar o vor face?

Războiul durează deja de mult mai multe luni decât și-ar fi închipuit cineva și nu dă semne să înceteze. În spatele lui, fumul încă se înalță în coloane de pe linia frontului de pe Dealul Garabitas. Atacul nu a durat decât zece sau cincisprezece minute, dar a fost suficient. În tranșee, gloanțe răzlețe îi vâjâiseră deasupra capului precum cărăbușii, iar când închisese ochii, încercând să se concentreze la diferitele voci ale armelor, pentru ca astfel să-și păstreze calmul, se pomenise că se gândește de fapt la Marty și înțelesese că dăduse cu adevărat de necaz și că nimeni nu-l putea scoate de-acolo.

Nu plănuise să se îndrăgostească de ea, dar ce mai conta asta acum? În ziua când ea apăruse în Key West, el nu făcea decât să-și citească corespondența – asta era chestia amuzantă – și să-și savureze daiquiri-ul, ca-n orice altă după-amiază. Apoi ușa dinspre stradă se deschisese, înăuntru se revărsase lumina soarelui, și iat-o.

Mai târziu, avea să le repete prietenilor în glumă că ea avea niște picioare care începeau de la umeri, dar ceea ce remarcase cu adevărat era de fapt părul ei, care era de culoarea unui lan de grâu, și pielea, care strălucea de parcă o zi incandescentă de vară fusese închisă vreme de-un secol într-un borcan, pentru a fi apoi eliberată deodată.

Era o fată frumoasă, nespus de frumoasă, însă acolo, în barul lui de acasă, în mijlocul vieții sale de zi cu zi, el se simțea protejat, absolut în siguranță. Avea o rutină pe care și-o construise cu mare grijă și știa ce era asta și ce însemna. Avea prieteni pe care putea conta și alții pe care nu, și învăța să facă diferența. Și, oricum, ceea ce conta cu adevărat era munca lui. Erau cărți pe care le scrisese și povești care îi plăceau mult, chiar dacă alții nu le vedeau totdeauna valoarea. După cartea despre Africa, criticii îl atacaseră, însetați de sânge. Dar nu puteau ajunge la acel lucru pe care el și-l construise înăuntru sau la poveștile și la cărțile care îl așteptau să fie pregătit, cele de care încă nu se atinsese.

Avea toate avantajele; asta simțea, așa că urma să bea un al doilea daiquiri, să-și citească corespondența și poate și ziarul, iar apoi să se ducă acasă la nevastă și băieți. Chiar și așa strălucitoare cum era, și deloc genul obișnuit, fata asta frumoasă nu reprezenta o amenințare pentru el. Când a vorbit cu ea, și-a permis să observe totul, lungimea gambelor, felul în care pânza neagră a rochiei i se așeza pe piele și cum ochii ei erau cumva de toate culorile în același timp, astfel că trebuia să-i privești iar și iar, ca să vezi cum se schimbă.

Și mama ei era o femeie frumoasă. I-a plăcut de ea imediat. I-a plăcut de ei

toți, chiar și de frate, îi venea ușor și firesc să vorbească cu ei. Abia după ce plecase își dăduse seama că încă se mai gândea la fată. Ea îl urmase acasă, pâlپându-i ușurel în amintire, precum notele unei simfonii auzite o singură dată. Ea încă era acolo când a închis ușa în urma sa pe Whitehead Street și s-a descălțat ca să simtă pardoseala rece. Apoi apăruse Fife, spunând că-i păstrasera cina, dacă o mai dorea. Nu era o femeie căreia să-i scape ceva. Își înălțase capul într-o parte și-l întrebase unde fusese și de ce întârziase, iar el își dăduse seama pe loc că trebuie să mintă și că n-o să fie ultima minciună pe care i-o va spune soției despre blonda asta anume.

Acum, la marginea parcului, el se oprește și se răsucește ca să se uite în spate, la dealul vag rotunjit și cufundat în beznă. Știe că mâine o să afle numărul morților de ambele părți, numerele astea clare fiind unul dintre lucrurile care se fac la război ca să nu te mai gândești la oamenii adevărați care au pierit. Dar nu funcționează bine niciodată, cel puțin nu în cazul lui. O băutură este aproape de fiecare dată un leac mai eficient. O să se ducă la Chicote apoi, nădăjduind c-o să fie acolo și ea, și-o să se simtă mai bine înainte să se simtă iarăși mai rău.

Deocamdată nu vede decât ce-i drept în fața lui, doar atât, iar ea face parte din asta. O fi războiul care îl schimbă, faptul că trăiește pe muchie de cuțit pentru prima oară după mulți ani. Indiferent din ce motiv, ea a străpuns acea apărare construită de el, iar acum el nu poate decât să se gândească la ea și să încerce să se apropie de ea, indiferent ce s-ar năruia astfel.

Existau lucrurile pe care intenționai să le faci și cele pe care trebuia să le faci. Existau cel care îți închipuiai că ești și cel care ai devenit într-o noapte ca asta, în Madrid, în haosul negru al străzii, urmându-ți pașii într-acolo unde aveau nevoie să ducă.

După trei săptămâni mi se părea că sunt de ani de zile în Madrid și că n-aș mai vrea să plec niciodată. Nu mai trăisem vreodată la o asemenea intensitate. Era de parcă trăiam mereu cu sufletul la gură. Când bateriile germane de pe Dealul Garabitas au început să bombardeze constant orașul, viața a devenit și mai palpitantă și mai prețioasă pentru toată lumea. În timpul zilei, salvele veneau în

izbucniri scurte – șaizeci sau o sută de obuze în zece minute, timp în care noi așteptam să se termine stând în cadrul ușii, sau în restaurante, sau în căzile de baie de la hotel. Mai târziu, la Hotel Gran Vía, la Chicote sau în camera lui Delmer, discutam despre numărul obuzelor care căzuseră și despre câți oameni fuseseră uciși și dacă se mai dădeau și alte bătălii în ziua aceea, în altă parte, și ce se întâmplase atunci și ce s-ar putea întâmpla mâine. Era liniștitor să reiei totul la nesfârșit. Era o modalitate de-a ne simți împreună și în siguranță. Era o singură limbă, pe care o vorbeam cu toții.

Am învățat foarte repede să recunosc sunetele diferite ale armelor, cum să merg printre arteziene de cioburi și cum să respir când aerul era îmbâcsit de fum de lădiță și praf. Am început să mă descurc mai bine în spaniolă și în curând puteam să vorbesc cu femeile care așteptau cu orele la cozi pentru mâncare și cu copiii care mergeau la școală în orice clădire care-i primea, trecând printre cărării lăsate de picături de sânge ca să ajungă acolo și oprindu-se uneori ca să sape după câte un obuz luat ca suvenir, pentru a face schimb apoi între ei, așa cum făceau copiii din St. Louis cu bilele de sticlă sau cu cartonașele cu jucători de baseball.

Într-o seară, tocmai mă întorceam de la spitalul militar când m-am oprit în piața de la Santo Domingo, ca să ascult un cântăreț de flamenco. Perechile se plimbau de mână, mergând încet prin aerul blând și vorbind de parcă bombardamentul zdravăn din acea dimineață fusese doar un vis.

Într-un colț al pieței, porumbeii încercau să doarmă în timp ce un grup de copii aruncau cu pietricele în ei. Chitaristul stătea un pic într-o parte și-și ținea instrumentul strâns aproape de corp cu o mână, în timp ce cu cealaltă ciupea notele înalte. Cântecele era frumos. M-am așezat ca să ascult restul cântecului, întrebându-mă de unde vine curajul. Din luna noiembrie a anului trecut, când Franco se hotărâse să distrugă capitala, aproape fiecare zi adusesse moarte și foc. Dar cei mai mulți madrileni încă refuzau să plece. Acceptau gărzile înarmate, baricadele și penele de curent, câtă vreme puteau rămâne în casele lor. Acceptau și găurile lăsate de obuze și clădirile sfărâmate de mortiere, și bulevardele închise pentru blocarea înaintării tancurilor. După ce casele lor dispăreau, ei rămăneau și așa, și se plimbau după cină dacă așa le poftea inima, spunându-și lor înșiși și unul altuia că era mai bine să mori în picioare decât în genunchi. Și nu era așa?

Chitaristul tocmai ajunsese la capătul cântecului când s-a auzit un șuierat. M-am chircit fără să vreau, umerii mi s-au strâns ca o menghină. Iar apoi, obuzul.

Și-a croit drum în piață rotindu-se și scrâșnind, făcând pietrele din pavaj să explodeze la impact. Și-n vreme ce totul în mine îmi dicta să fug, iar inima mi-o luase deja la galop cuprinsă de panică, m-am pomenit ghemuindu-mă pe vine, numărând în gând secunde până când şuieratul s-a auzit iarăși, apropiindu-se în spirale tot mai zgomotoase, până când a străfulgerat la impact și întreaga piață a huruit.

Copiii s-au împrăștiat ca niște monede aruncate. Cântărețul de flamenco s-a prăbușit pe chitara lui, iar eu m-am năpustit în sfârșit, abia respirând, croindu-mi drum printr-un portic deja aglomerat, din piață. Fumul de lădiță plutea pe lângă noi, ca o dantelărie făcută din otravă. Am numărat și-am așteptat, dar nu s-a întâmplat nimic.

— *Que Dios nos ayude*, a șoptit femeia din fața mea.

Doamne, ajută-ne. Un coș gol de cumpărături i se legăna agățat de brațul îndoit. Fiul ei, brunet, se ținea strâns de marginea șalului ei negru, privindu-i fața atent.

După încă cinci sau șase secunde de tăcere, femeia a țâșnit în piață fără să arunce o privire înapoi. Băiatul a pornit pe urmele ei, agățat de ea, cu șosetele subțiri și negre alunecându-i în espadrile, șalul femeii devenind coada unui zmeu care îl trăgea înainte. Puteam bănui la ce se gândea ea, că trebuie să-l ducă pe băiat acasă, la adăpost.

Tocmai ajunseseră în mijlocul pieței când aerul s-a făcut țandări. Obuzul a trecut gemând și-a explodat în mii de fragmente, ca niște cioburi de soare. Mai repede decât ai fi putut vedea, mai repede ca gândul, unul dintre ele a străpuns gâtul băiatului. Copilul s-a prăbușit, cu mâna încă într-a mamei, în timp ce de jur împrejur continuau să cadă proiectile, câte unul la câteva secunde. Femeia s-a aplecat deasupra lui. Striga întruna la el să se ridice.

Nu mai văzusem niciodată o asemenea moarte, chiar sub ochii mei, darămite moartea unui copil. Ceva în mine s-a frânt. Pulsul mi-o luase la goană atât de rapid, încât am crezut că inima îmi va exploda. Însă continuam să trăiesc, în timp ce doi bărbați au fugit acolo și au purtat delicat trupul băiatului până la marginea pieței, iar mama lui venea împleticindu-se pe urmele lui, călcând pe dâra de sânge așa cum avea să o facă de-acum înainte mereu, înaintând și gemând, gemând întruna, fără încetare.

— Ești bine, Gellhorn? m-a întrebat Ernest în seara aceea.

Eram la Chicote, dar mare parte din mine încă rămăsese în piață.

Am apucat paharul de whiskey cu apă pe care mi-l puneă în mâini.

— Nu știu. Întotdeauna e așa?

— Nu există reguli despre cum să depășești asemenea momente, dar uneori ajută să te gândești că moartea nu a venit după tine. Nu după tine și nu după cineva pe care-l iubești.

M-am gândit că n-avea cum să fie corect. Fiecare moarte în parte era la fel de oribilă, iar acum era vorba de un băiat nevinovat. Îmi dădeam însă seama că Ernest nu voia să se arate nesimțitor, ci să mă aline. Ceva din glasul lui a funcționat și m-a ajutat să mă liniștesc, să mă limpezesc. Și mai era și simplul fapt că mă aflam aproape de el și de alți oameni în care ajunseseam să am încredere. Nicicând nu mai fusesem atât de recunoscătoare că am prieteni.

Am mai comandat băuturi și le-am făcut loc ultimilor sosiți. Tom Delmer avea o barbă de-o zi. Tocmai se întorsese împreună cu Matthews din Valea Tajuñei, unde intervievaseră o parte dintre oamenii din Brigada a Cincisprezecea care supraviețuiseră atacului asupra Dealului Pingarrón. Dealul Sinuciderii, așa i se zicea acum, fiindcă patru sute de americani trecuseră prin tranșeele de acolo într-o singură bătălie, și doar o sută opt mai erau în picioare. Dacă le mai puteai spune așa.

Veniseră cu niște povești îngrozitoare. Atmosfera era sumbră, dar am rămas acolo, conștientă că-i mult mai rău să fii singur când te afli într-o asemenea dispoziție cumplită. Cândva după miezul nopții, am străbătut pe jos cele câteva străduțe până la hotelul Florida. Orașul era întunecat și rece și noi ne strângeam laolaltă, tot grupul, sprijinindu-ne unii de ceilalți și izbindu-ne ușurel umăr în umăr, separându-ne doar când am ajuns în holul în formă de butoi. Când urcam în șir pe scara în spirală, ne strigam noapte bună unii altora, tot mai stins, repetat. În câteva clipe eram singură, covorul întunecos de pe coridorul lung îmi înghițea pașii și aveam o senzație plăcută, moale, în membre și-n mușchii feței, precum și în minte. Însă doar mi se părea că sunt singură.

Am răsucit cheia în broască și-am văzut că la mică distanță, pe hol, într-un con de umbră, stătea Ernest, așteptând să mă întorc înspre el.

— Bună, am zis încet.

— Bună, a zis și el și-a ieșit la lumină.

N-am vorbit deloc odată ce-am intrat în camera mea. Îi simțeam în haine mirosul de fum și whiskey de la Chicote. Căldura trupului lui era ca o apăsare în

aer, iar limba lui lipită de-a mea a declanșat o serie de mici unde de șoc. Mâinile i-au coborât în jurul taliei mele, mi-au tras bluza afară și s-au furișat în susul coastelor, apoi și mai sus. Era o nesăbuiță ce făceam. Probabil că urma să regretăm amândoi, însă acum nu voiam să mă gândesc la asta și la nimic altceva. Nici la vină, nici la Pauline. Nici la timpul care ne mai rămăsese de petrecut în Spania sau la ce vom spune sau vom simți în viitor. Poate că viitorul nici măcar nu exista. Era foarte posibil. Războiul avea regulile sale, în fond, iar noi nu le puteam decât bănuî.

M-a tras mai aproape de el și mi-am auzit bătăile inimii răsunând cu ecou, dinspre zidul trupului lui. Și, în timp ce mă prăbușeam cu el la podea, simțeam mai presus de orice că sunt îngrozitor de pierdută. Și-mi doream mai presus de orice – de orice – să fiu găsită.

Mult mai târziu, stăteam întinși unul lângă altul în beznă. Era ciudat să mă aflu în felul acesta lângă trupul lui, după ce petrecuserăm atâta timp împreună fără să ne atingem vreun pic.

— Ce-am făcut? l-am întrebat.

— Nu știu.

În camera întunecată, fără ochelari, fața lui arăta mai tânără și vulnerabilă. Chiar și în jurul ochilor, unde avea riduri adânci, puteam vedea băiatul care fusese cândva. Îmi plăcea de el, de băiatul acela, și în același timp, brusc, voiam să-l rănesc. Să o aduc în discuție, de exemplu, pe soția lui, pe cea adevărată, care făcea focul în Key West, care purta numele lui și avea grația unei regine războinice. Ea n-avea să dispară doar fiindcă a clipit el înspre mine o dată sau de două ori pe-ntuneric.

— Poate c-ar trebui să pleci.

L-am simțit încremenind lipit de mine.

— Aș vrea să rămân.

Am tăcut pentru câteva clipe și-n cele din urmă am zis:

— Sunt obosită, fiindcă asta era mai ușor de zis decât toate lucrurile pe care le simțeam de fapt.

— Atunci, dormi. Azi ai văzut un lucru al naibii de greu. Mi se pare că ești foarte curajoasă.

— Nu mă simt curajoasă. Nu știu ce să simt.

— Eu o să fiu aici. Încearcă să alungi tot din minte, dacă poți.

— Bine.

M-am întors, îndepărtându-mă de el, și-am închis ochii. Bineînțeles că el făcea parte din acel „tot“. Dar nu se putea lămuri asta acum. Nu-mi doream decât să rămân singură pe un ocean de uitare, să adorm în timp ce patul devenea o plută și mintea începea să se desprindă de sine.

— Noapte bună, Marty, l-am auzit zicând în timp ce pluteam în derivă, legănată de valuri, în beznă.

19

Peste câteva zile, băieții au venit să mă ia și-am pornit peste vale, către dealurile Guadalajarei care se zăreau în depărtare, maronii ca pâinea. Nu oricine putea găsi un mijloc de transport ca să iasă din Madrid, dar Ernest făcea mereu rost de-o mașină sau două și de șoferi care să-l ducă unde avea nevoie, precum și de câtă benzină voia.

După noaptea petrecută împreună mă străduisem să-l evit, dar când s-a oferit să mă ducă în călătoria asta am acceptat pe loc. Grație reputației lui, comandantii și soldații de pe teren erau mereu bucuroși să-l vadă. Aveam să fiu martora unor lucruri extraordinare, așa bănuiam, și să aud acel gen de povești pentru care venisem aici. Femeile erau așa de rare pe front, practic inexistente. N-aveam de gând să ratez șansa asta pentru nimic în lume.

Pe drum, de-a lungul șoselei, vedeam din loc în loc sate. Probabil că fuseseră cândva tare frumoase. Acum se ofiliseră, înfrânte. Copii murdari și care păreau flămânzi se cocoțau pe câte-un rug de moloz ca să ne privească trecând. Aveau ochii imenși și ușor acuzatori – nu pentru că am fi făcut ceva greșit, ci fiindcă aveam libertatea de a ne perinda pe-aici, lăsând în urma mașinii doar o spirală de praf lungă de-un braț, ca singură dovadă a trecerii noastre.

Când am ajuns în vârful unei trecători înalte, am lăsat mașina să se odihnească și-am coborât. Întreaga vale se vedea jos, ca o velă strânsă, cu întinderi lungi de crânguri de măslini și viță de vie, și pământul brăzdat care însemna câmp de luptă. În depărtare fumega un perete neclar, tencuit în alb. Era o fermă care ardea. În înalțuri, pe un cer plat ca o pânză de bumbac călcată cu fierul, un vultur se rotea într-un singur cerc lung și lent care mi-a dat fiori pe la ceafă.

Am mers cu mașina până jos, în vale, și am tras pe marginea drumului prăfuit. De la câțiva kilometri distanță răzbăteau sunetele artileriei, răpăitul stratificat al mitralierelor, pocnetele stridente și distincte ale puștilor automate. Am înaintat

pe terenul cu brazde adânci și-am ajuns la o buză de pământ, și asta era tranșeea. În câteva clipe eram jos, înăuntru.

Șanțul era suficient de lat ca să încapă doi oameni în picioare sau în genunchi, unul lângă altul, cu solul uscat și crăpat în partea de jos și pereți de pământ care se înălțau grosolani și abrupti de-o parte și de alta. Ici și colo, șanțurile se lărgeau și scoteau la iveală câte o „cameră“ mică și pătrată, dacă i se putea spune așa. Când am ajuns și noi la una, acolo se afla o masă simplă, pe care erau așezate o hartă și un telefon militar. Într-un colț erau stivuite câteva paturi pliante, ceea ce m-a făcut să mă gândesc că oamenii dormeau acolo, când dormeau. Mai erau și un foc mic și-o cafea care fierbea. Mirosea a ars, și totuși îmi doream la nebunie un pic, măcar și pentru ca astfel să am ce face cu mâinile.

Toți bărbații pe care i-am întâlnit – deși mare parte din ei nu erau de fapt decât niște băieți – păreau să se uite la mine uimiți, de parcă apăruse un tort de nuntă sau o gazelă. Unii erau spanioli, unii americani, canadieni, mexicani, din câte se părea. Erau pe front de patruzeci și cinci de zile, după cum a spus unul dintre ei, și se așteptau în fiecare zi la un atac. Se trăgea tot timpul înspre ei, bineînțeles, dar un atac adevărat ar fi fost cu totul altceva.

Am pătruns mai departe în tranșee, unde pământul a devenit atât de dur și cu denivelări așa mari, încât te simțeai de parcă te chinuai să mergi de-a lungul unei albie aride și stâncoase. Mulți dintre soldați își țineau puștile în poziție de tragere. Alții stăteau în picioare, cu ele alături, sau uneori erau întinși, cu puștile ca niște câini care dormeau lângă ei. Am remarcat ce multe cărți erau pe acolo, prin buzunarele de la spate sau pe rafturi săpate în pământ, în coșuri sau în mâinile oamenilor. Am văzut un exemplar din *Candid* și de asemenea *Fire de iarbă*. Când am ajuns lângă un tânăr care citea *Walden*, a trebuit să mă opresc. Era înalt și zvelt și avea un păr blond foarte des care te ducea cu gândul la câmpurile abia secerate. Pielea mâinilor îi era palidă, de-un alb rozaliu, mâinile unui poet filozof.

— Îl ador pe Thoreau, am zis. Care-i partea ta preferată?

— Cred că-mi place toată. Cunoaște denumirile atâtor flori și copaci. E ceva. Prefer să mă gândesc la asta oricând, în loc de ce se-ntâmplă aici.

Avea niște ochi de un albastru deschis, cu niște pupile mici și negre cât un vârful de ac, m-a frapat ce frumoși erau, dar și cât de tulburători.

— Dar partea ta preferată? m-a întrebat.

— Ah, cred că și mie îmi place toată. Vorbește despre darul de-a fi pierdut în pădure. Și mie asta mi s-a părut mereu liniștitor, într-un fel. Faptul că poate

trebuie să te rătăcești cu adevărat, ca să te poți regăsi.

A mijit un ochi și s-a uitat la mine pieziș, de parcă privea direct prin mine.

— Zice chestia asta, nu-i așa? Apoi a adăugat: Cred c-o să fii bine, să știi. Să nu-ți faci prea multe griji.

Felul în care-mi vorbea era îndrăzneț și ciudat de intim. Și totuși, deși mă simțeam expusă, era acolo și-un soi de consolare vagă, aceea că sunt văzută – măcar și pentru o clipă, măcar și de-un om complet necunoscut.

— Noroc, i-am urat.

— La fel, mi-a zis și s-a întors la cartea lui.

Peste câteva clipe, când m-am întors lângă Matthews, aveam senzația bizară că tocmai văzusem o fantomă.

— Despre ce era vorba? m-a întrebat el.

— Nici măcar nu știu. Un băiat, acolo, și el. E ceva să fim aici, nu-i așa?

— Absolut. E important. N-ai cum să știi ce e-n mintea acestor copii cu adevărat, dar putem să străbatem și noi aceeași bucată de pământ și să ne uităm în ochii lor.

— Și să vedem cărțile pe care le citesc.

— Sigur. Ăsta-i cel mai important lucru care se spune despre jurnalism, știi, a continuat el. Să n-ai încredere în reportaj. Să nu-i lași pe alții să-ți spună ce s-a întâmplat, dacă poți să te duci și să vezi cu ochii tăi. Trebuie să trăiești tu întâmplările, cu toate simțurile tale. Să scrii ce vezi tu, ce simți tu.

Asta m-a făcut să mă opresc locului o clipă.

— Și cum rămâne cu obiectivitatea?

— Nici să nu-ncerci. Nu există așa ceva.

— Cred că mă bucur să te aud zicând asta. M-am tot gândit la băiatul pe care l-am văzut murind la Santo Domingo. Vreau să scriu ceva, dar nu cred c-o pot face fără să devin sentimentală.

— Începe și gata. Pornește de oriunde.

— S-ar putea să-mi iasă îngrozitor.

— S-ar putea. Dar nu-i ăsta cel mai rău lucru din lume.

— Nu-i, am confirmat.

Și chiar nu era. Cel mai rău lucru din lume – știam deja – ar fi fost să-mi fie prea frică să încerc.

Vreme de patru zile, am mers cu mașina de la un batalion la altul și am dormit în tabere, lângă corturile soldaților, mâncând ce mâncau ei și încălzindu-ne la

focul lor. Știam că mulți dintre ei erau lipsiți de experiență – ca Fisher, infanteristul canadian pe care-l întâlnisem în spital la Madrid, cel care nu ținuse niciodată o armă în mână până în clipa în care fusese nevoit s-o folosească efectiv. Unii aveau pielea netedă ca bebelușii, gene lungi și ochi înspăimântați, dar erau devotați. După ce-am vorbit cu mulți dintre ei și-am văzut cum trăiesc, mi-am dat seama că nu aveau rezerve de curaj nesfârșite, fiindcă nimeni nu are vreodată. Când îi părăsea curajul, găseau o cale de-a rezista și așa și de-a lupta cu forța minții. Erau înzestrați mai degrabă cu hotărâre, decât cu vitejie. M-am gândit că de-asta aveau să câștige Brigăzile acest război. De-asta trebuiau să o facă.

După lăsarea întinericului, corturile se umpleau de povești și de vinul roșu pe care ni-l treceam din mână în mână în căni emailate. Într-o noapte, când eram foarte neliniștită, m-am strecurat afară ca să fumez sub cerul liber, stând în picioare. Tabăra era amplasată pe o coastă de deal, cu pini înalți și golași de jur împrejur. Stăteam în liniște, savurând mirosul proaspăt de rășină de pin și bucurându-mă de senzația de solitudine. Atunci clapeta de la ușa cortului s-a deschis și Ernest a apărut lângă mine.

— Nu ți-e frică să stai așa, afară? m-a întrebat.

— E frumos.

Am tras din țigară, hârtia a sfârâit.

Nu era lună, iar dealul și pinii erau învăluți într-o beznă groasă, de parcă ar fi fost trase cortinele de undeva, de la mare înălțime. Am auzit râsete dinăuntru cortului, dar păreau să n-aibă nici o legătură cu noi.

— Cred în tot ce ți-am spus noaptea trecută. Pentru mine-i prea târziu, în ce te privește. Poate că nu vrei s-auzi toate astea. Poate că sunt un ticălos egoist, dar nu m-am mai simțit așa de viu de ani de zile. Marty. Marty, uită-te la mine.

— Nu.

— Nu fi copil, ce naiba. Sunt îndrăgostit de tine.

În câteva clipe, a traversat distanța dintre noi și acum se înălța amenințător lângă mine, eclipsând cerul. Și-a strecurat mâinile sub jacheta mea și m-a strivit cu o sărutare. Nu puteam respira și nici nu-mi păsa. Pământul de sub mine s-a înclinat. Copacii s-au aplecat și la fel noaptea întreagă, iar acea parte din mine capabilă de obicei să rămână rațională s-a dus pe apa sâmbetei. Îi simțeam buricele degetelor fierbinți pe spate, pe umeri, pe gât și pe sub păr. Peste tot. M-am împins în hainele lui, dorindu-mi să fiu și mai aproape, să-i simt pielea, să-l am.

— Doamne, a zis cu buzele lipite de gâtul meu. Ce de timp am pierdut.

— Nu contează.

L-am sărutat iarăși, vrând să nu se termine, și totodată dorindu-mi zadarnic ca această clipă și tot ce era între noi să se fi terminat deja. Idila începută și sfârșită, răul făcut și reparațiile în curs de desfășurare, inima mea frântă pe cale de vindecare. Fiindcă el avea să-mi frângă inima. Atâta lucru știam deja.

Și totuși, iată-ne acolo chiar și așa, aruncându-ne unul spre celălalt în întuneric, sub o sută de milioane de stele, meniți să ne ciocnim dezastruos. Logica nu ne-ar fi salvat, nici teancul din ce în ce mai subțire de zile. Aveam tot timpul din lume ca să comitem o greșeală îngrozitoare.

20

Pe timpul nopții, hotelul Florida era un stup de umbre. Am învățat să le citesc pe toate când îmi croiam drum spre camera lui Ernest, cu trenziul legat în talie peste pijama, hotărâtă să nu las pe nimeni să aibă habar că deveniserăm iubiți. Una era să ne rănim noi înșine, și cu totul alta să-i târâm și pe alții după noi. Soția lui nu trebuia sub nici o formă să afle. Nici mama, fiindcă n-aș fi putut supraviețui expresiei de pe chipul ei. *Iarăși, Marty?*

Nu. Era suficient de greu să-mi dau mie însămi socoteală.

Odată intrată în camera lui, nu spuneam nimic, îmi lăsam doar haina să cadă la ușă, în locul unde stăteam, și apoi îl găseam în întuneric. Ni se ciocneau dinții când dădeam unul de celălalt. Mă trăgea sub el, brațele lui mă cuprindeau de deasupra, un strop mic din sângele lui sau al meu pe limbă. Mă simțeam amețită și nesăbuită și mă întrebam dacă nu cumva mă îndrăgostesc și eu de el. Sau poate toate astea însemnau de fapt să fii cât se poate de treaz. Nervii păreau să-mi plutească expuși de jur împrejurul meu, ca într-un fel de halou sensibil. Eram răvășită, și ce mai conta dacă era din cauza războiului din Spania sau a lui Ernest? Poate că nici nu era vreo diferență între ele.

M-am apucat în sfârșit să scriu, aproape de îndată ce ne-am întors de pe teren. Nu eram sigură ce-o să-mi iasă până la urmă. Răsfoindu-mi carnetele, am încercat să detaliez momente și impresii – sunetul bombardamentelor, așa cum se auzeau ele din patul meu de la Florida, absurdul tramvaielor ce străbăteau întruna Gran Vía, mergând până pe front. Vălurile otrăvitoare de fum de după un

atac și cozile la pâine de lângă cele pentru un bilet la filmul *Timpuri noi*, cu Charlie Chaplin. Parfumeriile unde mirosul de cordită se amesteca cu al gardeniilor la sticlură, și opera unde încă se vindeau bilete, și tenorul cel tânăr și frumos care era voluntar și adesea apărea dimineața proaspăt venit din tranșee, cu urme de sânge pe pantofi.

Am scris și-am tot scris, până când am înțeles că povestea pe care simțeam cel mai tare nevoia s-o spun, și cea de care mă temeam cel mai tare, era despre băiat și acea sfoară de zmeu făcută din sângele lui, prima mea întâlnire adevărată față în față cu moartea. În ziua aceea, războiul încetase să mai fie o idee și devenise ceva personal. Încă puteam vedea mâna băiatului strângând șalul mamei. Ce se mai întâmplase cu ea? Cum își vedea de viață în continuare?

Mă simțeam neajutorată când mă gândeam la oricare dintre ei, fiecare celulă din creierul meu vibra scuturată de o furie înrudită cu disperarea. Însă disperarea nu făcea casă bună cu scrisul. Poate că într-adevăr nu exista obiectivitate, așa cum îmi zisese Matthews, însă mi se părea că nu voi putea scrie povestea nicicum dacă nu-mi stăpâneam mai bine emoțiile și nu-mi dezgoleam limbajul până la os.

În 1934, când eram o tânără jurnalistă, abia intrată în domeniu, în calitate de corespondent pentru FERA, stăpânirea de sine fusese singurul meu fir călăuzitor. Asemenea multor altor programe din New Deal²⁰, FERA era proaspătă și încă netestată. Am fost angajată de Harry Hopkins, unul dintre consilierii importanți ai președintelui, laolaltă cu o mână de alți scriitori, pentru a studia impactul pe care îl avea realmente Marea Criză asupra oamenilor. Aveam să călătoresc dintr-un stat în altul, culegând observații direct de la sursă, despre familiile cărora li se acorda asistență, trimițându-mi apoi relatările. Hopkins voia povești și impresii, nu statistici, iar eu îmi doream cu disperare să fiu de folos.

Abia ce mă întorsesem în State după relația dezastruoasă cu Bertrand și mă simțeam cam deznădăjduită. Reușisem să mă mai debarasez de o parte din disperarea legată de acea relație în primul meu roman, *Ce căutare nebună*, însă după valul inițial de speranță și curată mândrie maternă, apărut în clipa când îmi ținusem în mâini primul exemplar din carte, imaginându-mi cum o să stea în rafturile bibliotecilor, speranțele îmi fuseseră spulberate aproape pe loc. Părerea proastă a tatălui meu mă rănise mai tare decât toate cronicile, chiar și decât cele care îmi numeau personajele „agitate“ și întregul efort „amintiri din tinerețe, în mod limpede“.

Am fost absolut nepregătită pentru felul cumplit în care m-am simțit respinsă astfel. Aș fi vrut să intru în pământ de rușine. În schimb, am acceptat postul de la FERA, care părea o mană cerească. Puteam să uit de dezamăgirea amoroasă, de mândria rănită, de visurile de-a deveni o romancieră de succes, distruse de-acum. De fapt, puteam să uit de mine cu totul și să fac ceva bun pentru țară.

Am fost trimisă în Carolina de Nord și apoi în Noua Anglie, cu treizeci și cinci de dolari pe săptămână și-un abonament de autobuz. Cel mai adesea, făceam autostopul, luată de asistenții sociali în mașina lor, mergând în cele mai triste orașe văzute de mine vreodată. V-aș fi zis că eram pregătită să fiu obiectivă în relatările mele. Însă zi după zi vedeam familii atât de distruse și învinse de sărăcie, încât îmi venea să urlu. În Lawrence, Massachusetts, am vizitat o filatură de lână unde fete scheletice stăteau aplecate deasupra mașinilor de filat ce vibrau, câte opt sau zece ore fără pauză, iar pielea lor părea înălbită și aspră. Mâncau în picioare. La toaletă era să mă împiedic de trei tinere care încercau să doarmă pe podeaua de beton rece ca gheața de lângă veceu. Una avea un batic de culoarea albăstrelelor și o privire atât de înfrântă, încât a trebuit să mă țin de peretele din spate.

Pe drum, am încercat să vizitez cinci familii pe zi, femeile și copiii rușinându-se adesea să plece de acasă fiindcă hainele le erau niște zdrențe și n-aveau pantofi. O familie alcătuită din patru membri dormea într-un pat de-o persoană și toți aveau, sifilis, chiar și un bebeluș, o fetiță, la care boala era atât de avansată, încât paralizase. Nu căutau să se trateze, fiindcă mama insista că e un „blestem” din partea unor dușmani și știe oricine că așa ceva n-are leac.

În alt sat, am stat într-o bucătărie prăpădită, cu mușama prinsă pe pereți ca să atenueze curentul, fiindcă rămăseseră fără cărbuni. O fetiță de zece ani pe nume Alice stătea în genunchi pe-o grămadă de cârpe strângând la piept o rață albă. Tatăl ei o câștigase la o tombolă unde fiecare bilet costase un penny.

— Am crezut c-o s-o mîncăm, mi-a zis el, dar vezi și dumneata. Asta-i singura ei jucărie.

Mai târziu, când m-a condus afară, l-am întrebat cum crede că se vor descurca mai departe.

A ridicat din umeri, crispându-se.

— Dacă mi-ai fi spus acum un an c-o să ajungem așa cum suntem acum, aș fi zis că minți.

— Faceți tot ce puteți. Ba chiar mai mult.

— Nu pot face nimic.

S-a uitat dincolo de mine, dincolo de strada înecată de ploaie, pe cerul bălțat.

— Uneori mă rog să vină un înger și să ne ia în somn. Deocamdată nu m-a auzit nimeni.

În noaptea aceea, aflată în trenul care mă ducea zdrăngănind către Boston, a trebuit să beau câteva guri de whiskey înainte să mă pot apuca de raport. Fusesem trimisă să văd lucruri mai cumplite decât aveam habar că există, și totuși ele nu erau decât picături dintr-un ocean de suferință umană. Cum puteam eu să scriu despre Alice și rața ei fără să sun ca o isterică? Despre fata cu batic, despre bebeluși sifilitici, fără absolut nici o șansă? Isteria nu era de nici un folos nimănui. Dacă avea să se schimbe vreodată ceva, Harry Hopkins și FERA trebuiau să vadă exact ce vedeam eu, nici mai mult, nici mai puțin. Trebuia să fiu ca un aparat de filmat, exact la fel de sinceră și de neabătută, luând fiecare propoziție pe rând.

Când mi-am dus rapoartele la Hopkins, în Washington, el a aranjat să mă întâlnesc cu Eleanor Roosevelt, care lucrase cândva împreună cu mama la niște cauze sociale și pe care o admirasem mereu de la distanță. Când i-am descris scenele m-am inflammat așa tare, încât mă mir că nu m-a dat afară. Ea însă n-a făcut decât să asculte, să asculte cu adevărat, și să pună întrebări inteligente, cu stiloul gonindu-i pe hârtie în timp ce-și lua notițe la rândul ei. Purta o rochie urâtă, închisă la culoare, iar din părul cărunt i se șteau smocuri rebele. Vârsta de mijloc fusese necruțătoare cu ea. Practic nu avea bărbie, iar dinții îi ieșeau înainte ciudat, dar mie mi se părea că n-am mai văzut pe cineva atât de frumos. Demnitatea o lumina dinăuntru.

Când m-am întors, peste câteva luni, tocmai fusesem concediată din cauză că încurajasem o mână de mineri din Idaho să se revolte împotriva unui angajator necinstit. Ei spărseseră toate geamurile de la birourile FERA și eu fusesem dată afară. Însă soții Roosevelt consideraseră că procedasem corect și-mi propuseseră să mă lase să stau la Casa Albă până mă orientam.

Mi se dăduse o cameră simplă, cu un pat îngust acoperit cu creton și-un birou șubred într-un colț. Doamna Roosevelt era așa de sensibilă la chinul prin care trecea țara, că mai degrabă și-ar fi rupt oasele cu mâna ei, decât să trăiască în lux în timp ce alții sufereau. Mesele erau simple, alcătuite mereu din aceleași chestii sățioase, indiferent de sezon. Vin se servea rar și cu țârâita, iar alte băuturi alcoolice niciodată – însă președintele îi aduna uneori pe oaspeții mai liberali și amuzanți în garderobă, pentru unul dintre Martini-urile lui criminale și-o glumă bună. I se părea că sunt fermecătoare și distractivă, ca un pechinez dresat, în

vreme ce doamna Roosevelt mă storcea de noutăți și de „părerea unei persoane tinere“ despre țară.

Îmi plăcea de ea. De fapt, o adoram – și asta aproape din prima. Nu mai cunoscusem pe nimeni care să dea dovadă de atâta bunătate, modestie și neobosită grijă pentru ceilalți. Uneori mă lăsa s-o ajut să răspundă la corespondență, o treabă absolut nesfârșită și adesea sfâșietoare. Oamenii îi cereau ajutorul când habar n-aveau la cine ar mai putea apela – cum a fost cazul unui tânăr din Minnesota care rămăsese fără un braț la un accident de vânatoare și nu-și mai putea ajuta frații și surorile ca înainte. Nu aveau haine potrivite cu care să poată merge la școală și aveau nevoie disperată de un cal. Oare le putea ea găsi unul?

Stăteam pe un scaun tapițat lângă secreterul ei simplu, din lemn de cireș. Purta o rochie albastră informă, aplecată peste scrisoare, cu mâinile – erau niște mâini minunate, puternice, cea mai frumoasă trăsătură a ei – apăsând pe pagină, gânditoare.

— Le veți trimite un cal, așadar?

— O să încerc să găesc pe cineva care poate. Putem întotdeauna să facem ceva, cât de mic. E o scrisoare frumoasă. Imaginează-ți cât timp i-a luat ca s-o scrie.

Am privit-o pentru câteva clipe, plină de admirație, așa cum mă simțeam mereu când eram în preajma ei. Avea un soi de lumină, alimentată de bun-simț și înțelepciune și absolut imposibil de stins. Mă făcea să-mi doresc să fiu un om mai bun.

— M-am gândit să îmi transform câteva dintre rapoarte în fișe de personaj, i-am spus. Dacă aș scrie povestiri sau roman, ar putea deveni oameni adevărați, în carne și oase, în loc de cifre și numere în grafice pe care n-o să le vadă nimeni. Aș vrea să-i ajut. Aș vrea să încerc, în tot cazul, și poate că asta e calea.

— Vrei să-i ajuți, a repetat ea, privindu-mă cu ochii aceia ai ei, albaștri și limpezi, profunzi, care puteau fi timizi sau plini de o singurătate nestăpânită, ori reci și înspăimântători.

Știam că nu se declara niciodată de acord cu cineva decât dacă era convinsă.

— Da, vreau.

— Atunci o vei face.

Am părăsit Casa Albă la scurt timp după aceea și m-am mutat în casa lui Fields din Connecticut, o hotărâre care avea să-mi tulbure foarte tare familia,

după cum urma să se dovedească. Însă merita să profit de șansa unică de-a putea lucra fără să fiu distrasă. De-a lungul următoarelor patru luni, când ningeă puternic, zăpada se aduna și apoi se topea lăsând loc primăverii, am scris zi de zi, simțindu-mă alimentată de o convingere absolut nouă, cel puțin în privința scrisului meu. Mi-am dat seama brusc că motivul pentru care *Ce căutare nebună* eșuase total în zona comercială era același pentru care tatălui meu nu-i plăcuse deloc. Era vorba de subiectul ales. Personajele mele erau mai mult decât „agitatie“, îmi dădeam seama acum. Erau banale și narcisiste. Pe cine ajutase cartea aceea? Pe nimeni. Însă ideea asta nouă putea să fie cu totul altceva. N-avea nimic de-a face cu ego-ul, cu vanitatea sau cu mine, cu Gellhorn. Era doar rugul care ardea.

Eram încă extrem de mândră și acum de acea a doua carte, de faptul că se vânduse bine și că primise recenzii favorabile, că Eleanor Roosevelt scrisese de două ori despre ea în rubrica „Ziua mea“, spunând că e bună și utilă. Singurul lucru pe care îl regretam era că tata nu apucase să mă vadă reabilitându-mă. Îmi dădeam seama că încă îmi doream să-l simt mândru și să-i primesc confirmarea, deși era imposibil. Bănuiesc că din cauza asta orizontul meu se lărgise brusc de curând, pentru a-i include pe ceilalți – pe Matthews, Ginny Cowles, Tom Delmer și Ernest. Voiam ca ei să mă respecte ca scriitor și, mai mult ca orice, voiam ca eu să mă respect.

Îmi era dor de acel soi de sfințenie febrilă pe care-o simțisem în Connecticut, când personajele îmi pătrunseseră până în oase. Alice, în bucătăria ei tristă, se unise cu toate celelalte fete înțelepte, pentru a deveni Ruby. Și, chiar dacă schimbasesem detalii și adăugasem lucruri pe care nu aveam de unde să le știu, forța adevărului se păstrase intactă.

Oare îmi mai puteam aminti cum să ard în felul acela? O mai puteam face acum, pentru băiat? Pentru Madrid?

Da, mi se părea că mai pot.

21

M-am trezit în camera lui Ernest în zori, am dat pătura la o parte, m-am întors cu spatele la el și-am început să mă îmbrac, în timp ce el s-a ridicat într-un cot ca să se uite la mine.

— Pleci la treabă acum, nu-i așa? Scrii ceva nou? Mi-ar plăcea să citesc.

— Deocamdată mă cam tem să fac asta.

— Cum așa?

— Îmi place prea mult. E senzația de proaspăt, bănuiesc. Ca și cum aș fi descoperit un teritoriu nou. Nu știu.

— Arată-mi.

— Aș putea. Dar dacă mă-nșel și-i îngrozitor? Atunci ce fac?

— Știi, când ești tânăr poate fi important să auzi și păreri altora și să-ți testezi astfel munca. Ți-am povestit de Stein, nu-i așa? M-a făcut bucățele, și la fel și pe Pound, dar aveam nevoie de asta, cu vârf și-ndesat.

M-am aplecat deasupra pantofilor și am simțit cum îmi vine sângele-n cap. El era ultimul om din lume care-aș fi vrut să mă facă bucățele. Nu-mi puteam imagina scriitor pe care să-l fi admirat mai mult. Și mai erau și toate celelalte, la el. Felul în care părea să se hrănească cu experiența fiecărei zile, chiar și cu lucrurile înfricoșătoare, când toți ceilalți deveneau niște agitați. *Cine-i omul ăsta?* mă pomeneam întrebându-mă tot mai des. *Cel în pantaloni maro ponosiți și cămașă albastră plină de găuri? Cel care se roagă la clapele mașinii de scris și la bourbon și mai cu seamă la adevăr? Care pășește peste gropile lăsate de obuze, unde pământul s-a despicat până adânc, la conduite? Care îmi caută privirea când începe să se cutremure tavanul și-mi spune fără cuvinte că totul va fi bine, fiindcă el este cu mine? Cum poți să ajungi să iubești un asemenea om?*

Habar nu aveam, dar asta mi se întâmpla. Mă îndrăgosteam, și era minunat, și era cumplit. Voiam să fug cât mă țineau puterile și să nu privesc deloc înapoi. Voiam să închid bine obloanele și să rămân pentru totdeauna în camera asta.

— Acordă-mi un pic de timp, bine? i-am zis în cele din urmă, îndreptându-mă de spate și întâlnindu-i privirea. O să-ți arăt în curând. Promit.

— Noi n-avem timp, nu?

— Nu în Madrid, probabil.

A tăcut. Eu mai aveam la dispoziție încă o săptămână sau zece zile. El avea un pic mai mult, dar nu cine știe cât. Avuseserăm grijă să nu vorbim despre asta, dar acum se părea că n-avem încotro.

— Aici, nimic de acasă nu mai pare real, a zis el după o vreme. Nu am o nevastă, trei fii și un roman de scris. Nu am rate la casă și oameni care se bazează pe mine, nimic altceva în afară de relatarea pe care trebuie s-o trimit zilnic și de grija să nu fiu împrușcat. Și de tine.

— Însă de îndată ce te vei întoarce în Key West toate acestea vor păli, am continuat eu în locul lui, pe un ton sec, în vreme ce pe dinăuntru mă clătinam și

mă prăbușeam într-o parte. Asta vrei să spui. Totul se va schimba și Madridul va fi locul care nu mai pare real.

— Cam așa ceva.

Mă așteptasem la asta, și totuși m-a surprins. Cuvintele lui păreau să se potrivească perfect cu acel lucru de care mă temusem. Că îmi va frânge inima fără ca măcar să fie nevoit să miște un deget. Că nu exista cale ca el să fie cu adevărat al meu. Știusese de la bun început că o să se întoarcă la Pauline. Însă îmi spusese că vor reuși cumva să construim un pod al prieteniei durabile. Eram prieteni, nu-i așa? Nu puteam să cred că vom dispărea pur și simplu unul din viața celuilalt după toate acestea, însă el cam asta părea să sugereze. Că între noi fusese ceva trecător, un interludiu. Ceva lipsit de importanță. Și că în curând nu voi mai însemna absolut nimic pentru el. Era buimăcitor de dureros să-l simt cum dă înapoi, și asta tocmai când începusem să mă încred în sentimentele mele.

— Ești un om deosebit, i-am spus încercând să-mi păstrez calmul din voce. O să-mi fie dor de tine.

Expresia de pe chip i s-a îndulcit.

— Dar mai avem câteva zile.

— Nu pot, am zis.

M-am aplecat spre el până când fruntea mi s-a odihnit pe a lui și-am rămas neclintită așa, respirând mirosul pielii lui, căldura cearșafurilor de bumbac, fiecare detaliu din cameră în timp ce pălea și devenea nălucire. Apoi m-am ridicat în picioare, mi-am îndreptat umerii și-am ieșit fără să privesc înapoi.

Când mergeam spre camera mea, simțeam cum singurătatea și teama se insinuează de prin cotloanele unde stătuseră în așteptare. S-au înfășurat în jurul meu, confortabile și cunoscute. Umplându-mi buzunarele și toate spațiile dinăuntru și dinafară, până când mi s-a părut c-ar trebui să mă sprijin de perete ca să pot rămâne în picioare. În decurs de câteva clipe, fusesem alungată din iubire și eram singură iarăși.

N-a fost niciodată al tău, zicea o voce din mintea mea. Dar ce mai conta? Chiar și așa, îl pierdusem.

Note

16. Zgârie-nori din Madrid, situat pe Gran Vía nr. 28, construit între 1926 și 1929. În timpul Războiului Civil, clădirea a fost folosită de forțele republicane ca observator și birou de presă pentru presa internațională.

17. Joc de cuvinte folosit cu adevărat de Hemingway. *Whores* înseamnă în engleză „târfe” și se pronunță asemănător cu franțuzescul *hors* – trimițând astfel la expresia *hors de combat* („în afara luptei”, „scos din

luptă”), ce desemnează persoanele care nu mai sunt capabile să lupte, piloții sau parașutiștii din avioanele distruse, soldații bolnavi, răniții etc.

18. *Burro*, „măgar“ în spaniolă; termenul desemnează o specie de măgar de talie mică, din Spania.

19. Cel mai mare parc public din Madrid, situat la vest de centrul orașului, cândva domeniu de vânătoare regal, cu o întindere de peste 1 750 de hectare.

20. New Deal, serie de programe economice adoptate în Statele Unite între 1933 și 1936, implicând decrete prezidențiale și legi, în timpul mandatului președintelui Franklin Roosevelt, ca reacție la Marea Criză economică.

PARTEA A TREIA

Aproape acasă

mai 1937 – februarie 1939

22

Ar fi trebuit să mă întorc în St. Louis, mi-am dat seama de asta mai târziu, ca să o văd pe mama și să dorm în vechiul meu dormitor de sub streșină, din casa de pe McPherson Avenue, până scăpam de Madrid ca de-o febră. Însă m-am dus la New York, unde în loc de cozi la pâine și camioane pline cu bărbați răniți cu fețele murdare erau castani în floare, nori în nuanțe de roz și șiruri de taxiuri galbene. În loc de tancuri pe străzi sau avioane Junker huruind în înalturi, mașini lustruite pluteau spre cocteiluri. Vitrinele magazinelor străluceau pline de tot felul de lucruri de care n-avea nevoie nimeni – ținute de seară, ceasuri cu safire, torturi prea sofisticate ca să-ți treacă prin cap să le mănânci. Totul era așa de frumos. Totul era așa de greșit.

New York însemna, însă, să-l pot ajuta pe Joris Ivens. El se afla acolo pentru a dirija pașii *Pământului spaniol* de-a lungul ultimelor sale etape, pentru a edita materialul filmat și-a monta sunetul care trebuia să fie la fel de visceral și frapant ca imaginile. Treaba asta solicita ceva imaginație. Vreme de câteva săptămâni, ne-am întâlnit cu un grup de ingineri într-un studio izolat fonic din campusul de la Columbia University, unde am încercat să reproducem focurile artileriei folosind un furtun de aer comprimat și-o cameră de minge de fotbal, pocnit din degete și bătut din picioare, și n-am renunțat până n-am obținut un rezultat dător de fiori.

— Cred că pot obține o vizionare la Casa Albă, i-am zis lui Ivens când filmul a fost în sfârșit gata. Doamna Roosevelt abia așteaptă să vadă ce-am făcut. O să-ți placă la nebunie de ea. Toată lumea o place, deși poate fi și îngrozitor de dură.

— Dacă poți aranja, ne-am putea vedea la Washington în iulie sau august. O să-i scriu lui Ernest. O să sară-n sus de bucurie.

— O să-i scriu și eu, am zis ca și cum nu era mare lucru.

Mă gândisem la el aproape încontinuu, torturându-mă apoi din cauza asta. Era o prostie s-o țin tot așa, să-mi fie dor de ce fusese între noi, când probabil fusese o nimica toată. Îmi mai dădeam seama și că nu doar Ernest, dar Spania ajunsese să mă obsedeze, experiența războiului. Ce importantă, ce adevărată și crudă era acolo fiecare zi. Ce utilă mă simțeam și ce înțeleasă. Îmi găsisem și eu, în sfârșit, locul unde mă potriveam, exact așa cum eram. Oamenii dimprejurul meu păreau să fie cei pe care mi-era scris să-i cunosc și de care să-mi pese. Iar acum totul se terminase – și care era leacul pentru una ca asta?

Am început să mă culc foarte târziu, să fumez prea mult și să stau cu privirea pierdută în ferestrele întunecate, gândindu-mă la Amelia Earhart²¹. Toți îi urmăreau cu atenție zborul prin lume, însoțindu-i calea cu titluri zilnice în ziare și imaginându-și cum o fi să te bucuri de-o asemenea libertate. Apoi ea dispăruse, la început semnalele radio fiind tot mai slabe și intermitente, apoi inexistente. Președintele Roosevelt trimisese în căutarea ei jumătate din flota americană, într-o acțiune fără precedent, însă deocamdată cerul sau marea păreau că se deschiseseră și pur și simplu o înghițiseră.

Asta m-a făcut să mă simt nesigură pe mine și îngrozitor de singură – și mi-a amintit iarăși de Spania, și mai puternic. Orice și oricine îți putea dispărea așa, și tu puteai dispărea, dacă nu aveai în jurul tău oameni care să te cunoască cu adevărat. Care să se afle solid pe poziții exact acolo unde te aflai tu când viața devenea tumultuoasă și înspăimântătoare. Care te puteau găsi când te pierdeai și nici tu însăși nu te mai puteai regăsi, nici măcar în oglindă.

Am hotărât să le arătăm soților Roosevelt filmul pe 8 iulie și ne-am întâlnit la Newark Penn Station. Eu am ajuns prima și i-am așteptat sub tavanul boltit al gării, acoperit cu faianță albastră, entuziasmată și nervoasă în același timp. Când au sosit băieții, mai întâi Ivens și apoi Ernest, am încercat să-mi ascund agitația glumind despre mâncarea de la Casa Albă. Ne trebuiau sendvișuri de contrabandă – o grămadă. Zăpăcită, m-am prefăcut că-mi ascund unul în pantof când ne urcam în tren, turuind întruna despre cât de minunată era doamna Roosevelt în toate privințele, cu excepția stabilirii unui meniu. Nu mă puteam opri din glume, fiindcă știam că dacă mă opresc e posibil să izbucnesc în plâns.

În seara aceea am mâncat pui de porumbel cauciucat ca o pelerină de ploaie, o supă lăptoasă, fără gust, imposibil de identificat, și salată înecată în felii umede de ananas. N-am rămas nici o clipă singură cu Ernest și-am fost recunoscătoare

pentru asta. N-aș fi știut ce să simt, ce să spun, ce să vreau.

Filmul ne-a captivat. Președintele și doamna Roosevelt păreau foarte interesați. Ne-au pus întrebări profunde și perspicace despre experiența noastră de la Madrid, și la fel a făcut și Harry Hopkins, pe care nu-l mai văzusem de ani de zile. Au fost cu toții de acord că filmul era extrem de util și puternic. Dacă era să aibă vreun sfat, acela ar fi fost ca narațiunea să fie mai puțin reținută. Te așteptai mai degrabă la o argumentare antifascistă puternică, și chiar la propagandă, decât la subtilități artistice. De vreme ce filmul era gata, această luare de poziție putea fi livrată sub formă de discurs oricărui public înainte de proiecție.

Ivens era încântat că lucrurile au mers așa de bine. Am fost cu toții invitați să înnoptăm acolo, iar în timp ce Ivens și Ernest au lucrat febril la discurs până la ore târzii, eu am bătut la ușa doamnei Roosevelt.

— Nu știu cum să vă mulțumesc, am zis așezându-mă pe una dintre canapelele ei. Dumneavoastră și președintele ați fost extraordinar de amabili cu prietenii mei din tranșee.

S-a uitat la mine o clipă, străpungându-mă cu privirea încă dinainte să rostească vreun cuvânt.

— Sper să nu îți pierzi capul. Hemingway pare un om complicat.

M-am gândit să ripostez sau să trântesc vreo minciună, însă ea văzuse atât de ușor ceea ce eu mă străduisem din greu să ascund chiar și față de mine.

— Chiar este. Nu-mi fac iluzii în ceea ce-l privește, dacă asta vă îngrijorează. Cum aș putea? Dar când ești în preajma unui om ca el, un tip destul de pătimăș, un geniu, cu adevărat, iar apoi nu mai ești... Atunci, cum să zic, cam rămâne un gol, nu-i așa?

— Probabil. Dar adevărul e că nici o altă persoană nu te poate împlini. Știi asta, nu? M-a privit intens pentru o clipă, apoi a plecat ochii: Pesemne că vorbesc de parcă aș fi mama ta.

— Nu. Primesc mereu cu bucurie părerile dumneavoastră... știți asta. Sunteți foarte chibzuită.

— Nu în toate privințele.

Pe secrete avea o cutiuță cu vaselină din care a luat puțin și a început să se dea pe mâini. Ținea foarte mult la intimitate și n-ar fi discutat niciodată viața ei amoroasă cu mine, dar circulasera mereu zvonuri despre președinte și femeile lui. Secretara lui, secretara ei, prințese străine, verișoare îndepărtate, prin alianță. Dacă erau adevărate și numai jumătate din aceste aventuri, îmi dădeam seama că

ea trebuie să fi suferit din cauza rușinii și-a înstrăinării, iar vindecarea o schimbase. Era limpede că între ea și F. D. exista acum un parteneriat, nu un mariaj în adevăratul sens al cuvântului. Nu iubire.

— Eu nu pretind că știu ceva despre căsătorie, am încercat să explic. (Pentru mine conta să fiu deschisă cu ea și să-mi înțeleagă intențiile.) Ernest nu este liber. Nu există nici o stâncă de pe care să mă arunc, nici dacă aș vrea. Dar nu vreau.

— Cum aș putea să te judec? Fiecare trebuie să facă niște alegeri, iar apoi să mai găsească și calea de-a trăi în funcție de ele. Iar dacă nu putem, atunci așa ne dăm seama că trebuie schimbat ceva.

I-am mulțumit pentru sfat, i-am urat noapte bună și apoi am stat trează până târziu în camera mea, chipurile citind, dar de fapt privind umbrele. Ea spusese că nici un om nu îl poate împlini pe un altul, și mi se părea corect – dar poate că ea însăși simțea încă zădărnicia strădaniilor. Sufletul ei fusese grav rănit, indiferent că lăsase sau nu pe cineva să întrezărească adevărul. Iar când îmi vorbise despre trăitul în funcție de alegerile noastre, simțisem că-mi mărturisea un ceva infim, o tristețe secretă, un regret. Era o femeie de-un milion de ori mai puternică decât mine, cea mai puternică femeie pe care o știam sau mi-o puteam închipui. Trăia drept și cu demnitate. Și dormea singură.

În dimineața următoare, Ernest și Ivens au plecat spre Hollywood ca să arate filmul în toate locurile unde era posibil să câștige sprijin, iar eu m-am dus în Connecticut ca să pun la cale un roman despre război având ca personaj principal o femeie care semăna mult cu mine, doar că era mult mai chibzuită în privința sufletului ei. Însă înainte să mă apuc de-a binelea de treabă, un redactor-șef de la *Collier's* mi-a trimis niște vești. Aveau de gând să-mi publice articolul pe care-l scrisesem la Madrid. Milioane de oameni urmau să-mi citească textul și să vadă ceea ce văzusem eu.

În seara aceea am sunat-o pe mama, strigându-mi exaltarea și simțind cu fiecare celulă a trupului meu că fusesem salvată.

— Așadar, ești o jurnalistă adevărată, mi-a zis.

— Da. Și mi-au promis să se gândească la toate celelalte aspecte, dacă vreau să mă întorc acolo, în calitate de corespondent al lor.

— Și vrei să te întorci.

I-am sesizat neliniștea din glas și m-am grăbit să răspund.

— Dac-ai ști cum sunt oamenii! Cu cât curaj luptă și cum conlucrează cu toții.

Cred că nu s-a mai întâmplat vreodată ceva asemănător cu războiul ăsta. Trebuie să fiu acolo.

— O să mergi singură?

Nu-i spusese de Ernest pe față, dar numele lui piperase fiecare scrisoare trimisă din Spania, iar ea nu era proastă.

— Nu știu sigur.

— Ce să-ți zic, am încredere că vei ști ce e bun pentru tine.

Cuvintele ei sunau la fel ca acelea spuse de doamna Roosevelt. Îmi doream să le cred pe amândouă, însă, sincer, eram deja implicată până peste urechi. Poate că mariajul lui Ernest însemna, așa cum zisesem, că nu am nici o stâncă de pe care să mă arunc. Dar ce conta asta când iubirea în sine era un ocean, și când te puteai îneca până și într-o ceșcuță din ea?

Pentru moment, m-am concentrat pe ceea ce știam.

— *Collier's* îmi trimite acreditarea, legitimația de corespondent și tot ce trebuie. E palpitant, mamă. Știu că ești îngrijorată, dar e exact ce-mi doream. Te rog să fii fericită pentru mine!

— Sigur că o să fiu. Sunt.

De îndată ce-am pus jos receptorul după convorbirea cu mama, am vrut să-l sun pe Ernest și să-i spun de *Collier's*. El crezuse în mine de la început. Dincolo de toate cele întâmplate sau nu între noi, mă încurajase în munca mea și-mi văzuse potențialul de jurnalistă mult înainte să-l văd chiar și eu. Voiam să-i spun și că mă voi întoarce la Madrid, bineînțeles, fiindcă oricât de complicat ar fi fost totul acum, adevărul este că nu-mi puteam imagina să fiu în Spania fără el. Am rămas așa mult timp, în picioare, cu receptorul în mână, ascultând zumzetul ce se ducea în toate direcțiile, către nimeni anume. Apoi l-am așezat ușor în furcă și-am plecat într-o plimbare lungă, sperând să mă limpezesc măcar un pic.

În răstimp de douăzeci și patru de ore, aproape ca și cum Ernest mi-ar fi ghicit gândurile sau mi-ar fi simțit dilema plutind în văzduh ca o furtună, a sosit o telegramă. Hollywoodul era înnebunit după film. Vedetele aruncaseră cu pumni de bani în ei peste tot pe unde fuseseră și strânseseră deja douăzeci de mii de dolari. ADICĂ 20 DE AMBULANȚE GATA DE PLECAT PE FRONT ÎN CÂTEVA SĂPTĂMÂNI, îmi scria. TOCMAI ARANJAT SĂ MĂ ÎNTORC PE 17 AUGUST DIN NY PE USS CHAMPLAIN. VII ȘI TU CU VAS DIFERIT. SPUNE DA.

M-am întâlnit cu Ernest în Paris, la Café de la Paix, într-o după-amiază de la sfârșitul lui august. Îl găsisese pe Matthews și-l adusesese cu el, și ne-am năpustit unii asupra altora, vorbind unul peste altul, sorbindu-ne din priviri și zâmbind cu gura până la urechi. Am comandat două duzini de stridii și suficient vin roșu cât să sature un regiment, și-am stat acolo, umăr în umăr, mult după ora la care chelnerii și toți ceilalți ar fi vrut să plecăm.

De data asta, când am pornit spre Spania, n-au mai fost convoaie sau mers pe drumuri de pământ reci, ci transport civilizat, foarte eficient. Odată ce-am ajuns la granița cu Andorra, ne-am îmbarcat într-un mic avion plin cu provizii care se îndrepta mai întâi spre Valencia, iar apoi către contraofensiva loialiștilor, pe frontul din Aragón. Partea leului din Spania era acum controlată de Franco. Bilbao căzuse, la fel și San Sebastián și tot teritoriul basc de la vest. Se înregistraseră totuși și câteva mici victorii de partea noastră, care costaseră scump. În luptele recente de mai jos de Zaragoza, loialiștii reușiseră să elibereze orașul Belchite – ce mai rămăsese din el.

Când am ajuns noi acolo, fumul nu se risipise încă. Învăluia ruinele orașului cu o ceață din cauza căreia ți se părea că vezi totul ca prin vis. Iar ceea ce vedeai era în mare parte îngrozitor. Loialiștii câștigaseră bătălia asta, iar acum morții trebuiau dezgropați de sub moloz, adesea cu mâinile. Oamenii trebuiau să ducă trupurile într-un loc și să le alinieze, apoi așteptau să fie săpate niște gropi destul de mari ca să încapă. Într-o parte, morții erau stivuiți unii peste alții într-un strat gros de doi metri și jumătate, cu chipuri copleșite de groază, cu picioare murdare de țărână, cu mâini care se șteau în unghiuri nefirești. Iar mirosul, mirosul era ceva ce speram că nu-mi voi aminti mai târziu, când încercam să scriu despre ziua asta. Mă făcea să mă simt rău, îngrozită și mică – și bucuroasă că nu eram singură.

Pe străzile înguste, bombardamentele distruseseră temeliile de piatră ale caselor. Acum ele se înclinau sau se răsturnau unele spre altele. Am mers prin soarele zăpușitor de sfârșit de vară, prin aerul portocaliu, încărcat de praf. Bucățele de hârtie zburau în jurul nostru și trebuia să avem grijă unde călcăm, să ocolim fel și fel de lucruri – obloane smulse de la ferestre, o bicicletă strivită. Scaunele cafenelelor făcute surcele. În mijlocul drumului am văzut o mașină de cusut neagră trântită pe-o parte, de parcă se târâse în stradă ca să moară acolo.

Robert Merriman încă rezista acolo, cine știe cum. Acasă fusese profesor de

istorie la Universitatea Berkeley, dar aici era comandantul Brigăzii a Cincisprezecea și condusese acest ultim atac. Fusese lovit de șase ori de schije din grenade, în față, la gât și pe mâini, dar în general părea să-și ignore rănilor, care mie mi se păreau carne vie, cu marginile zimțate, foarte grave. În spitalul de campanie, ne-a povestit cum el și oamenii lui mășăluiseră din Quinto și uneori se târăseră pe burtă ca să înconjoare Belchite cu trupurile lor și cu simpla putere a voinței, înaintând spre centrul orașului.

— Casă cu casă, ne-a spus, cu hainele încă negre de funingine, fum și țărână. Casă cu casă, așa ne-au bombardat când înaintam. Trebuia să cucerim catedrala, doar la asta mă puteam gândi.

— Ați lăsat ceva sânge în urma voastră, a spus Ernest, cu un respect profund în priviri.

— Aproape deloc. Băieții s-au străduit cât au putut. Au fost minunați.

Vedeam și noi cu ochii noștri. Luptaseră dedicându-se total și acum își vedeau de morți cu o grijă aproape sacră. În josul dealului, pe malul unui pârau subțire și puțin adânc, câțiva soldați se dezbrăcaseră la bustul gol și încercau să-și spele sângele și mizeria de pe fețe și mâini. Erau americani. Recunoșteam în glasurile lor accente din Ohio, New Jersey și California și, în timp ce Ernest a continuat să discute cu Merriman, amândoi scăldați în admirație reciprocă și-n amintirile bătăliilor trecute, eu am coborât la râu, unde un tânăr stătea un pic deoparte.

Ne-a luat ceva timp până ne-am dat seama că eram amândoi din același cartier al St. Louis și că mama lui fusese pacienta tatălui meu. Când l-am întrebat de ce i era cel mai dor de acasă, el n-a ezitat.

— Creve Coeur. Chiar înainte de plecare, am fost cu iubita mea la un picnic acolo, jos, pe malul lacului. Am stat toată ziua.

— Acela este și unul dintre locurile mele preferate. Știi cascada? De sub salcia plângătoare?

— Da, a spus, iar pe chip i se puteau citi o sută de emoții diferite deodată. Ăla era locul nostru.

A trebuit să zâmbesc, fiindcă îmi apăruse în fața ochilor, în toată splendoarea, imaginea celei mai frumoase și mai luminoase zile din an, cu soarele ca untul topit, cu mama lângă mine în iarba înaltă, cu mii de insecte însuflețind aerul.

— O să mergeți iarăși acolo.

— Da, cum să nu.

— Ba da, am insistat. O să mergeți într-o zi perfectă de primăvară, având într-un coș sendvișuri cu salată de ouă și limonadă. Poate o să culegeți niște

mărgăritar. Eu așa aş face.

— Ar fi trebuit s-o cer de soție, a zis, iar privirea i s-a umbrit.

— Încă o poți face. Fă-o cu florile astea. O să spună da.

Buza i-a tremurat.

— E o imagine frumoasă.

— Nu-i doar o imagine, am insistat, sperând din tot sufletul că am dreptate și că el va ajunge acolo viu și nevătămat, pentru a-și revendica finalul fericit. E adevărul.

Un pic mai târziu, când m-am întors la spital, am simțit un amestec ciudat de fericire și tristețe și mi-am amintit ceva ce-mi spusese tata cândva, ridicând în mână un craniu de om care stătea așezat pe unul dintre rafturile din biroul său de medic.

— Oasele astea ne separă mai mult decât orice altceva, a zis, legănând craniul în palme. Nu putem niciodată să ne cunoaștem cu adevărat unii pe alții, nu putem ajunge unul la celălalt, deși ne străduim.

Cred că am avut chiar și pe-atunci îndoieli legate de sclipirile lui de înțelepciune, însă acum îmi dădeam seama brusc și limpede că eu învățasem tot felul de lucruri, lucruri pe care el nu le știuse. Despre cum eram cu toții legați între noi. Despre cât de personală era viața și cum de fiecare dată când ne atingeam ușor unii de alții, chiar și pentru o singură clipă, după aceea nu mai eram aceiași.

— Unde-ai fost? m-a întrebat Ernest când am ajuns lângă el.

— În St. Louis.

A crezut că glumeam.

— Aha, deci ai bătut atâta drum?

— E mai aproape decât îți închipui.

24

În Madrid ne-am luat aceleași camere de la Florida și am reluat vechea rutină de parcă nici nu fuseserăm vreodată plecați. Ernest și cu mine am redevenit iubiți fără să spunem o vorbă. El nu rostea niciodată numele lui Pauline, și nici eu. Scrisorile de la ea și de la cei trei fii ai lui i se adunau vraște pe birou, iar el nu încerca deloc să le ascundă. Se aflau acolo ca să-mi amintească de limita pe care o stabilise când îmi trimisese telegrama, cea niciodată menționată sau privită în

față. VII ȘI TU CU VAS DIFERIT. SPUNE DA.

Spusesem da. Iar pentru da trebuia mereu să plătești.

Și totuși, exista asta, exista acum. Goana spre Telefónica seara, ca să-mi trimit corespondențele, cu obuzele vâjâindu-mi deasupra capului, cu ochii la picioare și la drumul prăfuit și nimic altceva. Redactorul-șef de la *Collier's* îmi trimisese o telegramă ca să-mi spună ce treabă bună făceam și că îmi adăugau numele în caseta redacțională. Am sărbătorit la Chicote și apoi la Gaylord, cu un vin de Xerex oribil și apoi cu un gin și mai oribil. Mai târziu, împreună cu toți cei care se întâmplase să mai rămână pe-acolo, ne-am îndreptat spre camera lui Ernest ca să mâncăm ceva cald dintr-o conservă, sardine în ulei cu gustul lor sărat de mare, supă de cartofi, fasole, pastramă de vită. Cafea subțiată cu lapte praf, care se prindea de pereții cării emailate. Conserva desfăcută cu un briceag.

Pe măsură ce se făcea tot mai târziu, am vorbit despre Hollywood, despre toate bârfele care ne putuseră ajunge la urechi sau pe care le puteam inventa. Nu vorbeam aproape niciodată despre ce se întâmpla în ziua respectivă. Nu despre brigăzi, ofensivă, noroi, fum. Nu despre câmpurile de luptă unde ploile ceruiau trupurile. Nu despre orașul redus la grămezi de moloz sau despre casa care existase în dimineața precedentă și care acum era un morman de cărămizi și de surcele. Nu despre sticlă, cârpe, hârtie și tencuială făcute zob, doar terci și praf alb.

Imediat după miezul nopții am auzit că începe bombardamentul artileriei, ca după un orar. Ernest s-a ridicat de pe patul lui, unde ședea, și a deschis șirul de ferestre, ca să nu se spargă geamurile. M-am ridicat și eu și m-am dus la micul gramofon pe care îl avea Ernest într-un colț, am rotit de mâner și am auzit cum izbucnește muzica lui Chopin. Primele câteva acorduri din Mazurca în Do major.

— Ador cântecul ăsta, a zis Matthews.

Stătea cu genunchii strânși în brațe, părea foarte tânăr și plin de speranță.

— Nu-i un cântec de război, a zis Ernest.

— Exact, i-a răspuns Matthews.

— Vreau să-l ascult iarăși, am zis.

— Deocamdată nici nu s-a terminat, a spus Ernest cu jumătate de zâmbet.

— Da, dar când se termină îl vreau iarăși.

Într-o seară, o parte dintre noi ne apucaserăm să vorbim despre ce va urma. Eu abia de puteam suporta să mă gândesc că voi pleca din Madrid și ce însemna

asta, dar Ernest părea să fie deja cu bagajul pe jumătate făcut. Noul lui roman, *A avea și a nu avea*, era pe cale să fie lansat, iar el anticipa cifrele de vânzare și recenziile.

— Cronicile trebuie să fie mai bune de data asta, a zis el.

Adică mai bune decât cele de la *Dealurile verzi ale Africii*, lunga sa relatare despre călătoria în Kenia, care cuprindea în paginile sale la fel de multe referințe literare câte povestiri de vânătoare. Citisem și eu unele dintre recenziile acelea și încă îmi aminteam cum ridiculizase cartea John Chamberlain în *Times*: „Astfel, domnul Hemingway omoară dintr-o singură mișcare și un cocor american, și simbolismul din *Moby Dick*“. Pe-atunci îi eram deja atât de loială lui Ernest, încât spumegasem pentru el, revoltată.

— Măcar cărțile tale nu sunt ignorate, a zis Matthews. Cam de asta se lovesc cei mai mulți scriitori, nu?

— Aproape toți, de fapt, am căzut eu de acord. Scrii, disperat să publici ceva ca să poți să te-apuci să scrii altceva. Și apoi nu se vinde nimic și nu te citește nimeni, și-ți dai seama că te învârti în jurul cozii, într-o groapă.

— Îți oferă o garanție și jurnalismul, acum, că-i ai pe cei de la *Collier's* de partea ta, a arătat Ernest. În cazul meu a funcționat mereu.

— Nu suntem deloc în aceeași situație. Aici am șansa să scriu ceva important, însă acasă o să mi se ofere iarăși doar chestii „pentru femei“. Tu o să ai mereu de ales. Îmi auzeam tăișul din glas, dar nu mă puteam opri: Tu n-o să scrii niciodată o carte care să nu fie *bestseller*, indiferent ce zic recenziile.

— Și nu mi-am câștigat dreptul ăsta?

Mi-a aruncat o privire provocatoare și brusc mi-am dat seama că noi de fapt vorbeam despre viitor, despre cum al lui era luminos, așa cum fusese mereu, în vreme ce al meu era plin de incertitudini. *A avea și a nu avea* era titlul lui? Da, asta cam spunea totul.

— Tu ce-ai vrea să faci? m-a întrebat Matthews, încercând cu dibăcie să schimbe subiectul.

— Mi-a scris o agenție, propunându-mi să țin niște prelegeri despre Spania în State. E un onorariu enorm și m-aș face și utilă.

— Glumești, a zis Ernest.

— De ce n-aș accepta?

— N-ai decât. Glasul lui devenise bizar de sec: Dacă nu te deranjează lăcomia, nu-i nici o problemă, nu?

Am clipit înspre el o clipă, nevenindu-mi să cred că dispoziția i se poate

schimba așa repede. Îmi vorbea de parcă eram dușmani, nu prieteni. Și cu siguranță nu iubiți.

— De ce să pretinzi că ești o persoană onorabilă, la urma urmei? a continuat el. O târfă pe timp de război rămâne numai o târfă, nu-i așa?

Matthews mi-a săgetat o privire, dar era prea târziu. Fără să stau pe gânduri, l-am pălmuit.

Ochii lui Ernest scăpărau de parcă învinsese sau de parcă mă provoca s-o fac iarăși. Însă eu m-am întors cu spatele și am ieșit în viteză din bar, și nu m-am oprit înainte să ajung dincolo de ușa camerei mele. Nu m-am deranjat să sting lumina, doar mi-am turnat o băutură și m-am ocupat de ea tremurând, până când l-am auzit ciocănindu-mi la ușă.

— Marty, deschide. Lasă-mă să intru.

Stăteam nemișcată ca o stâncă pe marginea patului. N-aveam de gând să cedez în fața lui, nici nu-mi trecea prin cap, după acel mic circ. Dar apoi vocea lui s-a auzit mai tare. A început să bată puternic în ușă, strigându-mi numele, și mi-am dat seama că în starea lui actuală nu se mai pune problema de tact sau prudență.

— Încetează, i-am șuiert, deschizând larg ușa, dar el nici gând să se oprească.

S-a apucat să reverse valuri de jigniri. Mi-a zis că avea impresia că sunt o scriitoare adevărată, dar acum era limpede că nu căutam decât să acumulez experiențe. Probabil că mă folosisem de el în tot acest timp.

— Eu te folosesc *pe tine*?

Am dat să-l plesnesc iarăși, incapabilă să mă stăpânesc. Mi-a blocat brațul și a lovit veioza, care a căzut pe jos și s-a spart. A explodat în zeci de cioburi în timp ce noi stăteam și ne uitam unul la celălalt, amândoi speriați, cred, de ce puteam stârni fiecare în celălalt într-o clipă.

— Cred c-ar trebui să plec, a zis el.

Eu am rămas acolo turbată, cu valuri de șoc continuând să pulseze în cameră.

A doua zi, când m-am trezit, mă simțeam de parcă mi se turnase beton pe umeri și gât. M-am chinuit să mă dau jos din pat și să ies din hotel și mi-am petrecut ziua vizitând Madridul cu o mică echipă de arhitecți și meșteri pietrari care stabileau ce se mai putea salva din clădirile bombardate. Cercetau fundațiile, stabileau pagubele, estimau riscurile.

Și eu făceam același lucru, desigur, încă spumegând de furie din cauza celor spuse de Ernest. Cum puteam eu să mă folosesc de el – doar dacă el mă credea o arivistă, o oportunistă interesată de carieră. Gândul mă făcea să mă simt

paralizată și însetată de sânge în același timp, și nu puteam învinovăți pe nimeni în afară de mine.

— Trebuie să punem capăt acestei povești acum, i-am zis lui Ernest când am rămas singuri în camera lui, după masa de prânz.

— Te referi la aseară. Îmi pare rău, Marty. Nu știu ce m-a apucat.

— Nu contează. Îmi propusesem să nu mai ajung niciodată în situația asta.

— Și eu la fel. E ciudat cum unii oameni nu-nvață niciodată. Aș fi vrut să n-am o conștiință atât de trează și să am o memorie proastă. Aș dormi mult mai bine.

— Eu nu-s făcută să uit, am zis. N-am fost niciodată.

— Dar pentru ce ești făcută?

— Mă străduiesc să-mi dau seama. Și nu-mi prea iese.

A tăcut. Iar tăcerea lui era atât de profundă, încât mi se părea că aud umbrele ticăind prin colțurile lor.

— Mi-aș dori să mă pot căsători cu tine. Aș face-o, știi bine. Nu cred că mai există pe lume femeie ca tine.

Vorbea încet, apoi glasul i s-a stins și camera s-a cufundat din nou în tăcere, iar eu aproape că nu puteam îndura. Adevărul este că îmi imaginasem posibilitatea asta de multe ori. Îmi închipuisem un loc doar al nostru, undeva dincolo de limitele hărților, o oază unde noi aveam să scriem și să vorbim despre cărți, să facem dragoste, să bem vin de Xerex și să dormim la soare. Însă era doar o fantezie, iar căsătoria, un lucru șoptit pe întuneric în timp ce el era căsătorit cu altcineva, era încă și mai puțin de atât. Mai puțin decât un nor. Un vis. Un miraj.

Îi aparținea lui Pauline, iar eu nu aparținusem nimănui niciodată.

— Ar trebui să plec, am zis.

— Te rog, nu mă lăsa. Te iubesc și știu că și tu mă iubești.

— Aș fi vrut să nu fie așa.

Simțeam cum mă sufocă lacrimile reținute.

— Iubirea nu rezolvă nimic. Nu este un răspuns. Nu-i un far luminos care să ne arate calea. Nu-i nimic din toate acestea.

— Nu. Nu este. Dar ce altceva avem?

M-a sărutat și nu mai puteam respira. *Nimic*, voiam să-i strig, dar asta era deja clar.

Uneori, unicul antidot pentru durere este și mai multă durere. În ultimele noastre câteva săptămâni la Madrid, am făcut dragoste în fiecare zi, uneori și de două ori pe zi, cu disperare, încercând să pătrundem fiecare în celălalt, până acolo unde nu se poate ajunge. Patul lui era o masă de operație, iar asta era o intervenție pe inimă. Era îngrozitor. Se termina prea repede.

— Spune-mi ceva, am zis încet, fără să-l privesc.

Noaptea era atât de liniștită, încât îmi simțeam sângele gonindu-mi prin trup, sfârșitul și începutul fiecărei răsufări. Deasupra capetelor noastre, pereții se împreunau ușurel, precum colțurile ramei unui tablou.

— Spune-mi orice.

A încuviințat din capul lui mare, pătrășos, împingând în perna mototolită, iar apoi a rămas întins în tăcere. În cele din urmă, a zis:

— Azi mă gândeam ce minunat ar fi dacă ne-am putea trezi la Paris.

Glasul părea să i se scufunde undeva în josul gâtului. Avea cearșaful înfășurat în jurul unei părți din piept și răsucit ca un turnichet.

— Ar trebui să avem parte de niște ani într-un apartament din Saint-Germain, unde nu ai spațiu aproape deloc, însă ai o lumină minunată. Dar n-o să avem parte de Paris niciodată. Nu așa cum ar trebui.

— Nici de Nisa sau St. Moritz, am zis, ținându-i isonul. (Ne jucam de-a pierderile. Renunțam la viitor, deschizând pumnii și împrăștiindu-l ca pe niște firimituri luminoase.) Toate cocteilurile acelea cu șampanie, cu așchii de fructe roz. Sau Monaco. Clar, noi n-o să avem parte nicicând de Monaco.

— Sau Cuba. Ar trebui să vezi Havana, culorile clădirilor, castelul Morro și Gulf Stream. Te-aș învăța să faci un daiquiri ca lumea, cu o grămadă de limetă și nici un pic de zahăr, și-am sta treji toată noaptea sub palmieri, într-un vânt cald.

Am tăcut o clipă, privind tavanul înalt decorat de crăpături care se căscau tot mai largi în fiecare zi. Timpul avea să facă ce voia din toate, fiindcă așa a fost și așa avea să fie mereu, la nesfârșit. Dar noi făceam altceva. Ne smulgeam din strânsoare și ne eliberam. Ne aruncam iubirea în foc înainte ca flăcările să apuce să se înalțe și s-o înghită.

— Noi n-o să avem niciodată o casă împreună, cu două fotolii bune, unul lângă altul, și-o mulțime de cărți, a zis el.

— N-o să avem diminețile de leneveală în pat, în pijamale. N-o să avem nimic din ce au oamenii obișnuiți și fericiți. Nu ani în care să știm totul unul despre

celălalt. Nu copii.

El a încuviințat dând din cap serios și-apoi a zis:

— Uneori mi se pare că deja am trăit o viață împreună. Fiindcă n-o vom face niciodată. Nu mă aștept să înțelegi.

Însă înțelegeam. Pentru că așa simțeam și eu în legătură cu ce se întâmpla în jurul meu. Spania cădea și noi cădeam odată cu ea. Dar pierderea venea laolaltă cu momente de incredibilă fericire, cu senzația de-a fi văzut și înțeles, de-a fi găsit. Poate că nu exista viitor, absolut nici un fel de viitor, dar timpul se ascuțise până devenise un punct de neuitat. Iar asta era o versiune a veșniciei. Asta putea fi singura versiune a veșniciei pentru care merita să te lupți.

Indiferent ce-avea să se întâmple în continuare, Ernest, Madridul și acest război cumplit și minunat se aflau înăuntrul meu, împletite laolaltă, asemenea poveștii vieții mele.

N-aveam să le păstrez; nu puteam. Dar erau ale mele.

26

În Teruel era mai frig ca-n toate locurile din Spania pe unde fusese, cu o ninsoare care cădea înclinată și-un vânt care țipa ca un animal rănit. În spatele zidului de bolovani rece ca oțelul la atingere, Ernest stătea pe vine, alături de Matthews și Delmer, și privea cum forțele loialiste înaintează. Prima țintă a fost La Muela, „Dintele“, un deal de la marginea orașelului, cu un aspect bizar, zdrențuit, înțesat de mine și obstacole antitanc și păzit zdravăn de trupele naționaliste, însă nu pentru mult timp, după cum speram.

Era un atac surpriză al trupelor loialiste, însă așteptat de mult timp. Și n-avea să se termine curând, nu în condițiile acestei furtuni. Era atât de frig, încât uneori, în vreme ce asaltul continua necruțător, trebuiau să se bage într-un vagon dintr-un tunel abandonat, pentru o gură de coniac și ca să-și simtă mâinile iarăși. Acolo, la adăpost de vânt, era aproape suportabil. Aveau un sac de portocale înghețate. Ca să le poți mânca, trebuia să ții fructul deasupra unei flăcări, să-l simți cum ți se înmoaie în palme. Apoi, după ce se întorceau pe poziții, pe o movilă, el simțea mirosul uleiului de citrice pe mâini și gustul de zahăr ars din portocală pe limbă, și erau aproape la fel de bune ca o gură de coniac – dar nu chiar.

În a patra zi a atacului, loialiștii au eliberat în sfârșit Teruel, iar el, Matthews

și Delmer au reușit să intre în oraș cu convoiul de tancuri și camioane. Ernest nu mai văzuse niciodată o capitulare și la început nu prea i s-a părut că arată a victorie. Oamenii din oraș ieșeau încet din casele lor, cu un aer derutat și îngrozit, însă când pricepeau că nu urma să fie împușcați începeau să-i bată pe soldați cu palma pe spinare. O bătrână a adus o ulcică plină cu vin de Rioja aromat, făcut de ea, și l-a turnat în toate ceștile găsite pe-acolo, oferindu-le un minunat zâmbet știrb.

După capitulare, Ernest s-a dus la Barcelona, ca să ia masa de Crăciun împreună cu Marty. Ea pleca acasă în ziua următoare, iar el habar n-avea ce să-i spună. Deja își spusese prea multe și nimic nu îndulcea faptul că urmau să se desprindă unul de celălalt, poate pentru totdeauna. Așa că a ținut-o în brațe. Și-a împreunat mâinile sub părul ei și i-a inspirat mireasma. I-a spus la revedere foarte încet, cu buzele lipite de gâtul ei. De cinci sau șase ori i-a spus, și tot îi venea cumplit de greu să se despartă de ea.

O săptămână mai târziu, la Paris, când el se întorcea acasă, a găsit-o pe Fife așteptându-l la Hôtel Élysées. Afară viscolea aproape la fel de rău ca în Teruel, iar Fife era cu nervii în pioaneze fiindcă se afla acolo de zile în șir, trimițându-i telegramă după telegramă la Madrid, unde credea ea că-i Ernest, din ce în ce mai înnebunită. De îndată ce a privit-o cu adevărat în ochi, el și-a dat seama de ce venise. Mulți dintre cei care treceau prin Madrid în drum spre New York aveau gură mare și minți înguste. Fără îndoială, auzise zvonurile. Chiar nu mai conta cine vorbise, Fife știa, iar înaintea lui se afla acum o bătălie care trebuia dusă, mâna îi era forțată. Într-un fel, bătălia începuse deja fără el, fiindcă ea avusese tot timpul călătoriei pe mare să se gândească în cel fel îl va confrunta și acum era isterică, gata să se descarce ca un nor de furtună.

Recunoștea? voia ea să știe. Că dacă nu, se arunca de pe balcon.

Ernest stătea lângă pat când Fife a lansat amenințarea. A privit-o cum deschide ușa cu geam și apoi se suie pe balustrada de fier forjat, în șosete. Fulgii de zăpadă deși și iuți i se prindeau în părul întunecat. Avea o privire rănită și sălbatică, iar el s-a simțit încolțit și distrus în același timp. Nu credea c-o să sară, dar, până la urmă, cine poate ști de ce este capabil altcineva? În fond, nu-i demonstrase asta chiar viața lui?

O clipă prelungă, Fife s-a clătinat acolo, fără să plângă, fără să mai spună lucruri cumplite, așteptând pur și simplu ca el să facă ceva. Indiferent că se confruntaseră doar câteva secunde sau ani și ani la rând, el s-a pomenit că n-

are încotro și-a lansat minciuna. Ea înțelesese totul greșit, s-a jurat. Cineva spusese niște lucruri îngrozitoare, dar fata în cauză era doar o prietenă, o amică de tranșee.

— O amică de tranșee? a pufnit Fife. Crezi că nu știu despre cine vorbim? E mult prea tânără pentru tine. Și, oricum, nici nu mi se pare foarte talentată.

El și-a amintit seara de pe Whitehead Street, când stătuseră cu toții în grădină și discutaseră la o băutură. Indiferent cine erau acei oameni, ei nu mai aveau nimic de-a face cu clipa aceasta. S-a ridicat repede în picioare și s-a ținut strâns de minciună. Și atunci, încet, deși privirea nu i s-a înmuiat nici pentru o clipă, ea s-a dat jos de pe balustradă, s-a dus în baie, s-a spălat pe față și s-a schimbat de culcare, apoi a ieșit calmă, ca un copil, s-a strecurat sub plapumă și-a adormit.

Ziua următoare a fost apăsătoare și cea de după la fel. El s-a simțit mizerabil și s-a dus la doctor, care i-a zis că era într-o stare proastă, și la fel și ficatul lui, și că trebuia să nu mai bea deloc sau măcar să reducă la jumătate cantitatea. I-a dat tratament cu o chestie pe nume Chophytol, care era amar ca naiba, dar se presupunea că-i curăță ficatul, și altă chestie pe nume Drainochol, care era și mai rea. Cine știe cum, Fife se decisese să-l creadă, cel puțin așa părea. Însă, indiferent ce-o fi crezut ea, au mai rămas la Paris douăsprezece zile, într-un armistițiu scăldat într-o tăcere mortală, iar apoi au navigat către casă cu transatlanticul Gripsholm, pe o vreme zbuciumată. Culmea ironiei, chiar cu vasul acesta fuseseră în călătorie în Africa, cu patru ani în urmă. Nici că se putea ca lucrurile să fie mai diferite acum, mai cu seamă în mintea lui.

Fife a ocupat patul din cabină, doborâtă de răul de mare, în timp ce el, sus pe punte, a lăsat vântul să-l dojenească și stropii de apă sărată să-l palmuiască odată cu vântul, întrebându-se cum o să iasă din impasul ăsta sau măcar la capătul nopții, de vreme ce tot ce-i trebuia cu adevărat, dar nu putea avea, era o blestemată de băutură – sau șase.

Teoria aia, cum că Dumnezeu nu-ți dă niciodată mai mult decât poți duce, era cel mai greșit lucru pe care-l auzise vreodată. Dacă ar fi cu-adevărat isteț, își zicea, s-ar arunca pur și simplu peste bord și-ar termina cu toate, fiindcă nu doar că ducea mai mult decât era el în stare să ducă, dar se mai și răsucise și acum înainta cu spatele prin propria lui viață. Cum altfel să interpreteze lucrurile, când i se mai întâmplase asta și cu ani în urmă, numai că atunci cu Hadley?

Pesemne că și Fife simțea toate astea. Sigur, de vreme ce atunci ea era

cealaltă femeie și era pornită să-l câștige indiferent ce trebuia să facă pentru asta sau pe cine supăra. Indiferent de socotelile morale pe care le făcea ea acum, trebuia s-o lase în pace. Avea și el socoteala lui de făcut și foarte puține răspunsuri. Dacă această aceeași poveste cumplită i se putea întâmpla de două ori, atunci poate că-n el era ceva greșit, și probabil de la bun început. Mama și tatăl lui reușiseră să-l distrugă sau poate că singur se distrusese. Fie nu putea fi fericit cu o singură femeie, fie deocamdată n-o găsisese pe cea potrivită.

Și, zău, cine putea ști? Cine, la urma urmei, știa cel mai mic lucru despre iubire?

27

Turneul meu de prelegeri trebuia să fie despre lecțiile războiului. Asta credeam eu că acceptasem. Dar când m-am catapultat cu forță înapoi în State și-am luat la rând stat cu stat, călătorind cu trenul, străbătând nebunește țara-n zigzag și susținând douăzeci și două de prelegeri într-o singură lună, mi-am dat seama că nimeni nu voia să mă audă lăudând voluntarii din Brigăzile Internaționale pentru demnitatea și mărinimia lor. Nu voiau să mă audă făcându-l măcelar și nebun pe Franco sau punând la îndoială poziția neutră a Americii. Pe scurt, nu voiau adevărul.

Aveam să descopăr în curând că a susține prelegeri e o treabă care te însingurează teribil. Oraș după oraș, le-am vorbit șirurilor nesfârșite de oameni care nu mi-au vorbit și ei la rândul lor. Aveam o oră și numai o oră ca să concentrez toate lucrurile aflate și să le spun repede și suficient de pătimaș încât să-i trezesc, să-i fac să înțeleagă ce se întâmpla în lume. N-aveam încotro, mă simțeam disperată și isterică, iar publicul meu nu făcea decât să încuviințeze dând din cap la orice și înghesuindu-și avertismentele mele în poșete. La final, când îmi strângeau mâna, îmi ziceau că-i inspir, însă intenția mea fusese să-i îngrozesc. Situația din Spania era groaznică și dacă lucrurile nu se schimbau cumva, și asta foarte curând, era posibil ca războiul să vină peste noi toți. Și totuși, iată, își vedeau de mestecat sendvișurile cu salată și-apoi își refăceau rujul de pe buze.

Îmi venea să țip, dar cine m-ar fi auzit? Cu fiecare nou angajament, miza părea și mai mare, iar atitudinea mea era cu-atât mai frenetică și disperată. Am slăbit șapte kilograme, fiindcă mâncarea mi se părea ca nisipul. Nu puteam pune

geană pe geană și începusem s-o sun pe mama seara târziu, amenințând că renunț la turneu.

— Noi, cei din familia Gellhorn, nu ne abandonăm contractele, Martha, a insistat ea. O să găsești tu o cale să răzbești.

Însă n-am reușit. În cele din urmă am încasat amenda pentru nerespectarea contractului, rămânând fără banii pe care sperasem să-i câștig și să-i trimit în Spania, și-am plănuvit să mă duc singură în Barcelona, împrumutându-mă pentru asta. Știrile zilnice din Spania erau din ce în ce mai cumplite. Armata lui Franco înainta pe Mediterana, hotărâtă să izoleze Barcelona de Valencia și Madrid. Avioanele Heinkel bombardau neîncetat orașele, până când șiroia sângele pe străzi. Armata loialistă se retrăgea de pe aproape fiecare front, cu lungi convoaie de refugiați pe urmele sale. Orfanii umpleau spitalele, mult dincolo de lacrimi, de plânsete, cu ochii negri pustiiți, bântuiți.

Următorul mare război gonia înspre noi cu o viteză înfricoșătoare, iar Spania era îngenușată. Mă simțeam așa de disperată și de dezamăgită, istovită și slăbită, încât m-am pomenit scriindu-i lui Ernest. I-am trimis o telegramă, nu la casa lui din Key West, ci la Sloppy Joe, barul preferat al tatălui său, convinsă că o s-o primească, așa cum s-a și întâmplat.

— O ultimă dată, i-am spus când m-a sunat în St. Louis. Totul se duce naibii și trebuie să fim acolo.

Mi-am auzit vocea tremurând și m-am gândit că sigur o să-l sperii. Mă speriam și pe mine însămi. Aveam pregătite tone de argumente și nu mi-era deloc jenă să mă apuc să pledez.

Însă el n-a zis decât:

— Când acostezi în Barcelona, trimite-mi vorbă și-o să te găsesc.

Imediat m-am simțit mai liniștită. Inima a încetat să-mi mai bubuie. Puteam din nou să respir.

— Bine, i-am zis. Așa o să fac.

— Și, Marty...

— Da?

— Când se termină toate astea, hai cu mine în Cuba. Toate țările astea de care ne pasă nouă se vor prăbuși. În curând, nimic n-o să mai fie la fel.

Eram așa de obosită și slăbită, încât mi-au dat lacrimile pe loc.

— Am zis că noi n-o să avem niciodată parte de Cuba.

— Încercam și noi să fim curajoși, nu-i așa? Chestia e că acum știu că nu pot trăi fără tine.

M-a dat pe spate. Sigur că și eu simțeam la fel, și încă de mult timp, dar ce putea să însemne ea, dorința? Dorul? El nu-mi făcea nici o promisiune, fiindcă nu putea.

— E greu să mă gândesc la viitor acum, i-am zis. E greu să-mi imaginez că mai poate fi ceva iarăși bine. Când o să vină războiul peste toată lumea o să fie cel mai cumplit și groaznic lucru imaginabil. Ai citit ce se spune despre Hitler. E mai rău ca Franco.

— Exact din cauza asta am greși dacă nu ne-am baza unul pe celălalt. Ești cea mai puternică femeie pe care-o cunosc. Pe cine altcineva mi-aș putea dori în tranșee?

Eram prea afectată ca să-i pot răspunde. Am închis la scurt timp după aceea și mi-am aprins agitată o țigară, rulând întruna în minte ceea ce-mi spusese. *Cuba. Împreună.* Ce putea fi mai imposibil decât combinația asta de cuvinte? Poate că *fericire și pace*. Viitorul și noi în el, ascunși în siguranță înăuntru.

Notă

21. Amelia Earhart (1897–1937), pionieră în aviație și militantă pentru drepturile femeii. În 1928 a fost prima femeie care a traversat cu avionul Oceanul Atlantic, ca pasager, fiind celebrată de presa internațională și devenind un idol feminin. În 1932, a zburat singură peste Atlantic. A dispărut în timp ce executa un zbor împrejurul Pământului, după ce parcursese trei sferturi din zborul planificat.

PARTEA A PATRA

Tranșee

februarie 1939 – ianuarie 1940

28

În clipa în care am coborât de pe feribot în Havana, o lumină orbitoare nerușinată se revărsa de pretutindeni, împrôșcându-mi sandalele și vârfurile umerilor cu o arșiță strălucitoare, pătrunzându-mi prin bluza albă ca și cum ar fi fost inexistentă. Poate chiar era inexistentă, aici. Poate că soarele și marea puteau topi și dizolva totul – epuizarea, frica și dezamăgirea mea – lăsându-mă curată și bandajată în locurile rănite, capabilă să merg mai departe.

Mă bazam pe asta. Anul abia scurs fusese un iad. Ne întorseserăm pentru ultima oară, la Barcelona, după cum se nimerise. Optsprezece raiduri în patruzeci și opt de ore măturaseră orașul și apoi bombardierele, lovind totul în calea lor. Erau refugiați cu nemiluita, și erau morți de foame. Majoritatea cărau o bocceluță cu ei, în care își duceau întreaga avuție. Și era șocant când te gândeai că după tot chinul ăsta al lor prelungit și brav, vor sfârși atât de săraciți și deznădăjduiți. Fără țară.

Vreme de șase săptămâni, Ernest, Tom Delmer și cu mine am trimis corespondențe jurnalistice despre pierderi și despre liniile frontului mereu schimbătoare, călătorind în caravane pe drumuri pline de trupe și de familii în retragere; de fermieri cu boi care păreau complet frânți. Într-o noapte am auzit și-apoi am văzut treizeci de bombardiere italiene tăind cerul, înfiorător de zgomotoase. Am fugit din mașină și ne-am aruncat în șanț. Ghemuit acolo, Ernest m-a ținut strâns de mână. Ne-am privit ochi în ochi o clipă, întrebându-ne dacă ăsta va fi sfârșitul, dar avioanele n-au făcut decât să urle deasupra noastră, în drum spre Tortosa. Când m-am uitat în sus, mi s-a părut că semănau cu niște walkirii sălbătice, argintii, pornite să distrugă totul. Tot războiul ăsta fusese probabil futil de la bun început, dar idealurile sale fuseseră de-a dreptul

frumoase. Indiferent ce-ar fi urmat, avea să fie atât de cumplit, încât nu voiam nici să-mi imaginez.

Când fasciștii au ajuns în sfârșit la mare, am privit cum răniții se revarsă într-un val nesfârșit peste frontiera cu Franța, și-n timp ce eu aș fi stat să bocesc pentru fiecare-n parte, Ernest s-a pus pe treabă. A luat legătura cu ambasadorul american din Franța, cerându-i un plan de evacuare pentru americani. Marina britanică a fost cooptată să trimită nave de salvare în porturile spaniole, fiindcă noi știam că pe măsură ce guvernul republican se prăbușea, trupele lui Franco urmau să înceapă să captureze, să închidă și chiar să execute americanii prinși în spatele liniilor inamice.

Nu-l mai văzusem niciodată pe Ernest acționând mai energic sau mai altruist ca acum. A ajutat la strângerea de bani pentru cei care fuseseră schilodiți și răniți, iar când *Collier's* a anunțat telegrafic că mă trimit în misiune, Ernest a rămas în urma mea, apucându-se serios să-i ajute pe toți cei aflați la ananghie. S-a îmbarcat într-o barcă ce avea să urce în susul fluviului Ebru, unde fuseseră abandonate grupuri de soldați din Brigăzile Internaționale, care trimiteau o dată la câteva zile mesaje din locuri ce păreau desprinse din infernul lui Dante, la o scară mai mică. Mi-am făcut griji pentru el, dar ajuta că acum țineam permanent legătura, fără să ne prefacem că putem îndura toate celelalte.

Am petrecut aproape un an străbătând Europa de una singură, scriind constant pentru *Collier's*, luând pulsul națiunilor în prag de război. Era iunie 1938 când am plecat din Paris către Praga. Cu două luni și-un pic înainte, Hitler pătrunsese în Austria și o anexase Germaniei. Acum, aceeași soartă părea rezervată Regiunii Sudeților²² din Cehoslovacia.

Am mers la toate frontierele, tot mai supărată din cauza viitorului Cehoslovaciei. Mica țară era casa a mai mult de trei milioane de sudeți germani și era înconjurată din trei părți de Reichul german. Hitler pune presiune pe președintele ceh, Edvard Beneš, ca să cedeze. În vremea asta, Beneš cerea ajutor Franței și Angliei, iar atmosfera pretutindeni era una cumplită, ca într-o sală de operații unde nu se poate cumpăra nici un strop de eter, indiferent ce sumă ai da.

Articolul pe care l-am scris se numea „Tot înainte, Adolf!“ și se voia un avertisment serios către cititorii mei americani, că războiul din Europa se pornea – nu mai era o chestiune de *dacă*, ci de *când*. Apoi m-am dus în Anglia și după aceea în Franța, sperând că ei vor sări în ajutorul Cehoslovaciei cât încă mai era timp. Însă oriunde mă duceam părea să existe un nivel exasperant de negare a

situației și de complacere. Li se părea de neconceput ca războiul să vină efectiv peste ei, asta auzeam la nesfârșit, o placă pusă și mai tare de prim-ministrul britanic Neville Chamberlain.

Când încă mai eram în Anglia, s-a semnat Acordul de la München²³, iar Cehoslovacia a fost terminată. M-am grăbit să mă întorc la Praga, dar am găsit frontiera înțesată de naziști. Peste încă o săptămână, douăzeci și opt de mii de kilometri pătrați de teritoriu fuseseră devorați, devenind Sudetenland. Chamberlain și premierul francez Daladier dăduseră pe tavă lupilor practic o întreagă țară. Efectiv nu-mi venea să cred.

Am mai scris un articol, pe care l-am intitulat „Necrologul unei democrații“, despre ceea ce văzusem, despre evreii care fugeau ca să scape cu viață, din Germania în Austria, iar acum, din Austria, încotro? Despre cehii pe care-i văzusem îngenunchați în Praga ocupată de naziști, copiii cu ochi pustii care umblau singuri pe străzi, părinții lor fiind deja dispăruți prin lagărele de concentrare. Acum nimic și nimeni nu-i mai putea salva. Când am trimis articolul, eram sigură că cei de la *Collier's* nu-l vor folosi, dar mi l-au publicat. În clipa în care l-am văzut tipărit, o terminasem deja cu Europa și mă jurasem să nu mă mai întorc niciodată. I-am scris o scrisoare lungă mamei și alta lui Eleanor Roosevelt, încercând să-mi mai scot din minte o parte din cele văzute, ororile din Kristallnacht²⁴, lașitatea întâlnită peste tot, corupția, neputința, suferința, disperarea. Acum mă simțeam foarte rău, eram epuizată. Nu-mi mai rămăsese nici un strop de optimism. Nu știam în ce să mai cred. „Totuși, n-o să regret niciodată c-am fost în Spania“, le-am scris amândurora. „E singurul lucru pentru care sunt încă recunoscătoare.“

Apoi am plecat.

29

Cuba fusese ascunzătoarea lui Ernest vreme de mulți ani. Când atmosfera din Key West devenea prea încinsă sau soția și familia îl solicitau prea tare, el evada pe îndrăgita sa *Pilar* și se ducea la Ambos Mundos²⁵, în Havana, ca să scrie. De fapt, avea camere la două hoteluri diferite: la Ambos lucra, iar la Sevilla-Biltmore dormea și își primea corespondența, așa încât să nu poată fi găsit foarte ușor în nici un moment din zi sau din noapte, dacă nu își dorea asta.

Eu nu eram deloc împăcată cu acest aranjament. Avea două vieți paralele și

părea să funcționeze bine așa, sau poate chiar prefera așa. Iar cu mine cum rămânea, mai exact?

De la Barcelona încoace, din clipa în care renunțasem să mai încerc să mă țin departe de el sau să fiu rezonabilă, și mă cufundasem în iubirea pentru el, cu toate riscurile și nesiguranțele aferente, încercasem să obțin de la el un răspuns direct în legătură cu Pauline. Într-o zi, îmi spusese că avea de gând să se despartă de ea în curând, că era hotărât să se căsătorească cu mine și să-și aducă fiii să locuiască cu noi. Apoi se împotmolise, părea derutat și mi-a cerut să-i las mai mult timp. Nu-l mai văzusem niciodată pasiv în vreo privință, așa că treaba asta m-a îngrozit.

— Ea știe că sunt aici, nu-i așa? l-am întrebat de îndată ce-am sosit în Cuba, în acel februarie 1939. Trebuie să știe.

El a ridicat din umeri, privindu-mă în treacăt.

— Îmi dau seama ce cumplit e pentru tine, Iepure, dar o să se rezolve de la sine în curând. Îți promit.

„Iepure“ era o poreclă pe care o încerca pe mine. O încercam amândoi, unul pe celălalt, la fel cum încercam soiul acesta vag și imprevizibil de dragoste. Toate cuvintele potrivite erau spuse, doar că într-un mod incert. De ce trebuia ca ceva să se rezolve *de la sine*, când el ar fi putut să se decidă și să ia taurul de coarne în orice clipă? Nu înțelegeam de ce se arăta atât de blocat, atât de lipsit de variante, când variantele păreau evidente.

— Chiar *este* cumplit. De parcă nu vrei să alegi între noi.

— Nu-i adevărat. Mă îngrijorează doar că toate astea vor fi un iad pentru băieți. Vreme îndelungată, lucrurile au fost într-un singur fel. Le place rutina, chiar dacă nimeni nu-i fericit. Dar măcar așa știi la ce să se aștepte.

— Mereu e greu să pierzi ceva, am spus.

În sinea mea, mă întrebam dacă nu cumva vorbea despre propria lui nevoie de rutină, nu doar de a lor. Poate că și din cauza asta eram blocați. Mă iubea, dar în peisajul lui se aflau de atâta timp și Pauline și fiii lui și Whitehead Street, încât probabil nici nu-și putea imagina să-i lase în urmă, pentru o altă viață.

— Dacă divorțul ăsta o să dureze mult și lucrurile o să devină înnegurate o vreme, sper să nu renunți la mine, a zis.

— Nici tu să nu renunți la mine. Și eu am la fel de multe de pierdut.

Ba chiar mai multe, n-am zis.

Măcar era cald în Purgatoriu. În port, bărci de pescuit strălucitoare dansau și

săltau pe mici valuri de-un albastru profund. Digul în curs de dezintegrare, El Malecón, firele decolorate ale năvoadelor, vechile clădiri ce se fărâmițau de-a lungul golfului în nuanțe de înghețată topită, toate aveau o frumusețe aspră.

Ernest abia aștepta să-mi arate totul, începând cu Floridita, barul lui preferat din Havana, unde am stat pe taburete la bar și-am băut șase daiquiri-uri, reci și acre, cu o grămadă de rom cubanez în ele.

Pe moment păruseră o idee bună, însă a doua zi m-am trezit târziu, cu trupul supraîncins printre cearșafuri încălcite. Ernest dispăruse – fiindcă era dimineață, iar el lucra în fiecare dimineață – altfel pământul s-ar fi oprit în loc –, iar eu eram singură în hotelul Sevilla.

Nu dădusem cine știe ce atenție camerei în noaptea trecută, aproape deloc de fapt, dar acum, când soarele pătrundea prin obloanele de lemn, era absolut inevitabil. Ernest era un porc. Oriunde mă uitam, era dezordine, haos, prosoape murdare, mizerie. Pe birou, dintr-o cutie pentru unelte de pescuit deschisă se revărsau momeli peste o grămadă de cămăși și șosete murdare. Fiecare suprafață plană disponibilă era acoperită de ziare și de cești de cafea înnegrite, lenjerie, cărți deschise și puse cu fața în jos și resturi de mâncare. La fel ca în Spania, avea o adevărată cămară în cameră – cutii de sardine și piersici, banane răskoapte, brânză veche, sticle de vin roșu pe jumătate goale. Obiceiul avea sens în Madrid, unde din cauza asediului era greu să faci rost până și de pâine sau fasole, dar aici părea să fie vorba pur și simplu de lene.

Oftând, am încercat să mă dau jos din pat și aproape că m-am împiedicat de-o bucată mare de șuncă afumată care abia dacă era învelită în niște tifon. Șuncă, pe podea. Asta a fost ultima picătură. Nu mai conta ce rău mă simt, cu capul plin de vată și de albine ce zumzăiau, trebuia să ies de aici. Am săpat după niște aspirină și ceva loc unde să mă pot spăla, m-am aranjat cât am putut, am aruncat pe mine o cămașă albă, espadrile și ochelari de soare și-am pornit după niște cafea cubaneză tare și-un pic de liniște.

— Doar nu-mi propui să locuim împreună în hotelul ăla, i-am zis lui Ernest mai târziu, după ce și-a terminat treaba pe ziua respectivă.

Eram într-un restaurant și el se îndopa cu păstrăv afumat, ceapă, pâine, vin și o brânză maturată și iute, spaniolă. Eu, încă verde la față, abia de reușeam să molfăi la un ou fiert cu pâine prăjită.

— De ce nu? Nu-i foarte diferit de Madrid și acolo nu părea să te deranjeze.

— De fapt, mă deranja, dar acolo era război.

— O să punem menajera să vină mai des.

— Ea poate să strângă ziarele, dar tot o să pută a carne și-a momeală pe-acolo. Și-a scrumiere stătute. Vreau un loc adevărat.

— Dar pentru o vreme e bine aici, nu-i așa? Nu trebuie neapărat să ai totul frecat cu detergent Dutch Cleanser ca să fii fericită, nu? Oricum, în clipa asta nu-i nimic clar în privința banilor. Dacă Fife o să încerce să-mi ia tot ce am?

M-am simțit tresărind când a folosit numele de alint pentru Pauline, dar am avut grijă să mă abțin să comentez. Ce-aș fi putut spune? Dincolo de geografie și speranță, ea încă era soția lui, cât se poate de mult.

— Nu sunt din cale-afară de curată, să știi, i-am zis. Sunt la fel de ordonată ca orice persoană normală.

— Înțeleg. Iar eu sunt din cale-afară, anormal de *dezordonat*. La asta vrei să ajungi?

Însă eu nu voiam să mă cert sau să fiu momită s-o fac.

— Fii atent. Am străbătut jumătate de lume ca să vin aici, și asta deloc în condițiile impuse de mine. Nu pot să stau și să te-aștept într-un colț de cameră de hotel, nu înțelegi?

— O să scrii.

— Am nevoie de-un loc al meu. Sunt pregătită să plătesc mai mult. O să mă ocup eu de căutat. Tu nu trebuie să te gândești deloc la asta.

Mi-am început căutarea a doua zi și m-am simțit mai bine imediat, fie și numai exercitându-mi într-o oarecare măsură controlul asupra soartei mele. Am angajat un agent, care mi-a prezentat o serie de case mici și acceptabile din oraș, cu verande frumos măturate, camere de luat micul dejun faianțate și curți umbrite de bananieri. Unele erau de-a dreptul fermecătoare, însă n-am simțit nimic pentru nici una din ele, până când am ieșit cu mașina din zona centrală a Havanei, am trecut de părțile murdare și afumate ale orașului ce păreau uitate de lume și-am urcat pe dealurile dinspre San Francisco de Paula, cu unica străduță plină de magazine micuțe și standuri cu fructe ce dădeau pe dinafară. În cele din urmă, ne-am oprit pe un fel de deal rotund, în fața unei porți care scârțâia, ruginită, legată cu un lanț. Dincolo de lanț, am văzut numai sălbăticie. *Aici?*

Erau cincisprezece acri, a zis agentul, dar era greu de văzut mare lucru, din cauza vegetației care năpădisese locul. Casa, când am ajuns la ea, era în stil spaniol și părea abandonată. O viță deasă sugruma storurile galbene scorjite, părți din linia acoperișului și terasa. În spate era un teren de tenis păraginit și mai era și-o

piscină fără apă, plină de nisip, sticle goale de gin și cutii de conserve. Ar fi trebuit s-o iau la fugă cât mă țineau picioarele, însă locul avea un aer de poveste. N-aș fi putut spune cu exactitate de ce, dar am simțit că sub suprafața sa se ascunde ceva minunat, acum dormind un somn ușor, ca un regat blestemat de o vrăjitoare și așteptând nu un prinț, ci pe mine. Pe noi.

La Finca Vigía, așa se numea – „Ferma Turnul de Veghe” – și nu mai locuise nimeni acolo de mulți ani. Înăuntru, camerele miroseau a stătut, a vechi și-a mucegăit și toată mobila trebuia arsă. În bucătărie erau gândaci și praful era adunat în straturi vechi de ani de zile, erau atât de multe de făcut peste tot. Însă, dacă-mi mișeam ochii, puteam să mă imaginez scriind într-unul din dormitoare de lângă camera de zi principală, și pe Ernest răpăind la mașina lui de scris într-o altă parte a casei. Aveam să fim doi scriitori sub un singur acoperiș, fiecare dintre noi ascunzându-ne de toate, în afară de celălalt și de munca noastră.

— Măcar privești n-o să aibă nevoie de reparații, a zis agentul când ne aflam în spatele casei, pe o altă terasă sălbatică, și priveam în josul coastei acoperite de viță, către Havana.

Clădirile roz, galbene și albe aflate în apropierea apei păreau ca dintr-un tablou, dar ceea ce mi-a atras cu adevărat atenția a fost capochierul enorm crescut pe treptele din fața casei. Crescuse străpungând fundația și acum părea să facă parte din toate, cu trup și suflet. Copacul avea niște frunze dese, cărnoase, atât de verzi încât păreau unse cu ulei, și ciorchini de păstăi, de culoarea castanelor. Trunchiul era ca pielea de rinocer, groasă și zdravănă – și toate detaliile acestui copac m-au tulburat aproape până la lacrimi, deși n-aș fi putut explica nimănui de ce, nici măcar mie însămi.

— Îl iau, i-am spus agentului înainte să apuce să-mi vorbească glasul rațiunii.

Mă refeream la capochier, dar și la fiecare fărâmbă de murdărie, pânze de păianjen, cuiburi și frunze uscate. Nu avusesem niciodată o pasiune pentru posesiuni, nici pentru stabilitate. Dar războiul mă obligase să reevaluez tot felul de lucruri, și la fel și dragostea. Erau alte vremuri. Fiecare zi părea acum neprețuită și încărcată. Cine putea ști câți ani sau chiar luni avea la dispoziție pentru a duce un trai simplu, așa cum își alegea, cu toată violența și lupta asta, cu țări întregi care erau strivite de ură? Așa că de ce n-aș fi revendicat ceva, cât timp încă puteam? Pentru mine și totodată pentru Ernest, indiferent că el îi pricepea deocamdată valoarea sau nu.

În după-amiaza următoare, după ce a terminat de scris pe ziua respectivă, l-am

dus pe Ernest în afara oraşului, ca să vadă şi el ferma. I-am arătat capochierul şi toate celelalte minuni – valea din spatele piscinei, unde erau optsprezece soiuri diferite de manghieri, terasa orbitoare, mimozele şi spalierul încovoiat sub greutatea florilor de culoarea caiselor şi fuchsia – sperând că va putea întrezări şi el prin tot acel haos cât de fericiţi am putea să fim noi aici.

— E mult pământ. Dar zici că chiria e o sută pe lună?

El plătea doar câţiva dolari pe zi în oraş.

— Eu semnez cecurile, dacă n-ai uitat.

— Vrei să spui că le semnează *Collier's*.

Avea dreptate. Fusesem plătită bine pentru articolele trimise din Franţa, Anglia şi Cehoslovacia.

— Eşti măgar, i-am zis. Vino şi uită-te iarăşi la copacul meu preferat din toată lumea.

— Dar casa?

Îmi arăta locurile unde vopseaua de-un galben palid se cojea în foiţe cauciucate, scoţând la iveală calcarul de dedesubt.

— Vopseaua e-o nimica toată. Putem să ne-alegem ce culoare dorim.

— Şi piscina? Cred că-i juma de metru de gunoaie acolo. Miroase ca naiba. Terenul de tenis arată de parcă l-a trosnit în mutră un cutremur. Fântâna e secată. Nu ştiu la ce te gândeşti. Ar trebui s-o luăm la goană spre oraş.

— E doar neîngrijită, atâta tot. N-a mai stat nimeni aici de secole. Eu am de gând s-o iubesc cu neruşinare.

— Iubirea n-are de-a face cu afacerile imobiliare.

S-a întors cu spatele şi-a dat să plece înapoi la maşină.

— Iepure, i-am spus spinării lui.

Stăteam pe potecă de parcă aş fi prins rădăcini, cu picioarele înfipite acolo.

— Da? a întrebat el fără să se oprească.

— Lasă-mă să încerc. Am nevoie de asta. O s-o fac.

30

La jumătatea lunii martie, Ernest s-a întors pe continent, navigând pe *Pilar*, ca să-şi vadă familia şi mai ales fiul cel mare, Bumby, care venise în vacanţă. Din clipa în care a dispărut, am angajat muncitori din satul învecinat şi ne-am pus pe treabă. Am hotărât că părea mai puţin înfricoşător şi mai puţin intim dacă

Începeam de afară, așa că prima oară am dezgropat piscina, ca pe vreun sit arheologic străvechi și abandonat. După ce-au fost date la o parte pământul și mizeriile, bazinul s-a dovedit a fi un puzzle de crăpături în zigzag care avea nevoie de peticire. Mi se părea că n-are nici o șansă, însă într-o bună zi, după ce structura a fost în sfârșit refăcută și totul a fost albit, vopsit și acoperit cu gresie, muncitorii au umplut-o cu apă de mare și am rămas înlemnită, aproape vrăjită de strălucirea diamantină a razelor soarelui la suprafață. Era orbitor de frumoasă, iar această renaștere ce păruse greu de crezut m-a impulsionat pentru toată munca pe care-o aveam de făcut în continuare.

Și mai era multă. Terenul de tenis trebuia recuperat din mâinile junglei, vița tăiată, murdăria de la păsări și animale luată cu lopata, întreaga suprafață și plasa înlocuite. Noua suprafață era de culoarea unui flamingo bine hrănit, o culoare la a cărei vedere mă simțeam așa de fericită, încât am hotărât că și casa va trebui să fie roz – un adorabil roz-gri moale care părea să aparțină Spaniei. Apoi, doi grădinari au venit să elibereze terasa și să îmblânzească haosul deplin al curții, încet, încet, bucătică cu bucătică.

Locul avea într-adevăr un aer absolut magic. Deborda de pace și seninătate, deși eu personal n-o făceam încă. Odată ce interiorul casei a fost abordat, pereții tencuiți reparați și zugrăviți, ferestrele înlocuite, perdelele cusute, am frecat podelele cu o energie nebună, am pus hârtie nouă pe rafturile și-n sertarele din bucătărie, am atacat pânzele de păianjen cu o mătură țeapănă, cubaneză, de paie, în vreme ce-o parte din mine se ținea deoparte, amețită de frică, îndoială și nesiguranță – vertijul transformării extreme.

Nu-mi stătea deloc în fire, Ernest avea dreptate, să-mi pese de un loc – de o adresă, de un petic de pământ. Dar totul se schimbase în mine odată cu pierderea Spaniei. Întreaga lume se schimba, iar acum singurul lucru care avea sens era să te agăți de orice era bun în viața asta. De o casă pe-un deal. De un bărbat care te iubea, chiar dacă nu-ți putea spune ce va aduce ziua de mâine.

Trecuse mai mult de un an de când Pauline îi ceruse socoteală lui Ernest la Paris în legătură cu mine. Pesemne că știa că sunt încă în peisaj, dar părea hotărâtă să-și ascundă capul în nisip, să facă pe oarba la fiecare semn. Locuiau separat și ziceau că e doar o vacanță pentru Ernest. O retragere pentru scris. Iar el era la fel de vinovat ca ea în minciună.

Tot ce puteam spera era ca la un moment dat esența loialității lui să se îndrepte spre mine. Casa asta putea fi de ajutor, eram sigură. Dacă puneam totul în ea, el avea să vadă ce minunată putea fi viața noastră împreună. Doi scriitori

sub un singur acoperiș, departe de tot ce nu mai avea sens. O casă dincolo de marginea hărții, în cel mai îndepărtat colț de lume. Tranșeea noastră. Cea mai frumoasă tranșee care a existat vreodată.

Am comandat un pat, o masă și alte piese de mobilier de birou, de la un tâmplar găsit în sat. Am adus așternuturi, lămpi și veselă de porțelan, șervete de pânză și covorașe de baie – și-am încercat să rămân concentrată pe treburile care trebuiau făcute, să nu-mi îngădui să mă gândesc prea mult sau să fumez prea mult sau să bat terasa în lung și-n lat după lăsarea întunericului. Trebuia să-mi iasă. Trebuia, așa că a reușit.

În trei săptămâni, toate reparațiile fuseseră făcute și muncitorii plecaseră, iar eu eram singură în casă. Mi-am turnat un whiskey mare cu gheață și-am făcut o baie lungă, apoi m-am plimbat prin camerele goale în pijama, surprinzându-mi când și când imaginea reflectată în ferestre și întrebându-mă de fiecare dată, doar pentru o clipă: *Cine-i femeia aceea?*

Totul era așa de nou, iar eu îmi lepădam pielea, nu mai eram întocmai cea care fusesem înainte, dar nu devenisem încă nici cea care îmi doream să fiu. Am dormit agitată, nesigură unde să mă odihnesc în patul larg, și ascultând sunetele stridente, aproape metalice, ale șopârlelor gecko ce țârâiau prin streșini. M-am sucit și m-am răsucit și m-am trezit în zori amețită și morocănoasă, starea sumbră zăbovind ca norii de furtună. Fără să-mi fac măcar o cafea, am ieșit afară și m-am așezat pe treptele din față, desculță.

Rareori mă trezeam atât de devreme și nu-mi aminteam să mai fi văzut vreodată un cer așa palid, de culoarea perlei, pufos. Căldura primăverii pulsa de sus și de jos. Vălătuci uriași de păsări matinale se rostogoleau năvalnic peste vârfurile copacilor, înapoi și într-o parte, năpustindu-se către micul dejun alcătuit din țânțari. Într-un fel, aici dimineața era mai gălăgioasă ca noaptea. Jungla din jurul meu părea să expire sunetele insectelor, miliarde și miliarde, făcând copacii să pară imperceptibili, cu muzica lor. Palmierii țârâiau. Maimuțele-păianjen, cu fețe rotunde, se prăbușeau dintr-un bambus în altul – și totul era viu și insistent, repetând același mesaj iar și iar, despre risc și speranță și despre locul din mine unde acestea două se intersectau.

Eram îngrozită să nu-l pierd pe Ernest în lupta cu Pauline – da. Era posibil să continui să adun pene pentru cuibul acesta doar pentru a descoperi că el n-avea curaj s-o părăsească. Eram la fel de îngrozită și de gândul că și dacă în cele din urmă m-ar alege pe mine, iubirea noastră n-avea să fie durabilă. Da, se putea

întâmpla și asta.

Capochierul era chiar în fața mea, cioturos și grandios de oriunde-l priveai, bătrân ca un cimitir de elefanți. Copacul era păzitorul casei, martor al tuturor celor întâmplăte înainte. Și părea să spună, așa încremenit cum stătea el acolo, cu răbdarea lui străveche, că temerile mele nu erau unele ieșite din comun sau de neiertat. Era o poveste veche. Cea mai veche din lume. Aveam totul de pierdut, dar și totul de câștigat – ca orice femeie în care se poartă o bătălie din dragoste.

Am intrat din nou în casă, unde totul era curat, liniștitor și tăcut – scăldat în soarele dimineții. Am făcut cafea în filtrul cel nou, mi-am turnat-o într-o cană emailată și m-am dus în camera pe care aveam să o folosesc ca birou. Deocamdată nu exista nici o singură carte pe raft. Nu scrisesem nici un cuvânt în casă, nici o telegramă, nici măcar o scrisoare pentru mama. În toată liniștea asta, ținea doar de mine să bat gongul. Nimeni altcineva n-o putea face în locul meu. Am tras unul dintre scaunele noi și tari, de mahon, la o măsuță, și-am căutat prin cutii până mi-am găsit hârtie, creioane și mașina de scris. Am strecurat o foaie goală în tambur, făcând sunetul ascuțit să răsună cu ecou în întreaga casă. Pagina era albă ca zăpada. Încă își ascundea toate secretele. N-aveam decât să încep.

31

De pe terasa noastră din spatele casei, puteam să privim în jos la Havana, ca niște zei mărunți din Olimp, o umbră roz-gălbuie peste zi și o pată cu licăriri luminoase după lăsarea întunericului. Nu venea nici o mașină la noi decât dacă oamenii erau invitați să vină, iar liniștea era ca un vis sau o vrajă.

Alesesem casa anume pentru faptul că se afla la distanță de oraș. Însă, deși aprecia și el asta, Ernest insistase să-și păstreze și camera de scris și adresa de corespondență de la Ambos Mundos.

— Nu-i nimic îngrozitor, Iepure, mi-a zis văzând că mă simt rănită. Am și eu obiceiurile mele, asta-i tot. Ai făcut o treabă minunată cu locul ăsta. Nu-mi doresc să fiu nicăieri altundeva.

— Bine, i-am zis, împingând îndoielile cât mai departe de mine. Nici eu.

Și astfel a început anotimpul celor doi scriitori scriind sub același acoperiș. Ernest i-a spus lui Pauline că stă în Cuba pe o perioadă nedeterminată și că nu primește în vizită nici prieteni, nici oaspeți. Apoi a prins rădăcini de cuvinte. A

ales dormitorul nostru ca spațiu de scris, începând în fiecare dimineață de la prima geană de lumină, la biroul pe care și-l făcuse dintr-o bibliotecă și la care stătea în picioare. Avea acolo tot ce-i trebuia, creioane bine ascuțite și tăblia de lemn pe care obișnuia să țină fiecare pagină albă când scria de mână. Mașina de scris la care recurgea când lucrurile mergeau deosebit de rapid și de bine și graficul pe care îl ținea întotdeauna, cu numărul de cuvinte scrise în fiecare zi. Era un loc bun pentru el, chiar în fața ferestrei ce dădea spre sud. Adesea mă trezeam și rămâneam întinsă și nemișcată o lungă perioadă, cu ochii închiși, ascultând ritmul creionului lui pe pagină și albinele în copacul jacaranda înflorit din spatele lui, ametește de propria lor vrednicie. Când mă sculam, nu mă opream ca să vorbesc cu el, iar el nu vorbea cu mine – ceva ce conveniserăm că era important pentru dimineți și pentru scris.

Coboram tiptil ca să-mi beau cafeaua la biroul meu, cu soarele strălucind puternic din pardoseala de gresie netedă și pe lemnul auriu al bibliotecii noi. Angajaserăm doi tineri din sat, pe Fico ca să gătească și pe Rene ca să se ocupe de casă. Unul sau altul îmi lăsa o tavă cu un ou poșat și pâine prăjită și niște vase mici și rotunde cu unt și gem de smochine. Mâncam și mă simțeam caldă ca o pisică știind că aveam înaintea mea ceasuri nesfârșite.

Revenisem la carnetele mele și la instinctul de-a scrie despre Spania câtă vreme lucrurile încă mi-erău proaspete și clare în minte. Mi se părea că dacă aș putea găsi personajele potrivite și o cale de-a așterne cu adevărat ceea ce văzusem și simțisem la Madrid, atunci m-aș putea baza pe succesul celei de-a doua cărți și poate aș reuși ceva extraordinar. Ceva care să nu se dizolve cu un scâncet sau să râdă de mine și de visele mele literare – ci să dureze, chiar și după moartea mea, și să spună adevărul despre acest război.

Mă așezam la birou în fiecare zi, făcând curte inspirației, așternând propoziții și frânturi de dialog pline de speranță. „Exerciții pentru cinci degete“, așa numea Ernest această etapă a procesului de scriere. „Gândește-te la ele în felul acesta, ca la niște game muzicale la pian“, îmi explicase mai demult, când încă își asuma rolul de profesor pentru mine. „Trebuie să-ți păstrezi mușchii flexibili, dar și mintea, iar mai târziu, când apare cu adevărat ceva, să fii pregătită.“

Eu încă așteptam foarte tare să apară acel ceva care să mă copleșească, și încercam să nu mă gândesc la căsnicia lui Ernest. O dată la câteva zile, când își ridica corespondența, Ernest primea vești din Whitehead Street, rânduri de la Pauline și de la băieți. Muream să le citesc pe cele de la ea, să aflu cum stăteau cu adevărat lucrurile din punctul ei de vedere, dar simplul gând de-a face asta era

periculos și autodistructiv.

Între timp, el se arăta extrem de entuziasmat de un nou roman. Pentru el, nu mai erau exerciții la cinci degete, ci mai degrabă un vulcan care răbufnea de peste tot și punea stăpânire pe el.

— La început am crezut că-i o povestire, mi-a spus într-o seară târziu, când stăteam îmbrățișați în patul nostru mare și bun, eu cu picioarele atârând peste pieptul lui, el cu mâinile ascunse în părul meu. Dar sunt capitole. Cred c-am început romanul de război pe care voiam să-l scriu. De fapt, știu că am început. Mi-a fost frică să zic și-n gând ce urmează să fac. Se întâmplă ceva special. Cuvintele îmi vin întruna, iar când ridic privirea nici nu pricep unde sunt sau pe unde am fost.

— Serios, Iepure? E minunat.

Era – pentru el. Dar îngrozitor pentru mine. Bineînțeles că și el voia să scrie despre Spania, m-am muștruluit pe întuneric. Și avea s-o facă mult mai bine decât puteam spera eu să o fac. Am simțit cum mă cuprinde gelozia atât de acut și înfiorător, de-mi venea să mă strecor undeva sub verandă și să încep să-mi rod singură ficatul. Eu încă așteptam și mă rugam să dau de povestea potrivită pentru carte, în timp ce el părea să fi picat acolo cu naturalețe, de parcă era o stare primită în dar de la Dumnezeu. *Unde-i vulcanul meu?* îmi venea să protestez, dar nu puteam. Eram prea meschină, iar el era prea fericit. Așa că am zis:

— Doamne, cât mă bucur pentru tine. Nu-i așa că-i o senzație minunată?

— Nu există alta mai bună. Am senzația că-i o apă fără fund. Că aș putea să-mi lansez undița în ea zi după zi, iar cuvintele o să fie acolo.

— Ce splendid.

Am înghițit în sec, reprimându-mi amărăciunea, și mi-am pironit privirea în tavanul umbros. Și cartea mea putea să izbucnească oricând. În orice zi se putea întâmpla, de acum.

— I-ai zis deja lui Max?

— Nu, și nici n-o să-i zic pentru o vreme. E prea proaspăt totul.

— Știu ce vrei să zici. Seamănă un pic cu vorbitul în șoaptă într-o casă imediat după ce se naște un copil. Nu vrei să-l trezești.

— Da, exact așa e, a zis el. Vreau ca lucrul ăsta afurisit să continue să doarmă tot așa buștean până începe să meargă.

Am încercat să-mi spun că între noi nu este o competiție. O percepeam așa doar fiindcă lucram amândoi în aceeași casă și focul fiecăruia era la vedere pentru celălalt. Dacă se întâmpla să fie rândul lui să ardă acum, cu siguranță

venea și șansa mea. Între timp, aveam să mă trag mai aproape, să-mi încălzesc mâinile și să-i zâmbesc. Și să-l iubesc.

32

Luna iunie a adus o arșiță dogoritoare și furtuni pe care le simțeam formându-se apăsătoare pe la marginile orizontului nostru, dar care rareori se dezlănțuiau. Cartea lui Ernest înainta ca un tren de marfă. Scria la fel de constant și de bine ca întotdeauna și considera că dacă reușește să mențină ritmul acesta ar putea avea manuscrisul finalizat până la sfârșitul verii.

— Totul se derulează în trei zile, a spus el despre acțiune. Și totuși, e de parcă în zilele alea e concentrată întreaga istorie, iar Jordan e orice om care-a trăit vreodată. L-am inventat, dar acum mi se pare mai adevărat ca oricine.

Personajul principal din carte era Robert Jordan, un expert american în muniție trimis să arunce în aer un pod pentru a ajuta un atac al republicanilor din Munții Guadarrama. Mi-am dat seama imediat că se baza parțial pe Robert Merriman și că atacul era o reconstrucție imaginară a unei bătălii reale, cea de la La Granja, care fusese un eșec, chiar după ce plecaserăm noi din Spania prima oară.

Dar asta era doar logistică. Bătălia și podul acesta erau întru totul ale lui Ernest, în cel mai adevărat sens al cuvântului. Lumea din carte se revărsa cu viteză din imaginația lui, țesută cu atâta densitate și amploare, încât era destul de șocant să citesc aceste pagini când el mi le oferea, chiar și numai câteva o dată – era de parcă aș fi fost palmuită de pura realitate. Simțeam mirosul stratului de ace de pin din pădure, auzeam pârâul care curge pe lângă un drum îngust și simțeam razele soarelui străpungând bolta cerului și căzând pe versantul abrupt. Mă transportase acolo.

Însă când mă întorceam la biroul meu și încercam să găsesc Spania *mea*, cuvintele se retrăgeau, în mod misterios. Ar fi trebuit să-mi pot aminti fără nici un efort perioada aceea. Doar mă gândeam la ea în fiecare zi, nu-i așa? Însă frazele nu veneau la mine când le chemam. Mă simțeam îngrozitor de nelalocul meu și încercam să nu mă panichez.

— O știi pe fată, pe Maria? m-a întrebat Ernest într-o seară.

Eram pe terasă, sorbeam lent din niște pahare de scotch, înainte de cină. Arșița se mai dusesese, iar aerul era umed și suficient de încărcat ca să te poți sprijini de

el. Poate că mai târziu avea să plouă, sau poate că nu. Rezultatul ar fi fost aproape același.

— Da, e înduioșătoare, nu-i așa? E minunat schițată, Iepure. Zău. E un miracol ce poți să faci din oameni.

— Nu-i modelată întocmai după tine, a continuat el. Dar are amestecul tău de tărie și delicatețe. Și tot ce scriu despre cum e să iubești pe cineva. Da, e despre tine. Pot să scriu asta doar fiindcă te am pe tine acum.

— Cartea ta o să fie splendidă.

— Trebuie să am grijă să nu mă grăbesc prea tare, altfel risc s-o ratez.

— N-o să se-ntâmple asta.

Când am spus-o, știam că e adevărat. În el avea loc un soi de convocare. Oricine putea să simtă asta și să-și dea seama că se petrecea ceva extraordinar. *Își scrie cartea vieții*, m-am gândit cu o tresărire și mi-am alungat gelozia.

— N-ai cum s-o ratezi. E prea profund înrădăcinată în tine ca să se întâmple asta.

— Posibil.

Vocea i s-a înmuiat, suna răgușită.

— Așa sper, a zis. Și apoi: I-am dat Mariei părul tău.

— Credeam că-i spanioloaică.

— Este, și are părul ca un lan de grâu.

A sorbit din scotch, care era deschis la culoare, plin de gheață ce se topea, și a zis:

— Ea îți aparține și ție. Cartea e a noastră. Suntem noi.

Ce mult îmi doream să mă agăț de asta, să cred că este adevărat.

În dimineața următoare, când m-am așezat la birou, mi-am dat seama că trebuia să renunț la ideea cu Spania. Dacă nu o făceam, aveam să compar mereu cartea mea cu a lui și să ies pe minus. În viața mea erau deja destulă neliniște și nesiguranță. N-aveam nevoie și de asta. Așa că mi-am mutat personajele în Praga, în loc de Madrid – și astfel totul părea să se rezolve. Eroina mea era o jurnalistă americană foarte asemănătoare cu mine, trimisă să scrie despre război, însă ajungând să se îndrăgostească fără speranță de un bărbat pe care n-ar fi trebuit cu nici un chip să și-l dorească, dar și-l dorea. Asta, desigur, era o poveste pe care o cunoșteam. Și dacă nu puteam atinge, nici măcar spera să pipăi cu vârfurile degetelor talentul lui Ernest, puteam măcar să mă măsoar cu el în privința tenacității, și să nu renunț la cartea asta. Nici dacă trebuia să dau tot ce

am.

Scrisul adevărat, începeam să înțeleg, semăna mai mult cu așternerea unor straturi de cărămidă, decât să aștepți să fii lovit de trăsnet. Era migălos. Era muncă manuală. Și uneori, uneori dacă puneai întruna cărămizi și-ți lăsaî mînile să sângereze, și nu ridikai privirea, și nu te opreai sub nici o formă, atunci apărea și trăsnetul. Nu când te rugai tu să apară, ci când îți făceai treaba.

33

De-a lungul acelei veri, când arșița ardea totul și furtunile se dezlănțuiau și se stingeau, și fructele noastre de mango se coceau și dispăreau peste noapte, luate de cine știe ce animal, făceam schimb de pagini și ne îngrijeam fiecare de ideile celuilalt, și totul era exact așa cum sperasem. Cartea lui era a mea, iar a mea era a lui și simțeam, mai mult decât crezusem vreodată posibil – probabil pentru prima oară în viață – că nu sunt singură.

În fiecare după-amiază, când terminam cu munca, jucam tenis pe terenul cu suprafață proaspăt refăcută, chiar și în toiul arșiței de peste zi, transpirând ca să ne curățim organismul după atîta gîndit, și apoi înotam până ne dureau umerii. Cel puțin o seară pe săptămână ne destindeam în Havana, așezați la barul Floridita, pe tabureți care păreau mereu să ne aștepte, cu numele noastre invizibil gravate pe ele. Era minunat să vii în oraș după o zi dificilă, să te vezi cu prietenii și să te simți relaxat. Adoram toate micuțele magazine și restaurante, bătrânelele care stăteau pe bănci în capoate și cu pălării de pai. Adoram băieții cu tricourile lor albe și cu părul brunet și lins, felul destins în care mergeau, uneori fumînd, uneori rîzînd, însuflețiți de tinerețe și în căutare de necazuri.

La asfințit, *negritos*²⁶ veneau de pe câmpurile de trestie de zahăr în nori uriași, întunecînd cerul până poposeau în dafinii din Plaza de Armas. Găinașul lor vopsea tot ceea ce se aduna pe sub copaci peste zi, chiștocuri de țigară și chibrituri cu vîrfuri arse, bucățele de hîrtie și ambalaje, chiar și ghemotocul crem care fusese o pereche de chiloți a cuiva. În fiecare dimineață, femeile bătrîne veneau cu măturile lor de paie și se aplecau, în felul lor răbdător, luînd la rînd fiecare pătrat de pămînt și făcînd totul lună.

Ne plăcea să ne plimbăm pe Prado prin Havana Veche²⁷, trecînd pe lângă izbucnirile melodiilor capricioase de tango din cluburile de dans, escrocii

stradali, mirosul de rom și răpăitul de piele, venit din profunzimile și strâmtorile tobelor *bata*²⁸. Ne plimbam des și pe Malecón, iar într-o seară am ajuns într-un parc îngust și aproape pustiu, unde se desfășura un joc în lumina tot mai slabă. Un grup de bărbați stătea cu fața la un perete și lovea în el cu o minge mică de piele, cu o precizie surprinzătoare, aplecându-se și pivotând, cu un joc rapid și lejer de picioare. Păreau să fie conștienți de trupurile celorlalți într-un mod firesc, pe nevăzute, ca într-un fel de coregrafie invizibilă.

— Este *pelota*, mi-a spus Ernest. Un joc basc. Obişnuiam să mă uit cum îl joacă în San Sebastián. De fapt, e splendid. Am auzit că-i cel mai rapid joc din lume.

— Hai să stăm o vreme. Mi se par frumoși.

Chiar erau. Alergau aproape fără un sunet pe pământ, fluturând din brațe de parcă ar fi putut zbura. Poate că și puteau.

Am găsit o bancă și ne-am uitat la finalul meciului. Aveau echipe, din câte se părea, și diferite moduri de-a folosi zidul și-a face mingea să ricoșeze provocator către ceilalți – însă totul se petrecea cu o asemenea viteză, încât m-am pomenit fixând cu privirea albul strălucitor al cămășilor lor, formele încețoșate luate de brațele lor cu o viteză fulgerătoare, când înșfăcau mingea și o lansau din nou, și picioarele ce se mișcau neîncetat, cu mișcări de panteră, pe întuneric.

Când, în cele din urmă, s-a lăsat bezna și jocul s-a oprit, Ernest a început o conversație cu jucătorii. Erau șase, de diferite înălțimi și vârste, bănuiam că toți mai tineri ca Ernest, și păreau sănătoși și-n formă pentru seriozitatea jocului lor. Nu peste mult timp am aflat că erau basci și veniseră în Havana când Franco cucerise Bilbao. Luptaseră umăr la umăr în brigăzile loialiste, iar când Spania începuse să cadă, să se prăbușească, veniseră aici.

Am priceput brusc că erau în exil și m-am simțit într-un fel înrudită cu ei. Și Ernest și cu mine eram în exil, chiar dacă pentru noi era unul ales. Pentru ei, nu.

— Trebuie să vă fie tare dor de casă, am zis.

— Franco a distrus tot ce era bun în Spania, a zis unul dintre jucători. Cum să-ți fie dor de ceva ce nu mai există?

Era un pic mai înalt decât ceilalți, cu o coamă deasă de păr foarte negru și un chip rotund, care părea fără vârstă și cumva neatins. Îl chema Francisco Ibarlucia, ne-a spus, dar puteam să-i zicem Paxtchi.

— Și familiile voastre?

— Încercăm să nu vorbim de trecut, a zis alt bărbat, Juan. În tot cazul, noi

suntem rude.

Părea mai tânăr, de vreo douăzeci și cinci de ani, avea trăsături delicate și gene dese, negre.

Le-am povestit un pic despre timpul petrecut de noi în Spania. Cunoscuseră și alți jurnaliști care trăiseră ca noi, cu ochii pe Republică și *la causa*, așa că au părut să ne înțeleagă imediat, și la fel noi pe ei. Pe strada întunecată, Ernest le-a făcut semn cu mâna spre un hotel din preajmă.

— Haideți să beți ceva cu noi.

— Ba voi o să beți cu noi, a zis Paxtchi, că-i ziua lui Felix.

A arătat un tânăr frumos, cu ochi negri apropiați și un nas coroiat frumos.

— E păcat să nu sărbătorim, a adăugat.

— Încerc să fiu mai direct când păcătuiesc, a zis Ernest vesel.

Și i-am urmat pe bărbați într-o casă mică, ceva mai departe de Calle Campanario, unde păreau să locuiască laolaltă, ca o unică ființă, cu zeci de perechi de pantofi stivuiți lângă ușă. Totul era foarte confortabil și autentic – exact genul de loc cum îi plăcea lui Ernest, unde oamenii duceau un trai simplu. Aveau destul. Erau împreună.

În spatele casei era o verandă mică, cu bănci, unde am șezut în lumina schimbătoare a lumânărilor, în timp ce bărbații au adus damigene cu un vin roșu tare. Damigenele aveau mânere de nuiele împletite, iar ei aveau un fel de-a le agăța cu un deget și de-a ține butelca înclinată pe dosul unui braț îndoit, și asta dintr-o singură mișcare, ca într-un dans bine pus la punct. Reușeau să facă asta fără să verse un strop.

Ernest știa deja metoda, am bănuir că și-o perfecționase într-o altă viață. Mai aveau de băut și *patxaran*, o băutură preparată în casă, cu un gust complex, de afine, cafea și scorțișoară, pe care ne-am trecut-o de la unul la altul, turnându-ne câte-un degetar mic în cești ciobite. Mi-a plăcut prea mult și, înainte să ne dăm seama, eram deja cu toții foarte beți, bascii cântând cântece dureroase, cu glasurile înălțându-se, prăbușindu-se și curgând laolaltă, și toată lumea tăcând apoi, când unul dintre ei a prins notele cum se cuvine și le-a lansat puternic și clar.

Mi se părea că Felix, căruia toată lumea îi spunea Ermua, cânta cel mai bine. Când am încercat să-i spun ce minunat era, el mi-a respins afirmația zicând:

— *Normal, normal.*

Însă mi s-a părut că i-am văzut umerii ridicându-se perceptibil, iar privirea lui mi-a spus într-un chip și mai clar că știa și el că are un dar și acesta numai banal

nu era.

Fiecare cântec suna trist, desăvârșit și plin de speranță totodată, și de câteva ori am simțit cum mi se face pielea de găină pe șira spinării și ceafă. Unul dintre ele era pesemne preferatul tuturor, fiindcă îl cântau iar și iar. La un moment dat, cuvintele s-au lipit de mine și-am început să le repet și eu, deși silabele din limba bascilor îmi erau la fel de străine ca *patxaranul* pe buze.

— Cuvântul *maite*, i-am zis cu voce tare bănuiala mea lui Ermua, când s-a făcut liniște după aceea, înseamnă „iubire“, nu-i așa?

— Da, așa este. Ăsta-i un cântec foarte vechi.

A mai cântat câteva versuri, cu glasul lui de înger.

— E despre o femeie care se transformă în pasăre în fiecare noapte, când iubitul ei doarme. În fiecare dimineață el vede că ea a dispărut și asta îl chinuie. Nu o poate urmări, dar nici n-o poate face să rămână. N-are decât să-i aștepte întoarcerea și să spere că ea nu-l va uita.

— Cred c-am mai auzit povestea asta, a zis Ernest ironic.

— Cu toții am mai auzit-o, a zis Paxtchi și ne-a zâmbit ca un vrăjitor.

Nu cred că avea mai mult de treizeci și cinci de ani, și totuși părea să știe deja tot ce era de știut despre iubire. Poate că așa și era. Poate că, până la urmă, despre toate lucrurile erau foarte puține de știut. Așa părea aici, pe verandă, unde lumina lumânărilor tremura și scădea, iar vinul îmi era ca o catifea răcoroasă pe limbă.

Am închis ochii încet și-am ascultat cum oamenii încep iarăși să cânte, lăsând cuvintele să zboare fără să mai încerc să le prind.

— Pari fericită, Iepure, mi-a spus Ernest la ureche.

— Sunt. Tocmai mi-am amintit ceva.

— Da? Ce anume?

— Că viața nu-i neapărat complicată, dacă ne concentrăm pe ceea ce contează cu adevărat. Ne merge bine acum.

— Sigur că da, mi-a zâmbit. Dar cred că mâine o să ai ditamai durerea de cap.

— Nu-mi pasă. Prind rădăcini pentru noi, Iepure. Ți dai seama?

— Da, a zis trăgându-se mai aproape, cu râsuflarea dulceagă de la vin. Și eu la fel.

Apoi m-a sărutat, iar cântecul s-a pornit să se înalțe din nou, și noaptea a continuat tot așa, iar și iar, până s-a făcut dimineață.

Am început să petrecem cel puțin o seară pe săptămână cu jucătorii de *pelota*, privindu-le jocurile de antrenament în parcul cel mic sau mergând să-i vedem în meciuri serioase la Frontón, cumpărând bilet de intrare ca toată lumea și stând în tribune când se desfășura meciul. Acum, că învățam jocul, era interesant să urmăresc mișcările mingii care se lovea de zid și zbura înapoi, iar apoi beam până nu mai puteam, uneori mutându-ne dintr-un bar în altul prin Havana, ținându-ne de braț ca să ne sprijinim unii pe alții. Era de parcă am fi regăsit o parte a Spaniei, o camaraderie tihnită și-o cale minunată de-a fi în viață, dar fără explozibilității de mare putere și alimentarea constantă cu frică.

Dacă cumva se simțeau izolați de patria și de poporul lor sau dacă se gândeau să părăsească Cuba, bascii nu vorbeau despre asta. Păreau să trăiască doar aici și acum. O singură minge de *pelota* întorcându-se dinspre perete. O singură plimbare la apus cu prietenii. O singură masă, care putea fi ultima – cine poate ști vreodată? –, așa c-ar face bine să fie cea mai bună posibil.

În iulie i-am invitat să facem o ieșire pe mare împreună, pe *Pilar*. Abia trecuse de amiază când am ieșit din port în Cojimar²⁹ și ne-am îndreptat spre est, pe lângă insulă, pe lângă un șir de recifuri. Ernest era sus, pe puntea de comandă, cu capul gol și cu ochelarii într-o mână, în vreme ce cu cealaltă manevra cârma ușoară ca fulgul. Cerul din spatele lui era atât de albastru și senin, încât Ernest părea decupat dintr-o pânză și așezat acolo cu precizie. Acolo, pe *Pilar*, era locul lui. Acolo era mai relaxat ca oriunde, cu picioarele lui bronzate bine înfipite, cu nasul strălucindu-i un pic de la uleiul de cocos, în timp ce mijea ochii ferindu-se de soare și vânt, gonind cu viteză spre Gulf Stream.

Aveam muște artificiale de pescuit lansate și-n spatele nostru, și-n fiecare parte. Ernest pescuia mereu, cred că și-n vis. Majoritatea bărbaților basci – le ziceam așa, deși mulți păreau niște băieți și e posibil ca ei să *fi rămas* niște băieți pentru totdeauna pe dinăuntru – erau sus, pe pupa lungă și înclinată cu mine, soarele bătând de sus, de la apogeu, așa încât eram complet scăldați în lumină, la fel ca și puntea. Era o zi perfectă. Apa de sub noi era în nuanțe de la gri-verzui la verde-albăstrui și, în cele din urmă, la bleumarinul intens către care ținteam întotdeauna. Deasupra noastră se roteau ținând șase chire de baltă³⁰. Apoi am trecut printr-un banc de calmari de recif care clocotea deasupra valurilor înspumate, cu trupurile lor mititele săltând ca paietele, gonind înaintea vreunui răpitor.

Era clar că bascii se simțeau bine pe apă și fiecare parte a ieșirii era relaxantă. Luaserăm la noi un prânz ușor și am mâncat cu mâna – avocado stropit cu suc de limetă, brânză maturată spaniolă, măslina și felii groase de pâine neagră – păstrându-ne pofta pentru masa adevărată pe care aveam s-o luăm mai târziu, ospățul basc ce ne fusese promis.

În răstimp de câteva ore am ajuns la o insulă mică și ferită, care îi plăcea lui Ernest. I-am recunoscut forma de cupă. Mă mai adusesese aici și înainte, ca să înotăm de-a lungul recifului în timp ce el pescuia urmărind peștii cu ochelari de înot, înarmat cu un harpon și încălțat cu pantofii cu talpă groasă pe care-i folosea ca să-și protejeze picioarele de corali tăioși ca lama.

Era un loc frumos și extrem de intim, pustiu în afară de noi – de parcă am fi avut la dispoziție un paradis făcut pe comandă. În exterior, pe partea bătută de vânt a recifului, marea se spărgea și se prăbușea ca fumul peste marginea ca o lamă de cuțit a formațiunii de corali. În interior, apa era limpede ca sticla, translucidă, cu bancuri de nisip ca niște sculuri lungi și albe, foarte aproape de suprafață. Ne-am îndreptat spre cel mai estic capăt și apoi am acostat într-un punct ferit de vânt, unde erau un mic golf și o plajă albă sub niște palmieri mari, ce fâlfâiau.

După ce *Pilar* a fost ancorată acolo, ne-am dus cu schiful până la golful unde nisipul era foarte alb și răcoros, acum, că soarele trecuse de cealaltă parte a insulei. Bascii aduseseră o pungă de orez și alta cu legume, un pui și alte diferite lucruri care știam că vor deveni cumva o cină minunată. Ernest a făcut focul și apoi a curățat câțiva bibani de mare și *coolihoo*³¹ pe care-i prinsese pe drum, în timp ce Paxtchi s-a apucat să gătească la focul deschis, într-o oală de oțel pe care o cărase în poală mare parte a călătoriei, în mod vizibil tare mândru de ea. Orezul, ceapa și ardeii grași au fost puse în supă și amestecate cu o paletă mare și plată, apoi au fost adăugate carnea de pui și de pește. Totul se gătea în etape și era ținut mult pe foc, așa că m-am dus să înot un pic, ceva mai în jos pe plajă, mergând în apa până la piept și apoi plonjând înainte.

Apa era minunată. Ernest îmi dăduse o pereche de ochelari de motociclist, care erau mai buni decât masca de înot, și când mă îndreptam spre o limbă de coral deschis la culoare, un banc de pești mici, în formă de glonte, trecea pe sub mine, mii și mii de pești cu carnea atât de transparentă, încât le puteam vedea întreaga alcătuire. Mai jos plutea lent un pește mai voluminos, cu mult mai mare ca mine. Te făcea să te simți neînsemnat, dar nu era ceva înfricoșător.

Îmi dădeam seama perfect ce infimezimală sunt, cu marea întinzându-se în toate direcțiile, la nesfârșit, și la fel sub mine, în tranșee reci și întunecate unde locuiau cele mai ciudate creaturi și unde lumina nu pătrundea. Eram mică și neimportantă, iar asta, într-un fel, era o ușurare.

Toate lucrurile pe care-mi doream să le știu despre viitor – dacă Ernest o să-și părăsească până la urmă soția, dacă puteam să am încredere în dragostea noastră și-n viața pe care ne-o construim – toate acestea nu mi-erău ascunse doar mie, ci tuturor. Misterul se întindea peste toate. Pierderea se petrecea într-un fel asemănător cu mișcarea mării, iar și iar, spălând nisipul alb și lăsându-l întins.

Am fluturat lent din labe și mi-am umplut plămânii cu aer ca să rămân plutind la suprafață, simțind cum curentul îmi vâlurește apa pe sub piept și sub coapse. La un metru și jumătate sau doi metri sub mine, lipit de fund, aproape camuflat, era un diavol de mare³², în formă de romb și nemișcat, cu nisip deschis la culoare adunat peste marginile trupului. Chiar deasupra lui, aproape de fundul apei, unde le plăcea să se hrănească, înotau câteva zeci de *pompano*³³ mici, cu trupurile de-un albastru-argintiu, cu galben pe partea de jos și pe aripioare. Păreau indiferenți la prezența mea, precum și a calcanului. I-am privit o vreme și tocmai mă pregăteam să mă întorc pe plajă, când am văzut o umbră plutind înspre mine, dinspre apele mai adânci. Am simțit cum îmi trece pe șira spinării degetul de gheață al panicii, dar era doar o țestoasă marină. Avea înotătoarele frontale arcuite ca niște aripi și împeștrițate, maro-gălbui. Mai degrabă zbura, nu înota, privindu-mă când mă deplasam aproape deasupra ei, lăsându-mi umbra siluetei pe carapacea ei mare. Nu sunt sigură că am respirat vreun pic cât timp am privit-o, iar apoi a dispărut.

Când am revenit pe plajă, mâncarea începuse să miroasă minunat, iar Ernest îmi pregătise un prosop pe care-l încălzise în fața focului.

— Ai văzut ceva frumos? m-a întrebat când îmi freca umerii prin prosop și apoi mi-a întins niște vin.

Îmi curgea apa din păr.

— Totul era frumos, dar probabil cel mai interesant lucru a fost o țestoasă caret³⁴. Avea o culoare minunată, de ambră, și m-a lăsat să mă apropiu foarte mult.

— De unde-ai știut că-i femelă?

— Pot să recunosc o tipă când văd una, l-am tachinat. Am făcut o înțelegere, noi două. Mă lăsa să înot foarte aproape dacă nu mă agitam în jurul ei și nu mă

entuziasmam exagerat de splendoarea ei.

— Sunt de mâncare? a întrebat Paxtchi.

Încă mai amesteca în capodopera lui cu paleta de lemn, într-o direcție și-n cealaltă, ritmic.

— Da, dar dacă te-atingi de asta va trebui să te împușc în picior. V-am zis, avem o înțelegere.

— Opriți violențele, a zis Ernest, zâmbind larg. Nimeni n-o să se atingă cu un deget de țestoasa ta.

Am râs cu toții, apoi i-am lăsat pe bărbați să gătească și să vorbească și m-am dus să stau singură pe plajă, cu un pahar de vin roșu înțepător. Mi-am împins picioarele adânc în nisipul răcoros și am privit cum apa trece peste diguri, fiecare ca un tiv de-un albastru perlat care se tot răsucesc înainte să se spargă.

Lumea se schimba mereu, adesea cu violență. În Europa, naziștii semnaseră de curând Pactul de Oțel cu Italia, unind Berlinul și Roma, pe Hitler cu Mussolini, într-o alianță ce nu putea însemna decât și mai multă moarte zadarnică. De-acum, amenințarea nu era niciodată prea departe și conferea o intensitate aparte unor asemenea momente, valului ce se prăvale și râsului, vinului și stelelor ce răsar.

Paradisul era întotdeauna fragil. Asta era însăși natura lui. Dar noi ne aflam încă aici, înăuntrul său, nu-i așa? M-am răsucit, ca să-l văd pe Ernest. Stătea în fața focului, cu spatele la mine și, în timp ce flutura nebunește din brațe povestind ceva, flăcările se înălțau și se ondulau, lingând aerul dimprejurul lui. Înălțându-se tot mai sus și mai sus.

35

A sosit cea de-a patruzecoa aniversare a lui Ernest și, odată cu ea, o scrisoare lungă de la Pauline, în care îi spunea că nu mai există pe lume un altul ca el și că este convinsă că el o să-și dea seama ce e mai bine pentru ei. Era semnată cu dragoste și noroc și ne-a făcut pe amândoi să rămânem împietriți vreun sfert de oră în sufrageria noastră lungă din Finca, atunci când mi-a citit-o cu voce tare, reluând-o apoi iar și iar doar pentru el, în tăcere. Nu știam de ce mi-o împărtășea, fiindcă de obicei își ținea deoparte cu strictețe viața de familie. Și nu aveam habar nici ce să spun după aceea, sau măcar să gândesc. Fie hotărârea lui Pauline de a-și salva căsnicia avea o țesătură mai strânsă și mai impenetrabilă decât o

armură de zale, ori el îi dăduse asigurări în secret. Ambele variante m-au făcut să mă simt furioasă, tristă și totodată neajutorată.

Ziseserăm că vom folosi Finca pentru a ne ascunde de toate. Pauline nu ne făcuse niciodată o vizită concretă, căci Ernest își revendicase insula cu mult înainte, ca refugiu al său. Însă era mereu prezentă în scrisori, în telegrame și cu telefoane despre băieți; în note de plată care circulau dinspre Key West spre Havana și cecuri care circulau în sens invers. Ernest îi menționa rar numele, dar îmi dădeam seama întotdeauna când ea reușea să-l împungă bine și să-l rănească. Se vedea în starea lui de la capătul zilei, când beam, sau în felul în care trosnea mingea de tenis la retur, trimițând-o pe deasupra terenului acoperit cu nisip de coral. Trosniturile acelea nu mi erau niciodată adresate. Acesta nu era războiul meu. Dar îmi frângea inima.

De ce se agăța încă așa de căsnicie, mă întrebam, și de gândul că încă mai erau o familie? Ce voia el de la Pauline și nu putea primi de la viața noastră împreună? Ce mai lipsea încă de aici sau din mine?

Am vrut să o sun pe mama și s-o întreb pe ea ce să fac, dar n-am putut, din cauză că încurcătura asta semăna în totalitate cu ceea ce trăisem deja cu Bertrand. Așa că am așteptat și m-am frământat și-am încercat să mă agăț de tot ce era bun în viața noastră la Finca. Perfecțiunea simplă a fiecărei zile. Soarele, grădina, felul cum făceam dragoste, cum lucram. Totul era atât de neașteptat de mult, încât uneori mă trezeam noaptea și stăteam acolo cu ochii deschiși pe întuneric, simțindu-mă ca un dragon pe-un maldăr de aur. Nu mai fusesem niciodată atât de fericită, dar nici nu mă mai simțisem vreodată atât de fragilă, atât de atentă la ce aveam de pierdut.

În sfârșit, lucram și eu cu mare viteză la încheierea romanului. Câteva săptămâni aveau să-mi fie de-ajuns, mă gândeam. Îi găsisem de curând un titlu într-una dintre cărțile lui Ernest despre bătăliile istorice. Lui Ernest îi plăcea să citească Biblia când era în căutarea unui titlu – sau să răsfoiască tomuri de poezie veche – însă eu aveam o abordare mistică atunci când venea vorba de găsit titluri pentru cărțile mele, fiind convinsă că dacă îmi țineam ochii deschiși și eram foarte atentă la tot ce citeam, ceva undeva avea să-mi sară în față din pagină, accentuat grație potrivirii. Probabil că era o teorie ridicolă, dar a funcționat. Într-o seară mă uitam peste umărul lui Ernest, acordând doar o vagă atenție cărții din mâinile lui, când expresia a pâlpâit direct înspre mine, de parcă și-ar fi strigat numele. *Un câmp rănit.*³⁵

- E un pic cam întunecat, a zis Ernest.
- Războiul e întunecat, am argumentat. Dar e treabă grea să-ți iasă bine.
- La titlu te referi?
- La tot. Totul. Îmi doresc așa de mult să fie bună cartea asta.
- Este deja, Iepure. E minunat ce faci. Poți să ai încredere.
- Doamne, sper să ai dreptate.

Ca la fiecare sfârșit de august din ultimii ani, Ernest avea să plece în curând la L-Bar-T Ranch din nordul statului Wyoming, unul dintre locurile lui preferate de vânătoare și pescuit dintotdeauna. Bumby plecase deja în Vest cu Hadley și cu cel de-al doilea soț al ei, Paul, și urma să-l aștepte la fermă. Gigi și Patrick aveau să vină și ei, după ce se termina tabăra de vară în care fuseseră, în Connecticut. Pauline plecase din țară, din câte se părea, pentru o călătorie spontană în Franța, dorindu-și să mai ajungă o dată acolo înainte ca, după cum zicea Ernest, „Europa să se ducă de râpă“.

— Cred c-o să-l rog pe Toby Bruce să-i ia și să-i aducă cu trenul, a zis el, rezolvând problemele.

Toby îi era de ajutor lui Ernest și familiei lui de ani de zile și era unul dintre puținii oameni în care avea încredere deplină în toate privințele, de la mașină la arme și la *Pilar* – și acum și-n privința băieților.

— Sunt sigură c-o să fie de acord, am zis, însă eram înnebunită.

Doar fiindcă Pauline plecase în Europa, asta nu însemna că nu putea să apară în Wyoming în cele din urmă. Avea suficient timp să ajungă acolo și o grămadă de pierdut dacă nu o făcea.

— Încearcă să nu te îngrijorezi, Iepure, mi-a zis el, citindu-mă. O să fac tot ce-mi stă-n puteri ca să rezolv totul în curând. Ai avut atâta răbdare.

Era întuneric în cameră, căci lumina de la lămpi nu bătea prea departe. Tăcerea era densă. Ne temeam amândoi să spunem mai multe, dar eu mă temeam și mai mult să nu spun.

— Nu-i tocmai răbdare, dragul meu. Nu-i așa?

Plecarea din Havana a fost o migrație executată cu grijă, după ce s-au rezolvat toate problemele. Am călătorit cu Ernest până în St. Louis, mergând întâi până în

Key West la bordul lui *Pilar*, ca să recupereze mașina și să-i dea lui Toby Bruce toate instrucțiunile în legătură cu băieții. Apoi, încărcăți până-n dinți în Buickul negru decapotabil al lui Ernest, am plonjat în America, călătorind câte zece sau douăsprezece ore pe zi, așa cum îi plăcea lui să meargă, cu foarte puține opriri și cu ferestrele coborâte, cu radioul urlând.

Îi plăceau mult aceste expediții de traversare a țării – toate motelurile mici din orașele anonime, benzinăriile și chioșcurile de la marginea drumului, sendvișurile cu șuncă pe post de masă de prânz, urinatul în șanțuri sau pe câmp ori de câte ori avea nevoie, trăgând mașina pe-o parte și fără să-i pese cine ar putea trece.

Îmi plăceau peisajul rural și aerul cald ce pătrundea pe geamurile lăsate, dar eram mai puțin încântată de primitivism și de mizerie. El nu se mai bărbiera și conducea desculț, purtând aceeași pereche de bermude de pânză, cu o bucată de sfoară pe post de curea. Îl puteam convinge cel mult să se spele pe mâini de câteva ori pe zi.

— Toate femeile tânjesc în secret după un om al cavernelor, zicea el când mă plângeam.

— E o teorie interesantă, îi răspundeam și nu-mi puteam reprima râsul. Dar n-o să te primească mama în casă.

— O să mă adore – așa fac toate mamele.

Speram din suflet să aibă dreptate. În afară de Ernest, mama era cea mai importantă ființă din viața mea. Era prea mult să-mi imaginez că îmi va aproba relația, de vreme ce Ernest încă era legat de altă femeie, dar aveam încredere că dacă o să petreacă un pic de timp cu noi doi o să vadă ce om deosebit era și de ce riscam atât de multe pentru a fi cu el.

Când am ajuns, ne-a făcut o friptură și totul a decurs mai bine decât îndrăznisem să sper. Am stat până târziu și-am vorbit despre tratatul pe care Germania abia îl semnase cu Uniunea Sovietică, de-a nu se alia cu altă putere și de-a nu se ataca reciproc. În timpul războiului din Spania, Stalin îi ajutase pe loialiști în lupta împotriva lui Franco, dar acum părea tot mai mult că oamenii cei mai puternici din lume se uneau. În curând aveau să fie de neoprit.

Oftând, mama a schimbat subiectul și l-a rugat pe Ernest să vorbească despre fiii lui.

— Patrick are unsprezece ani. Îi zicem Șoarecele mexican, fiindcă se bronzează foarte tare. Poate să citească două sau trei cărți pe zi și zice că ar

trebui să scriu o carte nouă mai mare decât *Dealurile verzi ale Africii*, ca să fac și mai mulți bani.

Ernest a râs.

— Nu mă lasă inima să-i spun că a fost un eșec cartea aia.

— Aiurea, a spus mama. Nu-i pasă de asta deloc. O să fie mândru de tine. Și ceilalți băieți?

— Jack are cincisprezece ani și mare parte din timp e plecat la școala cu internat. Îi zicem Bumby de când era doar un bebeluș și stăteam la Paris. Gregory are aproape opt ani. Gigi, mare figură, zău. A câștigat zece dolari la barbut în tabără, săptămâna trecută. S-ar putea s-ajungă să mă întrețină într-o zi, cine știe. Zici că-i Midas cu zarurile alea.

Mama a părut speriată o clipă.

— Sper că nu-l duci la cazino, nu?

— Nuu, acasă joacă, stând pe vine pe alee, ca-n Maroc. Dar ar trebui să-l duc la cazino. Așa ar putea să-nceapă să-mi trimită pensie viageră.

Atunci mama a râs.

— Lui Marty nu i-a păsat niciodată de bani, ea n-a vrut decât să călătorească. Într-o zi s-a furișat din casă și s-a ascuns în căruciorul tipului care ne aducea gheață.

Ochii lui s-au luminat.

— Da, am auzit povestea asta. E bună.

— Ce nu ți-am povestit ție e că o săptămână după aceea n-am putut să stau așezată în fund, am zis.

— Păi, da. Dar a fost singura dată când a luat bătaie, s-a grăbit să adauge mama.

Ernest mi-a făcut cu ochiul.

— Fără îndoială că merita și altele.

— Absolut, am zis, și-am râs cu toții.

Când seara era pe sfârșite, mă simțeam mulțumită. Se părea că Ernest avea s-o cucerească pe mama fără să facă măcar vreun efort. Iar ea întrebase de băieți. Și asta era semn bun. Într-o bună zi, dacă totul urma să meargă conform planului, ei aveau să fie nepoții ei. Chiar ar trebui să *fie interesată*, mi-am zis, permițându-mi să sper, doar un pic, că toate se vor rezolva în favoarea mea, și asta curând.

În dimineața următoare l-am ajutat pe Ernest să încarce mașina, care deja era plină ochi de undițe și mulinete și tot felul de unelte de pescuit, plus puști, saci

de dormit și gamele. Dincolo de umărul lui, soarele dimineții era gras și strălucitor ca o mandarină.

— Hai, urcă și tu, mi-a zis. O să vedem noi cum facem când ajungem acolo.

— Nu mă tenta.

S-a sprijinit de o parte a Buickului și m-am împins în el, înconjurându-i gâtul cu brațele. Soarele bătea peste noi, încălzindu-ne creștetele. Din vârfurile copacilor cicadele își țârlăiau cântecul, care vorbea despre sfârșitul verii, dar și despre noi, din câte se părea. Poate că vecinii se uitau. Poate că mama stătea la fereastră și mă aștepta. Dar eu nu voiam decât să rămân cât mai mult posibil aici, să țin timpul pe loc.

— Dacă o să te simți singură, știi unde să mă găsești, a zis.

— Deja mă simt singură.

— Nu vreau să stau fără tine. Va trebui să facem ceva în privința asta.

— Așa e. Te iubesc ceva de groază, știi?

— Bun.

M-a sărutat îndelung, în timp ce simțeam nesiguranța pulsând între noi, dar și fericirea de-a ne fi găsit unul pe celălalt. Cele două pluteau ca puse în balanță, o stare dificilă dar reală. În cele din urmă n-am mai avut încotro și i-am dat drumul.

El s-a suit la volanul Buickului, înghesuindu-se lângă cutia cu unelte și undița preferată. L-am sărutat pentru ultima oară prin fereastra deschisă și l-am privit cum pleacă, trecând pe sub bolta tuturor copacilor de pe stradă, făcându-se tot mai mic, mai încețoșat și mai vag, până când a dispărut de tot. Am mai rămas câteva clipe acolo chiar și apoi, în vreme ce inima mea se întindea după el, străbătând toată distanța dintre noi.

37

La câteva zile după ce Ernest și băieții s-au instalat la L-Bar-T, trupele lui Hitler au pătruns în Polonia. Cât ai clipi, Marea Britanie, Franța, Australia și Noua Zeelandă au declarat cu toate război Germaniei și nu mai exista pe lume vreun loc îndeajuns de îndepărtat sau de adânc unde să te mai poți ascunde de îngrozitoarea realitate. Începuse al Doilea Război Mondial.

În St. Louis, mama și cu mine stăteam ore în șir strânse una într-alta lângă radio, fără să ne clintim sau să vorbim, ameteite de tristețe și îngrijorare, deși

știam de mult că asta va urma. Se reluau aceleași transmisiuni la nesfârșit, cu foarte puține diferențe, dar noi le ascultam întruna. Sufrageria se cufunda în întuneric. Nici una din noi nu se ridica în picioare nici măcar ca să aprindă lumina.

Când a telefonat Ernest, mi-a spus că la fel făceau și el și băieții. Abia dacă plecaseră din cabană. Dormea doar câteva ore pe noapte, conectat în continuu la radioul portabil ținut pe pernă. Nu mai fusese niciodată așa în Wyoming; asta era clar.

— Ce crezi c-o să facă Roosevelt? m-a întrebat la telefon.

— Nu știu. Nu-s sigură că contează. Nu era totul pierdut și cu Spania și Cehoslovacia? N-am făcut nimic atunci, iar acum e prea târziu.

Telefonul mamei era o monstruozitate neagră masivă, cu un receptor care cântărea vreo jumătate de kilogram. Îl simțeam rece și greoi în mână și pe pielea gâtului și părea să semnifice ceva, dar n-aș fi putut spune ce anume. L-am auzit pe Ernest respirând, și suna de parcă era atât de aproape, deși imposibil de departe.

— Îmi face rău toată treaba asta, a zis.

— Știu.

Am tăcut și auzeam sunetul scos de fir, uneori între un zumzet și-o bătaie a inimii.

— Fife s-a întors de la Paris, a zis el în cele din urmă. Vine mâine cu avionul.

Glasul i se stinsese și mi-am dat seama că-i era groază să-mi spună.

Am simțit cum mă cuprinde gelozia, cu o viteză fantastică. Nu înțelegeam de ce se spunea că gelozia e galbenă, când în mod limpede era roșie. Nuanța roșului de furie.

— Am știut eu că n-a renunțat.

— Eu n-am știut. Acum îmi dau seama că nu știu prea multe despre femei. Îmi pare rău, Iepure.

Habar n-aveam ce să zic. Dintr-odată telefonul părea fierbinte. Voiam să-l scap din mână sau să-l arunc.

În acea tăcere, el a continuat:

— O să trebuiască să fac ceva. Am crezut că poate îi e mai ușor să ia o hotărâre dacă stă singură.

— Cineva trebuie să facă *ceva*.

I-am trântit cuvintele cu un ton provocator, dar nu s-a prins. Era așa de cufundat în propriile lui griji, încât e foarte posibil nici să nu le fi înțeles pe-ale

mele.

— Deja e o călătorie dată naibii, asta e clar.

N-am mai știut nimic de el în următoarele două săptămâni, cât mi-am instalat tabăra pe canapeaua din sufragerie, ascultând la radio și simțindu-mă din ce în ce mai vulnerabilă. Lumea era întoarsă cu susul în jos, și eu la fel. Mă chinuiam gânduri cumplite, că Ernest se va răzgândi, că Pauline se va folosi de fel și fel de tactici pentru a-l păstra. Însă atunci când a sunat în sfârșit, el mi-a spus că s-a terminat. Îi ceruse divorțul – gata cu prefăcutul, gata cu confruntările mute. Pauline ascultase și păruse că înțelege, însă până la urmă nu era sigur de asta, fiindcă ea se dusesse imediat apoi la culcare, încuiase ușa și nu mai ieșise din cameră de trei zile.

Suna de la un telefon cu fise, de la șosea, ceva mai jos de fermă, ca să nu fie auzit. Am încercat să-mi imaginez unde stătea, munții de jur împrejur și polenul de pin, uliii porumbari, un aer tare, înviorător. Nu părea furios sau ușurat, suna doar de parcă murise o ființă pe care-o cunoștea bine și pe care-o iubise până când nu mai putuse.

— E o treabă foarte tristă, a zis el. Ea e tare ca oțelul în unele privințe, dar astea-s situațiile cel mai greu de depășit, în fond.

— Deci e încă acolo?

— Până la sfârșitul săptămânii. Toby Bruce o să vină să-i ducă înapoi la New York, pe ea și pe băieți. Bum o să mai stea un pic, apoi o să meargă la Cody, cu Hadley și Paul.

— Băieții trebuie să fie terminați.

— Cred că încearcă să fie curajoși. Patrick încă n-a zis nimic. Nu face decât să stea pe veranda din față și să citească, tăcut ca o piatră. Acolo stă acum. Gigi încearcă s-o liniștească pe maică-sa, dar ea nu lasă pe nimeni să intre. El stă și-așteaptă la ușa camerei ei și-și dă pasiente pe podeaua din hol. Zici că suntem într-un salon funerar.

— Ce groaznic. Aș vrea să pot face ceva.

El a tăcut o vreme și apoi a zis:

— Dacă ai veni și tu în aici? Aproape c-aș putea suporta toate astea dac-ai fi aici.

— N-ar fi cinstit să apar în clipa în care se închide ușa, nu crezi?

— Dar a fost ceva cinstit în toate astea? Mă simt groaznic. Nu dorm. Vino.

Pe fir s-au auzit trosnete, căci am tăcut amândoi. Vreme îndelungată, chiar și

după ce el a plecat, n-am închis.

Am început să-mi fac bagajul aproape imediat, trăgând de aparatul de radio până la mine în cameră, ca să nu pierd cele mai noi știri îndoielnice. Naziștii distrugau Polonia în înaintarea lor. Ajunseseră la Vistula și erau hotărâți să cucerească Varșovia. Canada se alăturase Aliaților și declarase război Germaniei. La Washington, Roosevelt a convocat o sesiune specială a Congresului pentru a revizui Legile de Neutralitate³⁶, care însă nu s-au schimbat mult. Poziția lui era aceeași din ultimii ani, și anume că nu vom intra în nici un război străin. Pur și simplu nu puteam. Le făcuse acea promisiune tuturor mamelor și taților, fiilor și soțiilor, și avea de gând să și-o țină cât de mult putea.

— Ce se întâmplă cu Ernest? a vrut mama să afle.

Venise să vadă ce fac și mă găsisese aruncând niște lucruri într-o valiză deschisă. Părea îngrijorată, dar s-a așezat dorind să-mi arate că era gata să mă asculte, dacă eram și eu pregătită să-i vorbesc.

— A cerut divorțul.

Îmi simțeam vorbele dense și bizare pe buze. Mă simțeam copleșită de vină față de Pauline, dar în același timp mai liberă și mai plină de speranță decât fusesem de luni de zile.

— Mă duc să fiu cu el. Sunt momente cam urâte pentru el.

— Sunt convinsă că așa este.

În glasul ei se simțea ceva, răceală sau suspiciune.

— Dar cu tine cum rămâne?

— Ce vrei să spui? Credeam că-ți place de Ernest.

— Chiar îmi place. Bărbat mai fermecător ca el nu s-a mai pomenit, însă pare să ceară foarte mult din partea femeilor din viața lui. Cu cartea ta cum rămâne? N-o să aibă de suferit, dacă lași totul baltă ca să fugi de partea lui?

— Nu las totul baltă.

Încercam să nu adopt o atitudine defensivă, dar de fapt asta făceam.

— E gata, în mare. Sunt deja la a doua revizie acum. Și, oricum, n-ai putea încerca să fii fericită pentru noi, te rog? S-ar putea să pară că n-ai nici un motiv, dar Ernest mă iubește.

— Bineînțeles că te iubește.

S-a așezat lângă mine, luând o pernă și netezind cu blândețe fața de bumbac cu buricele degetelor.

— Ar fi prost să n-o faci. Dar a avut deja două neveste. Și pe ele le-a iubit,

nu-i așa?

— Presupun că da.

Era greu s-o aud vorbind așa fără să mă grăbesc să mă declar de partea lui. Sau poate că de partea mea mă grăbeam să fiu. Părțile se contopeau și deja nu mai puteam să văd diferența.

— Era foarte tânăr prima dată. Oamenii mai greșesc.

— Da, iar eu încerc să te scutesc de-o greșeală, scumpa mea. Poate cea mai mare greșeală a vieții tale. Să ai grijă, Marty, da?

— O să am, am zis, știind însă prea bine că de-acum era prea târziu să mai promit așa ceva.

38

Sun Valley se afla în Wood River Valley, înconjurată de o simfonie de lanțuri muntoase și de Sawtooth National Forest. Erau vârfuri semețe, dealuri aurii și zimțate și plopi tremurători ce se conturau pe cer înalți și eleganți.

După Marea Criză, Averell Harriman de la Union Pacific Railroad avusese ideea strălucită că, dacă ar atrage călători tot anul, această zonă a statului Idaho ar putea fi salvată de la prăbușire. Investise o grămadă de capital, dar nu reușise să atragă mulți vizitatori până când s-a gândit să presare terenul cu vedete de cinema și alte personalități șarmante care să facă Sun Valley să arate ca acea splendidă bucătică de rai care și era.

Când i-a făcut oferta lui Ernest, oferindu-i o vacanță gratuită pentru puțină publicitate, Ernest l-a refuzat într-o primă instanță. Apoi au venit războiul, problema cu Pauline și toată suferința, și deodată un loc nou, lipsit de amintiri neplăcute, sau de amintiri de orice fel, a părut să fie exact soluția potrivită.

Ne-au dat apartamentul de pe colț de la etajul al doilea, cel mai frumos din cabană, cu două camere mari, ambele cu șemineu, un pat larg și-o zonă de locuit suficient de spațioasă ca să joci popice. Aproape că era prea mult, ne stânjenea atâta bogăție, chinuiți cum eram de probleme de conștiință și remușcări – dar am simțit cum lucrurile se mai domolesc stând acolo și bucurându-ne de priveliște.

Fereastra care dădea spre terasă era deschisă și întreaga vale ni se așternea la picioare, în auriu și verde. Bald Mountain se înălța din depresiune ca un lord, cu piste de schi uscate și roind în josul versanților de parcă se topise și cursese ceva lipicios. În curând avea să fie zăpadă, dimineți tivite cu chiciură și nopți

senine și înghețate.

— O să începem să scriem iarăși în fiecare zi, am spus. De asta avem nevoie amândoi. E destul spațiu ca să uiți că mai este și celălalt în casă. La prânz o să sunăm din clopoțel sau o să strigăm iodlere sau ceva.

— Sună minunat.

M-a privit, cu o privire deschisă și obosită de călătoria lungă de peste noapte și de tot ce fusese înainte. De tot ceea ce simțea și nu spunea.

— Asta ne-ar putea vindeca. Dar va trebui să avem un soi de poveste explicativă pentru tine.

— Ah.

Cuvintele lui au căzut greu. Pauline plecase, dar sigur că nimic nu era cu adevărat aranjat. Nu încă.

— Adică pentru faptul că nu sunt doamna Hemingway.

— Da.

— Și ce-ai vrea să zic? am sărit.

— Știi că nu am răspunsuri. Nu am nici cea mai mică idee despre ce e corect. Cum crezi c-ar trebui să procedăm în continuare?

Părea frustrat de duritatea mea, dar el nu fusese niciodată amantul cuiva, nu fusese niciodată în situația mea de acum.

— Bănuiesc că depinde dacă vrei să protejezi reputația ta sau pe-a mea.

A părut atins.

— Pe a ta, evident. Nu-s sigur că fărâmele mele de reputație ar mai merita efortul. O să ne vină nouă vreo idee.

— Bine, am zis fără convingere.

— Deocamdată, avem nevoie amândoi de somn și de-o masă bună, iar apoi de niște whiskey. Dacă o ținem tot așa câteva săptămâni, s-ar putea să ne fie bine. O să ne apucăm de scris, ca înainte. O să ne încărcăm iarăși, iar după-amiezele o să pescuim, o să călărim sau o să tragem cu pușca.

— Să tragem cu pușca? Cum? Cred c-ai greșit fata.

— Nu.

M-a strâns la pieptul lui și m-a ținut așa în timp ce întrebările și îndoiala continuau să ticăie puternic în mine.

— Pentru prima oară după mult timp, am fata potrivită.

Planul era să stăm șase săptămâni și să ne îndreptăm – și unul față de celălalt, și cu munca. Pentru a face asta, trebuia să uităm de lume un pic. Sovieticii

invadaseră Polonia și dăduseră imediat Varșovia pe mâna naziștilor, de parcă era o jucărie la schimb, pasată de la unii la alții. Reinhard Heydrich, care fusese adjunct în Serviciul de Securitate al lui Himmler, a fost pus la comanda *Sicherheitsdienst*, supraveghind serviciile secrete ale SS, precum și Gestapo și *Kriminalpolizei* ale lui Hitler.³⁷ Era prea mult dacă le auzai pe toate încontinuu, așa că am căzut de acord să ascultăm la radio doar de două ori pe zi, la ora prânzului, după ce ne scriam cota de pagini, și din nou seara, când beam ceva înainte de cină.

Ernest înainta în viteză la „cartea cu Spania“, cum îi zicea el, iar eu eram cufundată complet în a doua ciornă a cărții *Un câmp rănit*, ușurată fiindcă acum mă simțeam cu totul în carte, total absorbită. Lumea asta pe care o făuream mi se părea una reală, aproape ca și cum ar fi fost un pod pe care puteam să stau în vreme ce toate celelalte erau aiurea și imprevizibile.

După-amiaza încercam să ieșim pe-afară cât mai mult posibil și să ne bucurăm de vremea frumoasă, câtă mai era. Peisajul era atât de frumos. Uneori urcam călare pe dealuri. La început nu știam dacă o să mai pot încăleca pe-un cal, fiindcă nu mă mai suisem pe unul de când eram mică și nici pe-atunci nu fusesem foarte bună la asta. Dar Ernest a zis c-o să fie bine, și-a fost. El și cu Taylor Williams mi-au ales un cal castrat bătrân și blând, pe nume Blue, care avea spinarea lată ca o canapea și care a fost extraordinar de răbdător cu mine la început, când abia mă obișnuiam cu ce trebuie făcut.

Taylor, un kentuckian înalt și zvelt care trăgea cu pușca și pescuia la fel de bine ca Ernest, era ghidul-șef de la cabană. Era isteț, cu acel gen de umor usturător care te lua uneori pe nepregătite, fiindcă nu părea să bată cu felul lui trăgănat de-a vorbi – de parcă ar fi scuipat pioneze unse cu miere. Era capabil să ne facă pe amândoi să râdem, iar Ernest l-a îndrăgit pe loc, zicându-i Colonelul.

De la cabană puteai călări către est, traversând Big Wood River și o pajiște largă, plină de ericameria³⁸, sumac și salvie, cu o iarbă înaltă ce ajungea aproape până la burțile cailor. Potecile urcau sus pe dealuri, prin trecători golașe sau străbătând păduri de plop tremurători, și totul avea un aer așa de liber și de neatins de om, încât aproape că te lua cu amețală.

Într-o zi am pornit însă spre nord, ocolind Sun Valley Lake până am dat de Trail Creek și apoi am urmat pârâul acesta, leneși și fericiți, până când am găsit un loc frumos, uscat și neted, unde să poată paște caii. I-am priponit și am

aruncat o pătură sub un copac, pe un mal moale de pământ, și am luat masa de prânz înainte să ne întindem pe spate, cu ochii închiși, ferindu-ne de soare.

— Ar trebui să rămânem până dă ninsoarea, nu crezi? am zis.

— Poate c-ar trebui, a spus el. Sau măcar până la Crăciun. Pun pariu că-i minunat aici și e liniște. N-a aflat nimeni de locul ăsta. O parte din mine speră că nici n-o să afle vreodată.

— Să nu-i spui asta lui Harriman. O să-ți tragă un pumn în nas.

— Și totuși. Lucrurile se leagă aici, cum n-au mai făcut-o de mult. Aici nu sunt fantome.

— Ah, am adus noi câteva, l-am contrazis. Știi că așa e.

— Da, dar devin tot mai ușoare.

Pe o creangă înaltă de deasupra noastră, o gaiță albastră își înălța capul într-o parte și apoi în cealaltă, absorbită de tot felul de lucruri pe care noi nu le puteam vedea. Asta era împărăția ei.

— Unde ai ajuns cu cartea? l-am întrebat pe Ernest.

— La Gaylord. Doamne, ce amuzant e să fiu iarăși acolo. Să mă întorc și să știu exact unde e totul și cum arată pe întuneric, și care-s secretele tuturor.

— La Gaylord! Doamne, sunt geloasă. Vreau să merg în clipa asta, doar pentru o băutură, știi? Să simt cum totul se zguduie, iar apoi să mă întorc aici și să fiu iarăși în siguranță.

Am tăcut o clipă și apoi am zis:

— Dacă stai să te gândești, și Spania e una dintre fantomele noastre. Mi-a frânt inima, dar n-aș renunța la nimic din ce s-a întâmplat. Locurile ne schimbă, nu-i așa? Uneori mai mult decât ne putem da noi seama.

— Da. Scrisul este una dintre modalitățile prin care poți să păstrezi vii anumite locuri. M-am gândit des la asta, și nu doar în legătură cu Spania. Dacă știu că voi scrie o poveste despre Horton Bay, sau despre Pamplona, sau măcar despre Madrid, mă simt mai bine. Ca și cum timpul petrecut acolo nu se pierde de fapt, și nici cine eram eu pe-atunci.

— Dar Sun Valley? O să scrii și despre asta?

— Poate că da. Când o să știu care-i povestea. Nu fiecare loc are o poveste.

Am privit iarăși în sus, la gaiță, la pinul din spatele ei, la cerul aspru și albastru de dincolo de copac, dorindu-mi ca nimic din toate astea să nu dispară.

— Țsta trebuie să aibă. Hai să ne asigurăm că are.

Am început să luăm cina cu Lloyd Arnold, fotograful de PR al cabanei, și soția lui, Tillie, o femeie brunetă, brici de isteță, de-o simplitate și cinste grozavă. Era tunsă scurt, cu niște bucle lipite de cap, iar ochii căprui îi trădau gândurile și emoțiile așa de clar, de parcă le-ai fi privit expuse printr-un geam. Ernest a plăcut-o de îndată, și eu la fel, deși părea să aibă niște idei foarte demodate despre bărbați și femei. Nu înțelegea de ce aveam nevoie să lucrez, de exemplu, și nici măcar de ce mi-aș dori să fac asta.

— În parte, din niște motive cât se poate de practice, am încercat să-i explic. Eu mereu mi-am plătit cheltuielile, iar asta e important pentru mine. Dar sunt și pasionată de scris. Uneori mi se pare că ăsta-i absolut singurul lucru care are un sens pentru mine.

— Bănuiesc că așa fac femeile acum. Sunt moderne, cum se zice.

— Mie mi se pare minunat. De ce-ar trebui să alegem între una sau alta?

Ea a zâmbit placid, netezindu-și fusta cu mâinile, dar nu prea părea convinsă.

— Chiar crezi că le poți avea pe toate fără să pui în pericol nimic?

— De ce nu?

Luam cuvintele ei ca pe-o provocare și mai că-mi venea să zic: *Stai să mă vezi*.

— Cel puțin, am de gând să încerc.

O săptămână mai târziu, la mijlocul lunii octombrie, aproape ca și cum zeii mă auziseră și se gândiseră să verifice dacă nu m-am lăudat degeaba, Charles Colebaugh de la *Collier's* mi-a propus să mă trimită în Finlanda. În ultima vreme, sovieticii îi presau pe finlandezi să le cedeze pământ în schimbul altor teritorii, din altă parte. Schimbul era necesar din motive de securitate, pretindeau ei, fiindcă Leningradul se afla la doar treizeci și doi de kilometri de granița finlandeză. Dar finlandezii refuzau.

CONSIDERĂM CĂ AR TREBUI SĂ TE AFLI ACOLO. CU CÂT MAI REPEDE, CU ATÂT MAI BINE, îmi telegrafia Colebaugh, iar eu am acceptat provocarea, înțelegând că, deși încă nu-mi revenisem emoțional după Spania, mi se părea important să plec totuși, să fiu prezentă acolo unde se întâmplau lucrurile și să aflu poveștile care trebuiau spuse, indiferent cât de greu erau de văzut.

— Sunt, însă, un pic îngrijorată cu cartea mea, i-am zis lui Ernest. Și cu tine.

Era pe la amiază, prânziserăm afară, pe o mică terasă de lângă salonul principal. De jur împrejurul nostru, Pioneer Mountains se înălțau abrupt și clari, cu marginile vârfurilor ca niște mâini gravate pe fondul cerului înalt și albastru. Trăiam într-o vară indiană³⁹ și fiecare clipă în aer liber era prețioasă ca aurul.

— Ești aproape gata de-acum. N-o să te împiedice nimic să-ți termini romanul, sunt sigur. Iar oferta asta e una din cale-afară de bună. Majoritatea jurnaliștilor ar omorî pentru o asemenea șansă, la tirajul pe care-l are *Collier's*, și e clar că revista știe acum că tu le poți face articolul. Gândește-te și că mai pui deoparte niște bani albi pentru zile negre.

— Cât să-mi ajungă de patru, cinci luni, probabil. Mai mult, dacă economisesc. Deci tu sigur o să fii bine?

— Sigur că da. Poate reușesc să vin și eu acolo dacă mă pot rupe. Dacă nu, ne întoarcem împreună în Cuba până pe 1 ianuarie, fericiți din cale-afară.

L-am sunat pe Colebaugh ca să-i spun că acceptam propunerea, apoi am folosit fiecare fărâmbă din timpul rămas pentru încheierea *Câmpului rănit* și trimiterea romanului la câțiva editori din New York, sperând că cineva îl va iubi ca mine și îi va vedea valoarea. Ernest insista întruna că el îmi înțelegea și dăruirea totală pentru roman, și plecarea în această călătorie. Că mă sprijinea în toate felurile. Dar când mi-au venit documentele de călătorie, a început să glumească la cină și să facă apropouri pe care le putea auzi toată lumea.

— Sunt abandonat, zicea. Și tocmai când vine iarna.

— Bietul de tine, i-a răspuns Tillie și s-a întors înspre mine. Nu poți să fii scriitoare aici? De ce să străbați jumătate de glob? Nu-i periculos?

— Ca să scrii reportaje de război, trebuie să te afli acolo unde e război, i-am explicat, fără să-mi iau privirea de la Ernest, încercând să pricep dacă glumea sau abia acum mă lăsa să-i întrezăresc adevărata poziție.

— Poți să ai tu grijă de mine, i-a zis Ernest lui Tillie, ușurel.

Avea o figură golită de orice expresie, ca de sfinx, nu lăsa să se vadă nimic.

— Și de Marty cine-o să aibă grijă? a întrebat Lloyd.

— Marty își poate purta singură de grijă, a ripostat rece Ernest.

Zâmbea, dar nu mă puteam baza pe asta.

— Dacă chiar nu vrei să plec aș prefera să-mi spui în față, i-am zis mai târziu, când mergeam la culcare.

El era în baie, își lua apă într-un pahar de pus pe noptieră.

— De ce? Tu oricum o să pleci.

— Da, dar am discutat despre asta. S-au făcut toate aranjamentele.
— Nu te ambala așa, Iepure, a zis, surprinzându-mi privirea în oglinda din baie. Nu fac decât să te tachinez.
— Mă întreb dacă asta faci.
— Nu te îngrijora. O să fiu bine. Suntem bine.
— Suntem, i-am zis. Fiindcă trebuie să fim.
L-am sărutat pe ceafă, străduindu-mă să-mi alung spaima.
— O să mă-ntorc foarte iute. Cât ai clipi.
Apoi l-am sărutat iarăși, ca să-mi pecetluiesc promisiunea.

40

Pe 10 noiembrie, la două zile după ce-am împlinit treizeci și unu de ani, m-am imbarcat pe *Westenland*, în portul New York, și ne-am croit drum ieșind pe gura largă a râului Hudson, pe lângă Brighton Beach și Rockaway, pe lângă Sandy Hook, cu limba sa de pământ arcuită către golf, în vreme ce lumina palidă și intermitentă a farului pulsa la nesfârșit pe mare.

Era ciudat să fiu iarăși pe drum spre război. Conflictul din Spania însemnase mult pentru mine. Știusese exact care îi erau țelurile și idealurile. Acest război era doar despre lăcomie, așa mi se părea, și despre nebunie. Adolf Hitler era nebun – toată lumea știa asta –, dar era și copil, un bebeluș roșu la față și furios, urmărind dominația totală. Fusesse o vreme, probabil, când lumea și-ar fi putut uni forțele pentru a-l opri, dar vremea aceea era dusă. Acum ținea doar de întâmplare să poți domoli dimensiunile catastrofei, să oprești pierderile de vieți, luptându-te cu răul înarmat cu făclii și furci. Sau cu cuvinte, în cazul meu, când venea vremea să le scrii.

Westenland era o navă olandeză, care se îndrepta spre Belgia cu doar patruzeci și cinci de pasageri, deși era destul loc pentru cinci sute. Era ciudat să trec pe lângă toate cabinele acelea goale, pe lângă sala de bal tăcută și întunecată în care nu cânta nimeni, nu dansa nimeni, nu era nici un strop de veselie. De la pupa la prora, sute de șezlonguri goale îți vorbeau drept în față despre tot ce era greșit în tabloul acesta. Majoritatea celorlalți pasageri erau europeni care încercau să ajungă la timp acasă, la familiile lor, ca să aibă grijă de siguranța lor. O simțeai încontinuu, nori de groază pluteau deasupra fiecărui cap plecat la masă. Mesele în sine erau aproape insuportabile, cu crochete de pui ca niște

paste ude și un vin care ar fi trebuit turnat direct peste bord. Dar eu abia le așteptam, chiar și așa. Între ele, nu prea aveai cum să-ți umpli timpul ca lumea. Pluteam pe coridoare ca niște suflete pierdute, dând din cap unii către alții fără să avem să ne spunem nimic, sau stând pe punte și fumând, cu gulerele ridicate ca să ne ferim de vântul rece și tăios.

Încercam pe cât posibil să evit să stau în cabină. Fusesse construită, în mod limpede, pentru hobbiți – și încă niște hobbiți dornici de durere, fiindcă salteaua părea plină de ghemotoace de bețișoare și pietre. Când încercam să citesc, mi-era rău de la stomac și aveam arsuri. Când mă aplecam deasupra unor foi de hârtie, ca să-i scriu lui Ernest, sfârșeam privindu-mi mâinile sau uitându-mă pe unicul hublou, aproape în transă. Mi-era dor de el și mă temeam să nu fi luat o decizie greșită, dar era prea devreme să admit asta, nu-i așa, când nu ajunseserăm nici măcar la jumătatea drumului pe Atlantic.

Vreme de opt zile, apatia abia dacă a fost spartă, când ne îndreptam spre Anglia și Canal. Apoi, în a noua zi, la micul dejun, a sosit o veste prin telegraf, cum că alt vas olandez, care era doar cu o zi în fața noastră și mergea spre Indiile de Vest, lovise o serie de trei mine și se scufundase. La bord fuseseră șase sute de pasageri și deocamdată nimeni nu mai putea face nimic decât să estimeze câte vieți se pierduseră.

Când s-a terminat transmisiunea, toată lumea a tăcut, în vreme ce cafelele se răceau. Am simțit un nod în gât, de parcă aș fi încercat să înghit mai mult decât aveam pe farfurie – poate că inima mea.

Mi-am împins mâncarea din față și am ieșit să fumez pe punte. Unul dintre pasageri era deja acolo, cu paltonul de lână fumuriu lipit de balustrada de-un alb desăvârșit, cu chipul palid ca grișul cu lapte. Era un francez pe nume Laurent Gardet și mai vorbisem cu el o dată sau de două ori înainte, despre familia lui din Provența, despre tatăl lui bolnav, cu o podgorie bătrână pe care nu era neapărat încântat să o moștenească.

— Dar acum mai sunt și naziștii, adăugase el, explicându-și situația. Poate că nu mai moștenește nimeni nimic.

I-am zis că eram de acord cu el, din păcate, și fumaserăm o țigară împreună. Acum, când mă apropiam de el pe punte, mi-a oferit iarăși una dintre țigările lui bune, Gauloises, iar eu am luat-o, aplecându-mă spre chibritul aprins de el, de parcă acesta ne era obiceiul, iar noi eram vechi prieteni.

Războiul avea efectul ăsta asupra oamenilor. La fel și deznădejdea.

Nu puteai ști care nave se vor scufunda în ocean, era doar o chestiune de

neșansă sau de accident. Canalul era presărat cu mine și, deși nava noastră avea și pe față, și pe dos semne care ne proclamau neutralitatea, ce rost aveau toate astea? De parcă o mină plutitoare putea citi și se putea gândi pe îndelete la politică și la afiliere? Era ridicol.

— Am auzit că nemții au un tip nou de mină, magnetică, a zis Laurent în engleza lui cu accent puternic. Minele stau pe fund și dacă trece ceva pe deasupra... hm. Înțelegeți.

— Și cum funcționează, mai exact?

— Nu-s inginer. Bănuiesc că nava produce ceva turbulențe. Cum funcționează orice?

S-a zgribulit, trăgându-și gâtul mai bine în guler, și și-a mijit ochii, ferindu-se de vânt.

— Mă interesează mai mult cum or arăta. Era un joc pe care-l jucam de când eram mic. Obişnuiam să desenez lucruri din imaginație, cu pasteluri. Doar niște frânturi de aiureli de prin coșmarurile mele sau lucruri necunoscute, din războiul din Franța, despre care îi auzeam pe părinți vorbind când stăteau seara cu ziaarele la cafea. Mama a păstrat toate desenele într-o cutie, dar trebuie să fi crezut, în sinea ei, că sunt nebun.

Deodată mi s-a părut interesant și atât de uman. Mi-o puteam imagina pe mama lui studiind atentă și îngrijorată desenele, fumând.

— Și cum ai desenat minele?

— Cam ca pe *baleine* sau ca pe *orque*. Balena ucigașă, cum îi ziceți voi, cu forme dure, negre. Făcută din fier, bineînțeles.

M-a privit amuzat, de parcă ar fi vrut să înțeleagă dacă și eu îl credeam nebun.

— Căpitanul spune că vom ancora în Canal peste noapte și vom încerca să-l parcurgem mâine, pe zi, am spus.

— În tot cazul, sunt sub suprafață, nu? A ridicat din umeri. Și mai sunt și torpilele, care pot călători până la opt kilometri, știi.

— Am citit și eu asta.

Mi-am îndepărtat privirea de la el și m-am uitat spre oceanul dimineții, de-un cenușiu deschis pe-un fond cenușiu închis, vărgat cu verde intens și dantelat cu spumă albă.

— N-ar trebui să încercăm să vorbim despre altceva? am întrebat, dar el a ridicat iarăși din umeri și a închis ochii, trăgând fumul adânc în piept.

M-am uitat la el, la pielea de pe pleoapele închise, de-un albastru deschis, tremurând aproape imperceptibil, și mi-am amintit cum era în Spania când

auziserăm că se apropie un atac, unul puternic. În acele momente, chiar *fusesse* de ajutor să spui cu voce tare cele mai cumplite lucruri. Adesea stătuserăm de vorbă toată noaptea, dând cu presupusul, încercând să prezicem amploarea atacului, cât de mult va dura, cât de aproape vor cădea obuzele. Într-un fel, orice lucru necunoscut este un câmp minat. Să aștepti bombardamentul era mai rău decât bombardamentul în sine. Odată ce începea atacul, știai exact cum stai și cum poți reacționa. Dar așteptarea. Da, așteptarea era cea mai rea.

În dimineața următoare, la prima geană de lumină, ne-am reluat lent drumul mai departe, spre Strâmtoarea Dover. Mulți au venit pe punte să se uite, fiindcă era mult mai bine decât să stai captiv în cabinele alea ca niște cutii de conserve, unde înțepeneam de amorțeală. Vântul ne biciuia dintr-o parte, și asta era ceva adevărat. Plymouth era adevărat, văzându-se în depărtare, dincolo de arcul portului, și Weymouth ceva mai departe, și limba de pământ care se întrevedea și care reprezenta Cherbourg.

Din când în când, zăream o mină marină de contact sau o serie întreagă, plutind ca niște mingi de baschet cu spinări rotunjite și negre, arătând inofensive ca niște ceainice, mult mai jos de puntea pe care stăteam. Privindu-le ar fi trebuit să mi se zbârlească părul de frică, dar nu se întâmpla așa. Fiorul adevărat, chestia de gheață care se afla în centrul spaimei mele, era rezervat pentru ceva care era mult sub valurile verzi și neliniștite, ceva ce n-aveam să vedem niciodată, nici măcar dacă acel ceva ne-ar fi scufundat.

În ziua următoare, târziu, ajunseserăm la Downs, mai departe de Ramsgate, o zonă sigură protejată de blocada britanică. De acolo am auzit mai multe știri despre vase care fuseseră scufundate de mine sau de *U-boot-uri*⁴⁰ și m-am pomenit dorindu-mi ca radioul de pe vapor să nu mai funcționeze, măcar peste noapte, ca să pot dormi un pic, deși știam că era o prostie.

Dimineața am primit liber de trecere spre Antwerp, dar abia trecuserăm de-o oră de Ramsgate când sirena a început să urle amenințătoare, iar prin difuzoare s-a auzit vocea căpitanului nostru, zicând că un alt vas olandez, aflat chiar în fața noastră pe Canal, lovise trei mine simultan. Cel puțin o sută de oameni muriseră în explozie. Au urmat câteva ore alcătuite pe de-a-ntregul din groază, cu nervii distruși, după care am început să vedem rămășițele navei plutind pe mare în jurul nostru. Când ne-am mai apropiat, obiectele fără formă au devenit bărbați și femei. Pluteau toți cu fața în jos, cu membrele țepene și cenușii, purtând aceleași veste de salvare galbene care erau legate și de copastia navei *Westenland* și pe

bărcile ei de salvare. Nu voiam să mă gândesc la asta și nici să mă uit cu adevărat la trupuri, dar am descoperit că nu puteam întoarce privirea. Părul lung și roșcat al unei femei plutea ca niște alge – deși ea nu mai era de-acum o femeie, nu-i așa? Nu, era doar o victimă, cineva care n-avea să mai ajungă niciodată acasă. Vasul fusese neutru și fusese plin de pasageri exact ca noi, oameni care nu făcuseră nimic amenințător sau de neiertat, dar să se afle pe mare.

Din fericire, peste o oră s-a lăsat ceața, lăptoasă și densă, și n-am mai putut vedea nimic până a venit noaptea. Încă câteva ore și apoi am auzit sunetul fluierului care însemna acostarea. Când mi-am croit drum pe punte, treceam pe lângă Ostend. Se înălța strălucind pe marginea Mării Nordului, ca un oraș de basm. Norii se despărțiseră și lumina lunii se revărsa pe vaporul nostru, zăbovind pe curbele bompresului și pe râul Scheldt când pătrundeam pe el, apropiindu-ne de Antwerp. Lumea întreagă era tăcută și brusc alcătuită din lumină, pe-atât de frumoasă pe cât de cumplite fuseseră ceasurile dinainte. Cum putea o singură zi – sau o singură minte – să cuprindă două realități atât de diferite? Așa ceva nu părea cu putință, și totuși iată Belgia, rece și benignă ca o masă chirurgicală răsărind din ceață.

Canalul nu fusese un vis, și nici acesta nu era vis. Ambele erau adevărate, cumva, iar eu trebuia să mă întind, să mă aplec sau să mă frâng ca să văd asta și să trec mai departe, în următorul loc, la următorul lucru.

O oră mai târziu stăteam pe pasarelă, când toată lumea debarca. Când a trecut pe lângă mine tovarășul meu francez de țigară, Laurent, abia l-am recunoscut. Părea cu zece ani mai bătrân, de parcă ar fi petrecut zile în șir înghițind sticlă pisată.

— Îți doresc noroc, i-am zis.

— Și ție la fel.

S-a oprit doar o clipă – cu fața crăpată de vânt și scofâlcită. S-a întins, ca să-mi întindă mâna am crezut eu, dar de fapt îmi oferea ceva în dar – o cutie albastră pătrată, cu un coif înaripat cunoscut. Țigările Gauloises. Degetele lui le-au atins ușor pe-ale mele, iar apoi s-a îndepărtat de mine purtat de curent, înghițit de grămezi de hamali grăbiți, în timp ce eu strângeam bine cutia în pumn și mi-o înghesuiam adânc în buzunar, aproape în lacrimi.

Părea puțin probabil să mă mai întâlnesc vreodată cu el sau cu oricine altcineva de pe vapor. Ceva ni se întâmplase tuturor, ceva care nu putea să fie

înțeles pe deplin de cineva care n-a trecut prin așa ceva. Asta era chestia cu această experiență. Lua niște străini și făcea din ei o familie. O familie a unei clipe. Altfel n-aveai cum să interpretezi toate astea, chiar în clipa în care ne lua vântul și ne împrăștia.

41

În noaptea aceea, de cum am închis ochii am văzut trupurile plutind în vestele lor de salvare inutile, legănându-se în timp ce marea spumega în jurul lor. Cu un junghi de panică, m-am întins după veioză și-am aprins-o. Un con de lumină galbenă ciudată cădea pe noptieră, pe paharul cu apă, pe hârtia albă și plăcută a blocnotesului și pe pachetul albastru de țigări, conferind obiectelor un aer rece și impersonal, ca de exponate dintr-un muzeu de gheață.

Nu te mai gândi la acasă și nici la celelalte locuri unde ți-ai dori să fii acum, mi-am zis, ajustându-mi privirea la paharul cu apă, la linia liniștită a lichidului, ca un orizont miniatural simplificat. *Fii fată bună și dormi, iar mâine o să te simți mai puțin fragilă.* Apoi am strâns puternic din pleoape, ferindu-mă de lumina galbenă orbitoare și străduindu-mă din răputeri să dau stingerea.

Hotelul meu din Helsinki avea toate ferestrele acoperite cu hârtie neagră. Când au început să urle sirenele, nici măcar n-am știut că e dimineață. Se auzeau bătăi în ușă și zgomot de ghete alergând pe coridor și, peste toate acestea, tipătul ascuțit și continuu al sirenelor antiaeriene. Mă simțeam încremenită și bleagă, stăteam pe marginea patului încercând să-mi amintesc unde-mi sunt pantofii. Veioza de pe noptieră era încă aprinsă și, în timp ce mă uitam la ea, apa din pahar a început să vibreze. Se apropiau avioanele – și se apropiau acum.

Mi-am găsit cumva pantofii și m-am năpustit în josul scărilor și apoi în strada rece, unde toată lumea se uita în sus, la cerul plumburiu și apăsător. Bâzâitul semăna cu sunetul scos de o viespe, devenind din ce în ce mai puternic, până am început să-l simt sub picioare. Trebuiau să fie pe-aproape, știam, dar nu se vedea nimic. Cerul era încă foarte întunecat, acoperit de norii aceia, și era o senzație de neputință în așteptarea a ceva ce nu se putea vedea.

Mulțimea din jurul meu a început să se deplaseze – spre adăpostul antiaerian, bănuiam. În clipa aceea, primul avion trimotor, argintiu și uriaș, a huruit jos, ca și cum ar fi mers cu încetinitorul, trecând greoi printre nori, scoțând un vâjâit. Am început să fug, încă țeapănă și amorțită, aproape ca-n vis. Iar când avionul a

ajuns chiar deasupra noastră, cu motorul duduind ca un tunet direct prin mine, și-a revărsat încărcătura.

Am crezut că până aici ne-a fost; că toată lumea de pe stradă o să moară în secunda următoare sau o să fie îngrozitor mutilată. Însă, în timp ce stăteam așa înlemnită, așteptând sfârșitul, mi-am dat seama că albeața fluturândă care se pogora peste noi nu era moarte și nu era nici zăpadă. Era hârtie.

Manifestele propagandistice cădeau de-a valma, fluturând și rotindu-se, înfățișând o mamă care-și jelea fiul mort, un soldat finlandez, cu titlul ciudat: „Ești așteptat acasă“. Iar apoi a început să plouă.

În tăcerea derutantă care a urmat, oamenii au ieșit din adăposturi, iarăși în stradă, adormiți și nevenindu-le să creadă, în timp ce fluturașii zburau pretutindeni și se lipeau de toate, pe ploaia mărunță.

M-am întors în hotel, furioasă, o novice umilită. Ce fel de loc era ăsta și de ce mă aflam eu aici? Am comandat cafea și-am așteptat să se facă cu adevărat dimineață, dar soarele pur și simplu n-a apărut. Cerul devenise de-un gri perlat, mai deschis, însă norii nu s-au risipit deloc. Până după-amiază, mulți se întorseseră la muncă și la școală. Se lăsase o ceață deasă și umedă, iar oamenii se simțeau în siguranță, erau chiar veseli.

— N-au cum să vină pe-așa ceva, spunea managerul hotelului unui mic grup de jurnaliști, când stăteam în hol.

Erau acolo și doi reporteri italieni, și Geoffrey Cox, un neozeelandez care scria pentru *Daily Express*. Îl mai întâlnisem o dată sau de două ori la Madrid, iar asta era suficient pentru ca acum să-mi fie prieten.

— Bănuiesc că un finlandez știe cel mai bine ce putere are starea vremii de-aici, a spus Geoff, însă, după douăzeci de minute, ei totuși au venit.

În acea după-amiază, imediat după ora trei, rușii au atacat profitând de acoperirea perfectă. De data asta nu s-a pornit nici o sirenă; a fost doar huruitul asurzitor al bombardierelor lor, concentrate pe o zonă mică a orașului. Nouă avioane, într-o formație strânsă, în formă de romb, au coborât la două sute de metri. În hotel, nu se mai putea auzi nimic din cauza vuietului. M-am aruncat sub o masă de marmură din restaurant, strângându-mi genunchii la piept în timp ce podeaua se scutura cuprinsă de spasme. Totul se zguduia și se cutremura din cauza exploziilor. Geamurile s-au spart. Îmi simțeam dinții scrâșnind și clănțănind când cădeau bombe.

Atacul a durat un minut, cel mai lung minut din viața mea. Era 30 noiembrie 1939. Războiul ruso-finlandez tocmai începea.

Când am deschis iarăși ochii, era fum negru peste tot.

— Gaz. Gaz! am auzit pe cineva strigând.

Și m-am gândit: *Acum suntem cu toții pierduți*. Însă nu aruncaseră otravă. Cel puțin, nu încă. Fumul era doar cartea de vizită a explozibililor de mare putere. Semnul unui oraș aruncat în aer.

Într-o liniște bizară, încărcată de ecouri, m-am ridicat în picioare și am ieșit din nou în stradă, împreună cu alți oameni stupefiați. Totul era cuprins de flăcări. Bulevardul era un ocean de sticlă strălucitoare. Patru blocuri mari se prăbușiseră de parcă ar fi fost făcute doar din *papier-mâché* sau din aer. Un autobuz fusese azvârlit pe o parte ca un elefant doborât. Șoferul zăcea în stradă. Bănuiam că e șoferul, în tot cazul, fiindcă fusese aruncat prin rămășițele de metal și sticlă ale parbrizului, capul fiindu-i smuls cu forță, desprins de corp.

M-am uitat la el și apoi am întors privirea. Nu era diferit de sutele de victime pe care le văzusem în Spania, cu excepția pantofilor. Nu erau cu talpă de sfoară, ca aceia purtați de țărani în Madrid, ci din piele, și fuseseră peticiți cu grijă de cine știe câte ori, ca să-l țină cât mai mult. Pantofii ăia, cine știe de ce, m-au tulburat mai tare ca orice în ziua aceea, și mă întrebam ce aș fi putut spune sau scrie, ca să confere vieții și morții omului valoarea pe care o meritau. Avea probabil o soție și o familie, și unde erau ei în acest oraș care ardea? Se lăsa deja întunericul, sau poate că nu se lăsa, ci mai degrabă apăsa dinspre marginile orizontului, de parcă ar fi stat tot timpul acolo, ghemuit sau planând, ca un ceva calculat și vorace. Brusc mi-am dorit să fiu acasă, la soare, atât de puternic încât abia de puteam îndura. Să stau lângă Ernest pe terasa noastră – și atât – cel mai simplu lucru posibil, și cel mai de neatin.

Totul – întregul orizont – era învăluit în flăcări și începuse o migrație continuă. De ici și de colo, fetițe și băieți, bătrâni și mame se îndepărtau de casele lor care ardeau mocnit, de magazine și de școli, și ieșeau din oraș. Bineînțeles că plecau, dar ciudată era tăcerea. Nimeni nu țipa și nu plângea, nici măcar copiii, atunci când mamele lor îi puneau în cărucioare, în roabe sau sănii. Nimeni nu fugea. Nu era nici urmă de panică, doar o retragere istovită, înghețată, resemnată. Maldăre de pături. Conserve de mâncare în cărucioare trase. Un șuvoi continuu de suflete nevinovate se îndrepta spre păduri, sperând ca acolo să fie în

siguranță.

Pe drum înapoi spre hotel, am trecut pe lângă niște tineri care încercau să scoată niște trupuri de sub dărâmături folosindu-se de lopeți de zăpadă și uneori doar cu mâinile goale. Mi-am dat seama că aveau să facă asta toată noaptea, dar și în ziua următoare. Ajunsă în camera mea, nu mi-am dat jos haina și nici n-am deschis lumina, am aprins doar o lumânare și m-am așezat pe marginea patului, cu o carte pe post de birou, cu stilou și hârtie.

În tot acest timp nu-i putusem scrie lui Ernest, însă acum cuvintele se revărsau frenetic, în timp ce mâinile îmi tremurau. *Dragă Iepure, am scris. Te iubesc. Doar asta contează cu adevărat acum. Aș putea încerca să-ți spun cum este aici, dar mai întâi trebuie să știi asta. Te iubesc. Te iubesc. N-ar fi trebuit să plecăm niciodată din Cuba.*

43

Mai târziu, mult mai târziu, acesta avea să se numească Războiul de Iarnă. Din ultima zi de noiembrie până în miezul înghețat al lui martie, avioanele rusești au venit iar și iar, în timp ce mitralierele finlandeze au scuiat foc înspre ele, pe cerul întunecat.

Sovieticii aveau de trei ori mai mulți soldați decât finlandezii, de treizeci de ori mai multe bombardiere și de o sută de ori mai multe tancuri, dar finlandezii aveau resursele lor. Știau cum să folosească vremea spre marele lor avantaj, camuflându-se în salopete albe, pe schiuri albe, plutind invizibili prin păduri, pentru a-i lua pe nepregătite pe ruși. Peisajul era de partea lor. Sate întregi se puteau camufla sub ramurile înzăpezite ale brazilor, izolate mai apoi și de ceață, invizibile și mute ca însăși zăpada.

În Helsinki evacuarea continua la nesfârșit, copiii fiind purtați în orice avea roți, în căruțuri și cărucioare și chiar și cu dricul. Pe măsură ce bombardamentul continua, finlandezii s-au mutat din taberele lor înghesuite din pădure către satele învecinate. Din sate s-au deplasat spre nord și vest, spre Marea Baltică, într-un exod lent și susținut, în valuri. Mie oamenii nu mi se păreau înspăimântați. Aveau o hotărâre de gheață ce părea că aparține Finlandei, asemenea zăpezii și întunericului. În fiecare după-amiază lumina se rărea, ca și cum un giulgiu imens se pogora din înalțuri. Nu înțelegeam cum de se obișnuiseră cu zilele bizar de scurte, dar probabil că oricine se putea obișnui cu

orice.

Într-o zi, un pompier m-a dus într-un bloc bombardat, printr-un râu înalt până la genunchi provenit de la apa din furtunurile pompierilor, și am urcat câteva etaje, pe scări de beton ce păreau neafectate, deși pereții din jurul lor erau prăbușiți. Am intrat într-un apartament unde ușa fusese smulsă din balamale. Înăuntru, resturile negre și umede ale vieții cuiva, un pat și un birou zobite sub plăcile căzute din tavan, perdelele ca niște plase de păianjen, o fotografie înrămată, cu doi copii mici cocoțați pe o cutie de gheață răsturnată pe-o parte. Pompierul mi-a explicat că de trei zile căutau prin dărâmăturile de aici după trupuri și că s-ar putea să mai dureze o săptămână sau mai mult până vor găsi pe cineva.

În josul străzii era o școală tehnică lovită de o bombă care căzuse chiar prin mijlocul acoperișului, iar acum întreaga clădire era un crater, toate podelele și pivnița se dezintegraseră și se putea vedea până la conductele de canalizare. O profesoară fusese martora prăbușirii și văzuse cum aproape toți cei aflați în clasa ei fuseseră prinși sub dărâmături. Soțul ei, un instalator, era într-unul dintre spitale, cu o gaură în gât, de la o bucată de țevă de cupru. Avea un fiu de cincisprezece ani, dar nu-l mai văzuse de la ultimul atac. Când am vorbit cu ea, am avut grijă să-mi notez numele lui, înălțimea, culoarea părului, hainele pe care le purta.

— În caz că-l văd, i-am zis, deși știam, cu un nod în gât, că asta nu se va întâmpla.

Încercam amândouă să ne arătăm optimiste, încrezătoare. Pline de speranță. Cum altfel se putea trece prin așa ceva?

— Să nu uitați, mi-a zis ea când plecam spre următorul loc bombardat, spre următorul om distrus.

— Nu, am zis ridicând carnețelul ca pe o promisiune. N-o să uit.

Exista o rutină a bombardamentelor, care ținea de vreme și de lumină. Ninsoarea deasă însemna în general siguranță, la fel și ceața groasă. Întunericul era cel mai bun și ne simțeam la loc sigur cam până la opt și jumătate, nouă dimineața, când avioanele apăreau huruind dinspre est, ca să-și arunce bombe sau, uneori, doar manifestele propagandistice. Cel mai groaznic lucru pe care-l puteau face era să arunce gaze, desigur, iar noi ne întrebam permanent dacă o să facă și asta.

Circulau mereu zvonuri că azi, dar eu rămâneam în hotel cât de mult puteam –

din încăpățănare, bănuiesc. Într-o noapte, când dormeam dusă, Geoff Cox a venit și-a început să-mi bată la ușă, zicând că toată lumea trebuia să părăsească hotelul imediat. În zori urma să fie folosit gazul. De data asta erau siguri.

— E vremea să ne cărăm, Gellhorn, a zis când am deschis ușa.

Nu mă trezisem bine, aveam probabil cămașa de noapte vraiste și părul vâlvoi.

— Ce naiba, Geoff? Ai băut?

— Bineînțeles, dar ce-are una de-a face cu alta? Toți cei care vorbesc engleză se cară.

— Au mai făcut asta de două ori deja și apoi n-au avut decât să se-ntoarcă.

M-am frecat la ochi. Îmi bubuia capul.

— Du-te, te rog. O să fiu bine.

— Cum dorești, a zis el, iar apoi a plecat spre camera alăturată și-a început să bată acolo.

Din fericire, a fost doar încă o alarmă falsă, dar chiar și așa am fost cu toții evacuați. Șaisprezece avioane rusești fuseseră doborâte și se așteptau represalii puternice. Ne-am dus în pădure, cu toți ceilalți. Acolo era mai cald, iar când a început să ningă serios s-a făcut încă și mai cald – o zăpadă învăluitoare, protectoare și umedă, care a îngreunat brazii și corturile noastre, făcându-le pereții să se încline.

Parcă eram în altă lume acolo, una străveche. Dormeam sub blănuri aspre, ca niște personaje dintr-un roman de Tolstoi, în timp ce de jur împrejur caili solizi scoteau aburi din trupurile lor calde și tropăiau pe zăpadă. Aveau blana lăptoasă și în cozile lungi le atârnavă bucăți mate de gheață, erau atât de diferiți de Blue, din îndepărtata Sun Valley, încât ai fi zis că-s altă specie.

În buzunarul interior al hainei purtam două telegrame de la Ernest, care îmi sosiseră pe 4 decembrie și pe care le recitisem deja de atâtea ori, încât hârtia se înmuiase ca bumbacul. Era mândru de mine, îmi scria, și mă considera cea mai curajoasă femeie în viață. *Pot să vin și eu*, insista. *Doar spune și las totul baltă*.

Dar eu nu mă simțeam curajoasă. Să faci ce trebuie să faci nu înseamnă vitejie.

Mi-era groaznic de dor de el, da. Mă simțeam așa de singură aici, și mai înspăimântată decât fusesem de nu știu cât timp. Dar nimic din toate astea nu schimba adevărul. Aici erau povești care aveau nevoie să fie spuse, iar eu nu puteam pleca înainte să-mi fac treaba.

Putea să fie extrem de periculos pentru Ernest să ia vaporul și să vină aici, ca să-mi fie alături, dar și o pierdere de timp prețios. Cartea pe care o scria el conta

mai mult ca oricând, îmi dădeam seama. Avea să supraviețuiască acestui haos, acestor morți zadarnice. Avea să trăiască mult după ce toate lucrurile stupide pe care și le făceau oamenii unii altora aveau să se vindece. Pentru asta există marea artă, mi-am zis.

44

Înainte de ivirea zorilor, peste câteva zile, îmi frecam degetele de baza unui felinar ca să mi le dezmořesc și așteptam să apară mașina care venea după mine – un șofer militar care fusese însărcinat să mă ducă la cartierul general al frontului carelian, la patru sute de kilometri spre est.

— Trebuie să fie plăcut să-l ai pe Roosevelt la dispoziție, a zis Geoff Cox.

Era încă iritat fiindcă îl ignorasem în Helsinki și știa că aveam la mine o scrisoare care îmi permitea acces special în tot felul de locuri în care de obicei jurnaliștii nu puteau ajunge.

— Nu vorbi prostii. Aici nu-i vorba de privilegii sau de favoruri. Dacă n-aș avea scrisoarea, n-aș putea merge nicăieri ca femeie, știi bine.

— Ai dreptate. Sunt un măgar, a zis el.

— E-n regulă. Pe frigul ăsta, abia dacă mai suntem oameni.

Am ridicat felinarul pe care-l foloseam ca să-mi încălzesc mâinile și i l-am dat lui. Îmi venise șoferul.

Mașina era lungă și albă, pentru a se putea pierde cu ușurință în peisaj. Mi se dăduse un șofer tânăr, civil, pentru această călătorie. Avea o față de școlar și-un gât subțire și drept, împestrițat cu pistrui deschiși la culoare, și avea să joace și rolul de traducător între mine și ghidul meu militar. Pe ghid îl chema Viskey, un tânăr locotenent făcut din linii atât de drepte și clare, încât părea sculptat dintr-o bucată de săpun. Purta niște cizme înalte tivite cu blană și-un palton de lână fumurie cu guler de astrahan. Și căciula era de blană, și era grozavă, cu o calotă înaltă și țepăună și cu clape la urechi. Mi-a trecut prin cap cum ar fi să șterpelesc una și să i-o duc acasă lui Ernest, dar acum mintea trebuia să-mi stea la război. Preț de vreo cincizeci de kilometri sau mai mult am mers pe urmele unui batalion de soldați finlandezi în camioane de mare tonaj ale armatei. Camioanele înșiruite înaintau huruind prin beznă, pline cu rezerve de tot felul, sănii, biciclete și soldați ghemuiți pe bănci, cu puștile așezate pe genunchi.

Mai erau ore bune înainte să se lumineze, și nici mai târziu nu era sigur,

fiindcă putea să fie ceață, cum era atât de adesea. Deocamdată, pădurea era neagră și deasă de ambele părți ale drumului, iar șoferul îmi traducea ce spunea locotenentul despre Carelia, teritoriul pentru care se dăduseră lupte încă din secolul al doisprezecelea sau chiar de mai demult, Suedia și Republica Novgorodului revendicând-o și cedând-o, iar și iar.

— Acum o să trebuiască să moară alți oameni, zadarnic și prostește, a zis Viskey în finlandeză, iar șoferul mi-a spus mie apoi în franceză.

Reușisem să învăț foarte puțin din limba lor, care se înălța, se cufunda și se ondula, cu niște eliziuni complexe din cauza căroră nu-mi dădeam seama nici măcar unde se termina un cuvânt și începea altul.

— Să sperăm că mai mulți ruși decât finlandezi, a continuat el. Infanteria sovietică atacă pe o singură linie puternică. Știați? Noi ne ascundem în copaci. Suntem peste tot, acolo. A arătat către pădurea deasă, de culoarea cernelii. Ne ușurează mult treaba. Un șir, și noi îi secerăm înainte s-apuce să ne zărească. Ți se face rău.

— Rău, da. (Chiar ți se făcea.) Dar poate că în felul acesta veți câștiga.

— N-o să câștige nimeni, a zis el simplu. În fond, ăsta-i războiul. Apoi a adăugat: Spuneți-mi, ce părere aveți voi în America despre Adolf Hitler?

— În America? Nu prea știu. N-am mai fost acasă de mult. Am locuit în Cuba de ceva vreme, iar înainte de asta am fost în Spania și-n alte locuri din Europa.

— În Spania? De partea cui?

— A Madridului, bineînțeles, m-am zburlit eu la întrebare. Ce, arăt a fascistă?

— Păi, arată cineva a ceva? a întrebat el, ridicând din umeri. Dacă-i dai jos uniformă și alungi mulțimile din jurul lui, Hitler rămâne doar un om micuț și banal. Gândiți-vă la el acasă, în halat de baie.

Știam că are dreptate, dar nu puteam. Părea imposibil ca unul care făcea ce făcea el și gândea cum gândea el să fie acasă undeva, oriunde, și să-l iubească cineva și să-i pese cuiva de el.

Peste o oră s-a crăpat de ziuă, cu un aer atât de palid și rece, încât pătrundea prin portiera mașinii, lipindu-mi pantalonii de lână și haina grea până-n oase, încât păream să stau încleștată încontinuu. Am mers fără încetare, dibuindu-ne drumul pe șosele nemarcate și pe alei învăluite de copaci, înaintând prin locuri unde mi se părea că nu există nici măcar o potecă. Adesea mergeam în viteză întâi, croindu-ne cu greu drum prin zăpada udă, și mă gândeam întruna că șoferul era cumplit de tânăr pentru cât de cutezător era. La un moment dat, ne-a

trecut peste un pod minat din greu, așa de lent, încât parcă înaintam milimetric.

— E foarte periculos numai dacă derapezi, ne-a explicat.

— Aha, am zis și apoi am tăcut, cu umerii tensionați ca niște fire declanșatoare.

Podul era lat doar cât să treacă mașina, cu mai puțin de treizeci de centimetri liberi pe fiecare parte. Suprafața drumului se simțea diferită aici față de porțiunea dinainte de pod, lucioasă și netedă ca sticla. *Destul de alunecoasă ca să ne-nvârtim ca o monedă*, mi-am zis, dar am reușit să ne târâm cumva și am ajuns pe partea cealaltă. Acolo am putut respira în sfârșit.

— Săptămâna trecută, pe-un pod ca ăsta, una dintre mașinile noastre a lovit o mină, a zis Viskey. N-a mai rămas nimic din ea. Oamenii n-au mai fost găsiți.

Am simțit cum mi se face rău.

— Poftim?

— N-am vrut să vă sperii. M-am gândit doar că s-ar putea să vă intereseze, pentru povestea pe care o scrieți. În plus, Virtanen al nostru e cel mai bun.

— Sunt convinsă că este, am zis ca să fiu politicoasă, dar nu m-am putut abține și i-am privit iarăși pistruii rozalii de pe gât.

Nu purta mănuși pe mâinile palide, iar degetele îi erau slabe – de-a dreptul osoase. Să fi avut douăzeci de ani? Douăzeci și doi? Cum putea să aibă experiența și sângele rece necesare pentru a conduce în asemenea situații m-am întrebat. Dar apoi m-am mai liniștit și toate întrebările mărunte mi-au dat pace. Ajunseserăm într-o curbă lungă și lină și ne îndreptam spre încă un pod.

Toată ziua aceea și întreaga noapte care a urmat, am tot mers cu mașina, iar eu am încercat să dorm cât de bine puteam, stând așezată și sprijinită de ușa care se zgâlțâia, înfășurată în păaturi militare de lână aspră. Către dimineață am avut un crâmpei de vis, în care se făcea că eram în St. Moritz, înotam printr-o pădure de alge care părea să mă simtă și chiar mă accepta, cu tandrețe. Când m-am trezit, mi-am dat seama că nu eram în St. Moritz și nu mai simțeam nici măcar mănușa caldă a visului ca pe-o pierdere atât de mare, încât am crezut că o să mă fac țândări.

Probabil că Viskey mi-a remarcat starea precară. Mi-a dat o ciocolată, care părea un mic dejun potrivit în circumstanțele date, și un pic de *akvavit*⁴¹, fiindcă nu se punea problema să avem cafea. Peisajul alb continua să treacă pâlپând pe lângă noi. Uneori auzeam uruiala unei bătliei, un sunet neclar, de la mulți kilometri distanță. Din când în când, niște fulgere scânteiau pe cerul acoperit de

nori groși și joși, numai că nu erau fulgere. Erau focuri de pușcă.

Am ajuns în cele din urmă în Viipuri⁴², un oraș de pe frontul carelian care fusese profund afectat de bombardamente. Casele care încă mai stăteau în picioare erau cenușii, iar cerul de-un cenușiu mai închis, și m-am gândit că este prea frig să mă dau jos din mașină atunci când Viskey mi-a făcut semn că am ajuns. La o margine de oraș, o stație finală fusese transformată în cazarmă, cu geamuri înghețate și șiruri lungi de căsuțe și un comisariat înjghebat temporar – totul simplu și îngrozitor de searbăd – dar măcar aici aveau cafea.

Cu degetele degerate, am dat mâna cu un colonel tânăr. Avea un păr foarte des, de-un blond aproape alb, și un fel vesel de-a se purta; a desfășurat o hartă pe masa unde lua micul dejun, ca să-mi arate unde era infanteria, în ce poziții, cu ce întăriri. Viskey îi explicase că aveam să scriu articole pentru publicul american și că publicasem și niște cărți. Am presupus că din cauza asta turuia liste de date concrete de parcă susținea o conferință – despre ce număr de arme era în fiecare baterie și cum se folosea un anumit tip de obuz. Am luat notițe conștiincioasă când vorbea, dar nu asta era povestea pe care mi-o doream.

A mai sosit niște cafea și s-au mai desfășurat niște hărți. Colonelul tocmai începea să descrie Linia Mannerheim⁴³, explicându-mi cum frontul sudic era perfect situat în zona foarte îngustă a Istmului Carelia, când l-am întrerupt și l-am întrebat dacă aş putea vedea închisoarea. Viskey îmi spusese că aveau prizonieri de război ruși, iar eu eram nerăbdătoare să-i văd.

— Sau aerodromul, mai bine? a propus el, privindu-mă cu un fel de milă, de parcă n-aş fi fost suficient de isteată ca să mă prind ce merită atenție. Avem cinci avioane noi de vânătoare de la Oslo.

— Sunt interesată de oameni, am zis, insistentă. De tot felul de oameni.

Colonelul mi-a permis vizita în cele din urmă, deși clătina din cap când am plecat, rulându-și hărțile și bombănind, probabil, despre cine-i ăla care trimite pe front o femeie, când pe-astea nici măcar nu le interesează artileria.

Închisoarea din Viipuri era o clădire masivă de piatră, cu celule săpate adânc în pământ. Viskey l-a găsit pe director, care ne-a condus jos, în fagurele înghețat, aranjându-și și rearanjându-și *pince-nez*-ul de argint pe nas și mergând cu un tropot greoi și hotărât, de parcă avea tălpile pantofilor făcute din fier, nu din piele.

Am ajuns în cele din urmă la celula unui prizonier de război rus, un pilot care fusese doborât și capturat lângă Kouvola. Ședea pe un pat jos, cu spatele foarte

drept lipit de zidul de beton. Părea să doarmă cu ochii deschiși până când gardianul a lovit în gratii cu botul ghetei. Atunci s-a ridicat, părând speriat.

Era înalt și zvelt, avea obraji acoperiți de o barbă roșcată crescută de curând și niște ochi triști, deschiși la culoare. Nu părea cu mult mai în vârstă ca mine, m-am gândit, și părea să-i fie foarte frig. Am avut o scurtă conversație, o harababură de traducere din rusă în finlandeză și apoi în franceză și după aceea în engleză. Am vrut să aflu pentru ce credea el că luptă.

— Ca să salvez Rusia, desigur, a zis el încet.

— De ce anume? am insistat.

— Auzim asta întruna, a intervenit directorul închisorii. Conducerea le-a spus că Finlanda îi atacă. Ei luptă fiindcă așa cred că trebuie.

— Chiar totul e propagandă?

M-am cutremurat și m-am uitat iarăși la pilotul care se afla aici, în acest loc înghețat uitat de Dumnezeu, și probabil se gândea că e posibil să fie împușcat în orice clipă. Totul fiindcă cei aflați la conducere spusese o mare minciună. El trăia minciuna aceea și nici măcar nu știa.

— Întrebați-l dacă are familie, i-am zis directorului.

A făcut-o, dar când pilotul rus a răspuns, directorul s-a întors cu spatele, fiindcă bărbatul a început să plângă, ținând mâna ridicată în dreptul pieptului, pentru a ne arăta înălțimea fiicei sale. Soția lui era însărcinată cu un al doilea copil, ne-a spus prin gesturi, în timp ce lacrimile îi șiroiau pe obraji, în barbă.

Directorul a tușit, un sunet pe jumătate găuit. Viskey își privea pantofii. Îmi venea să urlu.

— Vă rog, haideți să-l lăsăm în pace acum, ne-a solicitat directorul, iar eu am dedus din asta că nu mai putea asculta, trebuia să-și facă meseria și să mai și doarmă la noapte.

Am mai vizitat doi prizonieri de război ruși, care păreau așa de pierduți dincolo de gratiile celulelor, încât am rugat directorul să-mi permită să le dau țigări. Deja eram tulburată, profund mișcată și afectată emoțional, și abia de-i puteam privi fără să-mi vină să plâng. Aveau niște pantaloni de bumbac din cei mai subțiri posibil, jachete jerpelite și pantofi complet nepotriviti pentru vremea asta.

Bărbații trebuie să fi fost aproape înnebuniți de frig, dar mi-au răspuns la întrebări cu un aer demn și respectuos și au fumat țigările de la mine ca și cum era posibil să nu li se mai ofere vreodată o asemenea plăcere, trăgând puternic în piept fiecare fum înainte de a-l da afară. Prin intermediul directorului care stătea

acolo, mi-au telegrafiat același mesaj general pe care-l avusese și pilotul, că luptau fiindcă nu știau cum altfel să salveze Rusia. Nu avuseseră parte decât de zece ore de instrucție înainte să fie trimiși pe front. Aveau familii. Se temeau să nu moară.

— Sunteți slabă de înger, mi-a zis Viskey mai târziu, când ne croiam drum afară din fagure.

Urcam abia respirând, dar nu din cauza efortului.

— Conducătorii țărilor și ai lumii ar trebui pedepsiți, am zis. Nu oamenii.

— Eu nu urăsc pe nimeni, a explicat el. Dar războiul insistă să fim practici, nu-i așa?

— Ți se face pur și simplu rău, asta-i tot.

El și-a dres glasul zgomotos. Sunetul a ricoșat din zidurile groase de piatră și a călătorit cu ecou în susul și-n josul scării, înainte să poposească din nou în locul unde eram noi.

— Da.

Ceva mai târziu am ajuns la aerodrom, deși nu cerusem să-l văd. Comandantul escadrilei era o versiune a colonelului pe care îl întâlnisem în acea dimineață, și am avut grijă ca, atunci când îmi prezenta cele cinci avioane strălucind din toate niturile dincolo de nămeții care le camuflau, să i le laud și să-mi iau și notițe ca să-l liniștesc. Când în sfârșit am scăpat și-am ajuns într-un buncăr din apropiere, bărbații din escadrila de vânătoare stăteau în jurul unor focuri aprinse în butoaie, cu chipurile luminate. Unul cânta la chitară, cu mânuși fără degete, cu o atingere ce părea ușoară și lipsită de efort. Un cântec popular, un cântec de dragoste, un imn – nu eram sigură de sensul cuvintelor, dar muzica părea să se înalțe dincolo de marginile buncărului, în timp ce fulgii de zăpadă cădeau fără un sunet. M-am uitat la Viskey și am văzut că îi tremura buza de jos.

— Văd că și dumneavoastră sunteți slab de înger, am zis.

De fapt, începusem să mă întreb.

— Știu cântecul, a răspuns el simplu. Mă face să uit un pic de toate lucrurile îngrozitoare.

Așa simțeam și eu. Că, pentru o clipă, vocea bărbatului părea să ne înalțe pe toți dincolo de acest război – dincolo de orice război. Dincolo de ceea ce oamenii puteau năru sau mistifica. Cât timp cânta el, eu puteam să uit unde mă aflam și ce pune lumea la cale. Aproape.

În următoarele câteva zile, am continuat să trudesk pe frontul carelian, profitând de accesul special acordat de Roosevelt. Nu eram doar singura femeie de aici, ci singurul reporter care reușise să pătrundă. Așa singură și speriată cum mă simțeam, îmi dădeam seama că mi se încredințase o responsabilitate serioasă și aveam de gând să fiu la înălțime, să dau tot ce pot.

Era aproape supraréalist să vezi soldații finlandezi răsfirându-se pe schiuri prin șirul de copaci încețoșat, prin zăpezi înalte, căutând să-i ia prin surprindere pe ruși. Să auzi focul artileriei aproape înghițit de viscol și satele distruse aproape în tăcere. Să vezi întreaga pădure albă și udă arzând.

Înapoi în Helsinki, într-un restaurant, am încercat să scriu ce văzusem și să las deoparte ceea ce simțeam. *Collier's* voia reportaj, nu scenete sau mâini frânte. Nu lacrimi. Și totuși, cum aș fi putut să păstrez sentimentele doar pentru mine? Acest război era unul al lăcomiei. Din cauză că o mână de oameni – Hitler, Franco, Mussolini, Stalin – voiau să controleze tot ce se putea, oamenii obișnuiți mureau cu grămezile și nici măcar nu știau de ce. În Spania măcar existase o cauză, un motiv pentru luptă și pentru pierderile de vieți, care conferea ambelor o măsură a demnității. Aici însă, aici simțeam că o iau razna dacă stau să mă gândesc prea mult la ce se întâmplă.

Era ora trei după-amiaza și deja se lăsa întunericul, în iarna nordului îndepărtat. Stăteam la masa din restaurant și mi se răcea ceaiul. Ploua, iar ceața era ca un bandaj umed și jerpelit ce se desprindea. *Collier's* îmi trimisese vorbă că puteam pleca de îndată ce terminam articolul ăsta, dar din câte se părea acum nu erau avioane care să plece. Să găsești un mijloc de transport pe timp de război putea fi dificil. Veneai și plecai cu mașini de împrumut sau cu convoaie, milogindu-te pentru un loc într-un avion atunci când aveai la cine să te rogi și dacă nu avea nevoie de el o persoană mai importantă, ceea ce se întâmpla mai mereu. Dar aici lucrurile deveniseră mai dramatice ca oricând înainte. Flota rusească plecase din Kronshtadt, iar acum era nesigur să călătorești și pe mare. Voiam să îi trimit lui Ernest o telegramă, să-l anunț că s-ar putea să fiu blocată aici pe o perioadă nedeterminată, dar sistemul de telegraf căzuse complet.

Mă simțeam neajutorată și disperată. Acum, că-mi făcusem treaba, nu voiam decât să fiu iarăși acasă, la biroul meu, în timp ce Ernest stătea la al lui, cu soarele pătrunzând pe ferestre de peste tot și cu mult timp la dispoziție pentru a mă lăfăi, a mă gândi, a tăcea. Nici nu-mi mai aminteam de toate greutățile din toamnă sau de grijile legate de Pauline. Existau doar dragostea pentru Ernest și viața noastră. Nu voiam să fiu departe de el, nici acum, și nicicând altădată. Dacă

aș fi putut ajunge înapoi în tranșeea noastră scumpă, atunci i-aș fi spus asta și apoi i-aș fi și arătat, iar și iar.

— Doamne, Gellhorn, cine-a murit?

Am tresărit, clipind des, și am văzut că era Frank Haynes, un atașat militar american de care mă ciocnisem de vreo șase ori. Noi, expații, eram destul de puținței.

— Salut, Frank. Scuze. Cred că eu am înghețat și-am murit de-acum câteva săptămâni, pe bune.

— Așa și pare. Poate că-i vremea să te duci acasă.

— Nu mă necăji. Nu mai fac față.

— Nu te-aș necăji. Tocmai am aflat că e un zbor mâine. Pot să-ți fac rost de-un loc, dacă vrei.

Îmi venea să sar din scaunul de la restaurant și să mă agăț de gâtul lui.

— O, Doamne, da. Da! Încotro?

— Suedia?

— Merge. O, Doamne... Frank! E pe bune? Habar n-ai cum m-ai salvat. Ce zici, oare ajung acasă până la Crăciun? Oare e prea mult să sper asta?

— Poate că nu-i. Merită să încerci.

Atunci chiar am sărit și l-am sărutat apăsător, drept pe gură, ceea ce l-a făcut să râdă. Dar aș fi sărutat și-un stâlp de iluminat. Un pantof de piele. O bucată de cărbune. În curând aveam să-mi văd iubirea. Mă duceam acasă.

45

Din Suedia m-am îndreptat spre Lisabona, ca să prind Clipperul⁴⁴ Pan American care trebuia să mă ducă în Cuba, dar soarta a intervenit în fel și chip. Mai întâi am fost deviată spre Paris, unde am aflat că Gustav Regler, colegul nostru din vechiul Madrid, zăcea în pușcărie, fiind considerat cetățean al unui stat inamic. I se puneau la îndoială cetățenia spaniolă și n-avea pe nimeni care să-l ajute în toată harababura de informații secrete din jurul întregii situații, așa că i-am scris lui Eleanor Roosevelt, ca să văd dacă n-ar putea ea convinge guvernul francez să dea dovadă de chibzuință, iar apoi i-am vizitat soția și i-am lăsat niște bani, ca să aibă cu ce să se descurce cât timp aștepta veștile bune.

I-am telegrafiat lui Ernest, zicându-i că se pare că voi ajunge acasă până pe 1 ianuarie, însă au urmat alte amânări la Paris. Viza mea de ieșire trebuia rezolvată

și se punea problema dacă voi găsi un avion francezesc care să mă ducă în Portugalia sau oriunde altundeva, dată fiind situația tensionată și complicată a Europei. Așa că am tot așteptat, mi-am ros unghiile și-am fumat mai mult decât îmi făcea bine, tânjind după Finca, după biroul meu și brațele lui Ernest, până când toate acestea s-au contopit într-o unică durere continuă și zdrobitoare.

Singurul lucru care m-a ajutat în plan emoțional a fost Parisul în sine, care era liniștit, rece și incredibil de frumos – și mai frumos, de fapt, grație felului în care orașul nu părea să fie conștient că timpul îi era limitat. Urma să vină războiul și aici, desigur. Era deja ceva inevitabil – însă pe moment exista doar o zăpadă argintie care cădea în pustia Place de la Contrescarpe. Ernest se plimbase pe-aici când era tânăr, uitându-se în vitrinele restaurantelor cu o gheară de foame în stomac și-o gaură în pantof. Îmi spusese toate poveștile astea, care mi se păreau niște fantome blânde, acum, când îmi croiam drum prin Cartierul Latin, pe lângă restaurantele bune, unde ardeau *boulets*⁴⁵ în mangalele lor, gândindu-mă la el.

Ernest mă aștepta pe doc, arătând murdar, și totuși minunat, cu un pulover pescăresc gros, cu părul crescut până peste urechi. Vremea era neobișnuit de rece în Cuba, dar nu-mi păsa de asta și nici de altele. Când m-a strâns în brațe, tremuram un pic amândoi.

— Bună, Iepure, a zis el.

— Ah, Iepure, am zis, trăgându-mă un pic în spate ca să-i văd chipul.

Chipul lui: Doamne, cât de dor îmi fusese de el. Ridurile în evantai din jurul ochilor. Nasul puternic și drept. Firele argintii care i se îțeau pe la tâmple.

— Promite-mi c-o să mă legi data viitoare când mai încep să vorbesc de plecat departe, da?

— Nici un legat. Eu mă gândeam la lanțuri. N-am putut nici să mănânc, nici să dorm, de-atâtea griji pentru tine.

Când mergeam spre mașină, mi-am strâns haina mai bine în jurul corpului, întrebându-mă dacă nu-mi rămăsese pe viață în oase frigul Finlandei.

— Ce-i cu vremea asta?

— Nu știu. Băieții și cu mine ținem focul aprins de zile-n șir și-am dormit îmbrăcați.

— Sălbăția obișnuită, adică.

— Păi, fără femei, la ce să te-aștepți?

— Exact la asta. Lasă și sărută-mă, și nu te opri din sărutat până nu-ți zic eu.

A zâmbit.

— Ai o grămadă de pretenții pentru cineva care-a fost plecat două luni.

— Două luni și șaisprezece zile, dar nu mai fac. Promit.

S-a oprit și s-a întins după mine, împreunându-și mâinile în spatele meu până i-am simțit strânsoarea de menhina a brațelor, puternică și caldă.

— Vreau să-mi dai asta în scris.

În dimineața următoare m-am trezit în patul meu și m-am cufundat și mai tare în pernă, tolănită cât eram de lungă sub stratul de pături. Ernest lucra deja. Îi auzeam clapele mașinii Corona lovind hârtia pe tambur, un țcănit ritmic plăcut – sunetul lucrurilor care se așezau așa cum se cuvine.

Am stat acolo fără să mă mișc și-am ascultat ritmul intensificându-se, ca un pietroi care se rostogolește la vale și prinde viteză. Apoi a urmat o perioadă de liniște, când el recitea ceea ce scrisese, se gândea și aștepta ceea ce avea să urmeze. Mintea lui măcina, tot măcina, răsfoind lucrurile pe care le știa, lucrurile adevărate pe care le ținuse înăuntrul lui ani și ani uneori, așteptând clipa potrivită.

Mai târziu, aveam să fac și eu la fel. Locurile în care tocmai fusesem și oamenii care mă mișcaseră erau cu mine, gata să îmi alimenteze munca. Și vedeam acum, într-un fel în care n-o făcusem înainte, cum faptul că aveam Finca și pe Ernest îmi permitea să plec și să mă întorc, schimbată și mai puternică, fiind cumva și mai mult eu însămi, și mai bine. Era o versiune a ceea ce-i spusese lui Tillie în Sun Valley, doar că și mai adevărată. Eu nu-mi doream să am viața asta cu Ernest și munca pentru a dovedi că pot avea totul. Ci aveam nevoie de ambele ca să mă simt întreagă.

— Iepure? am strigat din pat.

— Da?

— Asta-i tot ce iubesc. Totul se află aici. Noi suntem propria noastră țară.

Doamne, dar ce-mi mai plăcea să stau iar la biroul meu. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să studiez cu atenție contractul de publicare care-mi sosise în timp ce fusesem plecată. Trimisese *Un câmp rănit* la câțiva editori din New York, plănuiind inițial să-l includ și pe Max Perkins, de la Scribner's. Dar Ernest mă convinsese să n-o fac, zicând că s-ar putea să nu fie înțelept ca doi scriitori din aceeași familie să concureze și pentru atenția aceleiași edituri. Am fost de acord, luând în calcul alte posibilități, și în cele din urmă dădusem de-o mină de aur la editura Duell, Sloan and Pearce. Cartea avea să apară în martie anul viitor

și eram în al nouălea cer. O iubeam mai mult ca pe copilul meu, iar acum avea să-și găsească un loc în lume, nu doar în inima și-n imaginația mea. Am stat cu contractul în mână mult timp, absorbindu-i veridicitatea și seriozitatea limbajului juridic care ne oferea un viitor, cărții mele și mie.

Încrederea lui Ernest în mine și înrădăcinarea pe care o revendicaserăm împreună mă ajutaseră să dau viață acestei cărți. Simțeam asta profund, simțeam valoarea a ceea ce făcuserăm noi aici. Viitorul rămânea la fel de înfricoșător, cu Europa prăvălindu-se și făcându-se țandări. Și divorțul lui Ernest, care încă era doar o idee. Cuvinte dure aruncate, urmate de-o cumplită așteptare. Dar aici aveam ceva solid. Ernest și cu mine ne oferiserăm unul altuia curaj, rădăcini și-un orizont luminos. Ne umpleam zilele cu sens, cu râs și cu discuții pline de miez, veritabile. Nu putea să ne fie mai bine de-atât, nu puteam avea mai multe. Nu mai trebuia decât să spun da.

Întinzându-mă după o coală curată, am strecurat-o în mașină și-am scris:

Eu, doamna Martha Iepure Puicuță Gellhorn Hemingway, jur acum și pentru totdeauna să nu-mi mai părăsesc niciodată prezenta iubire și viitorul soț, și să nu-l mai nefericesc vreme de două luni și șaisprezece zile, și nici să nu-i mai tulbur mintea și sufletul, căci el e tot ce contează pentru mine în viața asta.

Să se știe, în prezența acestor martori (imaginari cum or fi), că mă voi strădui să-l protejez pe viitor de singurătate și de furtuni interioare, stând liniștită și iubindu-l trup și suflet. Și promit asta cu cele mai serioase și bune intenții și cu judecata cea mai onestă și cea mai dreaptă la care pot face apel pentru aceste acțiuni, și cu mai multă iubire decât pot afirma cum se cuvine.

Martha Gellhorn Hemingway

Note

22. Regiunea Sudeților, Sudetenland în germană, era numele folosit în prima jumătate a sec. XX pentru zonele de graniță locuite în principal de germani, din Boemia, Moravia și Silezia. Numele vine de la Munții Sudeți.

23. Înțelegere semnată pe 30 septembrie 1938 de Germania, Franța, Marea Britanie și Italia, care a permis Germaniei naziste să anexeze Regiunea Sudetă, care aparținea Cehoslovaciei, situată în zona de graniță și locuită mai ales de etnici germani.

24. Noaptea de Cristal sau Noaptea pogromului din noiembrie, 9-13 noiembrie 1938.

25. *Pilar* era barca lui Hemingway, cu care obișnuia să meargă la pescuit în Cuba; Ambos Mundos era hotelul din Havana unde locuia în perioada când se răcise relația cu cea de-a doua soție, Pauline Pfeiffer.

26. *Negrito* este denumirea populară a botgrosului cubanez (*Melopyrrha nigra*), pasăre care are un penaj negru, cu excepția unei dungi albe pe aripi.

27. Paseo del Prado, stradă din Havana care delimitează centrul Havanei de zona Havana veche.

28. Tobe alungite, în formă de clepsidră, cu un capăt mai mic decât celălalt.
29. Mic orașel pescăresc, la est de Havana.
30. Pasăre asemănătoare cu pescărușul (*Sterna hirundo*), specifică zonelor de coastă.
31. Pește marin (*Carangoides bartholomaei*), prezent în Oceanul Atlantic, pe coastele estice ale Americii, din Massachusetts până în Brazilia, precum și în zona insulelor.
32. Pești de dimensiuni mari, din familia calcanilor *Mobulidae*, foarte blânzi, cu o coadă asemănătoare cu a pisicii de mare, însă fără ghimpele otrăvitor și inofensivi pentru scafandri.
33. Pompano de Florida (*Trachinotus carolinus*), specie de pești marini de pe coasta vestică a Oceanului Atlantic.
34. Specie de țestoasă marină care poate ajunge la 1-2 metri lungime și 200 de kilograme.
35. Titlul cărții în engleză este *A Stricken Field*.
36. Neutrality Acts, legi adoptate de Congres în anii '30.
37. În 1939, Heydrich a devenit șef al Oficiului Suprem al Securității Reichului, care subordona Gestapo (Poliția Secretă de Stat), Serviciul de Securitate *Sicherheitsdienst* și Poliția Judiciară *Kriminalpolizei*.
38. Gen de plante din America de Nord, din familia margaretelor, cu flori galbene, în formă de tufă.
39. Perioadă deosebit de caldă și cu cer senin, care are loc de obicei toamna, în emisfera nordică.
40. *U-boot* (din germanul *Unterseeboot*), submarinele militare ale Germaniei.
41. Băutură distilată specifică țărilor nordice.
42. Cândva al doilea oraș al Finlandei, ca număr de locuitori. Viipuri este numele finlandez. Cedat Uniunii Sovietice în 1940, va primi denumirea rusească Vîborg.
43. Linie defensivă, pentru apărarea Finlandei de invazia rusă.
44. Boeing 314 Clipper a fost produs de compania Boeing între 1938 și 1941. Dintre cele douăsprezece avioane construite, nouă au intrat în flota Pan Am, fiind mai târziu transferate armatei americane.
45. Bile de cărbune (fr.).

PARTEA A CINCEA

Soarele și luna și soarele

ianuarie 1940 – decembrie 1941

46

— Dacă vrea, poate să mă bage în faliment, a zis Ernest despre Pauline.

Încă așteptam ca ea să cadă de acord cu termenii divorțului și ne întrebam dacă poate să o lălăie cu lunile sau chiar cu anii, doar ca să-i facă lui în ciudă. Nouă. Între timp, îi trimisese pe băieți la internat și trăsesse storurile la casa din Key West, ducându-se să stea cu sora ei, în New York.

— Jinny are o influență prea mare asupra lui Pauline, mereu a avut. E posibil ca acum lucrurile să se înrăutățească și mai tare, în loc să se rezolve.

— Hai să încercăm să fim optimiști, i-am spus. Poate c-o să-și dorească să treacă peste asta, spre binele ei. E încă tânără. Are viața în față.

— Poate, a spus el, dar nu părea convins. Între timp, eu o să dau tot ce am în cartea asta. Am de gând să scriu așa de bine, încât toate celelalte cărți să pară mici pe lângă ea. Ăsta-i genul de optimism pe care-mi place să mă bazez.

Înțelegeam felul în care își găsea sprijin în muncă atunci când se confrunta cu nesiguranța. Și eu făceam exact la fel în timp ce așteptam ca *Un câmp rănit* să iasă în sfârșit în lume, cu dedicația sa pentru Ernest și cu toate speranțele și visurile mele de-a deveni o romancieră cu o carieră durabilă puse în paginile sale, scrise cu litere invizibile în toate spațiile dintre cuvinte.

Însă din clipa în care au început să curgă primele recenzii m-am prăbușit. Povestea suna prea tare a reportaj, ziceau criticii, era prea plină de fapte concrete și prea jurnalistică, beneficia de prea puțină imaginație. Marianne Hauser de la *Saturday Review* a mers până la a afirma despre eroină, Mary Douglas, că este „mai mărinimoasă decât e posibil“. Nu m-ar fi putut răni mai tare nici dacă mi-ar fi spus același lucru în față, despre mine.

— Mă întreb dacă își dau seama ce dur încasăm noi toate astea, i-am zis lui

Ernest, cu ultima recenzie în mână.

Simțeam sub coaste o umflătură tare, usturătoare.

— Mai era și textul doamnei Roosevelt. Acela a fost pozitiv.

De fapt, fusese minunat. Îmi lăudase cartea în rubrica „Ziua mea“, numind-o „o capodoperă ca un tablou viu“, însă pe fundalul comentariilor în majoritate negative nu puteam să am încredere în laudele ei.

— E doar un semn de loialitate.

— Ar trebui să mă lași pe mine să le citesc în locul tău, mi-a propus el în cele din urmă. Te îmbolnăvești așa – sau, mai rău, o să începi să crezi ce spun ăștia.

— Ar fi o lașitate, nu ți se pare? Nici măcar să nu mă uit?

— Aiurea. E vorba de supraviețuire. La ce bun să fie doi scriitori sub același acoperiș, dacă nu ne putem purta de grijă unul altuia?

Am cedat și chiar am încetat să le mai citesc, până când a venit revista *Time*, într-un teanc gros adus cu barca poștală, ca o bombă foarte tăcută alcătuită doar din cuvinte. Îmi acordaseră un reportaj frapant – jumătate de pagină –, dar nu era deloc despre carte. Era o bârfă, un articol sarcastic despre mine și „marele și bunul prieten“ al meu, Ernest Hemingway.

Fotografia cu mine pe care o folosiseră era mult prea mare și ca de vampă. Eram dată cu un ruj de-un roșu intens și etalam o tunsoare modernă, și toate astea erau folosite pentru a sprijini afirmațiile jurnalistului. Fața mea era „prea frumoasă“ pentru o scriitoare, zicea el. Picioarele prea lungi „distrăgeau atenția“. Era un articol de înfierare.

Când i-am arătat lui Ernest, a aruncat revista tocmai până în celălalt capăt al sufrageriei.

— Ce oameni dezgustători. Habar n-au ce necazuri o să-mi creeze, și mie, și băieților mei.

Bineînțeles că-și făcea griji legate de ce însemna asta pentru el. Era pentru prima oară când cineva îndrăznea să scrie că aveam o legătură romantică. Era și prima oară când se menționa undeva de divorțul iminent dintre Ernest și Pauline. Dar oricât i-aș fi înțeles neliniștea, eu încă fierbeam de furie, încă sufeream. Fără nici un efort, revista îmi furase credibilitatea ca scriitoare și mă redusese la postura de concubină a lui Ernest.

— Fii atent, am zis, luând revista din colț ca să analizez ceva mai bine. „Gellhorn se îndreaptă spre San Francisco de Paula, Cuba, unde își petrece iarna Ernest Hemingway.“ De unde pot ei să știe asta? Ne-au urmărit reporterii?

— Probabil, a zis, pe un ton înfrânt, sec. Nu mai contează. O să apară Fife, cu

toate armele la vedere. Poți să fii sigură de asta.

Și așa a făcut. A doua zi, a sosit o telegramă. Ea se răzgândise în privința sosirii băieților la Havana în primăvara aceea, pentru vacanța de Paște. *Nu ar fi un mediu sănătos pentru ei*, scria ea.

— Mediul, a repetat el amar. Ai zice că am aici un bordel. Nu poate să-i țină pe copiii mei departe de mine.

Îmi simțeam capul așa de greu, încât trebuia să mi-l sprijin în mâini.

— Și totuși, chiar nu poate?

— Probabil că poate. Ah, fir-ar al naibii să fie, a zis el. Probabil că poate.

I-a scris imediat o scrisoare lungă, încercând să-și apere cauza. Am așteptat răspunsul ei, amândoi agitați și aproape incapabili să ne mai gândim la altceva. Am trimis câteva scrisori acuzatoare la *Time*, amenințând că îi voi acționa în justiție, și-am petrecut ore în șir la birou, încercând să citesc și simțindu-mă absolut oribil. Una era să ai parte de recenzii proaste, și cu totul alta ca munca ta să fie considerată ieftină și nesemnificativă, când nu era deloc așa. Muncisem din greu – foarte din greu – vreme de un an, iar acum tot ce avea să-și amintească publicul era asocierea mea sordidă cu cel mai celebru scriitor al Americii.

Nici celebrul scriitor nu scria. Lumea reală devenise prea gălăgioasă și îi îneca pe Robert Jordan și pe toți ceilalți din carte, acolo, în mijlocul capitolului 28. Ernest a început să se panicheze. Mi-a spus că vrea să plece pentru scurt timp, doar până se mai limpezea aerul, ca să vadă dacă poate reintra în atmosfera cărții. Am căzut de acord ca eu să rămân aici, ca să mă ocup de corespondență și să stau cu ochii după reporterii care ne pândeau, dar am regretat de îndată. Și eu aveam nevoie de liniște la fel de tare ca el, și să cred iarăși în valoarea muncii mele. Voiam să fug departe, până când încetau vocile sumbre din capul meu. Dar nevoile lui le-au eclipsat pe-ale mele.

A plecat la Camagüey, un oraș din câmpiile Cubei, la sute de kilometri depărtare de casa noastră. Era suficient de departe de toate, exact ceea ce căutase. Îmi scria în fiecare zi, spunându-mi că încet-încet i se limpezea mintea și cartea revenea.

Eram ușurată pentru el, dar jeleam după propria mea carte și mă simțeam foarte singură cu ea. De la bun început ne promiseseam că aceste cărți vor fi copiii noștri. Că le vom îngriji împreună, a lui fiind a mea, și-a mea a lui. Aveam nevoie să știu că încă mai eram împreună în povestea asta, chiar și când situația devenea dificilă, ca acum. Înțelegeam că era copleșit, dar și eu eram.

I-am scris o scrisoare, spunându-i ce dor mi-era de el și că abia așteptam să se întoarcă acasă, așa cum ar trebui. Apoi am închis ușa de la biroul meu și de la munca mea. Articolele îmi fuseseră publicate în *Collier's* și habar nu aveam ce mai urma. Într-o zi aveam să fiu pregătită să mă gândesc la asta. Dar acum nu voiam decât liniște și uitare.

47

Ernest s-a întors acasă în ultima parte a lui martie, la timp pentru sosirea lui Patrick și Gigi. Pauline o lăsase mai moale, în sfârșit, deși nu cu dragă inimă. În ziua în care trebuia să apară băieții, mă tot fâțâiam prin casă agitată, ștergând praful inexistent și rearanjând teancuri de cărți, încercând să îmi umplu timpul. Încă nu începusem să trec peste povestea cu cartea mea și ce însemna eșecul acesteia. Peste ocean, sovieticii începuseră să bombardeze orașul Viipuri, până când, în cele din urmă, Finlanda a căzut de acord cu condițiile de capitulare. M-am gândit la finlandezi, la toată hotărârea lor tăcută și la demnitatea lor, și la faptul că țara lor se va prăbuși oricum. Mă simțeam groaznic și nu știam ce să mai fac, așa că spălam și respălam fiecare pahar din chiuvetă, iar apoi frecam pielea de pe mine la duș, cu o apă cât de fierbinte suportam.

- N-o să le pese cum arată una sau alta, a zis Ernest. Sunt copii.
- Vreau să se simtă bine aici, am zis eu.
- Și-o să se simtă. O să vezi. Acordă-le timp. O să te iubească, știi bine.
- Doamne, așa sper.

În clipa în care și-a zărit fiii pe trepina feribotului, Ernest a fugit la ei și a reușit cumva să-i înșface și să-i ridice în sus pe amândoi deodată. Expresia de pe chipul lor era frumoasă. Bucuria pură și nealterată de-a avea pe cineva. De a veni acasă, unde există iubire.

— Bună ziua, a zis Patrick cu un zâmbet cald și delicat, când Ernest i-a adus la mine.

Avea un nas frumos și drept, păr șaten pieptănat dinspre creștet în jos și niște sprâncene frumos desenate, pufoase. I-am văzut imediat blândețea, liniștea care sălășluia în miezul lui. Era acolo, la fel de limpede ca și cămașa lui de bumbac în pătrățele albastre.

- Bună, a ciripit Gigi.

Mi-a întins o mână caldă și subțire, avea ochii negri ca niște nasturi de sticlă. Când și i-a ațintit spre mine, în toiul strângerii de mână, am înțeles că este un băiat hazliu. Deja se crea acolo o poveste amuzantă, chiar sub suprafață, o poveste în care el încerca să fie bun și eu încercam să fiu bună.

— Poți să-mi spui Marty, dacă vrei.

— Așa te cheamă?

— Da, parțial. Martha mă cheamă de fapt, dar îmi sună prea serios, cel puțin de obicei.

— Și mie mi se pare că numele meu e prea serios, a intervenit Patrick, dar nu-l prea folosește nimeni. Probabil că am noroc.

— Tu ești Șoarecele Mexican, nu-i așa, fiindcă erai cafeniu și mic ca un șoarece când erai un copilăș?

— Sunt cafeniu ca un șoarece și-n timpul verii – mă bronzez mai tare ca toți frații mei.

— Da, dar și eu mă bronzez destul de tare, a zis Gigi.

— Sigur că da, s-a strecurat Ernest, și-o să aveți parte de-o grămadă de soare săptămâna asta, așa că putem să organizăm un concurs și Marty să fie juriul.

Am pus bagajul băieților în mașină și i-am așezat în spate înainte să pornim spre casă ca de obicei, trecând prin inima orașului și apoi urcând pe serpentinele dealului de la ieșirea din oraș. Era calea obișnuită, dar numai obișnuită nu era. Drumul era mai plin de viață acum, că traversam peisajul rural în timp ce băieții vorbeau și observau tot felul de lucruri. Geamurile erau coborâte, iar Patrick își scosese un pic mâna, lăsându-se mângâiat de curentul de aer.

— Putem să mergem la pescuit mai târziu? a întrebat Gigi.

— Sigur, dacă nu-s prea mulți nori pe apă, a zis Ernest. O să mergem de multe ori, așa că nu te-ngrijora dacă azi n-o să fie vreme bună.

— Îți place să pescuiești cu harponul și cu ochelari de înot, Marty? a întrebat Patrick.

— Bineînțeles că-mi place.

M-am răsucit, ca să stau cu fața la el, sprijinindu-mă cu brațul pe marginea de sus a scaunului.

— Nu neapărat partea cu pescuitul, cât să înot și să mă uit la toate, am zis.

— Cine-a mai auzit să nu-ți placă să pescuiești?

Întrebarea lui Gigi era veselă și sinceră, țâșnind iute ca gândul, așa cum doar copiii își permit s-o facă – atunci când nu poartă încă povara ajustării propriilor reacții pentru a fi pe placul altora.

— Nu contează, a zis Patrick. Poate să facă ce vrea ea, nu? Poți să fii bun la o grămadă de chestii.

Și mi-a zâmbit, ca un diplomat. Era clar că e un mediator înnăscut, cum sunt adesea copiii mijlocii, care în general sunt mai imparțiali, rareori țin cu unul sau altul.

— Poate că voi învăța să-mi placă, am propus.

— Ești scriitoare, nu? a întrebat Gigi. Ca tata.

— Da.

Dintr-odată am simțit un nod în gât. Nimic din toată curățenia și din pregătirea pentru sosirea băieților nu-mi atinsese așa locul acela dureros din mine.

— Nimeni nu-i chiar ca tatăl vostru, am zis. Dar da, sunt scriitoare.

Timpul a început să se lege ca un hamac pe măsură ce băieții se cufundau în vacanță. Nu aveau o oră de culcare stabilită și uneori adormeau la masă sau pe podea, în toiul unui joc. Frigiderul era mereu deschis, indiferent cât de aproape eram de vreo masă – înainte sau după.

— Băieții au nevoie de mâncare, zicea simplu Ernest.

Era, în mod evident, adevărat, dar habar nu avusesem de dimensiunile fenomenului. Hălci întregi de brânză se evaporau. Dacă cumpăram zece ouă, era nevoie de treizeci. Iar laptele pe care-l puteam da gata – era șocant. Dar era și ceva minunat să intri în bucătărie și să-l vezi pe unul dintre băieți dând pe gât un pahar alb înspumat fără ca măcar să respire, și-apoi gâfâind răcorit și ștergându-și buzele cu dosul mânecii.

Dormeau pe pătuțurile de pe veranda lungă și însorită, împrăștiindu-și pe jos hainele de noapte, pantalonii, tricourile și pijamalele. Găseam peste tot șosete de-ale lor, ceea ce era ciudat, fiindcă păreau să le poarte rar. Ernest râdea de treaba asta și de toate celelalte. Părea să aibă doar două reguli în casă, fără înjurat grosolan înainte de ora 4 după-amiaza și fără nisip în casă. Dacă ne întorceam de la plajă sau dintr-o plimbare cu *Pilar*, îi puneam să se clătească pe tălpi și pe picioare cu găleți de apă de ploaie de pe terasă. Bineînțeles că se strecurau înăuntru tot felul de alte lucruri – pietre, scoarță de copac, frunze lucioase și, o dată, o șopârlă galbenă cu picățele și cu ochi opaci, dar acestea erau permise cumva. Iar dacă era trecut de ora patru și băieții adunaseră multe în ei, atunci să te ții.

— De fapt, fac eforturi mari să se poarte frumos de față cu tine, a zis Ernest într-o seară, când ne pregăteam de culcare. Știu că nu pare, dar ai răbdare. Când

n-o să mai fii ceva nou pentru ei, totul o să se ducă naibii. Poate că atunci n-o să-ți mai placă așa mult de ei.

— Bănuiesc că pot să rezist, am zis, strecurându-mă în pijamaua albă de bumbac. În fond, sunt copii.

Am văzut că-l surprinsesem. „Domnișoara Dutch Cleanser“, așa cum îi plăcea lui să-mi zică. M-a privit ciudat și apoi s-a trântit în pat și s-a întins.

— Mi-ar plăcea să obțin un fel de dispensă specială, în calitate de tată al lor.

Am stins lumina și m-am întins lângă el, împingând așternuturile.

— Mă tem că nu merge așa.

— Îți zic o chestie. Dorm mai bine când sunt și ei pe-aici. E sunetul respirației lor. Chiar și dacă nu-l aud, știu că este cald, regulat și netulburat. Așa dorm ei. Încă n-au năruit lumea nimănui.

— Sper că vor fi multă vreme prin preajmă. Aduc viață cu ei, știi?

Am stat nemișcați mult timp – atât de mult, încât eram sigură că Ernest a adormit. Apoi, cu o voce atât de slabă încât era aproape o șoaptă, el a zis:

— Mi-ar plăcea să am o fiică.

M-a prins pe nepregătite. Mi-am simțit pulsul crescând pe loc.

— Ți-ar plăcea?

— Da. Cu tine, adică. Mi-ar plăcea să avem un copil.

Am simțit o izbucnire de entuziasm, de groază și de toate celelalte stări dintre ele. Eram bucuroasă că stăm pe întuneric și că nu-mi putea citi în ochi.

— Chiar crezi că suntem pregătiți pentru asta? Nici măcar nu suntem căsătoriți deocamdată.

— Căsătoria e o formalitate de-acum, nu-i așa? Suntem deja împreună în toate felurile care contează. Și, în tot cazul, nimeni nu-i niciodată cu-adevărat pregătit pentru un copil. Am aflat asta când cu Bumby, la Paris. La început, puteai să mă dărâmi și cu o pană. Mă gândeam în continuu la tot ce pierdeam și n-aveam habar că el o să fie o ființă adevărată, întreagă, cu propria sa minte splendidă. Nu știam cât de multe îmi va aduce.

— Simți că-ți lipsește ceva, pentru că nu ai o fiică? Despre asta e vorba?

— Parțial.

S-a întors pe o parte, scoțând un oftat complicat.

— Dar e și ceva ce vreau să avem noi, împreună. Și, nu știu, e așa, un sentiment pe care-l am când mă gândesc la ea. Uneori mi se pare atât de clară și adevărată, încât mai că-mi vine să cred că deja e aici.

A înghițit în gol, cu glasul încărcat de emoție.

— Are părul și ochii tăi și tot ce-i frumos la ea este exact ce e frumos la tine.

— Și de la tine ce-o să primească?

— Nu prea multe, înainte să se facă mai mare. Atunci o să învețe să pescuiască, să înoate și să navigheze, ca frații ei. O să înoate devreme, ca o vidră mititică, și-o să se umple de pistrui la soare.

Vorbele lui stârneau în mine tot felul de lucruri pentru care nu eram tocmai pregătită.

Și cu cât continua, cu atât mai mult începeam și eu s-o văd, esența mică și strălucitoare a unei fiice, o frunzuliță de aur tremurând într-o rază de soare.

— O vidră cu doi iepuri pe post de părinți?

— Exact, a zis el. Și-o să citească trei cărți înainte de micul dejun, așa cum face și Șoarecele, și-o să fie amuzantă ca Gigi, și blândă și bună ca Bum. O să ne aibă în ea pe noi toți.

— Păi, nu s-ar putea mai frumos de-atât. Cine nu și-ar dori o asemenea ființă în preajmă?

M-am oprit, căutând să mă liniștesc. Ne avântaserăm atât de departe într-o singură conversație, încât îmi trebuia timp să-mi revin.

— Poate că după ce ne căsătorim o să fie momentul potrivit.

— Sigur, dacă simți nevoia să faci lucrurile pe calea convențională.

— Nu mai putem îndura și alte scandaluri acum, iar tu trebuie să-ți termini cartea. O să ne dăm seama când o să vină clipa potrivită.

— O să fim așa de fericiți, a zis el, ghemuindu-se aproape de mine. Nimeni nu și-a dat seama în Spania de ce-o să urmeze, nu? Nici măcar noi.

— Nu, am zis încet. Mai ales noi.

48

Era o zi senină și luminoasă – o zi a fregatelor⁴⁶, a norilor albi și plați, cu aspect matlasat, și a soarelui languros, nesfârșit. *Pilar* era legată într-unul dintre numeroasele recifuri coraliere pe care le frecventam, legănată de un vânt slab. Ernest și cu mine stăteam pe punte, iar băieții ieșiseră cu bărcuța pe recif, ca să pescuiască cu harponul împreună cu Bumby, care venise cu o zi înainte de pe continent. Își petrecuse o parte din vacanță cu Hadley și Paul în Miami și era deja bronzat – cu un păr blond-cenușiu ciufulit, niște umeri delicat sculptați și o față așa de frumoasă, că te ducea cu gândul la Ahile sau la Apollo, crema

Muntelui Olimp.

Avea șaisprezece ani și era complet devotat fraților lui. În clipa asta înotau de-a lungul părții adăpostite a recifului, cu măștile lor cu margine de cauciuc strâns fixate pe cap și cu țepușele, niște săgeți ușoare, de lemn, plutind deasupra apei care abia de se vălurea, vremea fiind foarte bună, în vreme ce ei dădeau din picioarele lungi și desculțe.

Toți cei trei băieți păreau să se simtă foarte bine în apă, dar era atât de multă și de jur împrejur, imensitatea oceanului și tot ce cuprindea el, chiar și deasupra fâșiei înguste a recifului.

Mi-am umbrit ochelarii de soare cu palma, ca să-i pot vedea pe toți mai clar.

— Crezi că sunt bine?

— Sigur că da, a răspuns Ernest. Sunt cu Bum și știu să se țină laolaltă.

— Nu par să se teamă.

— Șoarecele nu – el e făcut pentru apă –, dar Gigi știe de chestiile care pot înota peste recif și se teme de ele. Nu c-ar vrea să știe și frații lui treaba asta. E foarte important, cu frații, să pari mai curajos decât ești.

Ernest s-a dus jos și a revenit cu două pahare foarte înalte, pline cu rom și lapte de cocos, cu gheață zobită și felii de limetă. Băutura era răcoroasă și delicioasă, limeta îmi sfârâia pe limbă, dar nu mă prea puteam relaxa știind băieții acolo, în apă.

— Chiar crezi c-ar putea veni la ei ceva peste recif?

— Bănuiesc că-i posibil, în general. E destul de adâncă apa la flux.

— Măcar este limpede.

M-am ridicat în picioare și-am continuat să-i privesc, cu băutura în mână, cu barca legănându-se sub mine. Puteam vedea forma recifului, felul în care fluxul înspuma apa în jurul colților de coral întunecați. Patrick prinsese un porcușor⁴⁷ destul de mare, de-un galben viu, iar Bumby se opriese ca să-l ajute să scoată peștele din vârful harponului. Râdeau amândoi când îl aruncau în bărcuță, dar acum avea să fie sânge în apă. M-am întors spre Ernest.

— Poate c-ar trebui să mergem mai aproape.

M-a privit ciudat.

— E drăguț că-ți faci griji pentru ei.

— Drăguț? E greu să-ți pese de oameni. Ajungi să te frământați tot timpul și să te simți neajutorat, să speri că vor trăi o veșnicie. Doar că nimeni n-o face.

— Da, asta-i dragostea la tine.

A mijit ochii spre soare, iar apoi a tras ancora, folosind vinciul. Suindu-se pe puntea de comandă, la cârmă, a pornit motorul Lycoming cel mai mic și, butonând, s-a strecurat până aproape că atingeam bărcuța, cu partea stângă a lui *Pilar* spre recif, dar nu prea aproape. În tot acest timp, eu am stat cu ochii pe băieți, gândindu-mă că Ernest probabil avea dreptate. Iubirea venea de la natură cu tot cu riscuri. Dar asta nu însemna că era ușor.

— Îți convine așa? m-a întrebat el când a revenit jos, lângă mine, și ancora fusese lăsată.

— Acum putem vedea totul. Mulțumesc.

S-a apropiat și m-a cuprins în brațe, sprijinindu-și bărbia pe umărul meu.

— Da, mămicuțo. Acum putem vedea totul.

Băieții au înotat în siguranță toată ziua, părând neobosiți, și au prins o grămadă de pești pe care i-am gătit în seara aceea, după ce ne-am întors la Finca. Pești seriola, porcușori și snapperi roșii pe care și i-au curățat singuri – până și Gigi știa să curețe de mațe și de solzi orice pește, cu o precizie de chirurg – și i-am mâncat cu bacon și ceapă și cu bucăți de brânză spaniolă, din cea de care-i plăcea lui Ernest să aibă mereu la îndemână în frigider. Rene a făcut o salată de roșii bună, ca garnitură, și-o prăjitură cu mere pudrată cu zahăr, cu câteva linguri de înghețată de casă alături. A fost un ospăț pe măsura zilei care se încheia și-am rămas la masă mult timp după aceea, doar cu lumânările aprinse, de parcă ar fi fost Crăciunul, în timp ce băieții mi-au spus poveștile lor preferate.

Patrick și Gigi voiau să vorbească mai ales despre verile în Wyoming și L-Bar-T, despre cum văzuseră odată un urs negru care băgase spaima în toți caii. Ernest avea calul cel mai irascibil și fusese aruncat gardul care îi despicase îngrozitor fruntea. Aveau multe povești, majoritatea cu cicatrici, căderi și jolituri zdravene, prin care trecuseră împreună sau separat. Gigi vorbea cel mai tare, înșirând o mulțime de detalii, ca un povestitor înnăscut, dar îmi dădeam seama și că pentru el era important să se împăuneze cu verile petrecute cu familia, fiindcă mult mai multe dintre ele și le petrecuse cu dădaca în Key West, singuri în casa de pe Whitehead Street, sau la familia ei, în Syracuse, New York, până când s-a făcut suficient de mare ca să meargă în călătorii.

Toată lumea părea să-i cedeze cu bucurie lui Gigi rolul de povestitor al familiei. Iar el a tot continuat, cu o strălucire în ochi, până când Ernest a preluat rolul, spunând povești despre Paris, de când era Bum bebeluș. Despre apartamentul de deasupra fabricii de cherestea, sunetul constant al joagărului, ca

un vaiet strident, și despre mirosul puternic de rumeguș din aer; despre Bumby în cărucior în Jardin du Luxembourg, în zilele răcoroase de toamnă, încălzindu-și mâinile pe porumbeii doborâți de Ernest cu praștia; despre cum stăteau în cafenele ca Lipp's și Closerie des Lilas și savurau sorbituri mici de *café au lait* în timp ce Ernest vorbea cu prieteni interesați.

— Ai fost un bebeluș parizian cuminte, *Schatz*⁴⁸, a zis Ernest. Toată lumea te iubea la nebunie. Erai așa de frumos, dolofan și cuminte.

— Spune-i lui Marty de F. Puss, l-a rugat Gigi, iar Bum s-a conformat, descriind pisica persană mare care păzea posesivă coșul împletit în care dormea el când era mic, și nu lăsa pe nimeni să se apropie.

— A fost o dădacă minunată, a zis Ernest. Mai bună decât acea *femme de ménage* pe care-o aveam.

— Nu chiar, am zis eu. Nu lăsa copilul singur cu pisica.

— Pe naiba nu-l lăsam. Se ghemuia la picioarele lui *Schatz* și-i ținea de cald când era răcit și tușea. Pisica ar fi atacat pe oricine și orice, asta-i clar. Știa de ce se află acolo.

— Acum le-am auzit pe toate.

— A fost cel mai bun prieten pe care l-am avut vreodată, a zis Bum. Ar trebui să ne luăm și-aici o pisică, nu? Sau să aducem una din Key West. Tu ai mereu pisici pe lângă tine, tata. Mi se pare ciudat să n-ai măcar câteva.

— Am jurat că mă las de pisici, a zis Ernest, cu ochii scânteindu-i și cu glasul plin de veselie. Mănâncă prea mult.

— Nu te cred, a zis Gigi. Acasă le lași să-ți mănânce din mână, chiar la masă.

Gigi s-a întors spre mine, cu chipul însuflețit la lumina lumânării.

— Tata le zice bureți de iubire. Îți plac pisicile, nu-i așa? m-a întrebat.

Mi-am dat seama după glasul lui că era de fapt o rugămintă. Deja spusese că nu-mi place pescuitul. Poate se gândea că asta e ultima mea șansă să intru în gașcă, să fiu una de-a lor.

— Da. Foarte mult.

— Atunci e stabilit, a zis el, în mod vizibil foarte ușurat, și toată lumea a râs.

Ernest scria foarte ușor și bine cu băieții în casă. Manuscrisul bătut la mașină avea deja peste patru sute de pagini și arăta impresionant pe biroul său în timp ce lucra, un turn alb ordonat lângă creioanele ascuțite și carnetele lui.

Eu încă nu mă puteam gândi la scris și nu știam când voi fi în stare să sper din nou la atâta lucru. Așa că mă cufundam în fiecare zi, surprinsă de cât de drăguți

erau băieții cu mine, cu câtă ușurință mi se puneau la dispoziție, la fel cum făceau cu cărțile și cu jocurile lor – invitându-mă să arunc bănuți laolaltă cu ei în cutii de conserve pline de noroi sau să mă alătur într-o bătălie hazlie, cu cozi de mătură și rachete de tenis, sau să-i privesc cum se cațără în manghier și apoi sar jos, iar și iar. Am fost și mai surprinsă de cât de ușor preluam eu rolul de mamă vitregă și prietenă. Adoram discuțiile mele lungi cu Bumby, sau Bumble, așa cum începusem să-i zic, când dădeam roată moșiei sau stăteam pe terasă la soare, amândoi îndrăgind să ne îmbibăm de căldură, ca niște șopârle aurii fericite. Era o companie bună pentru mine când Ernest era ocupat, și-mi plăcea să-l ascult visând cu privire la viitorul său, gândindu-se la examene de admitere și întrebându-se unde ar trebui să-și încerce norocul. Sau poate nici n-o să meargă la facultate?

— Ba sigur o să mergi. Ești așa de deștept. Ce altceva să faci?

— Să pescuiesc? La asta-s cel mai bun.

— Să-ți faci o carieră din pescuit?

— Dacă ar exista un astfel de serviciu, m-aș băga, asta-i clar. Mă gândesc tot timpul la asta, și chiar visez la toate nuanțele de maro și de albastru, la curcubeu. În Montana sau în Wyoming sau tocmai în Michigan.

— Parcă ești tatăl tău, i-am zis.

A zâmbit într-o parte, părând încântat.

— Cam da.

— E frumos din partea ta că ești prietenul meu, l-am tachinat, când încă n-am prins nimic. Muștele alea de pescuit din cutie mi se par toate la fel. E ceva impardonabil, nu-i așa?

— Încă mai poți învăța. Oricine poate. Și doar n-o să te ascult la denumiri sau chestii din astea. Ce naiba, nici măcar nu trebuie să folosim muște, putem folosi lăcuste.

— Ești bun, i-am zis.

Și exact asta simțeam, asta era adevărul. Strălucea de bunătate, de finețe a caracterului. Ce băiat remarcabil făcuseră Hadley și Ernest! Apoi am zis:

— Sunt teribil de bucuroasă că avem ocazia să ne cunoaștem.

— Și eu. N-am mai văzut niciodată o femeie care să-i țină piept lui tata, cum faci tu, și să se poarte firesc, să fie ea însăși.

— Eu îi țin piept?

Mă simțisem micșorându-mă de când se lansase *Un câmp rănit* și asta mă tulbura. Curând trebuia să găsesc cumva o cale să merg înainte.

— Așa se pare. În tot cazul, cred că de asta te și place așa.

Mi-a aruncat o privire rapidă, dintr-odată intimidat.

— Sper că e-n regulă să zic asta.

— Bineînțeles, i-am zis, mulțumită în sinea mea de ceea ce observase. Mie poți să-mi spui orice.

— Și îmi mai place ceva. Tocmai îi ziceam lui tata că n-am mai cunoscut niciodată o femeie care e așa de drăguță și înjură.

— Ha! am simțit cum izbucnesc în râs, încântată, dar și ușor îngrozită. Te rog să nu-i spui mamei tale.

— Sigur.

Acum roșea, așa cum fac băieții, niște dungi de-un roz aprins brăzdându-i obrazii pe verticală.

— Și mama mai înjură, din când în când. Și oricum, cred că i-ar plăcea și ei de tine.

Hadley fusese îngerul din tinerețea lui Ernest, cel mai bun lucru din anii petrecuți de el la Paris, și pierderea pe care o regretase cel mai tare. Încă strălucea puternic în mintea lui, așa cum poate străluci doar trecutul. Și deși nu-mi dădeam seama dacă eram suficient de importantă încât să pot da mâna cu ea fără să mă simt amenințată, îmi plăcea mult faptul că Bum încerca să ne poziționeze una lângă alta, chiar fără cuvinte.

— E frumos că spui asta, i-am zis. E nespus de frumos.

49

După plecarea băieților, am hotărât să mă arăt mai curajoasă decât mă simțeam în realitate și m-am închis în biroul meu, decisă să încep ceva nou. Am găsit într-unul dintre carnetele mele câteva fraze despre Finlanda care-mi plăceau, și-am început să le transform într-o povestire despre o jurnalistă americană aflată în vâltoarea Războiului de Iarnă. Era plăcut să mă aflu iarăși în țara aceea, așa cum era ea înainte de capitulare. Aproape ca și cum acesta ar fi fost felul meu de-a omagia locul și de a-l reînsufleți, măcar un pic, pentru o scurtă clipă.

— S-ar putea numi „Portretul unei doamne“, i-am spus lui Ernest referitor la povestire, într-o după-amiază, după ce lucrasem bine.

— Mă bucur că te-ai întors la treabă, Iepure. Dar mă și îngrijorez un pic.

Subiectele tale sunt foarte sumbre. Nu astea erau reproșurile absurde primite pentru *Un câmp rănit*?

— Lumea nu-i un loc tocmai vesel în perioada asta, am sărit. Sau n-ai băgat de seamă? Numai lucruri sinistre se întâmplă de ani de zile. Și eu ar trebui să scot din joben o povestire veselă?

— Hei, hei. Sunt de partea ta, ai uitat? Doar că nu vreau să fii etichetată ca o scriitoare care scrie doar așa.

— Știu, i-am răspuns, dar ceva din tonul lui mă zgândărise.

El știa mai multe despre scris, bineînțeles. Poate știa și cum ar trebui să arate cariera mea, mai bine decât știam eu. Dar ca să pot să fac față și să progrez în continuare prin propriile forțe, trebuia să fac ce simțeam eu că e bine. Aveam nevoie de iubirea lui. Aveam nevoie de sprijinul lui și mai mult decât atât, dar cel mai periculos lucru pe care îl puteam face era să mă schimb pentru a primi ștampila de aprobare din partea lui. Doar nu se aștepta la așa ceva de la mine, nu-i așa?

În perioada asta, Ernest ținea un regim strict, cu muncă și cam atât. Renunțase la băut și avea grijă la dietă, se cântărea în fiecare dimineață și apoi nota cu creionul numărul pe perete, deasupra cântarului. Toate astea pentru a putea avansa tot mai adânc în carte. Uneori era de parcă voia să se închidă în pagini ca într-o altă piele. Încetase să-mi mai povestească scenele la care lucra, despre personaje sau despre pasajele cu dialog. Înțelegeam de ce nu putea, fiindcă numai când îi dai unei cărți tot ce ai, atunci îți dă și ea înapoi, și încă cu vârf și îndesat. Dar casa devenise un loc singuratic.

Între timp, începuse sezonul musonului și fiecare zi venea cu ploi torențiale. Ca la un semn, acoperișul a devenit spongios și a început să se lase periculos. Tencuiala din sufragerie se desprindea de la umezeală și cădea pe podea cu un plescăit. Peste tot erau găleți și prelate, ghemotoace de ziare ude flească și mopuri inutile.

La începutul lui iunie, m-am întâlnit cu mama în New York, la Carlyle, după ce i-am zis lui Ernest că aveam nevoie pur și simplu de o săptămână de soare și de compania ei, însă vremea era de fapt doar un simbol pentru ceea ce mă sâcăia. Europa se afla în război de nouă luni și, deși Anglia și Franța declaraseră ambele război Germaniei după ce Hitler invadase Polonia, abia acum lucrurile deveneau grave pentru mulțimea de națiuni implicate. Un atac în toată regula fusese lansat de curând de nemți asupra Franței și Țărilor de Jos. Olanda, Danemarca și Norvegia fuseseră cucerite așa de rapid, de-ai fi zis că erau făcute din hârtie, nu

din carne și oase.

Oricât de cumplită era situația, îmi făcea bine să fiu lângă mama. Ea fusese mereu Steaua mea Polară, însă nimic nu mă ajuta pe termen lung. În fiecare zi, titlurile erau și mai cumplite decât precedentele. Naziștii traversaseră fluviul Meuse, străpunseseră Linia Maginot și își croiau drum în forță spre sud, prin Ardeni. Franța era condamnată să cadă.

Îmi rodeam unghiile până la sânge și nu voiam să ies din camera de hotel, dar mama inista să mă scoată la plimbare. Am mers pe Madison Avenue încet, braț la braț, preț de douăzeci de cvartale. După ce-am traversat Central Park în apropiere de North Meadow, am pornit înapoi, de parcă străbătând orașul pe jos l-am fi putut feri de vreun rău.

Dar răul a venit și așa. Beam ceai la Algonquin când am auzit știrile, și am rămas acolo, ca paralizate, în vreme ce ospătarii au dispărut, ceaiul ni s-a răcit și sendvișurile cu creson ni s-au veștejit. Germanii o făcuseră. Tancurile intrau în Paris.

Lumea era pe mâinile unor nebuni și Roosevelt tot nu intervenea. A înghețat toate activele americane ale Puterilor Axei. Ținea discursuri prin care condamna fascismul și agresiunile, pledând sonor și vehement, dar repetând aceeași veșnică replică. America nu avea să intre în acest război decât dacă era atacată.

Când m-am întors într-un suflet în Cuba, luând-o și pe mama cu mine, mă așteptam să-l găsesc pe Ernest lipit de aparatul de radio, dar noi nu mai aveam așa ceva. Se descotorosise de el.

— Nu cred că vorbești serios, m-am repezit la el. Naziștii mășăluiesc pe Champs-Élysées.

— Și cine-și dorește să urle tragedia și dezastrul la ei de pe propria verandă?

— Tragedia și dezastrul se întâmplă. E iresponsabil să stai atât de izolat. Poșta face patru zile.

— Aș vrea să facă o săptămână. Mă distrage așa de rău.

Nu-mi venea să cred.

— Asta-i de parcă ai zice că te distrage alarma de incendiu când flăcările îți cuprind peretele!

— Ascultă, dacă vine vreo armată și-mi dărmă ușa, jur pe Dumnezeu c-o să lupt să salvez ce-i al meu. Nu ignor nimic. Iau poziție.

Îmi dădeam seama că mama era stânjenită de cearta noastră, dar chiar și așa tocmai mă pregăteam să mă lansez în alt atac când ea a intervenit.

— Și prânzul? Sunt lihnită.
— Se pare că fiica dumneavoastră îmi vrea ficatul, a sărit Ernest.
— Da, dar eu mă gândeam la stridii, a răspuns mama, pe fază, iar noi am râs nervos.

Până la urmă, a trebuit să recunosc că dedicarea totală a lui Ernest pentru cartea asta a lui despre război, în timp ce lumea continua să vuiască la nesfârșit, chiar *era* felul lui de-a lua poziție. Îmi venea greu să fiu de acord cu el, poate că n-aveam să fiu niciodată, însă trebuia să-i respect munca în sine. Începuse iarăși să-mi arate pagini și erau splendide, mai bune ca orice scrisese sau avea să scrie vreodată. Max Perkins stabilise data de publicare în octombrie, așa că celor de la Scribner's le trebuiau paginile azi, dacă nu ieri.

Între timp, băieții veniseră în vizită și plecaseră iarăși, iar zilele ne erau copleșite de arșița verii. Dimineața lucram la povestirile mele, înotam cu mama în piscina cu apă sărată, iar apoi ne duceam în oraș. Acum eram nevoiți să o facem, ca să aflăm și noi niște știri.

Într-o după-amiază, abia ce ne luaserăm câteva ziare la Floridita, când a intrat un om pe ușa restaurantului. Arăta ca orice alt *gringo* pe care-l puteai vedea în Havana, cu o mică excepție. Purta o uniformă de nazist proaspăt făcută, cu curele de piele și epoleți, trese cu dungi strălucitoare, caschetă înaltă și țeapănă și cizme negre ca smoala. Dar privirea ți se ducea într-un singur loc – acolo, pe brațul stâng, unde o zvastică strălucea intens, de-un roșu aproape sângerieu.

M-am întins pe sub masă după mâna mamei, fiindcă rămăsese absolut împietrită.

— E-n regulă, i-am zis foarte încet. Eu și cu Ernest l-am mai văzut. Sunt ceva nemți în Havana.

M-a privit tăios și mi-am dat seama cu precizie ce gândea. *Ăsta nu-i un neamț pur și simplu.*

Acum el stătea în picioare la bar, pe jumătate întors, cu o cizmă pe balustradă, zicându-i ceva chelnerului. Între timp, ne sosise mâncarea, dar mama abia dacă se putea atinge de ea. Nu-mi aminteam s-o fi văzut vreodată reacționând atât de puternic. După ce el a plecat, în sfârșit s-a aplecat spre mine și mi-a șoptit, de parcă omul ar fi avut informatori în încăpere sau s-ar fi putut întoarce:

- Nu-mi vine să cred că cineva poate să umble așa.
- Păi, vor să insufle teamă. E foarte eficient.
- Îmi displace, a zis ea simplu. Îmi displace totul la războiul ăsta.

— Uneori mă rog să-l lovească un trăsnet pe Hitler. S-ar rezolva atât de multe.

Ea a părut să se agite din cauză că spusesem cu voce tare un asemenea lucru, dar zău, la ce altceva te puteai gândi? Un fulger, o tornadă sau un taifun uriaș care să radă totul, vreo catastrofă naturală foarte clară și puternică, servită chiar la ușa lui. N-ar fi rezolvat totul, dar ar fi fost un început.

Când am ajuns acasă, i-am zis lui Ernest ce se întâmplase, încercând să-i explic ce supărată fusese mama.

— Ziceai c-a văzut un lup mergând în două picioare. Poate că noi ne-am obișnuit cu ei pe-aici, dar asta-i o greșală. Când nu mai remarci urâtenia. Poate c-ar trebui să scriu ceva despre ei.

— În loc de povestirile tale? Dar credeam că-ți plac.

— Îmi plac. Dar nu vreau să-mi trag o pătură peste ochi, și mai ales nu aici, unde locuiesc.

Mă gândeam la cum era să fii în Franța sau în Anglia când cădea Cehoslovacia, și la cum un nazist în ziarul pe care-l citeai nu era același lucru ca unul în restaurantul unde mâncai.

— Azi, când eram cu mama, mi-am amintit cum atunci când vezi ceva cu adevărat, cu ochii tăi, asta poate schimba felul în care simți. Te poate schimba *pe tine*.

— Da. Dar nu te schimba prea mult, Iepure.

— Ce vrei să spui?

— Mă întrebam doar dacă nu cumva te gândești că nu-ți mai e de-ajuns să fii aici. Dacă nu cumva vrei să iei parte la acțiune.

Avea dreptate. Începusem să mă gândesc nedeslușit cum ar fi să mă duc în Franța, doar pentru scurt timp, să mă implic și să mă confrunt cu acele lucruri, și poate să scriu un articol, două care să conteze pentru cineva. Dar n-aș fi făcut decât să-l rănesc dacă aș fi recunoscut atâta lucru, și nu era deloc momentul potrivit.

— Nu, i-am zis, iar apoi am căutat să-i spun ceva adevărat. Iubesc viața noastră.

Deși mă întrebasesm adesea dacă Ernest o să scrie la nesfârșit la cartea asta, finalul a venit în cele din urmă. A aruncat podul în aer și a încheiat cu Robert

Jordan, iar acum era stors și golit de parcă omorâse și-o parte din el însuși. Și chiar așa și era, căci Jordan făcuse parte din el mai tare decât aveau să facă vreodată majoritatea oamenilor adevărați din viața lui.

S-a dus la New York ca să fie pe-aproape când au ieșit șpalturile. Stătea la Barclay și trudea din greu, în valul de arșiță care lovise mare parte din țară atunci. Mi-a scris zicând că ar trebui să mi-l imaginez în pijama, într-o băltoacă de sudoare și efort, cu ventilatorul rotindu-se încontinuu. De câte ori termina de revăzut redactarea și corectura pe un capitol din carte, acesta era luat și dus iute la Scribner's de un curier care se afla deja în preajmă, iar apoi mai departe la tipografie – patruzeci de capitole cu totul, fiecare dintre ele dragi de parcă ar fi fost copiii lui. În fiecare zi se grăbea să fie cu un pas înaintea zețarilor. Dar îmi dădeam seama că îl și înviorau toată graba și așteptarea, fiorul termenului-limită.

Când a terminat, cu ochii încețoșați și istovit, a luat trenul până la Miami și apoi avionul Pan Am Clipper până la Havana. L-am așteptat la avion împreună cu mama și, deși se vedea limpede cât de epuizat era, avea și un aer victorios evident. Ținea contractul de la Scribner's în buzunarul cămășii, iar acesta era extraordinar – promitea un procent de douăzeci la sută din exemplar odată ce atingea douăzeci și cinci de mii de exemplare vândute – niște drepturi de autor aproape nemaiauzite. Clubul Cartea Lunii amușina deja cartea pentru selecția lor din octombrie, iar dacă avea să fie aleasă, atunci ei urmau să tipărească pe loc o sută de mii de exemplare, și-apoi să te ții. Scribner's intenționa să folosească toate vitrinele sale de pe Fifth Avenue ca să expună cartea și deja se vorbea și despre vânzarea drepturilor de autor pentru realizarea unui film la Hollywood, cu Gary Cooper în rolul principal.

Eram încântată pentru Ernest, chiar eram. Dar mă zgândărea să văd covorul roșu întins pentru o carte care încă nici nu fusese publicată. Și eu fusesem la fel de dedicată cărții mele, *Un câmp rănit*, iar ea dispăruse în eter aproape imediat. Pusesem tot ce aveam mai bun în mine în paginile acelea, însă în loc de victorie sau de un sentiment de realizare personală, eu o luasem în barbă. Încă mă durea faptul că munca pe care o iubeam și pentru care suferisem putea fi tratată cu atâta superficialitate. Mă înfuria foarte tare că până și puținele cronici bune pe care le primisem fuseseră eclipsate de povestea mai detaliată, că sunt noua iubită a lui Ernest. Dar nu știam cum să-i spun toate astea, mai ales acum, când cartea lui se anunța a fi cel mai mare roman al anului și poate cel mai important lucru făcut de el vreodată.

Și începeam să-mi dau seama cu claritate ce însemnau mai exact toate astea.

Cartea deja strălucea cu o incandescență rarisimă, pentru care majoritatea scriitorilor ar fi ucis – să stea în lumina aceea măcar pentru o clipă. Era o stea întunecată și lucitoare, care își crea propria atmosferă și gravitație. Era cel mai important lucru din viețile noastre.

Acum, că terminase de scris, Ernest își putea îndrepta din nou energia spre alte lucruri, cum ar fi să o sâcăie pe Pauline în legătură cu ultimele detalii ale divorțului și să vorbească despre căsătoria noastră, la care se gândea tot mai mult. Eu știuseseam dintotdeauna că asta se va întâmpla în cele din urmă, și consumasem multă energie dorindu-mi ca grijile legate de Pauline să se termine în sfârșit, ca să putem fi împreună cu totul, fără nici un fel de bariere sau conflicte. Dar acum, când căsătoria noastră părea iminentă, era ciudat și surprinzător că începeam să simt neliniște și o spaimă crescândă. Nu le înțelegeam prea bine, iar asta mă tulbura și mai tare.

Ernest nu părea să observe – era prea prins în vârtejul lui – dar mama, da. Când am dus-o cu mașina la Havana, de unde avea să ia feribotul până în Fort Lauderdale, mi-am dat seama imediat că voia să-mi spună ce gândea.

— Dacă ai ezitări, ar trebui să le iei în considerare. Nu degeaba ești înzestrată cu intuiție.

— Nu vreau să-l pierd.

— Nu-ți sugerez să-l părăsești. Bucură-te de răgaz. Țsta e paradisul... Îmi dau seama. Dar paradisul nu durează niciodată.

— Te rog, nu spune asta. Nu acum. Și-așa mă simt destul de fragilă.

— Păi, spune-mi ce te îngrijorează. Ce vrei?

— Îl vreau pe el, dar el este o adevărată forță a naturii. Smulge și atrage totul în orbita lui, și etanșează toate colțurile și orice cale de scăpare. O face fără să-și dea silința și fără să fie conștient aproape deloc. Și cartea asta. O fi încheiat el cu scrisul acum, dar lucrurile nu se termină, nicidecum. Vine un fel de val. Îl simt.

— Inima ta ce-ți spune?

— Păi asta-i chestia. Mi se pare că am două inimi, când vine vorba de Ernest, și cel puțin două minți.

— E un om mare, asta e clar. Dar așa ești și tu, draga mea. Nu te vinde ușor. Ești mai puternică decât oricine. Și poți să faci față la orice s-ar întâmpla.

— Te iubesc, știi? am zis și am sărutat-o. Ești sigură că nu poți să mai rămâi?

Tot restul zilei am rumegat la gândurile mele. Ernest avusese deja două soții,

ambele femei puternice, dacă era să dau crezare poveștilor lui. Și totuși, ele nu fuseseră destul de puternice – sau iubirea lor nu fusese. Oricum, sfârșitul venise, trist și irevocabil. Oare eu puteam să-l îndur, dacă asta ne rezerva soarta și nouă? Oare eu puteam îndura să plec înfricoșată, fără ca măcar să încerc?

— M-am gândit, mai am nevoie de timp, i-am zis în cele din urmă lui Ernest, după ce-am tot rotit întrebările în gând și n-am ajuns la nici un răspuns.

Intenționasem să fiu delicată, dar Ernest s-a zburlit chiar și așa.

— Dar zău că te pricepi să rănești un tip.

— Exact asta încerc să *nu* fac, am protestat. Te iubesc, vreau doar să fiu sigură că asta e lucrul corect și cel mai înțelept.

— Înțelept? De când are iubirea de-a face cu asta?

Avea un ton batjocoritor și gura i se înăsprise, părea aproape crudă în lumina asta.

— Căsnicia nu-i ora de științe, să știi. Nu e ceva ce se poate explica rațional. Și, în tot cazul, mi se pare că-mi vorbești foarte rece. De fapt, îmi pari calculată.

— Of, Iepure, nu. Nici gând. Vreau doar să fiu rezonabilă și să mă ascult.

— Atunci, distracție plăcută, a zis el sec. Eu am ascultat destul.

S-a dus la culcare, trântind ușa după ce-a intrat în camera noastră.

Mă temeam să duc lucrurile mai departe, așa că am rămas trează până târziu, cu cuvintele cărții mele plutind în lumina slabă. Mi-am turnat un scotch mic, apoi altul mai mare, iar în cele din urmă m-am prăbușit în pat după ora două, amețită și posacă.

Dimineața n-am auzit când s-a sculat, dar bănuiesc că înainte de ivirea zorilor. Când m-am trezit eu, aveam o scrisoare groasă pe noptieră, în care îmi spunea ce devastat era și că-l dezamăgisem exact când avea nevoie mai tare de mine. Restul era greu de citit, mai ales când scrisoarea începea să înșire toate felurile în care ar fi trebuit să-i fiu recunoscătoare fiindcă mă ajutase în privința carierei. Până și-n Spania mă ajutase, scria, crezând în munca mea cu mult înainte de-a crede eu însămi. Citise fiecare cuvânt din *Un câmp rănit* de zece ori și mă încurajase să scriu povestirile. Apoi zicea că dacă sunt sigură că nu vreau să ne căsătorim, ar trebui să i-o spun limpede acum. El avea să fie nevoit să o ducă pe *Pilar* pe continent în septembrie, iar asta avea să-i acorde o sută cincizeci de kilometri și-o grămadă de timp liber în care să se gândească la cât de oribil de răvășit era. Asta dacă mai reușea să ajungă pe continent. Poate că de data asta n-avea să reușească.

Țineam scrisoarea, care părea să tremure și să fumege în mâinile mele. Erau

acolo absolut toate stările lui, toate fațetele lui bine expuse – dusul cu vorba, amenințarea, cultivarea vinovăției. Însă toate astea nu acopereau decât foarte vag o profundă singurătate și teama. Vedeam bine și înțelegeam că toate lucrurile cumplite pe care mi le spunea nu făceau decât să indice clar faptul că nu voia să mă piardă. Nu voia să ne piardă pe noi. Până la urmă, nici eu nu voiam asta. Nu încercam să mă îndepărtez, ci doar să am grijă să nu fiu atât de absorbită de el – de lipsurile și nevoile lui, de prietenii lui, de poftele lui. De cărțile lui. Cărțile *lui*, care străluceau, se înălțau și vuiau în lume în timp ce ale mele se împleticeau, cu toate încurajările lui.

M-am îmbăiat și m-am îmbrăcat încet – încă mahmură de la scotch și de la gândurile mele și mai încâlcite, precum și de la ceea ce știam că sunt pe cale să fac.

L-am găsit la masă citindu-și maldărul de corespondență și, deși am așteptat să ridice privirea, el a continuat să spintece scrisorile cu furie, tăindu-le sigiliile cu cuțitul de scrisori, în niște izbucniri de violență mici, dar hotărâte.

M-am forțat să mă apropii chiar și așa, cu gresia rece sub tălpile goale, cu ochii scăldați în lacrimi reținute.

— Nu pot să te pierd, Iepure. Nu vreau. Ar fi tâmpenie pură și eu nu-s vreo tâmpită. Vreau să ne căsătorim.

El s-a uitat în sfârșit la mine, cu o privire lipsită de viață și nezdruncinată.

— Nu te cred.

— Te rog, nu mă pedepsi. Mă pedepsesc eu și singură destul.

Atunci și-a oprit mâinile, îmbunându-se infim, totuși îmbunându-se. Știam că acum o să mă asculte și-o să mă ierte că l-am rănit, dar parte din mine era supărată din cauză că îi căutam iertarea aceea – din cauză că cedam –, când eu nu încercasem decât să-mi ascult propriile îndoieli cât se poate de reale. Iar îndoielile erau încă acolo, absolut neschimbate.

— Suntem amândoi foarte independenți, am zis cu câtă blândețe puteam, obișnuți să facem numai cum vrem noi. Cum o să se rezolve asta?

— Eu nu simt niciodată că m-ai încurca în vreun fel, a zis, fără să înțeleagă unde băteam. Tu faci ca totul să fie mai bine.

— Nu cunosc nici o căsnicie fericită. Nici măcar între iubiți care știu să facă compromisuri.

— Atunci o să ne facem propriile noastre reguli, și la naiba cu ceilalți. Suntem cel mai bun lucru posibil și-o să fim putred de fericiți, de n-o să ne mai suporte nimeni. Abia de-o să putem noi suporta. O să vezi.

Cum, cum, cum ar putea să meargă? ar fi trebuit să strig. *Tu ești soarele și eu sunt luna. Tu ești fierul și eu sunt oțelul. Nu ne putem îndoi și nu ne putem schimba.* În schimb, m-am dus la el. Mi-am lăsat capul pe umărul lui larg și imposibil, am încuviințat și l-am sărutat, reprimându-mi toate îndoielile și spaimile. Înțelepciunea.

— Te iubesc atât de mult, am zis.

51

Când s-a lansat, *Pentru cine bat clopotele* a avut parte de cronici care nu erau doar elogi, ci de-a dreptul deliruri. Nici măcar criticii cei mai căpoși n-au putut nega forța realizării lui Ernest și impresia puternică lăsată de carte. *The Atlantic* o numea „ceva rar și frumos“, plină de „forță și brutalitate“. *The New York Times* zicea că era lucrul „cel mai total, adevărat și profund“ scris vreodată de Ernest. *The Saturday Review* o considera „unul dintre cele mai bune și mai substanțiale romane ale ultimului deceniu“. Însă recenzia care a părut să-l bucure cel mai mult pe Ernest, și cea care a răsunat de-a lungul întregii toamne, a fost a lui Edmund Wilson. Vreme de ani de zile, la mai multe cărți, el își exprimase public dezamăgirea față de scrisul lui Ernest și de Ernest ca persoană, din câte se părea, dar acum era la fel de categoric în trâmbițarea laudelor, spunând că „Hemingway artistul este iarăși cu noi; și e de parcă am fi regăsit un vechi prieten“.

Fiindcă observam totul așa de aproape, n-aveam cum să nu remarc felul în care succesul acestui roman ajuta la vindecarea tuturor celorlalte dezamăgiri editoriale. Rănile dispăreau, desprinzându-se ca niște solzi de fier – și nu fiindcă toți adorau cartea, deși și asta era minunat, ci fiindcă el singur își tratase suferințele. Vreme de aproape un deceniu, fusese acuzat că are o atitudine machistă, că scrie o proză care zici că poartă păr fals pe piept – așa cum îi reproșase cu multă răutate Max Eastman negru pe alb, ca să citească întreaga Americă. Dar Ernest știa că mai are multe înăuntrul său și se dusesese în Spania ca să și le descopere, să acceadă la acea experiență crudă și fundamentală despre care știa că îl va readuce la viață ca scriitor. Și funcționase minunat. Scrisese exact cartea care avea să-l propulseze rapid dincolo de orice alte îndoieli ale criticilor cu privire la abilitățile lui, dar și să-i domolească demonii din propria minte.

Nu era rău nici că volumul se epuiza rapid de pe rafturi.

— Ca niște daiquiri reci ca gheața în iad, zicea Ernest despre cifrele de vânzare trimise de Max Perkins.

— Exact cum trebuie să fie când zeii chiar sunt de partea ta. Acum poți să te odihnești.

— Nici o odihnă. E vremea să mă distrez.

Când am ajuns noi în Sun Valley, era plin sezon. Campania de publicitate părea să fi funcționat, căci cabana era înțesată de persoane importante și vedete. Arăta ca un platou de filmare, pe bună dreptate. Nimeni nu vorbea despre Hitler sau despre ultimul dezastru auzit la radio – sau despre orice altceva, de fapt, ci doar despre filmele pe care tocmai le văzuseră, le făcuseră, ori pe care voiau să le facă. Totul mi se părea incredibil de superficial și obtuz, însă de vreme ce Hollywoodul se arăta tot mai interesat de adaptarea cărții lui Ernest pentru ecran, acesta fiind singurul lucru la care se mai putea gândi el acum, mi-am dat seama că trebuie să-mi țin părerile pentru mine.

Dorothy Parker spera să scrie scenariul.

— Doar peste cadavrul meu, a spus el când ea nu-l putea auzi.

— Scrie foarte inteligent, am zis eu, mai îngăduitoare.

— Adică exact opusul a ceea ce se presupune că trebuie să fie valoros.

— Da, am căzut eu de acord, gândindu-mă în sinea mea că Sun Valley nu prea era locul în care să aduci măcar vorba de valoare.

Într-o zi a sosit Gary Cooper, cu prea frumoasa și prea dichisita lui soție, Rocky. Toată lumea îl considera pe el câștigătorul sigur al rolului lui Robert Jordan, însă rolul Mariei încă era disponibil.

— Ce ziceți de Ingrid Bergman? a sugerat Cooper la o băutură.

Când se apleca spre paharul de martini care dădea pe dinafară, sacoul de la costum îi urma fiecare mișcare, iar privirea mea îl urmărea cu admirație. Ernest purta aceeași cămașă zile în șir. Aproape că uitasem cât de bine poate arăta un bărbat în hainele potrivite. Cooper ar fi arătat și mai bine dacă ar fi știut să tacă, însă el și Ernest abia ce se porniseră.

— Dar ce-ați zice de Marty în rolul ăsta? a întrebat Ernest. Ea e Maria cea adevărată.

— Dar ce treabă am eu cu actoria?

— O să fii excelentă. O s-o interpretezi direct, simplu și veritabil.

Rocky m-a privit în treacăt. Purta pălărie cu voaletă și o haină de zibelină strălucitoare, pe buze avea o pată de-un roșu intens.

— Hm... Cine-ar mai fi? Garbo ar fi minunată.

— Cu genele alea false? Nu mi-o pot închipui.

Ernest i-a făcut semn chelnerului, cu două smucituri iuți ale mâinilor prin aer. Aveam paharele încă pline pe jumătate, dar așa mergeau lucrurile acum, că Ernest nu scria. Nu se mai stătea cu ochii pe ceas. Mahmureala nu se mai punea la socoteală dacă puteai dormi toată ziua următoare.

— Atunci fără gene false, a zis Cooper pe-un ton calm.

Totul era calm la el, trebuia să recunosc, însă discuția a continuat în felul acesta ore în șir, monotonă, seacă și artificială. Nu mai puteam să ascult.

— Chiar contează filmul atât de mult? l-am întrebat pe Ernest mai târziu. Cartea în sine e minunată, de una singură.

— N-o să strice banii, a zis el. Știi că Pauline o să-mi ia pensie alimentară cu rigurozitate până mor. Și taxele pe care le plătesc sunt deodată așa de strigătoare la cer, încât s-ar putea să am nevoie de-un garou.

— Bine, bine. Numai că eu cred că scriitorii care fac ce vrea Hollywoodul sfârșesc blegiți și fără coloană vertebrală. Prea îndopați. Te rog să-mi spui că tu n-o să te lași prins așa în toate astea. N-aș suporta.

— Nu cred c-aș putea, după ce i s-a întâmplat lui Scott acolo.

Se referea la Fitzgerald. Toată lumea știa că imediat după ce se angajase la MGM nu mai scrisese aproape nimic și se transformase într-o copie tristă și moale a sa, bând întruna și străduindu-se prea tare să fie pe placul tuturor, uitând cu totul ce anume îl mânase să scrie și ce conta cu adevărat. Nu-mi puteam imagina ceva mai tragic.

Dar chiar și dacă Ernest se gândea în sinea lui la Scott ca la o poveste cu morală, din clipa în care ne aflam printre alți oameni se grăbea să fie primul cu băutura în mână, vorbind mai tare și mai apăsător ca toți ceilalți, și n-o lăsa mai moale nici măcar la primele ore ale dimineții, când eu abia îmi mai puteam ține capul ridicat. Bârfele nesfârșite, whiskey-urile cu sifon în pahare înalte și meniurile complicate mi se păreau o nebunie, ca niște îngerși dansând sălbatic în vârful unui ac, în timp ce lumea largă era cuprinsă de haos.

Odată ce-a cucerit Franța, Hitler și-a întors privirea peste Canal și și-a trimis bombardierele să roiască deasupra Londrei, într-un atac pe care-l vom cunoaște mai târziu drept *The Blitz*⁴⁹. În septembrie și octombrie atacurile au continuat noapte de noapte, săptămână după săptămână, decimând populația orașului, în timp ce noi jucam tenis în perechi, pescuim și ne plângeam că vine ploaia. Nu-

mi venea să cred.

Am încercat să lucrez la povestirile pe care le adusesem cu mine, dar îmi era greu să mă concentrez. Nu mă puteam aduna când știam câte se întâmplă și simțeam că sunt tot mai iritată. Dar Ernest nu voia să audă de temerile și neliniștile mele. Își câștigase pauza, insista el. Nu puteam să ne vedem și noi de vacanța asta?

În cele din urmă, au venit băieții și-au salvat situația. Când s-au oprit ploile, am organizat o lungă excursie călare pe râul Salmon, mergând cu caii pe cărări treizeci și șapte de kilometri, în vreme ce culorile toamnei explodau și apoi sângerau, iar aerul era crocant ca un măr. Nu mă dădusem niciodată în vânt după dormitul la cort, dar băieții făceau ca totul să fie mai frumos, până și dormitul pe jos. Gigi ne-a învățat un joc de cărți complicat, de jucat seara la foc, iar Patrick a citit cu voce tare fragmente din *Chemarea străbunilor*, cu atâta emoție și sensibilitate, încât mi s-a pus un nod în gât.

Bumby era mai tăcut ca de obicei, de-a dreptul gânditor. Avea să împlinească șaptesprezece ani în curând și tocmai intrase în ultimul an la liceu, dar încă nu știa către ce să se orienteze, sau de ce să-i pese, în afară de pescuit și de câte-un rol ocazional într-o piesă a școlii.

— Nu trebuie să fii așa de sigur că ai nevoie de facultate, i-a spus Ernest. Cel puțin, nu imediat. Poți să lucrezi un timp, nu? Să te dumirești ce vrei?

— Sigur, a încuviințat Bum. Așa aș avea mult mai mult timp pentru prins păstrăv curcubeu.

— Clar. Până la urmă, n-ai decât o viață, din câte știu. De ce să nu profiți cât poți?

— Războiul ar putea să ajungă aici și să dea planurile tuturor peste cap, i-am avertizat eu.

Chiar în acea săptămână, Japonia se alăturase Puterilor Axei, semnând un tratat care spunea că un dușman al oricăreia dintre țările acestei alianțe devenea dușmanul tuturor. A fost un moment hotărâtor. America evitase conflictul până în acest moment, dar acum părea evident că vom fi nevoiți să intrăm în luptă din clipă în clipă. Japonia era cumplit, bizar de aproape de Pacificul de Sud, unde noi aveam o prezență militară puternică.

— Încă n-a ajuns aici, a spus Ernest.

— Cred c-aș fi un soldat destul de bun, a zis Bum, iar eu am simțit cum mă străbate un fior rece din cap până-n picioare.

— Să nu te faci mare înainte să fie cazul, i-am spus. Nici măcar cu un minut

înainte.

Cu cât petreceam mai mult timp cu băieții, cu atât mă simțeam mai norocoasă că am această șansă. Asemenea tatălui lor, și ei se lăsau în voia naturii, extraordinar de însuflețiți de ceea ce făceau – pescuitul de păstrăv, mersul prin iarba de mare, vânătoria rațelor sălbatice în zbor. Ernest îi învățase cum se procedează, așa cum îl învățase și pe el tatăl lui – unde să stea, cum să țină cuțitul, cum să pășească în iarbă fără un sunet –, dar le lăsase și suficient spațiu ca să facă și propriile lor descoperiri și greșeli. Îi lăsa pe ei să dea lovitura finală, chiar dacă ratau. Se ducea mai în aval, pentru ca unul dintre ei să poată ocupa poziția cea mai bună când pescuiau la muscă. Îi asculta atent – toate poveștile lor, toate aranjamentele lor amuzante și glumele spuse de-atâtea ori. Iar când îl vedeam așa, împreună cu ei, într-o formă maximă, mă simțeam vinovată și necredincioasă fiindcă mă îndoisem de el. Viața pe care mi-o făuream alături de Ernest și de băieții lui era una bună. Și eram pe cale să mă căsătoresc, nu? Să fac toate promisiunile care aveau să însemne că nu mai eram doar eu, singură, ci parte a unei familii, a *acestei* familii, cea care voia să mă facă să mă simt întreagă, iubită și la locul potrivit. Numai de-aș fi putut accepta și crede în asta.

Pe 21 noiembrie 1941, în sufrageria Union Pacific Railroad din Cheyenne, Wyoming, am devenit a treia doamnă Hemingway. Am avut friptură de elan la cină și șampanie acceptabilă, cea mai bună care putea fi de găsit în Cheyenne sau pe-o rază de o sută cincizeci de kilometri, probabil, și ne-am amestecat amândoi – amestecați, nesăbuiți și absolut încrezători.

Ernest divorțase abia de două săptămâni, dar m-am străduit cât am putut să nu mă gândesc la asta. Încercam să nu-mi amintesc nici cum îmi zisese mama că Ernest nu părea să știe cum să *nu* fie căsătorit, sau cât de dificile fuseseră aceste luni, cu el și Pauline certându-se și sfâșiindu-se pentru bani, fiindcă doar pe asta se mai puteau certa.

Fusesem împreună cu Ernest de aproape patru ani – în mod imoral, într-un fel, dacă te gândeai în felul ăsta, dar curat și onorabil în același timp, fiindcă așa ne doream să fim. Acum aveau să apară polițe de asigurare, anexe și toate legăturile împovărătoare ale căsătoriei. Dar se terminase și cu astea. N-aveam decât să mă confrunt cu viitorul, să-mi beau șampania ca o fată bună și să fiu înfiorător, amețitor de bucurioasă.

După aceea, am pornit spre Coasta de Est în Buickul nou-nouț al lui Ernest,

care de astă dată nu mai era negru, ci de-o culoare strălucitoare numită verde-paradis. Ernest părea fericit și ușurat – ușor ca pana – când s-a strecurat la volan, de parcă realitatea concretă a noii verighete lucioase îl stabiliza și-l făcea să se simtă din nou sigur pe viață. Verigheta mea era cel mai frumos lucru pe care-l văzusem vreodată – un inel de platină pavat cu mici diamante și safire, parte din răsfășurile pe care această carte nouă le putea cumpăra. Era atât de frumos, încât aproape că mi-era frică de el. Mă pomeneam privindu-l întruna, de parcă l-aș fi putut surprinde în clipa-n care se transformă în altceva.

52

Ne-a luat aproape o săptămână să călătorim de la Cheyenne la New York, unde Ernest îmi promisese o lună de miere la hotelul Barclay. Pe drum am discutat despre cartea la care-ar fi putut să lucreze în continuare. Se gândea să scrie despre Gulf Stream, profund și realist, obsesiv, cam așa cum a tratat corida în *Moarte după-amiaza*.

— Mi-ar plăcea și dacă aș putea să scriu ceva pentru băieți, a zis. Nu știu încă ce anume, poate o carte de aventuri. Ceva ce să le placă să citească.

— Ar însemna așa de mult pentru ei. Acum, desigur, dar și pe viitor. O adevărată moștenire.

— Munca ta cum merge?

Pentru o clipă, m-am gândit cum să-i răspund. Fusese așa de preocupat, de nici nu-mi puteam aminti când discutaserăm noi ultima oară despre ce lucrez sau de când nu-mi mai ceruse pagini la citit.

— Sunt destul de avansată cu un volum de povestiri. S-ar putea să fie prea sumbre pentru gustul tău, dar mie îmi plac.

— N-am de gând să-ți spun ce să scrii. Încerc doar să am grijă de tine.

— Știu.

Am privit pe geam la Nebraska, la lanurile de porumb secerate, argintate de brumă. Pământurile se perindau la nesfârșit, pustii și neatinse.

— Dar e aproape de parcă ar trebui să învăț totul de la capăt cu cartea asta. Cea dinainte mi-a frânt inima. Am uitat cum să mai am încredere în propriile instincte.

— Știu, Iepure. Dar să știi că nu toate te fac țândări, îți jur.

Lui îi era ușor să zică. Era călare pe cel mai fantastic val din viața lui. Am

înghițit în sec și am zis:

— Trebuie să mă adun și să scriu blestemata de carte și să-mi încerc norocul.

— Cred c-ar trebui să-i lași pe cei de la Scribner's să ți-o scoată, când ești gata. Max o s-o scoată frumos și-o să țină cont și de părerile tale. Nu zic c-ar trebui să iei acum hotărârea. Dar gândește-te.

Încerca să mă sprijine, să mă protejeze, dacă putea, de orice eventual eșec. Și totuși, mă simțeam oarecum stânjenită.

— Și ce s-a întâmplat cu ideea ta, că o editură n-ar trebui să publice doi scriitori din aceeași familie?

— Nu-s sigur că am încredere în altcineva. Vorbim de nevasta mea.

Barclay era hotelul preferat al lui Ernest din New York, iar el se purta de parcă apartamentul nostru ar fi fost sufrageria de acasă, lăsând adesea deschisă ușa de la intrare și invitând să intre tot felul de vechi prieteni, tipi din zona literară și personalități sportive sau reporteri în căutare de interviuri. Abia de ne puteam păstra barul aprovizionat. Telefonul suna încontinuu.

Înțelegeam, desigur, de ce se delecta Ernest cu ocazia de-a primi pe toată lumea chiar acum – viața era de partea lui, el era vedeta orașului. Dar mă simțeam cu nervii și mai întinși decât în Sun Valley. Soțul meu le aparținea tuturor și părea să-i placă asta. Unde se duseseră liniștea și intimitatea?

— Trebuie să fim expuși tot timpul? m-am plâns.

— Bănuiesc că nu, dar nu văd de ce ne-am dori să dispară toate astea așa repede. Pare ghinion și numai să te gândești la așa ceva. Nu mai poți rezista un pic?

— O să încerc, i-am promis.

Însă toată povestea asta mă obosea. Părea să nu mai existe nici o clipă în care să nu riști să dea buzna în cameră cineva, după una sau alta – o palavră, o băutură, un interviu, o poză. Nu eram singuri niciodată și uneori abia de mai puteam recunoaște cuplul care deveniserăm – și asta într-un timp așa scurt.

Singura companie care chiar mă încânta era a lui Bumby, atunci când el a venit de la școală ca să-și petreacă două sfârșituri de săptămână cu noi, acolo. Ernest s-a gândit că ar fi amuzant să-i dea câteva lecții de box la sala lui George Brown de pe West Fifty-seventh Street, un loc care lui îi plăcea de ani de zile. S-au dus îmbrăcați în treninguri gri groase, cu prosoape la gât, și au petrecut ore antrenându-se cu sacul și lucrând la jocul de picioare. Ernest considera că boxul este una dintre cele mai bune modalități de-a se menține în formă și de-a elimina

băutura pe care-o consuma. Bum nici măcar nu încerca să tragă câte-o dușcă pe furiș din sticluta turtită a lui taică-su, din câte știam eu, și era deja un specimen fizic perfect, dar îmi dădeam seama că intrarea în acel sanctuar masculin alături de tatăl lui era aidoma unui rit de trecere. El depășise un prag esențial și acum avea dreptul să se afle acolo.

Dar locul meu unde era? Asta nu era clar deloc. Am început aproape imediat să obolesc să fiu etalată ca noua soție. Era aproape imposibil de lucrat în apartamentul nostru, cu atâtea sosiri și plecări, așa că într-o zi, disperată să scap din vârtej, mi-am fixat o întâlnire, pentru masa de prânz, cu Charles Colebaugh, la *Collier's*.

— Oare există posibilitatea unei teme? l-am întrebat când serveam un cocteil cu creveți la The Russian Tea Room.

— Păi, ar fi de acoperit Drumul Birmaniei⁵⁰ și războiul din China. Dar nu mă gândi la tine pentru asta.

— China? am sărit. (Era greu să stau locului.) De ce nu?

— Abia te-ai căsătorit, Marty, sau tu n-ai aflat?

— Căsătorit nu-nseamnă mort, Charles. Munca mea contează și acum la fel de tare ca întotdeauna.

— Bine, bine. Nu te impacienta. Doar că mă gândeam că n-o să mai fii la fel de liberă să călătorești acum. E o presupunere îndreptățită.

Era o presupunere îndreptățită, și totuși simțeam o nevoie presantă să profit de această ocazie acum, cât încă puteam, să fac ceva pentru mine înainte să fiu complet înghițită de cariera, de celebritatea lui Ernest.

— O să mă eliberez.

Deși China și Japonia se luptau pe resurse de câteva decenii, în 1937 începuse un război total, iar acum japonezii ocupaseră aproape două treimi din Republica Chineză, inclusiv coasta. Singura modalitate de a aduce provizii în țară era Drumul Birmaniei, o mie o sută de kilometri întinzându-se printr-un ținut muntos aspru și legând Kunming cu Lashio, Birmania și, mai departe, Rangoon. Anglia îi ajutase pe chinezi de la începerea conflictului și își protejase mereu colonia, dar de curând se implicase și Roosevelt. Apărarea Chinei era o cale de-a o securiza ca aliat important, acum, că Japonia se alăturase puterilor Axei. Nimănui nu-i plăcea să creadă că Japonia ne-ar putea ataca direct, dar era o naivitate să ignori posibilitatea. Drumul Birmaniei era un subiect mare – un subiect important –, și voiam să fiu eu cea care îl tratează.

Când m-am întors în apartament, Ernest răsfoia un teanc mare de reviste, în căutare de recenzii noi, în timp ce Bumby înfuleca un prânz cât pentru șase, adus în cameră. Nu era momentul ideal, dar m-am gândit că prezența lui Bum ar putea detensiona un pic situația, dacă o lua razna conversația. Și așa a și fost.

— China? a sărit Ernest. Nu cumva pe tine lipsurile și greutatea te atrag ca un soi de hârtie de muște?

— Termină. E un subiect de vis. Se-ntâmplă atâtea acum în Orientul Îndepărtat, iar eu am visat mereu, mereu, să merg acolo. De fapt, de când eram mică. Toate denumirile acelor locuri... Hong Kong, Singapore, Guam. *Orientul*. Nu te dă gata?

— Cineva a citit prea mult Somerset Maugham. A mijit ochii spre mine: Și ce fel de lună de miere ar fi aia, în China?

Lună de miere?

— Adică ai veni și tu?

Mă luase prin surprindere.

— Mi se pare formidabil, Mart, a zis Bumby, de pe scaunul lui.

— Chiar poți tu să te desprinzi de toate acum? O să mă descurc singură. Încă mai știu cum se face.

— Am un contract semnat în care zice că n-o să mă mai părăsești, dac-ai uitat cumva. Și mai e un contract, dacă-ți amintești. Niște cuvinte spuse în Cheyenne. S-ar putea ca asta să fie singura cale prin care să-mi pot vedea nevasta.

— Bineînțeles că n-am uitat.

M-am dus la el și l-am îmbrățișat, emoționată că fusese de acord și nu se certase cu mine pe tema asta. Că mă va urma acolo unde mergeam, deși era aproape la celălalt capăt al lumii.

— Mulțumesc, Iepure. O să fie minunat să te am acolo cu mine.

În acea săptămână, înainte să se fi uscat cerneala pe documentele mele de la *Collier's*, Ernest a contactat un redactor-șef pe care-l cunoștea, de la *PM*, și a semnat și el un contract, pentru o serie de articole despre „China adevărată“.

Știam că totul va decurge mai lin dacă are și el treaba lui de făcut, însă mie tocmai începuse să-mi placă scenariul pe care mi-l fabricasem în gând, că măcar de astă dată el va fi la dispoziția orarului meu, va călători în calitate de soț al meu, escorta mea, galeria mea. Ar fi trebuit să-mi dau seama. Acum, ca să spun cum vedeam eu „China adevărată“, trebuia să concurez cu el, cot la cot, stilou la stilou. Și n-aveam să iau nici o pauză de la haosul creat de celebritatea lui. Chiar

și la celălalt capăt al lumii, el avea să fie, bineînțeles, marele Ernest Hemingway. Iar eu aveam să fiu în primul rând soția lui, și eu însămi doar dacă mă luptam permanent pentru asta.

53

Prima chestiune pe ordinea de zi a fost să ne supunem unei serii cumplite de injecții împotriva febrei tifoide. Apoi, plini de dureri și vânătăi, ne-am dus la Washington ca să ne scoatem vizele necesare și să fim instruiți în legătură cu China. De acolo, a urmat un zbor lung la Los Angeles, unde am petrecut două zile la Hollywood și unde am luat prânzul cu Gary și Rocky Cooper, înainte de-a porni spre San Francisco, pentru a o întâlni pe Ingrid Bergman. Când David O. Selznick îi spusese că nu are la dispoziție decât o mică fereastră în care ne poate prinde înainte să plecăm în Orientul Îndepărtat, ea condusese aproape o noapte întreagă ca să facă posibilă întâlnirea. Ce lucru uluitor putea fi viața, căci iat-o pe Bergman, înaltă, suplă și fără urmă de machiaj, naturală ca o bucată de scoarță de mesteacăn, stând în fața noastră într-un restaurant de pe Sacramento Street. Purta un palton de lână de culoarea cămillei, peste o helancă și niște pantaloni închiși la culoare – haine de călătorie simple, în care arăta oricum, numai simplă nu.

Ernest și cu mine eram amândoi cuprinși de admirație, nu doar fiindcă era vedetă, ci fiindcă părea să radieze. Avea o lumină a ei – pur și simplu avea mai multă ca oricine.

— Cartea dumneavoastră e foarte romantică, i-a spus lui Ernest. Nu pot să vă spun ce mult mă tulbură.

— Va trebui să fiți de acord să vă tundeți părul. O să fie cam păcat să distrugeți ce aveți.

— Absolut deloc. E un aspect important din povestea Mariei. Cine-ar putea ezita, din pură vanitate?

— Mă bucur că vedeți lucrurile așa. Bănuiesc că n-o să ne arătați urechile.

— Ernest! am zis, îngrozită de directetea lui, dar ea n-a făcut decât să zâmbească și să i se supună, ridicându-și părul șaten și întorcându-se într-o parte și-n alta.

Erau perfecte, desigur.

— Mi se pare minunat că n-ați lăsat Hollywoodul să vă schimbe înfățișarea, i-

am spus.

— Ah, s-au ținut de capul meu. Nu vă puteți închipui. Aveam părul prea lung, numele prea german și eram prea înaltă. Ah, și sprâncenele mi-erau absolut anapoda. Nici nu vreau să mă gândesc la ședințele pe care le-au ținut despre sprâncenele mele.

A zâmbit, de parcă acum n-o mai afecta nimic din toate astea. Dar eu simțisem forța acelui gen de examinare atentă, atunci când jurnalistul de la *Time* îmi analizase forma feței, lungimea picioarelor, deși felul în care arătam n-avea nimic de-a face cu a fi scriitoare. Aveam ceva în comun, un soi de legătură cantre surori, născută din presiunea exterioară pe care poate că doar femeile o înțeleg.

— Aș vrea să nu mă fi atins nici eu niciodată de-ale mele, i-am zis. Nu mai cresc la loc, nu ca înainte.

— Nimic nu mai crește, nu la fel cum era înainte.

Un pic mai târziu ne-am luat la revedere în stradă, în timp ce Ernest chema un taxi.

— Ce sperați să găsiți în China? a întrebat ea.

— Nu știu sigur, dar mi se pare important să mă duc acolo. Mi se pare important să mă duc oriunde poți să vezi ce e de văzut și să încerci să înțelegi. Totul se schimbă atât de rapid. Vreau să cred în ceva, cât încă mai e timp. Vreau să spun adevărul, chiar și când e dificil. Și vreau să găsesc povestea pe care trebuie să o scriu.

Mă privea cu ochii aceia blânzi, mari și inteligenți și am simțit dintr-odată un val subit de nesiguranță, temându-mă că turuisem prea mult sau că fusesem insensibilă. Însă ea a zis doar:

— De fapt, păreți să știți multe despre ce doriți.

— Sper, am zis, și m-am uitat în spate, la Ernest, care aștepta lângă taxi, cu trupul lipit de portiera deschisă, în timp ce mașinile din trafic curgeau pe lângă el. O să am nevoie de asta acolo unde mă duc.

Ernest și cu mine crezuserăm că drumul pe apă până la Honolulu o să fie doar banchete și bufete; că o să stăm pe șezlonguri și-o să așteptăm să fim serviți regește, ca-n paradis. Călătoria s-a dovedit, însă, a fi ca o mică moarte. Am fost azvârliti încolo și încioace până ne-am înverzit ca broaștele. Am fost urmăriti de vremea rea și apele internaționale n-au încetat să se agite, cu valuri întunecate. Am vrut să mă dau jos aproape imediat, dar au urmat zile și zile în șir de

suferință neîncetată. În cele din urmă am coborât în cabină și ne-am străduit să rămânem mereu beți. Ernest avea o teorie, și anume că puteai, cu suficientă băutură, să-ți păcălești burta, simțul echilibrului sau chestia care te făcea să-ți dorești să nu fi văzut în viața ta mâncare și să nici nu mai vezi vreodată. Dar câni întregi de whiskey abia dacă ne erau vag de ajutor.

— Cine-ar fi crezut că Pacificul e-așa o pacoste? i-am zis. Un ocean n-ar trebui să fie doar un ocean?

— După cum se vede treaba, nu.

Când am ajuns la Pearl Harbor eram extraordinar de nerăbdători să ne dăm jos din barcă și să punem piciorul pe pământ, dar în clipa în care a fost coborât podul temporar, o grămadă de binevoitori s-au cățarat cum au putut la bord ca să ne întâmpine, aruncându-ne ghirlande la gât, ținând discursuri și zicându-ne „Aloha“. Fotografii făceau poze publicitare. Străinii ne strângeau mâinile și ne trânteau alte ghirlande, până când abia mai puteam vedea pe deasupra lor.

— Ai face bine să mă scoți de-aici.

Ernest avea fălcile încleștate, un zâmbet de baracudă.

— Următoarea persoană care m-atinge o să ia un pumn în nas.

— Ai grijă, dragă.

Făceam eforturi să-mi mențin și eu zâmbetul chinuit.

— Pentru tine-au venit toțiăștia, știi.

De fapt, și mie îmi venea să pocnesc pe careva sau să țin cât mă țineau plămânii, ca să îmi fac loc în jur. Totuși, am zis iar și iar, de-o sută de ori sau mai mult:

— Mulțumesc, mulțumesc tare mult.

Mi-era foarte rău, eram obosită de picam, dar zâmbeam, zâmbeam, mă străduiam să fac cea mai bună impresie în calitate de doamna Hemingway.

Am mers la hotel cu ricșa, prin inima sufocantă a Hong Kongului, iar străzile aglomerate păreau să se strângă în jurul nostru în timp ce omul care ne trăgea naviga printre biciclete, standuri cu mâncare prăpădite, trupuri și iar trupuri. Oriunde te uitai erau bucățele de hârtie roșie și albă, resturi de la pocnitorile care se declanșau parcă la fiecare câteva secunde. Erau pui în stradă, erau și copii. Nici nu pricepeai cum de se putea circula vreun pic, până la urmă.

Hotelul nostru, aflat în centrul ca un furnicar, arăta străvechi, cu un aer ușor burghez. Ventilatoare cu pale mari ni se tot roteau sub tavanul camerei, iar cada masivă din baie avea robinete grele de alamă. Am mulțumit pentru micile binefaceri, m-am cufundat până la bărbie și n-am mai ieșit de-acolo două ore, în timp ce Ernest s-a dus în recunoaștere.

— Am găsit pe cineva cu care să merg la vânătoare de fazani, a zis când s-a întors.

Găsise un ziar chinezesc, două sticle imense de bere caldă și niște artificii colorate pe care voia să încerce să le aprindă chiar acolo, în cameră.

I le-am smuls din mână, gândindu-mă unde să le ascund.

— Vânătoare de fazani? Unde? Știi că-i un război în derulare, nu?

— Pe-aici pe undeva bănuiesc că e, dar nu-i clar.

Și așa era. Armata japoneză împrejmuisese Hong Kongul din trei părți, dar problema cea mai gravă părea să fie suprapopularea. Guvernul colonial încerca, din câte se părea, să evacueze cetățenii, dar nu reușise diminuarea numărului de victime. Pentru oamenii de rând, mâncarea era insuficientă, iar apa curată era un mit. Oriunde te uitați era o sărăcie lucie, însă Hong Kongul era și ceva ce nu semăna cu nimic din ce mai trăisem. Aerul era încărcat de miresme pe care nu le mai simțisem vreodată. Fumul stătea suspendat în aer și umplea aleile unde mărfuri misterioase atârnav în cârlige și copiii stăteau pe vine în rigole. Asta era viața, cu toată aglomerația, cruzimea și bizareriile ei. Voiam s-o înțeleg pe deplin, în singurul fel pe care-l știam, adică ducându-mă afară și plonjând în ea până la gât, vorbind cu câți oameni puteam, luând la pas fiecare micuță alee, rătăcind în neștire până găseam un tablou, o poveste, un moment. Ceva care mă așteptase numai pe mine.

Ernest, între timp, stătea înconjurat de admiratori în holul hotelului, lăsând povestea să-l găsească pe el, absolut încrezător că asta se va întâmpla. Celebritatea lui atrăgea tot felul de oameni – bancheri cantonezi, jucători de rugby plecați din țară, șoferi de taxi și cartofoari, ba chiar și-un ofițer de informații expatriat, devenit comandant suprem. A pus stăpânire pe cel mai bun colț al încăperii, răspândindu-și cărțile, revistele și paharele înalte de whiskey cu sifon, primindu-și indivizii dintr-un fotoliu tapițat cu piele de Cordoba și ascultând poveste după poveste. Era în elementul lui.

La patru zile după ce-am sosit, m-am îmbarcat într-un DC-2 primitiv, de metal, cu destinația Lashio, la granița Birmaniei. Era înainte de ivirea zorilor, la

început de februarie, iar aerul era înfiorător de rece și întunecat. În peștera întunecată din avion se mai aflau doar încă șapte pasageri, toți chinezi. Scaunele erau metalice și păreau șubrede, acoperite cu niște pânză simplă. Toaleta se afla după o draperie verde de pânză și era, de fapt, o gaură ușor acoperită, prin care totul cădea direct pe orice sau oricine se afla dedesubt. Nu puteam nici să mă uit la ea fără să mă înfior.

Pilotul nostru era un american imperturbabil, pe nume Roy Leonard. Era înalt, blond și dolofan, în uniforma lui cafenie, simțindu-se – din câte mi se părea mie – la fel de-n largul lui la manșă aici, în China zdruncinată de război, de parcă ar fi condus un tractor pe undeva prin Indiana. Avionul era proprietatea comună a guvernului chinez și a Pan Am. Zbura regulat pe ruta asta, zicea omul, de obicei pe întuneric și la o înălțime care îl scotea din raza de acțiune a armelor antiaeriene japoneze.

Încercam să-mi notez în carnet toate aceste observații și altele, în cabina întunecată, dar nu după mult timp am fost prinși în mijlocul unei furtuni cu grindină. Avionul sălta și se clătina. Gheața ne bătea în geamuri, sunând ca niște bănuți zornăind într-un borcan. Când vitezometrul a încremenit, l-am privit pe Roy deschizând geamul de lângă el, ca să vadă dacă nu poate face el estimarea, privind spre pământ. Mi-era rău și eram îngrozită, mă țineam strâns cu palmele transpirate de scaun – și așa a fost tot drumul până la Chongqing, cale de o mie o sută de kilometri.

Cinci ore mai târziu, am coborât din plapuma de nori groasă și umedă, aterizând pe o pistă butucănoasă, în mijlocul unei insule de pe fluviul Yangtze. Fluviul în sine părea sculptat de mână, cu niște stânci înalte și galbene înălțându-se de fiecare parte, invadate de-o vegetație ca o coroană de mușchi.

Cât timp avionul a fost realimentat, am luat micul dejun, niște orez lipicios și ouă prăjite, alături de niște boluri cu ceai care mirosea oribil.

— Cum de-ai ajuns în postul ăsta? l-am întrebat pe Roy, care era vârat până la nas în bolul cu ceai.

A ridicat din umeri.

— Eu nu mă plictisesc niciodată.

A trebuit să zâmbesc.

— Nu, nici nu-mi închipui că te plictisești. Crezi că există zbor mai periculos altundeva în lume?

A zâmbit și el larg.

— Dacă ar fi existat, probabil că l-aș fi găsit.

Nu după mult timp eram iarăși în avion, alături de câțiva pasageri noi, ieșeam din valea dramatic tăiată în stâncă și urcam pe cerul de astă dată de-un albastru desăvârșit, halucinant.

— Nu e mai sigur să fii ascuns de nori, ca înainte? am strigat către Roy.

— Sunt cu ochii după ei, a strigat el, referindu-se la taberele antiaeriene japoneze și la avioanele inamice, din câte am bănuir.

Dumnezeule, mi-am zis, și-am încercat să mă concentrez pe peisaj, culturile de orez din depărtare, strălucind în soare ca folia de aluminiu, versanții abrupti terasați, văile râurilor și terenurile agricole bogate și umede. Am zburat toată ziua, aterizând la Kunming chiar când amurgul scălda totul în nuanțe de violet. Iar combustibil, iar orez și ceai, și-apoi ultima bucată, peste trecătorile înalte din munți pe care trebuia să mi le imaginez, căci ne strecuram pe deasupra lor iarăși într-o beznă albastră, cu avionul vibrând din cauza efortului.

Lashio era practic nicăieri, și totuși întreaga Chină depindea de existența sa, de parcă orașul ăsta ar fi urmat să pareze la nesfârșit loviturile Japoniei. Drumul Birmaniei, cel șerpuit și amețitor, începea și se sfârșea acolo, un *ouroboros*⁵¹ înaintând în serpentine până în munții Himalaya și înapoi, în timp ce japonezii își aruncau bombele în raiduri regulate. De îndată ce se limpezea cerul, constructorii chinezi intrau în acțiune, reparând drumul ce avea să fie iarăși distrus, la atacul următor. Și tot așa, neîncetat. Japonia era puternică, asta nu se putea contesta. Dar China era hotărâtă și avea o răbdare nesfârșită, străveche. Eu pariam pe ei.

Am petrecut mare parte din acea noapte mâzgălind tot felul de însemnări pentru reportajul pe care aveam să-l transmit, iar apoi m-am târât în sfârșit pe platforma rece de lemn care era patul meu, închizând ochii și gândindu-mă la Ernest. Probabil că dormea în hotelul nostru elegant, cu ventilatoarele rotindu-se deasupra capului. Sau, și mai probabil, stătea încă în fotoliul tapițat cu piele din hol, sorbind cu nesaț din whiskey și făcând schimb de povești adevărate, complet absorbit. ăsta era el și așa era el cel mai fericit. Măine urma să facă același lucru, în timp ce eu aveam să văd ce era de văzut în Lashio și-apoi să iau un zbor târziu înapoi în Kunming, făcând cale întoarsă prin combinația periculoasă de altitudini mari, vreme și hazard al războiului. Eram epuizată și înspăimântată, dar mă simțeam totodată mai puternică și mai capabilă decât fusesem în tot anul scurs. Fără Ernest alături, mi-era mai ușor să am încredere în mine, și asta îmi plăcea.

Oricât de solicitante ar fi fost aceste zile, erau și antrenante, pline de viață. Ernest stătea înconjurat de admiratori, iar eu eram pe drumuri. Amândoi ne aflam exact acolo unde trebuia.

55

Am găsit un ghid dispus să mă ducă oriunde voiam în Hong Kong, în buncărele de ciment igrasioase, în care picura mizeria și unde dormeau familii întregi, în condiții ca de pușcărie, direct pe jos, în fabrici prost luminate, în tripouri unde se juca mahjong și în bordeluri unde multe dintre prostituate nu păreau să aibă mai mult de paisprezece ani. Am fost și în câteva case în care se vindea opiu, unde puteai să cumperi două pipe pline pentru câțiva bănuți și apoi să dispari în niște paturi suprapuse, cu păaturi de lână jengoase. Și totuși, m-am gândit, cine n-ar prefera un vis dat de opiu condițiilor adevărate de pe-aici? Într-unul dintre paturile suprapuse dormeau doi bărbați care păreau distruși. Dar nu, a trebuit să-mi reamintesc. Nu era tocmai somn, erau drogați și absenți, sprijiniți unul într-altul, cu gurile deschise. Mai încolo, pe o dală goală, o bătrână în zdrențe se sprijinea de peretele care se descompunea, mâncat de umezeală și mucegai.

Nimeni nu părea să fie șeful aici, dacă nu cumva era fata care îndesa cu degele în pipe niște tampoane negre ce arătau ca mânjite cu catran. După față, putea să aibă paisprezece ani sau o sută. Avea niște umeri slabi băț, ițindu-i-se dintr-un furou murdar, dar era și dureros de eficientă în mișcări, aprinzând lămpi, adunând maldăre de gunoi. Peste tot stătea suspendat un fum gros, cu miros de putregai dulce.

— Cu cât e plătită pentru munca asta? mi-am întrebat ghidul.

— Cu vreo douăzeci de cenți pe zi, poate și mai puțin.

— Mai puțin? Și cum se poate hrăni cu atât?

El a ridicat din umeri și a zis că s-ar putea să aibă o familie.

S-ar putea, mi-am repetat în gând în timp ce mi se lipeau vârfurile degetului de creion. Eram tentată să-i las tot ce aveam, începând cu hainele de pe mine. Dar ea era doar o fată. Mai erau mii ca ea prin tot orașul și multe sute de orașe în China, bănuiam, unde același scenariu se repeta la nesfârșit și era posibil să nu se termine niciodată.

Înainte să plecăm, fata ne-a condus până la o despicătură din perete, unde voia

să ne arate ceva într-o găleată albă. M-am aplecat și-am văzut că era o țestoasă terestră mică, pe care o ținea pe post de animal de companie. Fata a ridicat găleata, iar animalul a dat să se cațere pe perete, scoțând din gheare un zgomot care mie îmi suna a disperare, a captivitate. Dar ea părea cumva încântată și mă privea dorindu-și, în mod limpede, ca și eu să fiu încântată.

— E minunată, am zis prin traducătorul meu, cu inima zob – nu pentru prima și nici pentru ultima dată în acea zi.

— Cred c-ar trebui să nu mă mai lași să plec din hotel, i-am zis lui Ernest când m-am întors.

Citea cocoțat în patul făcut, și-a dat jos ochelarii cu ramă de sârmă și m-a privit o clipă.

— Tu vrei să salvezi pe toată lumea.

Mi-am turnat două degete de scotch.

— Da, sau să urlu până răgușesc.

— Asta-i problema cu mersul prin lume, nu-i așa? Trebuie să te confrunți cu lucruri pe care descoperi că nu voiai să le știi.

— Dar vreau să le știu. Doar că mă fac să mă simt îngrozitor de neajutorată. Ar fi trebuit s-o vezi pe fata asta din casa unde se vindea opiu. Mi-a venit să mor când am văzut cum trăiește.

— Măcar ia în seamă că s-ar putea să nu fie așa de nefericită pe cât îți închipui tu. Ea asta cunoaște. E viața ei, nu a ta.

— Poate că da. Dar, dacă îi scriu povestea, poate o să se schimbe ceva.

— Ești cumplit de naivă dacă îți imaginezi asta. Și poate că ea nici n-ar accepta o eventuală schimbare. Oamenilor le place ceea ce cunosc. Ține de firea umană.

— Nu pot să fiu de acord.

Am simțit cum scotch-ul îmi atacă gâtul cu o senzație plăcută, ca și cum mă ardea.

— Măcar o să-ncerc.

— N-ai decât, a zis el în timp ce eu am pornit țâfnosă să fac o baie, închizând ușa după mine un pic prea zgomotos.

După cum avea să se dovedească, era abia începutul neînțelegerilor noastre în privința Chinei. Ernest savura toate delicatesele și obiceiurile locale, bând vin de primăvară aseasonat cu șerpi murați, fără să-i pese de arșiță sau de păduchi, de șobolani, ploșnițe sau de mirosurile pestilențiale din stradă. Eu făceam baie de

trei ori pe zi și am fost răsplătită cu dizenterie și un caz groaznic de „putregai de China”⁵², pielea de pe mâini cojindu-mi-se și îngălbenindu-mi-se de la o ciupercă exasperantă, rea ca lepra.

— Simt că-mi pierd mințile, i-am zis, încercând să nu mă scarpin, să nu vomit, să nu plâng.

— Cine-a vrut să vină în China? a întrebat el vesel, iar apoi a tulit-o, ca să mai cumpere artificii.

Îmi scotea pe nas ceva, dar ce anume? Faptul că drumul ăsta nu fusese ideea lui? Că el se desfăta în timp ce eu mă chinuiam?

Deși nu-i înțelegeam sau agreeam poziția, „Cine-a vrut să vină în China?” a devenit vorba preferată a lui Ernest în timp ce înaintam către inima țării, mai întâi pe calea aerului, apoi pe niște ponei dărămați, care nu cântăreau mai mult ca mine, prin ploii torențiale neîncetate, aduse de muson. La un moment dat am călătorit cu șampana⁵³ pe râul Bei, pe lângă sate care arborau steagul negru care semnală o epidemie de holeră, apoi cu niște camioane. Unsprezece zile de înaintare lentă, totul pentru a ajunge la frontul cantonez din China Liberă. Drumul era mai degrabă acoperit cu clei, nu cu noroi, iar apoi a dispărut cu totul.

Frontul în sine mi se părea că arată ca un munte. Sau mai bine zis ca doi munți, japonezii stăpânindu-l pe unul, iar chinezii pe celălalt, și între ele liniște. Am văzut un bombardier japonez înălțându-se cu gând probabil să atace Shaoguan, la o sută cincizeci de kilometri distanță de noi sau mai mai mult, înspre nord, dar ce-am întâlnit cel mai mult în timpul petrecut de noi pe continent a fost propaganda. În fiecare sat în care ajungeam, afișe în engleză proclamau BUN VENIT REPREZENTANȚILOR DREPTĂȚII ȘI PĂCII. Când ne-am întâlnit cu generalul Wong, care lupta pe acest front deja de ani de zile, ne-a întâmpinat cu un vin de orez cu gust ranced și un singur mesaj. Dacă America ar trimite avioane, arme și bani, China ar putea să învingă Japonia foarte repede.

— Și dacă nu? am îndrăznit.

— Vedeți și dumneavoastră cum este, a răspuns el, cu un gest larg care voia să însemne, din câte bănuiam, că tot ceea ce se întâmplase deja avea să se repete, probabil la nesfârșit.

Japonezii aveau toate avioanele, iar chinezii toate victimele și o capacitate infinită de-a îndura greutăți. Ce distrugeau japonezii, chinezii construiau, cu prețul vieților lor, dacă era nevoie. Ce puteau să însemne patru ani într-o țară atât

de străveche și-atât de lovită de suferințe?

— Ăsta-i cel mai al naibii război din câte-am văzut, i-am zis lui Ernest când am ajuns la Chongqing.

Aranjase o întâlnire cu generalisimul Chiang Kai-shek, liderul democratic al Chinei, prin numeroasele legături pe care le avea în Hong Kong, și ardea de nerăbdare. Exact la așa ceva sperase când venise în China. O poveste pe care n-o avea nimeni altcineva și ocazia de-a transmite ceva important pentru Washington când se întorcea acasă. Eu eram mai puțin încântată. De fapt, hotărâsem deja că-i detest pe generalul Chiang și pe soția lui încă dinainte să-i întâlnesc. Mi se părea absolut limpede că nu-i interesa câtuși de puțin de poporul lor. Milioane de oameni mureau de foame. Orfanii și muribunzii cerșeau pe străzi, în vreme ce ei și toți cei binecuvântați cu sănătate și putere trăiau regește pe spatele supușilor lor.

Doamna Chiang era o frumusețe celebră și-o *femme fatale* care susținea că pentru poporul ei munca de rob reprezintă salvarea. Și-a petrecut mare parte din timp încercând să-l farmece pe Ernest, pe mine ignorându-mă pur și simplu. Când am întrebat de ce țara ei nu-și îngrijește leproșii, mi-a zâmbit cu o privire ucigătoare și mi-a zis:

— China avea o cultură uriașă când strămoșii dumneavoastră trăiau în copaci.

Înmărmurită, am privit-o furioasă, în timp ce Ernest își înăbușea râsul. În clipa următoare, ea și-a schimbat expresia feței, recompunându-și zâmbetul și oferindu-mi o broșă de jad montat în argint. N-am știut ce pot face decât s-o accept și să-i mulțumesc. În tot acest timp se derula masa de prânz – felul principal fiind propaganda. Generalul Chiang se prezenta ca fiind eroul democratic al poporului, un conducător neobosit în lupta cu Japonia, când de fapt adevăratul lui dușman erau comuniștii chinezi care ar fi putut îndemna oamenii să se revolte, să-și rupă lanțurile de nefericire și sclavie. Singurul țel al lui Chiang era să rămână la putere. El era marele stăpân, iar doamna Chiang era vipera bătută în nestemate, iar eu nu puteam scrie nimic din toate astea pentru *Collier's*. China era aliatul nostru.

— Ce s-a ales de obiectivitate? m-am văitat la Ernest, dorindu-mi să dau de perete cu broșa de jad.

— A dispărut odată cu pasărea dodo. Întrebarea asta-i pe bune?

— Eu așa credeam, că este. Ah, la naiba.

Mai târziu avea să-mi fie rușine de articolele pe care le-am trimis la *Collier's*. Nu era nici urmă de părerile și temerile mele reale în ele. Pe doamna Chiang o numeam „fermecătoare“, mirobolantă, ca „un star de cinema dintre cele mai noi și mai strălucitoare“, fiindcă asta dorea să audă toată lumea. Trebuia să păstrăm China de partea noastră și să ținem ocupate resursele Japoniei în Orientul Îndepărtat, ca să nu ne trezim cu ei sărindu-ne nouă la gât.

Oriunde mă uitam erau urâtenie și ipocrizie, iar eu devenisem parte din ele. Însă nu puteam să cad în cinism când venea vorba de reportaje, să consider că jurnalismul n-are nici o putere de-a repara răul, și nici măcar de-a-l elucida, așa cum insista Ernest. Ar fi însemnat că nici eu n-aveam nici o putere, iar gândul ăsta nu-l puteam îndura. Trebuia pur și simplu să fiu mai bună în ceea ce făceam, să lupt mai tare și să-mi apăr poziția.

56

Cum banii pe *Pentru cine bat clopotele* continuau să curgă, Ernest s-a hotărât să folosească o parte din ei pentru a cumpăra Finca. Locuiserăm în ea cu chirie de când descoperisem eu locul, și făcuserăm reparații plătind din buzunarul nostru, însă până la întoarcerea din China moșia deja ne aparținea, până la ultimul centimetru, până la ciorchinele de orhidee mov de pe capochier și lăcustele care țârâiau prin palmieri. Am sărbătorit cu o petrecere zgomotoasă, invitându-i pe prietenii noștri basci și pe toți cunoscuții din oraș și, cine știe cum, atmosfera sărbătorească a continuat așa de-a lungul întregii veri. Casa nu era niciodată goală, iar băutura curgea încontinuu.

Mi-era dor de băieți, însă deocamdată Ernest și Pauline se războiau pe custodie trăgând care mai de care mai puternic de sfoară în partea lui și, din câte se părea, n-aveam să-i vedem până la toamnă. Așa că ne lăsam să plutim în voia zilelor. Ne trezeam când voiam, mâncam când aveam chef, de obicei beam prima băutură înainte de amiază, iar apoi dormeam la soare. Ernest încetase să mai fie atent la ce mănâncă și nu își mai nota greutatea, ba parcă nici nu-i mai păsa de ea. Și deși existau meciuri de tenis și partide de pescuit, ca să te ajute să elimini prin transpirație excesul de mâncare sățioasă și otrava alcoolului, mă surprindeam simțindu-mă tristă din când în când.

Îi trimisesem lui Max Perkins povestirile mele terminate și le acceptase, sub forma unui volum pe care l-am intitulat *Inima altuia*⁵⁴, după ceva ce citisem într-

o povestire de Willa Cather. Șpalturile aveau să sosească dintr-o zi în alta și simțeam un amestec de entuziasm și de groază. Nu uitasem de primirea dezamăgitoare a ultimei mele cărți și, știind asta, Ernest făcea tot ce era posibil ca să se asigure că aceasta va fi bine lucrată, deși eu nu-i cerusem nimic. Avea sugestii pentru textul de pe ultima copertă și voia să mă ajute să aleg supracoperta. Ultima mea poză de autor nu mă arătase în cea mai bună lumină. S-a oferit să-mi facă el una, ca să arăt cât mai natural posibil.

— Chiar contează cu adevărat toate astea? l-am întrebat.

— Nu pot să strice, a sugerat el. Iar apoi: Ar trebui să te gândești să folosești numele de după căsătorie. E ceva ce încă n-ai încercat.

— Adică să profit de reputația ta? am sărit, pe fază. La asta se așteaptă toată lumea, nu-i așa? Ai citit cronicile alea.

— E numele tău. De ce nu l-ai folosi, dacă vrei?

Am simțit cum căldura îmi urcă pe gât ca pe-o scară.

— Gellhorn e numele meu de scriitor. E singurul sub care am publicat vreodată.

— Și ce alegi, mândria ta sau vânzările bune?

— Tu crezi că nu pot reuși de una singură.

Mi-am auzit stridența care îmi răzbătea în glas și m-am forțat să respir.

— Asta zici, nu-i așa? Că ori mă folosesc de succesul tău, ori crăp?

— Exagerezi foarte tare. Nu vreau decât să te-ajut.

— Poate, dar e munca mea. Trebuie să poarte numele meu.

Se uita atent la mine și era limpede că i se părea că greșesc, însă n-a spus decât:

— Fă cum îți place, desigur, iar apoi s-a dus să-și citească corespondența, în timp ce eu am rămas să fierb singură.

Nu era vorba de făcut cum îmi place. Nu înțelegea deloc despre ce era vorba. Alegerea asta n-avea deloc de-a face cu disprețul sau cu mândria. Eu eram Gellhorn și scriitoare dinainte să-l cunosc. Trebuia să fiu și acum, înainte de-a fi soția lui – și, de fapt, orice altceva.

Începeam să înțeleg tot mai bine ce ființă cu tabieturi era Ernest. Se muta în funcție de calendar, urmând o rută a migrației ca o specie de fluturi, întorcându-se în aceleași locuri, în aceleași perioade, an după an. Nu conta că ne întorseserăm de curând acasă, după luni petrecute în Orient. Toamna însemna Sun Valley, și acolo voia el să ne ducem.

— Ce-ar fi să mergem, mai bine, în Arizona sau în Mexic? am propus într-o seară, încercând să văd dacă îl pot forța un pic și să facem ceva care m-ar fi interesat mai mult. Băieților le-ar plăcea mult în deșert.

— Dar totul e deja aranjat. E aranjat de luni de zile. Despre ce-i vorba de fapt?

— E frumos în Sun Valley, dar n-am văzut deja tot ce-are de oferit și mai mult decât atât?

Între sprâncenele lui Ernest era o cută. Am văzut-o adâncindu-se și mi-am dat seama că îl rănisem, nu doar îl surprinsesem. Pentru el, la fel de importantă ca acest tipar migrator era nevoia de a crede că simțeam la fel în legătură cu toate; că aveam să indicăm tot timpul în aceeași direcție.

— Propui să mă duc singur? a întrebat, precaut.

— Nu, nu. Dar poate c-aș putea veni după tine, dacă chiar nu există nici o șansă să ne schimbăm planurile. M-aș putea opri mai întâi în St. Louis, s-o văd pe mama, și-aș veni la tine apoi, când apar și băieții.

— Deci în octombrie? La jumătatea lui octombrie?

Se uita la mine cu o intensitate pe care i-o cunoșteam. Ura să stea singur. Nu avea stăpânire de sine fără mine alături – așa zicea mereu –, iar eu înțelegeam treaba asta. Era în firea lui. Dar îmi mai dădeam seama și de faptul că adaptarea mea la nevoile lui venea la pachet cu provocarea de-a avea grijă și de mine. De firea mea.

— Octombrie sună bine, am zis, cât de veselă am putut. Atunci o să apară și toate culorile.

— Da. Bine, a zis, iar tonul sec trăda faptul că era rănit. Dacă așa trebuie.

La începutul lui septembrie, Ernest a plecat pe continent cu *Pilar*, încărcată cu echipamentul obișnuit. Când și-a luat la revedere, i se citea asprimea în jurul gurii și mi-am dat seama că nu-mi înțelegea deloc punctul de vedere. Stătuse posomorât săptămâni întregi, simțindu-se trădat, îmi dădeam seama, și a fost nevoie să mă lupt din greu ca să nu renunț, cum voia el, și să nu accept să facem ca el.

Avea să-mi fie dor de el, bineînțeles. Mereu îmi era. Dar de îndată ce a plecat m-am simțit ușurată. Când am intrat înapoi în casă, locul era diferit fără el – nu doar mai liniștit, dar mai vast. Până și aerul părea schimbat. Am mers dintr-o cameră în alta, minunându-mă de liniște. Am stat neclintită într-un petic luminat de soare, desculță pe podeaua caldă, și mi-am dat seama că zile în șir nu va mai trebui să mă gândesc la nevoile altuia, la distracții sau la compromisuri sau la

mişcări de acomodare. Le-am dat liber băieților care găteau și aveau grijă de casă și m-am îmbrăcat în niște pijamale răcoroase de bumbac, jurându-mă să nu ies din ele decât dacă era neapărat nevoie. Și a fost minunat. M-am întins undeva și-am citit, cufundată în pace și liniște și simțindu-mă doar un pic vinovată că eram atât de fericită singură.

Eram în St. Louis când Max mi-a trimis primul exemplar din noua mea carte. Văzusem toate machetele pentru supracopertă și știam la ce să mă aștept, dar cartea în sine era așa de frumoasă și de perfect realizată, încât am rămas înmărmurită. Coperta era cu albastru și verde, cu titlul scris cu un corp de literă artistic și cu numele meu pus deasupra. Totul era minunat făcut, de la literă la cotor și la forțaț.

— Arată extraordinar de matur, nu-i așa? am zis, arătându-i-o mamei.

— E pur și simplu minunată, a zis ea. O operă de artă.

— Am fost foarte neliniștită și speriată, am recunoscut, dar când mă uit la ea îmi doresc să fiu mai puternică. Îmi plac povestirile astea. Sunt bucuroasă că le-am scris.

— Ar trebui să fii mândră, a zis ea, dându-mi cartea înapoi. Au făcut o treabă grozavă.

— Poate că iubești cu adevărat o carte doar în perioada dinainte de a-i da drumul în lume. Înainte să apuce criticii să vorbească sau să vină cifrele de vânzare, ca să te surprindă sau dezamăgească.

— Îmi imaginez ce greu trebuie să fie să știi că cineva studiază atent și se ia de ceva ce iubești. Dar nici cele mai proaste recenzii nu-ți pot lua cartea, nu?

— De fapt, e mai rău de-atât. Pornești atât de plin de speranțe și încrezător, dar apar recenziile și te fac mic. Mai întâi nu ești de acord cu ele sau te simți furios, dar încetul cu încetul începi să crezi toate lucrurile oribile pe care le citești și uiți ce-ți plăcuse de fapt la carte. Și gata cu încrederea. Nimeni nu e nevoit să-ți ia cartea. Renunți tu la ea.

— Of, scumpa mea. M-a privit cu blândețe: Dar și Ernest a avut câteva cronici proaste. Ani de zile a tot avut, și totuși continuă. Nu i-ai cerut sfatul?

— Nu-s singură că-și mai amintește cum e să fii prăbușit în felul ăsta. Nu există scriitor mai de succes ca el în lume acum. Și nu contează că n-a mai scris un cuvânt de atunci. Se poate odihni pe laurii acestei cărți ani de-a rândul.

— Bănuiesc că oricine ar avea amnezie în cazul ăsta. Însă știu că el vrea să reușești.

— Vrea. Totuși, înainte era mai simplu. Eram ca o echipă. Cred că de asta mi-e cel mai dor. Nu știu cum să fac ca să ajungem iarăși acolo. S-ar putea să fie deja prea târziu.

Îngrijorarea i-a străbătut chipul ca o alcătuire de nori cutreierând un cer senin, senin.

— Eu pot să te ajut cu ceva?

— Spune-mi că totul va fi bine.

— Totul va fi bine, a zis. Ah, Marty. Sper că va fi.

57

Toți păreau să știe ce-o să-l repare. Max voia alt roman mare, și dacă se putea imediat. Esquire voia un articol lung despre Vest și masculul american. Erau dispuși și să plătească frumușel pentru el. Acum, de îndată ce se întorcea într-o parte sau alta, cineva arunca în el cu bani, mulți bani, când tot ce-și dorea el cu adevărat era să pescuiască toată ziua în Silver Creek și s-o aibă alături pe soția lui, cu care să vorbească dimineța și seara. Soția lui, lângă el. Chiar cerea așa multe?

Îi observase din prima independența. De fapt, îi plăcuse ce puternică și curajoasă era ea în Spania. Dar asta era la război. Odată ce se așezaseră la casa lor și-și construiseră o viață împreună, ei păruse să-i placă la fel de mult ca și lui. Ce naiba, ea găsisese casa, nu el. Ea trudise cu toată treaba și reparațiile. Făcuse o casă aproape din nimic și pe el îl făcuse mai fericit ca oricând, așa încât căpătase încredere, credea în ce făceau împreună. Doi scriitori lucrând sub același acoperiș. Și ea își dorise asta, și acceptase, și-atunci de ce abia acum părea să se simtă sufocată și gata s-o ia la fugă ca un cal de curse? Părea o aiureală drumul ăsta la St. Louis, ca să-și vadă mama, când excursia în Sun Valley fusese plănuită cu luni de zile înainte. Era locul lor, împreună, și totuși iată-l singur aici.

Măcar vremea era frumoasă și pescuitul avea să meargă bine. Acum cunoștea râul ăsta și întotdeauna era mai bine când cunoșteai apa. Dacă aveai o hartă mentală pentru bifurcarea asta, cotul ăla sau groapa aia puțin adâncă și apoi reveneai, memoria acelui loc și momentul real se contopeau pentru a da naștere unui soi de gravură cu margini clare, o hartă adâncită, iar asta ajuta și la întărirea legăturii tale cu propria ta viață. Marty zisese că văzuseră deja totul,

adică locul ăsta, dar nu era adevărat. Nu poți niciodată să vezi totul, nici dintr-un loc și nici dintr-un om, însă strădania de a vedea e cea care contează și care, probabil, te face să fii ceea ce ești.

Și-a lăsat trusa de pescuit pe mal, și-a băgat în buzunar carnețelul în care ținea muștele de pescuit și a pornit prin pârâu. Apa avea un pic peste zece grade, așa credea, și-i plăcea senzația de rece la picioare în timp ce înainta pipăindu-și calea în sensul curentului, cu apele pârâului crescând împrejurul lui. Chiar un pic în amonte, un păstrăv mare a spart suprafața, hrănindu-se, și a căzut înapoi cu un plescăit, răspândind o prismă luminoasă de stropi. Nu trebuia să se ducă după el. Pârâul era plin de pești, unii și mai mari de-atât, iar ziua era frumoasă și el era fericit în aproape toate planurile.

A dat drumul la fir și l-a simțit derulându-se lin într-un arc de cerc, dirijându-l cu grijă în aer, în așa fel încât să cadă exact acolo unde considera el că trebuia. Îi plăcuse mereu să știe să facă lucrurile bine. Răcoarea apei îl strângea și i se învolbura la picioare, pietrele fine din râu i se mișcau sub tălpile țepene, iar în aval, chiar sub firul lui, un pește mare se înălța la suprafață asemenea unui secret, cu toate culorile posibile de-a lungul cârnii unduitoare.

Dacă nu se mai gândea la restul, clipa asta părea una dintre cele mai bune din viață. Dar putea să facă asta? Putea să țină în frâu ceea ce era înăuntru? Asta era adevărata întrebare. Se gândea întruna că vrea s-o aducă pe Marty mai aproape de el, îngrijorat că s-ar putea să o piardă. Însă problema nu era că nu-l iubea ea destul. Nu, problema era că o iubea el prea mult.

Da, masculul american, ce să-ți spun. Hai, că asta-i bună.

Dar pârâul în sine era perfect. Fiecare bifurcare și fiecare afluent aveau un nume, iar el avea de gând să le învețe și pe cele pe care nu le știa încă. Avea de gând să învețe Silver Creek tot mai bine, cu fiecare păstrăv în parte, iar și iar, făcându-și însemnări în jurnalul de pescuit, pentru a-și construi harta. Dacă toate celelalte o luau razna, măcar asta să fie bine pus deoparte. Avea să știe unde fusese și unde se ducea, fiindcă cele două erau unul și-același lucru.

În noiembrie, Inima altuia s-a lansat în lume și, odată cu asta, au sosit și primele recenzii, trimise de Max în Idaho.

— Cred că nici nu vreau să le citesc, i-am zis lui Ernest. Treaba unui scriitor e

să scrie, nu să-i pese de ce crede lumea.

— Dar știi că îți pasă.

— Da, însă mi-aș dori să nu.

— O să fie minunate, fiindcă volumul e minunat.

A deschis pachetul și a început să răsfoiască decupajele, în timp ce eu mi-am aprins o țigară, tremurând.

— Așadar?

— În asta, din *The New Yorker*, zice că poveștile tale sunt „tulburătoare și inteligente“.

Am expirat un nor de fum, simțindu-mă un pic ușurată.

— E bine, nu?

— E minunat. Iar *The New Republic* spune că ai suflet și consistență.

Am văzut cum ochii lui parcurg recenzia mai departe, dar n-a mai citit cu voce tare și altceva, doar a împăturit decupajul și l-a pus la loc în plic.

— Asta-i tot?

— Cam da.

— Ernest.

M-am întins după pachet.

— Parcă nu voiai să le citești.

— Nu vreau, dar tu îmi ascunzi adevărul.

Am întins mâna mai ferm și, deși vedeam că nu-i face plăcere, în cele din urmă a cedat.

— Te rog să nu le pui prea tare la suflet, Marty. Oricum, ce știu dobitocii ăștia?

— Nimic. Nu știu nimic, dar ei dețin toată puterea.

Am luat pachetul și m-am forțat să citesc fiecare cuvânt al celor patru tăieturi dinăuntru. La drept vorbind, existau comentarii frumoase în fiecare dintre ele. Probabil în *Kirkus* era cea mai bună dintre ele, spunând că povestirile mele erau „mai sobre și mai sentimentale“ decât ce scrisesem înainte și „mai în ton cu supliciul emoțiilor neexprimate“. Dar în fiecare din celelalte stilul meu era comparat cu al lui Ernest. Autoarea cronicii din *The Yale Review* spunea că și-ar fi dorit să-mi lepăd „accentul hemingway-an pronunțat, dar nu incurabil“. Cea de la *The New Yorker* scria: „A citit prea atent operele domnului Hemingway... o trăsătură plăcută la o soție, dar periculoasă pentru o scriitoare de ficțiune“. Autoarea mergea până la a spune că Ernest este pentru mine un fel de „Svengali“.

— E absurd, i-am zis, simțind cum pâlpâie în mine o furie rece. Sunt aceeași scriitoare dinainte. Înainte să ne căsătorim nu m-a comparat nimeni cu tine... ei *caută* să scrie lucruri de felul ăsta doar ca să umple cu ceva articolul.

— Exact. Ignoră-i și cu asta basta, Iepure.

— Eu pot, dar cum rămâne cu toți ceilalți? Știi, oamenii citesc blestemățiile astea. O să-mi ia cartea ca să vadă dacă-i adevărat. Sau n-o s-o ia deloc, crezând că te-au citit deja pe tine și eu nu-s decât o copie palidă.

— Marty...

I-am privit chipul tulburat. Nu știa ce să-mi zică sau cum să mă ajute să depășesc situația.

— Ah, la naiba cu ei, am sărit, exasperată dintr-odată. Sunt mândră de cartea asta și n-o să las pe nimeni să-mi strice momentul.

— Bravo, așa te vreau, fata mea.

S-a întins și m-a tras mai aproape, la pieptul lui, unde îmi puteam simți inima zbătându-se, ca o mică pasăre iubită, prinsă și ținută așa. Eram fata lui. Asta nu se schimba. Oricât aș fi încercat, n-aveam cum să ies din umbra lui.

Când au venit alte cronici, le-am îndesat într-un plic galben, cu un oftat. Încercam să scriu iarăși, stând câteva ore pe zi la biroul din camera noastră de hotel, dar de fiecare dată când îmi venea o frază mă pomeneam citind-o iar și iar de îndată ce o așterneam pe hârtie, în timp ce o voce insidioasă mi se strecura în minte ca să întrebe dacă acele cuvinte erau într-adevăr ale mele sau erau o imitație. Eram tot mai obosită și iritată și încă și mai critică cu compania noastră de la cabană, chiar și cu soții Cooper, care în general îmi plăceau.

— Nu mai suport încă o cină, i-am zis lui Ernest. Oamenii ăștia sunt ca îmbălsămați.

— Fii cinstită.

— Sunt mai mult decât cinstită. Știi că pe Scott îl omoară Hollywoodul.

Toată lumea auzise bârfele și înțelegea că nu mai putea continua așa, amanetându-și talentul directorilor de studiouri. Nu mai era deloc scriitor. Devenise de nerecunoscut.

Chipul lui Ernest a rămas împietrit. Nu avea ce să comenteze.

— Mai sunt doar câteva săptămâni.

— N-o să rezist.

— Nu ți se pare că exagerezi un pic?

— Așa crezi *tu*? Știi, fără tine eu n-aș fi aici.

Acum deja țipam și făceam o impresie bunicică în rol de scorpie calitatea întâi. Dar nu-mi păsa.

— Tu chiar crezi că toată lumea își dorește exact ce-ți dorești tu, în clipa în care-ți dorești tu?

N-am mai așteptat un răspuns, am ieșit val-vârtej din cameră, trântind ușa puternic în urma mea. N-a venit după mine și asta nu mă deranja deloc. Tot ce-mi doream – tot ce-mi doream din tot sufletul în acea clipă – era să fiu singură.

În dimineața următoare m-am trezit cu o mahmureală absolut oribilă, genul acela de modă veche, cu valuri-valuri de greață, o durere înfiorătoare între tâmpile și senzația că-mi tremură toate. Îmi venea să-mi îngrop capul sub pernă și să dorm la nesfârșit, dar Ernest aștepta să mă scol. Stătea pe marginea patului și voia să vorbească, așa că m-am răsucit, cu o grimasă, și m-am ridicat, sprijinindu-mă în pernă, ca să-l ascult.

— Sunt un bou. Putem să plecăm oricând vrei. Ar fi trebuit să mă gândesc la tine.

— Ești un bou, dar ești boul meu, am zis încercând să zâmbesc, dar încă îmi era rău și greață. Chiar am nevoie să plec de-aici, undeva unde nu sunt petreceri și nimeni nu-i în pas cu moda, nu epatează și nu face pe deșteptul.

— Atunci, pe Lună. Sau în Arizona.

— Ah, ce mult mi-ar plăcea. N-o să mai fie la fel de distractiv acum, c-au plecat băieții, dar hai să mergem. Putem să ne ducem cu mașina până acolo, prin Nevada și în Mohave, și să ne coacem la soare, să ne rătăcim pe bune, de toate.

— Bine.

Dădea din cap a încuviințare, însă în privire i se ascundea un soi de tristețe, umbra unei stări pe care n-o înțelegeam pe deplin. Poate că nici el. Ne străduiam amândoi să ne adaptăm și să facem compromisuri pentru celălalt. Dar despre asta e vorba într-o căsătorie, nu-i așa?

Ne-am îndesat lucrurile în valize și-am lăsat Sun Valley în urmă, mergând spre sud și-apoi și mai la sud, străbătând mici orașele de frontieră uitate de lume, trecând pe lângă benzinării și restaurante de dimensiunea unor cabine telefonice, și întinderi imense de deșert de culoarea leului care se derulau la nesfârșit, înghițind totul. În sfârșit, începeam să simt că pot să respir iarăși.

Țineam radioul pornit și geamurile coborâte, ne opream să vedem locașuri ale indienilor și baruri mici în care nu era nimeni, și nu vorbeam aproape decât între noi, unul cu celălalt. Aveam un aparat Brownie dintre cele mai simple și pozam

indicatoare caraghioase, afișe și alte lucruri de care nu le păsa altora în afară de noi. Nimic nu era elegant sau dezinfectat și nimic nu ne-a solicitat prea tare atenția cât am străbătut Arizona și jumătate din New Mexico; acum treceam de granița cu Texas, la El Paso. Ne opriserăm la un bar de la marginea drumului – o chestie decolorată și dărăpănată, cu acoperiș de tablă și-un indicator cu BERE RECE care pâlpâia haotic. Ernest tocmai începuse să-l învețe pe barman cum să facă un daiquiri foarte rece, fără zahăr și multă limetă, când ușa localului s-a deschis cu o bufnitură puternică și a intrat un băiețel indian. Era desculț și avea la gât o bandană roșie răsucită, ca un spaniol. Avea brațele pline de ziare.

— *Con la guerra*, a zis cu o vocișoară răgușită care m-a făcut să mă gândesc că striga așa de ceva vreme. *Con la guerra, la guerra*, repeta întruna, mergând de la o masă la alta, în timp ce toți se întorceau să se uite la el, pe măsură ce pricepeau.

În timp ce noi călătoream cu mașina și nu ne gândeam la nimic, liberi ca praful în vânt, japonezii bombardaseră Pearl Harbor. America era, în sfârșit, în război.

Note

46. Familie de păsări marine.

47. Oricare dintre cei 150 de pești marini din familia *Haemulidae* (*Pomadasyidae*), întâlniți de-a lungul țărmurilor, în ape calde și tropicale. Numele le vine de la grohăitul ca de porc pe care-l pot scoate.

48. Formulă de alint, însemnând „dragă“, „iubire“, în germană. Așa îl alintau pe Jack, poreclit „Bumby“, Hemingway și prima sa soție, Hadley Richardson.

49. *The Blitz*, bombardarea continuă a Regatului Unit de către Germania nazistă în perioada septembrie 1940 – mai 1941.

50. Drum care lega Birmania de sud-vestul Chinei, construit când Birmania era colonie britanică, folosit pentru a aproviziona China în timpul celui de-Al Doilea Război Chino-Japonez (1937–1945).

51. Simbol antic asemănător unui șarpe sau dragon care își înghite coada și al cărui corp alcătuiește astfel un cerc.

52. O boală de piele de care se molipsiseră mulți dintre corespondenții de război care transmiteau de pe frontul chinezesc. Boala era asemănătoare cu „picioarul de atlet“, Gellhorn numind-o „*China rot*“.

53. Barcă cu pânze și cu un mic adăpost la bord, folosită în Extremul Orient.

54. *The Heart of Another*.

PARTEA A ȘASEA

Un anotimp al năruirii

decembrie 1941 – iunie 1944

59

Atacul nu venise din senin. Nimic nu vine, niciodată. În timpul verii și toamnei, tensiunile escaladaseră periculos. Roosevelt trimisese avertismente că Statele Unite vor fi nevoite să „ia măsuri“ dacă Japonia atacă țările învecinate. Japonia răspunsese cu avertismente, zicând că va fi nevoită să ia măsuri la rândul său, dacă Statele Unite nu renunță la blocada economică. Ne pregăteam cu toții pentru ce era mai rău, de ceva vreme, motiv pentru care Roosevelt mutase flota Pacificului și toate bombardierele acelea în Pearl Harbor, de la bun început. Ernest și cu mine le văzuserăm cu ochii noștri când trecuserăm prin Hawaii în drum spre Orient. Opt nave de război, trei crucișătoare, trei distrugătoare și aproape două sute de avioane fuseseră aliniate și așteptau ca mielușeii. Cel mai important arsenal militar al nostru și cea mai clară țintă posibilă.

Atacuri simultane au fost lansate în zonele deținute de Statele Unite din Filipine, Guam, Malaezia, Singapore, Hong Kong și Wake Island. Ți se făcea rău dacă te gândeai la pierderile de vieți omenești, și încă și mai rău dacă te gândeai mai departe. Roosevelt lansase în sfârșit chemarea la arme. Zeci de mii de tineri erau recrutați de îndată ce împlineau douăzeci de ani. Bumby încă n-avea vârsta, dar urma să o aibă în curând, iar gândul ăsta era aproape insuportabil pentru noi, când ne-am întors la Finca, pentru a petrece Crăciunul cu băieții.

— Nu mi-e frică, a zis Bumby.

— Eu mă tem destul de tare pentru noi toți, i-am zis. Și biata ta mamă.

Am scuturat din cap și mi-am aprins o țigară. Acestui băiat splendid nu i se putea întâmpla nimic. Pur și simplu nu se putea.

— Poate c-o să se termine cât ai zice pește.

Dar vedeam că nici el nu credea deloc ce spunea. Nimeni nu credea.

— Tu să te întorci la școală și să rămâi la școală, bine? am zis, în timp ce Ernest intra în cameră.

— Ce se întâmplă aici?

— Lui Mart i-e frică pentru mine.

În glasul lui Bum nu era nici cea mai mică urmă de iritare.

— E-n regulă. Nu mă deranjează. Ea este cealaltă mamă a mea.

Din senin, ochii mi s-au umplut de lacrimi. M-am întors, în așa fel încât Ernest să nu vadă, surprinsă de cât eram de emoționată. Adevărul era că țineam nespus de mult la fiecare dintre băieții ăștia trei. De-acum prinseseră rădăcini în inima mea și cu asta basta.

Mai târziu în seara aceea, după ce băieții se duseseră la culcare și în casă era cât de cât liniște, Ernest a venit la mine, acolo unde stăteam și citeam. Îmi dădeam seama după expresia de pe chipul lui că în el se dădea o bătaie.

— Poate că acum e momentul să facem un copil. Mereu zicem c-o să facem asta.

— Când am intrat în război? Nu există moment mai prost.

S-a trântit în scaunul de lângă mine.

— Și-atunci când?

— Nu știu, Iepure. N-ar trebui să vorbim despre asta. O să te facă să te simți și mai rău.

— Așa e, da. Și de ce nu m-aș simți?

Avea în glas o asprime pe care de-acum i-o știam bine. Era pus pe ceartă, doar ca să se mai ușureze. Și eu făceam așa mereu, dar de data asta n-aveam de gând să mușc momeala, prea era încordat. N-aveam nici o șansă să câștig.

— O să se întâmple, promit, am zis cu câtă blândețe puteam. Știu ce mult îți dorești o fiică.

— *Eu* îmi doresc. Exact... și asta-i problema, nu? Dacă ți-ai fi dorit tu un copil, l-am fi avut deja. De fapt te prefaci.

— Ah, Ernest, nu-i adevărat.

Dar el deja ieșea cu pași mari din cameră, iar eu rămăsesem singură cu cuvintele lui, care se izbeau de ușa închisă și-și trimiteau ecoul provocator înspre mine.

Oare voiam un copil? Chiar *voiam*? Trebuia să recunosc că visul era unul perfect câtă vreme rămânea doar un vis, sclipind înaintea noastră precum mirajul

săltăreț al unei oaze. Fata noastră, având părul meu și simțul meu al aventurii, inteligența lui Ernest și ochii lui căprui, pescuind cu harponul în recif alături de el sau mergând desculță pe poteca din spatele piscinei, cu o orhidee prinsă în coada împletită. Ah, fantezia asta era minunată, însă din clipa în care îmi îngăduiam să-mi închipui cum ar fi cu adevărat viața cu un copil, mă loveam de realitate ca de-o bucată ascuțită de recif pe sub ape. Ernest își iubea copiii, dar el avea libertatea de-a vâna sau de-a pescui cu ei în vacanțe, bucurându-se de compania lor, în vreme ce Pauline și Hadley erau cele care aveau grijă de ei zi de zi, și mai ales când fuseseră mici, asigurându-se că erau bine îngrijiți și hrăniți, cu lacrimile șterse, cu genunchii juliți bandajați, cu toate problemele și îngrijorările ascultate, cu dinții periați, cu temele făcute.

Lista continua la nesfârșit, și toate astea ar fi căzut în sarcina mea, știam, în calitate de mamă. Acum era, și-așa, destul de greu să mă lupt pentru munca mea. Cu un copil, munca ar fi devenit o chestiune secundară, în timp ce pentru Ernest totul ar fi rămas neschimbat. Posibilitatea de-a călători independent ar fi dispărut, dar Ernest ar fi putut să se ducă oricând oriunde voia. Bineînțeles că ar fi putut, fiindcă urma să fiu eu acasă, făcând asta posibil, având grijă de copil și de toate, în lipsa lui. Poate că era un gest egoist să zăbovesc ceva mai mult asupra acestei hotărâri, dar trebuia să mă gândesc la cât de mult din mine eram dispusă să renunț.

În anul acela, Crăciunul a fost sumbru și cam lipsit de emoție și toată lumea s-a simțit ușurată după ce-a trecut. Ernest tot nu scria și, deși îi spusese mamei că nu prea are nevoie să scrie nimic nou acum, de vreme ce *Pentru cine bat clopotele* încă se vinde incredibil de bine, fiind una dintre cele mai de succes cărți din toate timpurile, Ernest era scriitor înainte de toate. Avea nevoie să scrie ca să se simtă echilibrat și în apele lui, dar de câte ori îl întrebam, el insista că e bine.

— Pur și simplu n-am dat de povestea potrivită deocamdată.

— Deci nu te temi? l-am întrebat, căci asta bănuiam, mai nou. Ești sigur c-o să începi ceva când o să fii pregătit?

— Dar de partea cui ești tu, până la urmă? m-a întrebat, mijindu-și ochii.

— A ta, bineînțeles. Întotdeauna.

— Nu-mi fac griji. O carte mă lasă mereu gol pentru o vreme. Iar asta a durat așa mult. Asta-i tot.

Voiam să-l cred, dar nu prea puteam. Se îngrășase cu cinci sau șapte

kilograme în ultimele șase luni, iar pielea îi părea palidă pe sub stratul de bronz. În plus, tocmai își pregătise un al treilea martini și abia trecuse de amiază.

— Încearcă să lucrezi mâine, i-am zis, deși o parte din mine știa că nu e înțelept să-l presez. Trebuie să te apuci de undeva.

— Acum mă înveți *tu* pe *mine* cum să fac? Asta-i bună.

Parcă avea acid în glas. Am simțit avertismentul, cu niște înțepături pe ceafă, și mi-am înghițit vorbele pe care ar fi trebuit să le spun. Le-am simțit mult timp după aceea, ca niște pietricele care mă ardeau.

60

Odată, Ernest s-a întors dintr-o excursie de-o zi la Havana cu două pisici cu trupuri lungi zbatându-i-se în cămașă.

— Asta-i Good Will, a zis despre una dintre ele, un motan tigrat în nuanțe de maro și de gri, cu o coadă pufoasă ca un pământuf din pene. Ne prind bine pe-aici, nu crezi?

— Clar că ne prind.

Deși m-am întrebat în gând dacă se referea la neînțelegerea noastră legată de copil, am fost destul de isteată cât să nu aduc iar asta în discuție.

— Și prietena lui cine e?

Ambele pisici săriseră din brațele lui Ernest și acum cercetau terenul ezitante, cu nasurile lipite de podea. Cea de-a doua avea un chip mai puțin alungit și era complet cenușie, cenușie ca un nor de furtună.

— Asta?

A atins trupul costeliv al pisicii într-o parte, cu vârful tenișilor. Acesta s-a curbat ca un arc, îndepărtându-se de el, și revenind la loc, foarte elastic.

— Fata asta frumoasă n-are nici un prieten.

— Friendless.⁵⁵

— Exact.

A zâmbit larg.

— Bietele de ele, scumpe și moarte de foame. Unde le-ai găsit?

— Se băteau pe o conservă ruginită de fasole, pe alea din spate de la Floridita.

M-am lăsat în genunchi și-am așteptat ca una dintre ele să se aventureze înspre mine.

— Putem să le oferim ceva mai bun de-atât, nu?

— Păi bineînțeles, cum naiba.

L-a strigat pe Rene și i-a spus să ia una dintre bucățile de *filet mignon* pe care le pusese deoparte ca să le facă friptură la cină, să o taie foarte fin și să le-o pună pisicilor în două farfurii, în colțuri diferite, ca să nu se bată.

— Știi, o să creadă c-ai înnebunit, i-am zis după ce-a plecat Rene.

— Trebuie să le hrănești cu carne dacă vrei să fie bune la prins șoareci. Toată lumea știe asta. Altfel cum să ajungă să le placă gustul de sânge?

— Fiindcă sunt animale?

Dar el n-a făcut decât să mă bată pe spate. Era deja teribil de serios în legătură cu ființele astea. Deja erau copiii lui.

Când s-a întors Rene cu carnea, Ernest a rupt unele dintre bucățele încă și mai mici, direct cu mâna, zicând că data viitoare ar trebui să folosească mașina de tocat, ca să nu se înece pisicile.

— Vreți să le dăm carne din asta în fiecare zi?

Rene își împreunase sprâncenele groase și stătea cu mâinile bronzate înfipite în șold. Îți puteai da seama că în lumea lui felinele nu mâncau mai bine decât partenerii lor umani. Era ceva pur și simplu absurd.

Dar lui Ernest nu-i păsa.

— De ce nu? O să creadă că au ajuns la Ritz și n-o să plece niciodată.

Apoi s-a lăsat pe vine și a privit cu uriașă plăcere cum pisicile se reped ca lupii la farfuriile lor.

Deși Ernest tot nu scria, eu m-am hotărât să-mi încerc norocul cu un nou roman, fie ce-o fi. Găsisem o poveste care-mi plăcea – cel puțin, în minte. Era despre o fată din Caraibe, pe nume Liana, și căsătoria ei cu un bărbat mult mai în vârstă, un alb pe care ea nu-l iubea. Era mult mai romantic decât tot ce încercasem înainte și n-avea nimic de-a face cu războiul. Nu eram sigură unde mă va duce cursul poveștii sau ce se va întâmpla până la urmă cu Liana. Dar asta făcea parte din intrigă.

Între timp, menajeria noastră creștea într-un ritm înspăimântător. Ernest găsisese și adoptase încă trei pisici – Princessa, Boise și Fatso – precum și o cățelușă mică și drăgălașă pe care o scosese, aproape moartă de foame, dintr-o canalizare pe lângă Frontón. Era neagră ca smoala, cu un bot delicat și-o coadă care făcea o buclă frumoasă la capăt. O chema Negrita și el își trasese sarcina de-a o hrăni cu aceeași generozitate ca pe pisici, „pionsicuțele”⁵⁶ noastre, cum îi plăcea lui să

spună. Somon, ton, piept de pui și creveți proaspăt curățați: nimic nu era prea bun pentru ele și nici un deranj prea mare.

Eram destul de îngrijorată că nimic nu părea să-l intereseze pe Ernest mai mult decât animalele noastre și-un martini foarte rece, însă apoi el a început să vorbească despre încercarea de-a înființa o rețea particulară de spionaj în Cuba. Ideea îi venise discutând cu bunul nostru prieten Bob Joyce la ambasada americană din Havana și nu mai voia să renunțe la ea. La început mi s-a părut că-i o nebunie – ce știa el despre spionaj? Însă chiar *era* în genul lui Ernest să vrea să se afle în interiorul lucrurilor și să acționeze îndrăzneț. Ce putea fi mai îndrăzneț și mai tainic decât să ai de-a face cu spionii?

El și Bob au hotărât să caute sprijin la oamenii cu funcții înalte din ambasadă și acela e momentul în care s-a implicat Spruille Braden. Braden era nou numit ambasador al SUA în Cuba, un bărbat îndesat și gușat, cu o carne care împingea în nasturii de la cămașă și vestă. Mie mi se părea nepotrivit pentru Cuba, dar Ernest îl plăcea și-l respecta, probabil fiindcă îl lua pe el în serios. Cuba chiar avea nevoie acum de un grup de contrainformații, confirma el. În aprilie, ambasada a descoperit și a arestat pe loc mai mult de cincizeci de oameni – nemți, japonezi și italieni – pentru „activități ilicite în numele puterilor Axei“. Nimeni nu zicea mai mult de atât, dar nici nu era nevoie. Câteva cargoboturi fuseseră scufundate pe coasta Cubei în ultimele câteva săptămâni, și suspectate erau submarinele inamice.

Din ce în ce mai mult, marea părea locul unde se ducea războiul cu adevărat. Acum, când ne duceam în oraș, circulau zvonuri despre *U-boot*-uri care pândeau ca prădătorii în apele din Caraibe și pe lângă coasta Floridei, cufundând grămezi de cargoboturi și petroliere, orice era mare și folositor. Erau torpilate cu zecile în fiecare lună, uneori și mai multe, așa se vorbea, dar totul rămânea la nivel de speculație. Cenzura strictă împiedica știrile adevărate să ajungă la noi, și tipărite, și la radio, iar asta nu făcea decât să sporească senzația de neliniște. Naziștii erau acolo, și cine știe câți, și cine știe cât de aproape sau cât de mortal înarmați. Dar erau acolo.

Ernest avea să-și încerce norocul și pe ei.

Departamentul de Informații al Forțelor Navale⁵⁷ pentru America Centrală avea să-i acorde lui Ernest o soldă lunară de cinci sute de dolari, pentru a patrula apele de pe coasta Cubei, cu încă niște sume alocate pentru a o echipa pe *Pilar* ca navă capcană împotriva submarinelor și pentru recrutarea unui echipaj. Ernest

avea să apeleze la oamenii cei mai apropiați lui: bascii jucători de *pelota*; chelnerii preferați de la Floridita; cel care îi era adesea secund pe *Pilar*, Gregorio Fuentes; și Winston Guest, un aristocrat pe care-l întâlnise cu ani în urmă într-un safari prin Africa și care ne vizitase de curând la Finca. Misiunea a fost numită „Operațiunea Fără prieteni“, după pisica noastră preferată, dar Ernest a început imediat să-i zică și „Prăvălia cu crime“ și chiar „Fabrica de bandiți“. Stive de cartoane de ouă pline cu grenade de mână și bombe cu fitil scurt au fost încărcate pe barcă, alături de mitraliere, un radio pe unde scurte foarte sensibil și o barcă de salvare. Prima lor misiune a fost în iunie și au pornit plini de patos, convingere și cutezanță nesăbuită. Dacă era să dea de-un submarin german, aveau să susțină că sunt un grup de cercetători care adună specimene pentru muzeul Smithsonian. Dacă naziștii trimiteau la bord un grup, Ernest avea să pornească motoarele, să se apropie de submarin și să le facă semn oamenilor să înceapă să tragă, să-i arunce grenade sau bombe pe chioșc, dacă se apropia suficient pentru asta, iar apoi să dispară în noapte, în deplină siguranță.

— Să nu-ți faci griji pentru mine, a insistat când îmi explica planul. Sunt lucruri pe care eu le știu despre apele astea și pe care nu le mai știe altcineva, absolut nimeni. Există nenumărate locuri unde să te ascunzi. Iar eu le pot găsi pe fiecare dintre ele.

Am încuviințat și l-am sărutat, urându-i noroc – mușcându-mi limba în tot acest timp. Știam că e bine să nu spun ce gândesc, și anume că misiunea asta duhnea a fantezie și a evitare. Avea să vâneze submarine în loc să-și înfrunte direct spaimile, să împingă la o parte locul acela gol dinăuntru și să înceapă să lucreze la ceva nou. Sau poate că ăsta era felul lui de-a cădea la pace cu tot ceea ce-l chinuia înăuntru, numai că demonii lui, în loc să aibă propriile chipuri, aveau să arate ca niște *U-boot*-uri nemțești. Dacă totul mergea bine, avea să-i facă țandări, probabil fără ca măcar să fie nevoit să-i vadă pe de-a-ntregul. Și fără să scrie un cuvânt.

Dacă chiar voia să contribuie la război, eu mi-aș fi dorit ca Ernest să se ducă în calitate de jurnalist pe unul dintre fronturile din Europa, și să-și adauge glasul rezistenței, așa cum făcuse atât de admirabil în Spania.

Muream să mă duc eu însămi, dar acum, că ne aflam și noi în război, armata americană hotărâse că jurnalistele, femeile, nu trebuie să se afle deloc în apropiere de linia frontului. Situația nu semăna cu Spania și nici cu altceva dinainte. Revistele încă angajau femei, numai că nu pentru locurile care contau.

Mi-era imposibil să ajung în orice zonă de război.

M-am rugat de Charles Colebaugh, de la *Collier's*, să vadă dacă se putea face vreo excepție de la regulă pentru mine, dar nu era nimic de făcut. Mi-a spus că, în materie de bătliei, e convins că pot primi cel mult o temă de lucru în Caraibe, unde să observ efectul acestui război al submarinelor. Ce părere aveam?

Sarcina nu era deloc ceea ce sperasem. Eu voiam să fiu în mijlocul bătliei, unde se întâmplau lucruri cu adevărat importante. Acolo mă simțeam vie, utilă și implicată. Dar, chiar și așa, era mai bine să străbat Caraibe decât să stau acasă, cu ochii pe servitori ca să ne lustruiescă argintăria, simțindu-mă moale, domesticită și în siguranță, în siguranță, în siguranță. Așa că am acceptat.

Planul era să mă duc de pe o insulă pe alta, căutând orice era interesant – informatori ai naziștilor, provizii pentru submarine, supraviețuitori de pe bărcile de salvare. Era clar că nemții se aflau în Caraibe. Navele aliaților erau aruncate în aer aproape zi de zi, dar tot ce-am văzut nu era o zonă de război, ci o vedere poștală, suprafața albastră scânteietoare a Strâmtoării Windward mișcându-se și ascunzând totul, în afară de propria imagine.

Eram arsă de soare, mușcată de furnici, aveam rău de mare, eram plictisită de moarte, îngreșată de gândaci, de miasma de pește și de legănarea neîncetată, ca de marsuin, a bărcii. Și deși n-am văzut deloc lucrurile pentru care venisem, adică ițirea tainică a unui periscop într-o noapte liniștită, smolită și tăcută, am scris chiar și așa, trimițând la *Collier's* unsprezece mii de cuvinte care nu erau decât un jurnal de bord al unei călătorii mai de groază decât toate călătoriile de groază.

M-am întors acasă cu febră denga contractată în Surinam și cu senzația că oasele mi se dezintegrează lent. Mi-era și groaznic de dor de soțul meu. Când s-a întors în sfârșit și Ernest din ultima sa patrulare din cadrul Operațiunii Fără prieteni, era ars de soare, cu o barbă deasă, dezordonată. Mirosea a pește, a bărbați și-a spații închise. Din câte îmi puteam da seama, nu-și schimbase hainele și nu se spălase în tot acel timp. Și-și mai și pierduse pantofii pe undeva.

— Cine seamănă se-adună, nu, Iepure? l-am întrebat după ce mă ținuse mult în brațe și apoi turnase câte-un scotch pentru fiecare. Ți-ai găsit submarinul?

— Nu. Dar tu?

— Nici urmă de el.

Se prăbușise în celălalt capăt al canapelei, dându-i astfel un semnal Princessei, care picotea într-un petic de soare prin preajmă, să vină și să i se suie pe piept, și să toarcă acolo asemenea unui Ford Model T încins.

— Trebuie să fie o morală ascunsă pe undeva prin asta.

— Eu nu-mi pot da seama care, am zis, începând să-i desfac hainele.

L-am condus la duș, unde am stat amândoi mult timp sub stropii de apă caldă, iar apoi am început să-l frec cu săpun și cu o cârpă moale, sărutând fiecare parte din el odată ce era curățată și punând stăpânire pe el bucățică cu bucățică.

— Ușor, i-am zis când a început să-mi spele părul. Încă mă doare un pic peste tot, de la febră.

Dar mâinile lui erau minunat de delicate și mă făceau să uit de epuizare, de tot efortul călătoriei și de tensiunea lunilor petrecute separat. Și atunci, în acea capitulare deplină, am simțit cum revenim unul la celălalt. Acesta era bărbatul de care mă îndrăgostisem, incapabilă să mă abțin. Nu dispăruse de tot.

Mai târziu, când stăteam îmbrățișați în pat, cu prosoapele de la baie parțial încolăcite pe trupurile noastre, era frumos și plăcut ca pe vremuri – înainte de Pearl Harbor, înainte de valul înalt al cărții lui importante și de gândurile prăbușite ale dezamăgirii mele, precum și de îndoiala care se strecurase în mine, cum că noi doi nu ne mai aflam de-aceeași parte.

— Trebuie să nu pierdem din vedere lucrurile care contează cu adevărat, i-am zis, răsfățându-mă lângă gâtul și umărul lui și sărutându-l acolo.

— Hm? a întrebat el, somnoros. N-o să le pierdem.

— Vorbesc serios, Iepure. Chiar și când dau buzna gălăgios alte lucruri, noi trebuie să ne alegem mereu unul pe celălalt. Asta înseamnă căsătorie. Nu poți doar să rostești cuvintele o dată și să crezi că ele o să rămână fixate acolo. Trebuie să le spui iar și iar, și-apoi să le trăiești cu toată ființa.

El a scos alt sunet moale și mi-am dat seama că deja se cufunda în somn. Nu putea să mă audă.

— Asta vreau, am zis încet, chiar și așa. Eu te aleg pe tine.

61

Pe tot parcursul toamnei, Ernest a ținut-o într-un du-te vino, fără să spună multe despre treaba lui cu „Fabrica de bandiți“. Și nici eu n-am pus multe întrebări. De fapt, nu înțelegeam cu adevărat ce făcea, de ce conta asta pentru el și cum își putea justifica lipsa de acasă pe perioade atât de îndelungate, în vreme ce el detesta ca eu să fiu plecată. Dar am hotărât că, dacă tot eram acolo, aș face prea bine să scriu.

Am scotocit pe birou ca să găsesc paginile povestirii lungi pe care o începusem anul trecut, despre Liana, fata din Caraibe. Erau lucruri bune în pagini, lucruri care meritau recuperate și pigulite. Nu eram sigură dacă era material suficient de dens ca să-mi iasă din el un roman, dar exista o singură cale de-a mă lămuri. Am decis s-o iau din nou de la început, plasând acțiunea cărții în Caraibe, de vreme ce acum mintea mea era înțesată de amintiri din locul acela. Avea să fie gluma mea personală, să fac din călătoria de groază un paradis în care locuia Liana.

Știam câte ceva despre paradis, nu-i așa? Numai că mi se părea din ce în ce mai mult că paradisului nu-i poți întoarce spatele, nu mai mult decât i-l poți întoarce iubirii. Ambele au tendința să o ia razna – și, dacă nu te îngrijești cum se cuvine de ele, o și iau, cât ai zice pește.

Tot ce trebuia să fac era să merg dintr-o cameră în alta, căutând dovezile acestui fapt. Ploile se porniseră iarăși, lăsând în urma lor dăre de mucegai. În dormitorul din spate, bucăți din plăcile din podea erau împinse în sus de o rețea de rădăcini densă, de parcă exteriorul încerca să-și croiască drum înăuntru, ca să provoace și aici același haos. Zugrăveala din bucătărie se cojea de la umezeală. Peștișorii de argint⁵⁸ ne atacaseră cărțile.

M-am ocupat singură de ce am putut, iar pentru restul am angajat oameni, în vreme ce pisicile se urmăreau unele pe altele dintr-o cameră în alta. Populația se dublase în ultimele câteva luni și, deși le iubeam pe toate la fel de tare ca Ernest – persanul alb și gras pe nume Unchiul Wolfer, cei doi motani în alb și negru, Dillinger și Thunder, și tărcatul gri care semăna așa de mult cu Friendless și căruia i-am zis Fratele lui Friendless –, îmi dădeam seama că dacă nu sterilizăm motanii, n-aveam cum să oprim valul de înmulțiri.

Am găsit un veterinar în oraș și m-am felicitat pentru simțul meu practic. Însă atunci când s-a întors ca să-și facă plinul și să-și ridice corespondența, la final de octombrie, Ernest s-a înfuriat groaznic aflând ce făcusem.

— Ai putea să-mi tai și *mie* ouăle, a șuierat. Sau puteai să împuști motanii de-a dreptul. Ar fi fost un gest mai blând.

— Nu exagera așa. Doctorul a zis că e foarte uman. Motanii nu simt cine știe ce. Nu ca oamenii.

— Pe naiba nu simt. Și-acum au devenit femei, amărății de ei.

Mi-a aruncat o privire tăioasă.

— Acum ai de gând să-mi mai tragi vreun șut, cât tot sunt aici, sau ți-a ajuns?

— Of, Ernest, am zis, simțind că mă cuprinde exasperarea, dar el deja se îndepărta, cu pași mari.

Mai târziu, când m-am dus să-l caut și să discut cu el, Boise era cocoțat pe masă, lângă farfuria lui Ernest, în timp ce el îi dădea să mănânce felii de avocado copt, direct din mână. De îndată ce m-a văzut, Ernest a început să-i șoptească lui Boise despre ce groaznic era că o femeie îi luase singurul lucru care era cu adevărat al lui, puterea lui.

— Nu ne plac femeile acum, a zis, uitându-se doar la motan. În locul tău, aş păstra distanța.

Nu-mi venea să cred că nu putea depăși momentul.

— Te porți ca un copil.

Însă el a continuat să-l hrănească pe Boise și să-l mângâie pe cap, de parcă erau două ființe care conspirau într-un război pe care eu nici măcar nu-l pricepeam. Și totuși, se pare că devenise și războiul meu, fără ca eu să-mi fi dat acceptul.

— Mă duc la culcare, am zis în cele din urmă. Vii și tu?

Fusese plecat cu săptămânile; sigur avea să renunțe la toate astea.

— Nu ne plac femeile, a zis el iarăși, fără să-și ia ochii de la pisică.

Am pornit cu pași mari spre camera noastră, lăsând ușile să se trântescă în urma mea, și am stat trează o vreme, întinsă în pat, clocotind de exasperare. Gândurile mi se învârtteau în gol. Așa n-aveam să adorm. M-am întins spre partea lui Ernest de pat, unde ținea el un flacon cu somnifere mici, roșii, am luat o pastilă și am așteptat ca pelicula sa lentă să mi se aștearnă peste creier și mușchi, ca o ceață grea și bună, care anihilează totul.

Când m-am trezit, nici urmă de mahmureală – din fericire –, în afară de cea emoțională. Soțul meu dormea lângă mine. Aici, dar departe, foarte departe. Era o ceartă stupidă și mie mi-era dor de el. Chiar și atunci când greșea, mi-era dor de el.

Zi după zi, în timp ce pisicile alergau, făceau tumbe, vânau șoareci, așteptau să se delecteze cu *filet mignon* tocat și-și jeleau sexualitatea pierdută – asta dacă într-adevăr și-o prețuiseră vreodată –, eu m-am închis în birou, unde navigam pe paginile mele, pe măsură ce ele prindeau formă. Liana era o tânără needucată și o mare frumusețe. Soțul ei, Marc, un proprietar de plantație alb și distant, se căsătorise cu ea ca să-i facă în ciudă femeii pe care o iubea cu adevărat, și o păstra ca pe-un fel de trofeu. Nu nutrea pentru ea sentimente veritabile, iar ea

nici măcar n-a știut ce e dragostea înainte ca un tânăr și frumos profesor de franceză, Pierre, să apară în viața ei și să înceapă s-o învețe cum merg lucrurile în lume.

Într-un fel, mă simțeam aproape jenată că eram așa prinsă de această poveste mărunță și personală, care nu era despre război, despre dreptatea socială sau despre alt lucru mai important, ci pur și simplu despre oameni. Dar chiar *eram* prinsă, și eram entuziasmată că lucram așa de bine. Zilele mi se păreau dintr-odată pline, vii și dătătoare de speranță. Armata lui Hitler încă se dezlănțuia peste ocean și în Gulf Stream, amenințător de invizibilă. Cu Ernest, lucrurile nu erau întru totul liniștite sau simple, dar eu eram fericită și ocupată și mă simțeam puternică.

În curând, aveam aproape douăzeci de mii de cuvinte și ele continuau să vină, să curgă dintr-un punct, de dincolo de gândirea rațională, acolo unde sălășluia imaginația, asemenea unui dragon alb și rarism. Nu cunoscusem pe nimeni ca Liana, însă ea mi se părea absolut adevărată, și totodată teribil de tragică. O iubeam și eram mișcată de viața ei, iar în cele din urmă mi-am făcut curaj și i-am arătat lui Ernest ce scrisesem.

— E *minunat*, Iepure, a zis el după ce-a citit paginile.

— Serios? Deci îți place?

Mă simțeam așa de ușurată, că-mi venea să plâng.

— Da. Ai creionat-o așa de bine. Și întreaga lume are textură și vibrează.

— O, Doamne, mă bucur că așa ți se pare. Am fost foarte fericită scriind, dar știi și tu că asta nu înseamnă niciodată nimic. Nu știm niciodată cu adevărat ce facem.

— Așa este, dar tu continuă. Nu te opri, orice-ar fi, a insistat el. Abia aștept să citesc tranșa următoare, când vin acasă, înainte de Crăciun. Acum tu ești scriitorul din familie, Marty. Eu o să fiu redactorul tău și, dacă nu vrei asta, o să fiu cel care te încurajează orice-ar fi.

Vorbise pe un ton blând, dar chiar și așa m-a alarmat să-l aud zicând un asemenea lucru.

— O să te-apuci și tu în curând, i-am zis. În familia asta există doi scriitori, și așa vor fi mereu.

— Sigur, a zis el încetișor, în timp ce o umbră i-a cutreierat privirea.

— Nu mai pleca, i-am zis brusc, simțind că totul între noi devenise atât de fragil, în interior și în exterior. Tânjesc groaznic după tine, știi.

— Ți-e dor de mine, nu?

A venit acolo unde stăteam și, trăgându-mă ca să mă ridic în picioare, ne-am cuibărit unul într-altul de parcă am fi fost o încuietore și-o cheie, eu cu capul sub bărbia lui, el cu mâinile împreunate în josul spatelui meu. Aș fi vrut să rămânem ani și ani de-a rândul așa, exact așa.

— Mi-e dor de *noi*. Hai să ne ascundem de toate. Mai ții minte când asta era tranșeea noastră și stăteam singuri cu lunile?

— O să mă întorc foarte iute.

A încuviințat dând din cap, apoi m-a strâns tare și mi-a dat drumul.

62

După ce-au trecut prin canal și-a văzut insula mică, cu nisipul ei alb, de os, și pâlcurile de curmali într-un golful unde puteau trage barca mică la mal, el și-a dat seama că ar fi un loc la fel de bun ca oricare altul unde să se ascundă de sine.

Nu că băieții ar fi avut habar de asta. Se străduise din greu să-și ascundă îngrijorarea și tensiunea pe care-o simțea ca o greutate de plumb în piept și considera că se descurcase bine. Acum a ancorat, cu tribordul spre mal, și apoi a stins motorul, lăsând-o pe Pilar să se legene în apropierea bancului de nisip, care era vălurit și alb și semăna cu carnea, sub valurile limpezi. Ca o coapsă de femeie ce se leagănă la întâmplare, în somn.

Le-a spus băieților să ia bărcuța și să se uite un pic la plajă.

— Dacă dați de vreun nemțălău, știți ce să faceți, i-a strigat lui Gigi, care adora jocul ăsta.

Apoi s-a dus jos, ca să-și toarne un pahar, și a urcat iar pe punte, privind întruna în larg și încercând să zărească umbrele rechinilor mako.

Totul avea o umbră, știa. Nori umbrind și întunecând suprafața apei. Peștii caiman, lungi și subțiri, care se prelingeau în șiruri argintii împotriva curentului și tonii care pluteau pe sub barca lui ca niște monștri. Cuvintele aveau umbre pe care le puteai simți cu mult înainte ca ele să ajungă la tine, și iubirea avea o umbră, și el avea una.

Încă de când era mic, avea niște stări care se puteau strecura în el, lăsându-l aproape cu respirația tăiată. Uneori se iveau așa de repede și păreau să vină de nicăieri, încât ajunsese să se teamă de ce se putea întâmpla înăuntrul său, de teribila trecere de la o stare căreia îi putea face față la o alta, mai oribilă, cu

care nu se descurca.

În ultima vreme, simțise din ce în ce mai mult spațiul întunecat îngroșându-se înăuntrul său, amenințând să-l lase fără suflare. Dar nu i se predase, nu încă, și n-avea să o facă, dacă putea. Odată, în mai 1936, fusese singur pe Pilar, la ore depărtare de Havana, îndreptându-se spre Key West, când se pornise din senin un vânt puternic, valurile se înălțau și se revărsau peste proră, cu o spumă luminoasă și înghețată.

Aceea fusese o noapte care trăsesse ancora și dezlănțuise timpul. Busola lui se cutremurase și se pierduse în ape. Nu putea pleca de la cârmă ca să verifice rezervoarele de combustibil sau să vadă câtă apă intrase în partea de jos. Nu și-a știut nici măcar poziția înainte de ivirea zorilor, ca un braț de animal cenușiu, și atunci se simțise cumva și mai rău, căci de-acum putea vedea exact care era inamicul lui și-al micuței sale ambarcațiuni.

Zorii s-au murdărit devenind dimineață, vântul vuia în continuare, iar valurile erau ziduri de beton de care puteai să te zdrobești. În cele din urmă, cândva după amiază, a ajuns la marginea furtunii și s-a eliberat. Era mai aproape de casă decât crezuse, iar în curând se îndrepta spre portul din Key West. Era epuizat, stors, dar o parte din el se umfla de mândrie știind că făcuse ceva dificil și adusese barca în siguranță la mal, și pe el odată cu ea. Că reușise.

Uneori, când te găseau, umbrele dădeau naștere unor umbre și mai negre. Da. Unele furtuni aveau înăuntrul lor alte furtuni, și mai întunecate, și mai cumplite. Dar chiar și atunci puteai să ieși din ele și să vezi un țărm cunoscut. Puteai să ridici privirea pentru a vedea că ai reușit cumva, într-un fel sau altul, să-ți găsești drumul înapoi.

63

*A venit luna decembrie și, odată cu ea, s-a împlinit un an de la Pearl Harbor. Din câte se părea, bombele nu făceau decât să dea naștere și mai multor bombe. Statele Unite tocmai atacaseră Napoli. Royal Air Force bombarda Olanda. Distrugătoarele japoneze nimiciseră crucișătorul *Northampton* la Guadalcanal. Și tot așa la nesfârșit, groaznic.*

Toți băieții veniseră acasă, de Crăciun. Gigi din Key West, Patrick de la școala cu internat din Connecticut pe care o frecventa mai nou, iar Bum din Dartmouth, unde se transferase după ce se jurase să nu mai calce pe la

Universitatea din Montana. Crezuse că de vină pentru renunțarea la facultate era locul, și nu munca depusă de el în timpul unui semestru, însă acum parcă nici Dartmouth nu se lipea de el.

— Crezi că tata s-ar supăra dacă aş rămâne pe-aici o vreme? m-a întrebat. Doar până se mai liniştesc lucrurile şi pot să mă dumiresc ce să fac mai departe.

— Poţi să stai cât doreşti, dragule, indiferent ce zice tata. Dar te rog să-mi promiţi că te vei întoarce la şcoală. Că dacă nu, te recrutează.

— Ți-am zis că nu mă tem să mă duc acolo.

A înălțat bărbia, privindu-mă cu ochii limpezi, și mi-am dat seama că vorbea serios.

— Poate c-o să fie chiar un lucru bun. Mi-ar prinde bine să mă maturizez un pic.

— Aiurea. Ești perfect așa cum ești.

Și ești viu, am zis în gând.

— Am niște prieteni care s-au înrolat și ei zic că-i o ușurare, de fapt. E mai bine decât să aștepti să cadă securea.

— Am putea să nu mai vorbim despre asta?

Am încercat să-mi ascund neliniștea din glas, dar zadarnic.

— De ce nu-ți duci lucrurile în Casa Mică? Am aranjat-o și e extraordinar de drăguță când reușim să ținem pisicile afară.

— Mi se pare că Princessa e rănită, a zis Gigi, aducând persana cenușiu-albastră cea mare în cameră, ținând-o pe jumătate aruncată peste umăr, ca pe-un șal. Sângerează.

— Mă tem că-i opera șobolanilor negri.

Am dat cu degetul peste pata roșie pe care mi-o arăta el, chiar sub bărbie.

— E cea mai bună vânătoare de șoareci dintre pisicile noastre. De obicei se descurcă mai bine.

Pe fața lui Gigi, îngrijorarea a fost înlocuită de un fel de încântare ce trăda respectul, aceeași figură pe care o afișa uneori când își privea tatăl. Tatăl lui cel aventuros și neînfricat, curajos, care acum era plecat să lupte cu nemțălăii pe mare, răpunându-i întocmai așa cum face o mătă cu șobolanii negri, adică fără frică și cu ceva entuziasm.

În tot cazul, asta era fantezia. Asta era povestea. Însă eu începeam tot mai mult să mă întreb dacă nu cumva Operațiunea Fără prieteni nu era ceva infinit mai complex. Fie Ernest folosea aceste misiuni ca pe o cale de-a se ascunde de probleme și de toate treburile cu care nu voia să se confrunte, fie spera în taină

să-i iasă o carte din aceste aventuri, cam așa cum și-l descoperise pe Robert Jordan mergând în Spania. Dar Spania fusese cumplit de adevărată, plină de provocări, de întâmplări care-ți puneau zi de zi la încercare curajul, și de eroi veritabili. În timp ce în tot decursul acelui an în care se ținuse de patrulări, cu ore nenumărate petrecute purecând Golful Mexic, el zărise o singură dată un submarin – o chestie neagră strălucind în depărtare, pe lângă Mégano de Casigua – și asta nu dusesse la nimic concret.

Îmi făceam griji pentru el și eram tristă. Mi se părea că nu arată bine și bea prea mult. Dintotdeauna băuse, dar existase un ritm și în asta, urcușuri și coborâșuri. Două pahare la masa de prânz, după o dimineață de muncă intensă, apoi două sau trei la cină. Acum nu mai exista nici măcar umbra unei ancore, și nici un motiv pentru care să nu fie beat toată ziua.

Îmi dădeam seama că observaseră și băieții și voiam să-i liniștesc, să le zic că tata traversa o perioadă dificilă și-atâta tot, că avea să-și revină. Dar o credeam? Puteam să cred?

În ajunul Crăciunului, ne-am dus în oraș să luăm cina la Floridita. De pe la amiază Ernest tot băuse una, alta, iar acum pe masa noastră era un șir de pahare de daiquiri duble și reci ca gheața, aduse de Constantino. Am încercat să-i prind privirea pe furiș și să-i transmit rugămintea mută s-o lase mai moale, dar el nu părea să observe. Era aliatul lui Ernest, nu al meu, în tot cazul.

În cele din urmă ne-a venit mâncarea și abia ne apucaserăm să mâncăm, când s-a apropiat de masa noastră un bărbat, un turist dintr-un stat sudic, care l-a rugat pe Ernest, cu glas tăragănat și cu pălăria în mână, să-i dea un autograf pe *Pentru cine bat clopotele*.

Ernest l-a privit în treacăt, cu ochii lui sticloși.

— Semnează ea, a zis, referindu-se la mine.

— Glumește, a intervenit repede Gigi. Vi-l semnează cu plăcere.

Bărbatul a râs nervos și a scos un stilou. A luat-o la sănătoasa de îndată ce treaba a fost gata, iar eu nu-l puteam condamna. O energie sumbră plana deasupra mesei noastre, și asta era în seara de Crăciun. Cu siguranță puteam să ne purtăm mai bine, măcar pentru băieți, dacă nu pentru noi. Stăteau aplecați deasupra farfuriilor, prefăcându-se că suntem o familie în toiul unei mese frumoase, în timp ce Ernest se apleca deasupra unui cocteil proaspăt, cu ochii sticloși. Mi-era milă de noi toți.

— Nu crezi c-ai băut destul? l-am întrebat.

— Mă simt bine. Tu cum te simți?

— Cumplit. Jenată.

— Atunci poate c-ar trebui să bei mai mult. S-ar putea să-mi placă mai mult de tine așa.

Privirea lui Patrick s-a ridicat într-o străfulgerare, căutând s-o întâlnească pe-a mea. Am crezut că s-ar putea să-mi sară în apărare, așa că am scuturat din cap categoric și am făcut semn după notă, dorindu-mi doar ca seara să se încheie.

Când a venit ospătarul, le-am zis lui Ernest și băieților că mă ocup eu, iar ei să mă aștepte afară, că vin în câteva minute. Au plecat să aducă mașina, cât eu mi-am scos banii din portofel și apoi mi-am aprins o țigară, cu speranța că-mi voi limpezi mintea și voi avea o clipă doar pentru mine. Am respirat, mai întâi tremurând, apoi mai liniștită. Aveam să ne ducem la culcare, acasă, și să dormim amândoi până ne debarasam de starea asta oribilă, iar mâine avea să fie o nouă zi. Una mai bună.

Însă peste mai puțin de cinci minute, când am ieșit în stradă, Ernest și băieții dispăruseră. Am crezut că le comunicasem cumva greșit planul sau că ei nu înțeleseseră bine, și am pornit în căutarea lor. Am mers pe jos pe străduță, am dat roată pe-acolo, uitându-mă în fiecare bar și restaurant, întrebându-mă pe unde s-or fi vârat. Pe următoarea străduță am mers un pic mai repede, apoi m-am întors în fugă la Floridita, să văd dacă nu cumva mă așteaptă acolo. Dar plecaseră. Adevărul a pogorât asupra mea ca un șoc rece. Trebuia să mă descurc și să ajung singură acasă cumva. Fusesem pedepsită. Ernest mă părăsise.

Băieții erau îngroziți când am dat ochii cu ei a doua zi dimineată, dar nu mai tare ca mine. Ernest plecase la ambasada SUA ca să-și predea raportul lunar și nu era de găsit pe nicăieri.

— E totul în regulă, Mart? m-a întrebat Patrick, părând mâhnit.

— Mă descurc eu cu tata, Șoricelule, am zis, dar părea să fie la fel de neîncrezător ca și mine în clipa aceea.

— Nu-i drept, a zis el încetișor.

— Nu, am zis, punându-i câte o mână pe fiecare umăr, și am simțit cum îmi dau lacrimile. Nu este. Oamenii sunt îngrozitor de complicați. Nu știu cum altfel s-o spun. Și uneori se rătăcesc de ei înșiși un pic. Tata o să se întoarcă la noi.

— Și totuși nu se întoarce mereu.

Am simțit ceva ca o lovitură și-un gol în piept. Nu trecuse prea mult de când își văzuse părinții războindu-se, din plin și în public. Probabil i se făcea rău când se gândea că întreaga poveste s-ar putea repeta, tocmai acum, când începuse să

creadă că lucrurile se mai așezaseră și că se putea baza pe viață – pe viața noastră.

— E-n regulă, Șoarece. Te rog să nu-ți faci griji. Totul o să fie bine. O să vezi.

În clipa aceea, avea paisprezece ani și mergea pe o sută, și deși m-a lăsat să-l trag înspre mine și să-i repet că totul va fi bine, îi simțeam îndoiala în rigiditatea trupului. Aveam și eu propria mea versiune. Voiam să cred că Ernest putea să se lupte cu latura cea mai întunecată a firii sale și să se întoarcă în fugă la mine, dar nu eram convinsă că lucrurile mai puteau fi vreodată la fel de simple și clare. Lumea devenise un loc mai complicat ca înainte. Și timpul era diferit și mai costisitor. O pagină fusese întoarsă, și noi odată cu ea.

64

În următoarele câteva zile, eu și Ernest am mers pe vârfuri unul în jurul celuilalt, interacționând la un nivel minimal, superficial, calm și civilizat, de dragul băieților. Era Crăciunul, în fond, dar nu mă puteam abține – mă simțeam tristă și înfrântă de toate strădaniile. Mă gândeam că n-ar trebui să fie atât de greu să fii bun, mai ales cu acea persoană de care se presupune că-ți pasă cel mai mult.

Oamenii, așa cum îi spuseseam lui Patrick, erau complicați, și așa era și dragostea. De fapt, era din ce în ce mai complicată. Am hotărât să mă duc la St. Louis, ca să-mi vizitez mama și să iau o mică pauză.

— Sunt doar foarte obosită, i-am spus mamei la sosire. Vreau să trag pătura peste ochi și să nu mă mai gândesc la nimic.

— Sigur, draga mea. Stai cât dorești. Dar ar trebui să-ți spun, totuși, că Ernest a sunat de două ori. Nu părea în apele lui.

— Păi nu este. Nu înțeleg. Ah, mamă. Zău. Ce s-a întâmplat cu noi?

A doua zi am sunat la Finca și l-am prins pe Ernest din prima. Nu am vorbit mult. Apelurile internaționale erau incredibil de scumpe pe-atunci – și nu aveam multe de spus. Lui îi părea rău și mie-mi părea rău, și urma să încercăm să ne purtăm mai frumos unul cu celălalt după ce mă întorceam acasă, în ianuarie. Între timp, el avea să se distreze cu băieții, iar eu să mă odihnesc și să lucrez la romanul pe care-l adusesem cu mine.

— E o carte frumoasă asta, la care scrii, și tu ești frumoasă. Ești cea mai

frumoasă femeie din câte-am cunoscut vreodată și-o să învăț să mă port cu tine cum se cuvine. Nu te-am iubit destul de bine sau de puternic. Acum înțeleg asta.

— Și nici eu nu te-am iubit destul de bine, Iepure. Amândoi suntem în stare de mai mult. Trebuie.

Tot timpul petrecut pe mare își lăsase urmele pe iubita lui, *Pilar*. Avea nevoie de un motor nou și de alte îngrijiri. În timp ce barca era dezarmată, într-un doc, l-am primit înapoi în brațele mele, însă din păcate treaba asta mă costa. La pachet cu el au venit și echipajul lui, precum și tot felul de amici din oraș care duseseră dorul companiei lui în toate aceste luni. Casa era plină ochi și gălăgioasă, în fiecare moment.

Într-o seară, o cunoștință a intrat cu mașina într-un colț al casei și s-a prăbușit pe claxon. Am ieșit în fugă, îmbrăcată în halat, gândindu-mă că a murit, dar era numai beat. Și nu mai era nimeni pe-acolo. Plecaseră cu toții în oraș, să bea ceva înainte de culcare.

— Nu pot lucra așa, i-am zis lui Ernest.

— Poate ar trebui să mergi în oraș? La Ambos. Pot să mă asigur că îți rezervă cea mai bună cameră.

— Nu vreau să locuiesc într-un hotel. Asta-i casa mea. De ce nu poate să fie cum era cândva – să fie pace și liniște? Să fim doar noi doi? Unde-s zilele de atunci?

— N-o să te ajute cu nimic dacă te tot uiți în trecut, a zis, luându-mi drept plângere strigătul de disperare în căutarea trecutului. Asta-i viața noastră acum. Ești cu mine sau nu?

Avea ceva provocator în glas, precum și în privire. Se întreba dacă voi fugi iarăși – dar n-aveam să o fac. Eram prea aproape de finalul romanului *Liana* și n-aveam de gând să pierd firul cărții, pentru nimic și pentru nimeni. În măsura în care depindea de mine.

M-am închis în birou, mi-am suflecat mânecile și am făcut o ultimă forțare, pentru a încheia romanul. Fără călătorii, fără articole, fără mese în oraș, fără nici un soi de distrageri. Nu existau decât Liana și lumea ei, care mi se părea amețitoare, minunată, înfricoșătoare și înnebunitoare, întocmai ca dragostea. Trei săptămâni mai târziu, pe 27 iunie, am scris cuvântul *Sfârșit* și apoi am rămas așa privind-l, tremurând, extrem de bucuroasă și nevenindu-mi să cred, uluită și recunoscătoare. Cartea era gata, absolut gata. Pusesem totul în ea. Indiferent ce-

avea să urmeze, eu făcusem tot ce-mi stătea în putință.

— Tu ce zici, chiar e bună? am întrebat-o pe Friendless.

Stătea așezată pe una dintre cărțile care erau împrăștiate peste tot și mă privea cu ochii ăia ai ei verzi și bizari, care nu semănau cu nimic pe lumea asta.

Ochii pisicilor păreau uneori să facă să ricoșeze înapoi înspre tine întrebările tale, și exact asta au făcut acum ochii lui Friendless, clipind și apoi liniștindu-se. *Tu ce zici, chiar e bună?*

— O, Doamne, așa sper. Așa sper, mai mult ca orice.

Am ordonat teancul de pagini și mi-am odihnit capul pe ele o clipă, zicând acea rugăciune pe care o spun scriitorii, drept mulțumire pentru darurile ce vin de undeva, și din interiorul, și din afara lor. Iar apoi am străbătut casa întunecată până la piscină, mi-am lepădat hainele pe marginea ei și am pătruns prin pielea răcoroasă a suprafeței, plonjând în adânc, împingând puternic din picioare și scoțând pe gură o dâră de bule. Și asta era tot o rugăciune.

65

M-am tot temut că Bumby va fi recrutat, dar nu a fost cazul. S-a înrolat el, sfâșiindu-mi inima, și fără îndoială și pe-a mamei lui. Ernest se jura că el nu se teme deloc pentru Bum și că era mândru de el, dar eu nu îmi dădeam seama cum, când îi putea fi luat atât de ușor, cu tot cu curajul lui și cu inima lui bună.

— Încearcă să nu-ți faci atâtea griji, mi-a zis Ernest. N-o să i se întâmple nimic la Fort Riley și poate că până când îi vine vremea să plece acolo răul va fi venit și trecut deja.

— Să dea Domnul să ai dreptate, am zis.

După aceea, i-am scris lui Bum la baza de antrenamente pentru ofițeri din Kansas, spunându-i că-i trimit doi îngeri păzitori, câte unul pentru fiecare dintre umerii lui frumoși. Era posibil să nu-i simtă deloc, fiindcă erau niște îngeri foarte sprinteni, dar ei aveau să-i fie întotdeauna alături și să-l aducă acasă. Iar când o să se întoarcă acasă, o să ne plimbăm pe sub pomii fructiferi de la Finca și-o să vorbim despre toate, așa cum făceam noi mereu, fiindcă nu există nimic mai bun pe lume decât să vorbești cu un prieten bun.

Am expediat scrisoarea și apoi, ca să nu mă mai agit, am încercat să pregătesc casa, dar și pe mine, pentru aniversarea de patruzeci și patru de ani a lui Ernest. Îmi neglijasem cumplit părul și trupul. Am început să fiu iarăși atentă cu

greutatea, m-am bronzat din cap până-n picioare și m-am uns din plin cu toate loțiunile, cremele și unguentele.

Exact în toiul acestor pregătiri și primeniri am primit vești de la Charles Colebaugh, de la *Collier's*. Aliații începuseră să bombardeze Roma și sperau ca Italia să capituleze. Se mai zvonea în șoaptă și că în curând vom invada Franța.

M-am mirat și aveam o grămadă de întrebări.

— Dar parcă existau sancțiuni împotriva femeilor pe front, i-am zis lui Colebaugh.

— Da, încă sunt. Nu o să ai acreditare militară oficială. Dar dacă pornești întâi spre Anglia, iar apoi te îndrepti spre Italia și Franța, suntem siguri c-o să găsești povești interesante. Tu mereu găsești. Îți putem acoperi trei luni de cheltuieli.

După ce conversația telefonică s-a încheiat, am rămas în picioare mult timp, privind telefonul, puternic mișcată de încrederea lui Colebaugh în mine. Războiul ăsta era cel mai înfricoșător lucru petrecut până atunci în lume. Cine știa câți dintre noi și cum vom supraviețui? Cine știa ce să facă, în fond, în afară de-a sta alături de cei dragi și-a spera? Dar mai era ceva. Eu puteam să scriu despre războiul ăsta. *Collier's* avea acum un public de zece milioane de cititori, iar toți acești oameni puteau vedea ce vedeam eu, dacă îmi făceam curaj să mă arunc. Era o șansă rară. Cum aș fi putut s-o ratez?

Când a ajuns în cele din urmă acasă, Ernest avea o barbă neagră ca tăciunile și un nas pârlit de soare, care i se cojea. L-am strâns în brațe și l-am sărutat de zece ori, apoi l-am dus la culcare. Două zile întregi n-am ieșit din dormitor decât ca să mergem la piscină, și n-am ieșit din piscină decât ca să ne târâm până la șezlonguri. Stăteam în halate, curați lună, albiți de soare și treji. Piscicile se tolăneau lângă noi, deșirate și relaxate. Boise, cu torsul său complet mut. Friendless pe spate, șfichiind din coadă.

— Aș vrea să fie mereu așa de ușor, am zis.

— E destul de ușor acum, nu?

Lumina bătea dincolo de copaci, făcându-i să pară sculptați – migălos ciopliți și sprijinindu-se cu mare blândețe de cer. Mă tot uitam la ei, gândindu-mă. Oare aș fi fost la fel de încântată de ideea de-a merge la război, dacă n-aș ști că acasă mă așteaptă Ernest și Finca? Și oare aș fi cu adevărat mulțumită aici, dacă n-aș putea și să plec din când în când și să-mi fac treaba? Întrebările au rămas suspendate doar pentru o clipă, răspunsurile fiind evidente. Nu voiam să pierd nimic din ce aveam. Dar nici nu știam cum să merg înainte fără să risc totul.

— Vreau să nu fim niciodată atât de căsătoriți încât să nu mai fim noi înșine, am zis.

— Bine.

Am simțit o urmă de precauție în glasul lui. Probabil că-mi intuia dilema, deși eu nu intenționez să i-o împărtășesc.

— Și atunci, ce-ai prefera?

— Adică în loc să fiu politicoasă și în siguranță, asta vrei să zici?

— Da.

— Doar să existe suficient spațiu cât să rămâi sălbatic și liber, cum și suntem de fapt, și să putem să vorbim cu adevărat unul cu celălalt. De asta mi-e dor când ești plecat. Tu ai fost mereu partenerul meu preferat de discuții.

— Drăguț.

— Da. Chiar e drăguț, Iepure, însă eu mai am și celelalte fațete ale mele, și nu-s mereu sigură cum sau dacă se potrivesc. Vreau să pun pasiune în ce fac, să-mi hrănesc mintea și să călătoresc prin lume. Prefer să fiu misterios și periculos de fericită, de parc-aș trăi pe muchie de cuțit, decât să mă schimb și să renunț la firea mea.

Mă urmărise cu o mină serioasă în timp ce vorbeam. Acum a zis:

— De asta n-ai fost tu niciodată de acord să avem un copil.

Nu era o întrebare, ci o constatare și, departe de-a fi vreo înțepătură sau răutate, era încărcată de tristețe.

— Îmi plac copiii. Îi iubesc la nebunie pe-ai tăi. Nu știu. Poate c-ar fi trebuit s-o facem acum un secol, imediat după ce ne-am căsătorit sau chiar înainte. Pur și simplu mi se pare c-a trecut vremea potrivită.

— Știu. Așa simt și eu. Numai că mi se pare al naibii de nedrept, când mă gândesc. Bărbații pot să-și dorească un copil cât or vrea ei, că tot n-au ce face. Până la urmă, femeia are întotdeauna ultimul cuvânt. Și dacă e „nu“, atunci cu „nu“ trebuie să te împaci.

Cuvintele lui erau rostite cu atâta liniște și erau atât de prozaice, încât mi s-a făcut rău.

— Îmi pare rău, am zis, căci nu găseam ce altceva să zic.

Iar apoi am adăugat cel mai adevărat lucru pe care-l știam:

— Te iubesc.

Cumpăraserăm un porc de la un fermier din vecini, pentru ziua lui Ernest, și ne-am apucat să-l frigem, găzduind o petrecere pentru toți prietenii noștri, cu

atâta băutură la dispoziție, de parcă ar fi fost de câteva ori mai mulți invitați. Casa și întregul domeniu erau mai frumoase ca oricând și totul decurgea bine, iar mâncarea era minunată. Ernest a ținut câteva discursuri, iar Gregorio, secundul lui Ernest, a recitat o parte dintr-o poezie și i-a luat pe toți prin surprindere, jucătorii de *pelota* au cântat splendid, și toată lumea s-a îmbătat, mai întâi un pic, apoi mai tare și apoi criță.

Nu din cauza băuturii m-am simțit stânjenită și un pic ruptă de evenimentele serii. Nu a bascilor care începuseră să arunce unul într-altul la masă cu argintăria și apoi cu chifle. Nici măcar din cauză că nu mă auzeam gândind, de-atâta gălăgie și haos. Un cântec a fost cel care m-a dat gata. Un preferat de-al meu, primul cântec basc pe care-l auzisem, cel despre bărbatul chinuit de iubita sa, pasărea.

„Ea zboară cu luna“, spuneau versurile, „și ia cu ea inima mea“. Cântecul mă frapase mereu, fiind trist și un pic romantic, despre lecțiile grele ale iubirii. Însă în seara asta, când îl cânta Felix cu vocea lui înaltă, limpede și tânguitoare, am surprins ceva nou în cântec. Era în aceeași măsură și despre femeie, și despre bărbat, de asta mi-am dat seama. Atunci când ea zboară, în fiecare noapte, n-o face pentru că ar fi crudă sau pentru că nu-l iubește, ori pentru că îl iubește pe altul, și de fapt din nici un motiv, ci doar fiindcă înăuntrul ei se află o pasăre care are nevoie de libertate. E parte din ceea ce este ea.

Când s-a terminat cântecul, am încercat să-i surprind privirea lui Ernest. Voiam să-i spun despre Europa acum – *acum* –, înainte să mă părasească curajul, și cât timp încă simțeam cântecul ca pe-o izbucnire de înțelepciune încântător de limpede. *Ascultă, voiam să îi spun, când te-ai îndrăgostit de mine, pesemne că te-ai îndrăgostit și de aripile mele. Iubește-le acum. Iubește-mă. Iubește-mă și lasă-mă să plec.*

Nu mai văzusem Londra de cinci ani și mă tot uitam, nevenindu-mi să cred ce mult se schimbase orașul. Peste un milion de case fuseseră afectate sau distruse în *The Blitz* și multe dintre punctele de reper cele mai celebre deveniseră de nerecunoscut după bombardamente, astfel că întregul orizont părea modificat. Poate că avea să rămână așa pentru totdeauna. Pe stradă, unul din doi oameni purta uniformă. Infirmierele umblau în perechi, cu căptușelile stacojii ale

pelerinelor de lână ițindu-li-se ca flăcările și vălurindu-se în jurul lor. Beretele băieților din regimentul de parașutiști erau de-un roșu încă și mai aprins. Proaspăt rași și frumoși, se remarcău dintr-o mare de militari americani ce se aflau peste tot, peste tot, așteptând ordinele pentru invadarea Franței, care n-avea să aibă loc decât peste luni de zile, însă nimeni nu știa exact când. Era un plan spus în șoaptă, o dorință, un vis – lucrul care avea să răstoarne cursul acestui război. Numai de-ar fi venit odată.

Mi-am luat o cameră la Dorchester, care-mi amintea atât de tare de camera mea din Spania, încât m-am simțit imediat ca acasă – cu aceleași draperii de creton ușor decolorate și aceeași stofă de pe scaune; cu același calorifer care piuia și chiuveta foarte mică în baie. Și Ginny Cowles avea o cameră la Dorchester, la fel ca mulți alți corespondenți pe care-i cunoscusem la Madrid și mai târziu în Cehoslovacia și Finlanda. Lucrul ăsta mă încuraja și mă alina – era ca și cum încă mai exista un soi de fraternitate sau chiar de familie. Tare-mi mai fusese dor de asta.

Știu că nu înțelegi de ce trebuie să fiu aici, i-am scris lui Ernest, dar te rog să nu-ți pierzi încrederea în mine. Tu ești al meu, iar eu sunt a ta. Să nu pui niciodată asta la îndoială, nici faptul că te iubesc.

Să mă iubești de la Londra nu-i tocmai versiunea cea mai satisfăcătoare pe care mi-o pot imagina, mi-a răspuns el. Vino repede acasă, Iepure. Știu că nu prea ți-am arătat-o în ultima vreme, dar îți admir curajul, mintea și sufletul mai mult decât tot ce-am văzut eu pe lumea asta vreodată, și te rog să ai grijă acolo, fiindcă nu mi-aș putea găsi echilibrul, nici calea să trăiesc fără tine. Fără tine, te rog să înțelegi, pentru mine nu mai există nici un fel de viață. Deja mă simt de parcă tristețea și singurătatea au pus stăpânire pe mine și mă întreb cum se vor scurge săptămânile următoare. Pionsicuțele au convocat un congres și se uită la mine îngrijorate. Te salută cu drag și te roagă, ca și mine, să vii acasă.

Am citit scrisoarea de la el iar și iar, până am învățat-o pe de rost. Mă durea sufletul de la tandrețea cuvintelor lui și când mă gândeam cum stă singur cu pisicile, simțindu-se pierdut. Se străduia să mă lase să fac ceea ce aveam nevoie să fac. Îi înțelegeam efortul și voiam să mă întind peste oceanul dintre noi, ca să-l strâng în brațe și să-i spun că nici eu nu-mi puteam închipui cum aș putea trăi fără el. Absolut deloc.

Poate că distanța acutiza întru câțva lucrurile, pentru fiecare dintre noi. Eu așa

speram, în timp ce așteptam acreditarea oficială de corespondent și prima mea însărcinare. Când acestea au sosit, m-am îndreptat spre un aerodrom de la țară, la Woodhall Spa, în Lincolnshire. Lancasterurile britanice, care erau printre cele mai puternice bombardiere din război, decolau și aterizau de pe aerodrom cu zecile odată, iar aerul era atât de încărcat de vibrațiile lor, încât aveai impresia că o să te dezmembrezi sau o să-ți ieși un pic razna. Le-am privit cum se îndepărtau bâzâind, în formația lor neagră și letală, și apoi întorcându-se după ce-și eliberau încărcătura, iar între timp făceam o grămadă de însemnări despre bază. Acolo era un han, unde piloții care așteptau următoarea misiune beau cazane întregi de ceai cu lapte și citeau romane ieftine împrumutate, îmbrăcați în pulovere lungi de lână și-n papuci, lângă soba cu lemne fumegândă. Vedeam o poveste aici, în felul în care păreau să se poarte ca orice om, în orice loc din lume, stând la căldură, petrecându-și timpul înainte de sosirea semnalului. Iar atunci se echipau, se urcau în păsările acelea uriașe, mătăhăloase și îngrozitoare, ca să aducă moartea cu aripa lor.

Am început să scriu despre „băieții cu bombe”, așa cum îi poreclisem, pe drum înapoi spre Londra, însă în timpul călătoriei am contractat o răceală oribilă care nu mai trecea și nu mai trecea și a devenit gripă, iar apoi gastrită, toate astea deodată. Nu reușeam să fac febra să scadă, nici să pun ceva în gură, și mă simțeam ca un animal pe moarte. Și-atunci, colac peste pupăză, scrisorile lui Ernest au încetat să mai vină.

Știam că nu era plecat pe mare, cu echipajul, de vreme ce misiunea fusese oprită pe termen nelimitat. Tăcerea lui era cu-atât mai neliniștitoare cu cât în urmă cu doar o săptămână îmi scrisese așa de tandru. Oare se prăbușise psihic, stând acasă, și se apucase să bea până i se făcea rău, pe la Floridita și la Frontón? Oare se îndepărtase și mai tare de mine, iar acum nu mai aveam cum să mai ajung la el? Situația era înnebunitoare, mă făcea să mă simt neajutorată. Știam că-l rodea faptul că eram plecată atât de mult, și nu-l puteam privi în ochi, nu-i puteam vorbi despre asta. Nu-l puteam trage înapoi înspre mine ca să-i spun că eram a lui și-aveam să fiu mereu, indiferent pe unde mă purtau călătoriile mele. De fapt, nu puteam face nimic, doar să mă îngrijorez, bolnavă și nătângă, și să aștept niște vești. Și să sper că ele vor fi bune, și că noi vom fi bine.

Când lucrurile se înrăutăteau, el știa, șmecheria era să stai nemișcat, mai întâi cu trupul și apoi cu mintea. Dacă stătea întins nemișcat mult, destul de mult, atunci se putea cufunda mai jos, tot mai jos, până găsea acel buzunar de liniște din interiorul lui. Era mereu acolo, locul acela liniștit, dar nu puteai ajunge la el întotdeauna.

Podeaua pe care o pusese în casă era din rogojină, bună pentru clima de aici, dar, după cum se dovedise, și pentru pisici și pentru el. Era multă mobilă în cameră, un mobilier confortabil în care te puteai cufunda, dar nimic nu-l aranja întru totul până nu se întindea pe podea, cu picioarele proptite de fotoliu, și-și trăgea veioza aproape, în așa fel încât lumina să formeze un cerc blând chiar lângă umărul lui. Rogojina era țeapănă, dar era în regulă așa. Așternea o pătură deasupra, ca și cum ar fi mers undeva cu cortul, iar apoi își trăgea o pernă de pe canapea și gata, avea un loc bun.

În câteva clipe, Friendless trecea peste trupul lui legănându-se, apoi i se cuibărea în partea dreaptă, în dreptul taliei, chiar sub brațul cu care ținea ziarul ridicat în cercul de lumină. Boise nu accepta decât cel mai bun loc, chiar pe pieptul lui, în mijloc, se cuibărea acolo cu greutatea lui caldă și-o nemișcare pe care Ernest o interpreta mereu drept iubire. Așa cum peștii erau înzestrați cu viteză, pisicile aveau capacitatea de-a sta nemișcate. Era darul lor și puteai învăța o grămadă privindu-le cum procedează. Dacă stăteai întins împreună cu ele și îți reglai respirația după a lor, ți se părea uneori că deții un secret imens și nespus de prețios.

Nu înțelesese mereu care-i treaba cu pisicile. Nu înțelesese mereu nici care-i treaba cu el. Când era tânăr, i se păruse adesea că aproape orice l-ar putea omorî. Era prea sensibil. Asta era realitatea. Observa prea multe lucruri în ochii oamenilor, astfel că până și o masă cu familia îl putea face să se simtă spintecat în două și expus. Părinții lui și-au dat seama repede cum stau lucrurile, fiindcă el încă nu învățase să se ascundă, dar nu îl puteau ajuta. Nimeni nu l-a putut ajuta până n-a învățat cum să-și pecetluiască locul rănit și dureros dinăuntru și să simtă o ușurare aproape chirurgicală. Fusesse nevoie de timp și de multă concentrare ca să învețe.

Prima oară când și-a dat seama că e în stare și că se poate baza pe metoda asta ca să depășească momentul, a fost după sosirea scrisorii de la Agnes, cea în care ea îi spunea că totul s-a terminat și că greșise lăsându-l să-și imagineze altceva. Trebuiau să se căsătorească și el o crezuse. Le spusese prietenilor lui și mamei, și i s-a părut că nu va putea îndura să le explice că nu fusese decât o

greșeală sau mai rău. Nu crezuse că va putea supraviețui pierderii ei, dar reușise. Mai târziu avea să afle cât de multe alte lucruri puteai pierde, și ce profundă putea fi iubirea, și cum te putea face ferfeniță, pe tine și tot ceea ce credeai tu că știi despre viață. Când iubeai doi oameni și erai îngrozit, știind că ai putea să-i pierzi pe amândoi în orice clipă și să rămâi cu nimic. Sau când iubeai prea mult o persoană și nu mai știai cine ești tu fără ea. În asemenea momente aveai nevoie de orice șmecherie învățată, și de mai mult decât atât.

Acum vântul se întetea. Nu trebuia să se ducă la fereastră ca să vadă cum bate dinspre vest, suflând peste copaci și legănând crengile. Pe aleea care ducea la casă și dincolo de piscină, unde jungla creștea deasă și înaltă, totul se unduia încolo și încioace, ca o apă întunecată. Dar Boise avea propriul său ritm și nu era tulburat. Dacă simțea furtuna, motanul n-o arăta. Nu făcea decât să fie și mai greu, și mai el însuși, ca și cum s-ar fi cufundat tot mai adânc în propriile-i oaze. Capitulara în fața stării de fapt. Ernest a constatat toate astea pe pieptul său și a început să facă ajustările necesare, încetinindu-și respirația, percepând înălțarea și coborârea pieptului și burții lui sub trupul motanului, până când s-a simțit și el lăsându-se tot mai greu, împingând în pătură și în rogojină, în tot ce se afla sub el și împrejurul lui.

S-a întins după pahar și a ținut whiskey-ul în gură mult timp, lăsându-l să-l ardă plăcut. Iar atunci când a fost sigur c-a ajuns într-un loc cu adevărat foarte liniștit și foarte nemișcat, a făcut reglajul final. Căldura și greutatea trupului pisicii s-au cufundat în el și prin el. Și atunci a știut că e destul de puternic și destul de liniștit ca să-și permită să conștientizeze că Marty chiar a plecat. N-avea s-o mai recapete, fiindcă el o îndepărtase. Ceva se rupsese între ei, sau nu cumva el fusese cel care produsese ruptura?

Din mintea lui și până departe, în miez, a șters-o acum, ca să vadă dacă poate îndura. Ea nu era plecată, își spunea. Ea nu lucra, nici nu se ocupa de tema primită până când avea să se întoarcă acasă, la el. Nu călătorea cu un convoi și nu vorbea cu oamenii, încercând să le afle poveștile. Nu era la hotel, dormind ghemuită pe-o parte, ca un copil, ci era plecată de-a binelea, dispărută de tot. Nu era soția lui, fiindcă el nu avea o soție.

Aici, la acest ultim gând, se opri și se ascultase respirând, sub greutatea pisicii. Inima lui încă bătea. Podeaua încă se afla acolo, sub el, iar pătura îi era lipită de spinare. Boise a deschis ochii aurii și apoi i-a deschis iarăși, cel de-al doilea set de pleoape scânteind ca și cum ar fi fost ceva metalic și ciudat, binecuvântându-l.

— Dacă ți-ar plăcea și ție să bei whiskey, i-a spus motanului, atunci chiar că totul ar fi în regulă.

Motanul nu s-a clintit. Stătea pe pieptul lui, nemișcat ca un sfinx, extraordinar de tăcut. Avea să fie o noapte lungă, știa. A închis ochii și a simțit casa împrejurul său, și pe sine înăuntrul ei. Furtuna făcea un halou în jurul casei, cerul făcea un halou în jurul furtunii, iar oceanul împingea în toate, de jur împrejur, și-și croia drum către est până dădea de Anglia, și acolo era ea, deși ea nu era nicăieri. Îi putea simți absența chiar în locul pe care încercase să-l ucidă. I-o putea simți mișcându-se prin el, asemenea propriului sânge. Da, la naiba, avea să fie o noapte lungă.

68

Faptul că eram femeie însemna, în multe privințe, să fiu retrogradată la periferia războiului din Europa, însă la periferia asta erau oameni interesați, iar eu vorbeam cu cât de mulți puteam. În gări sau în cazărmi, în vitrine și-n cârciumi și la popotă, îi priveam în ochi și le puneam întrebări, și-mi notam ce spuneau, dar și ce simțeam eu când îi ascultam. Noaptea stăteam până târziu, la unicul bec de pe noptieră, sau uneori mergeam pe străzile întunecate ale Londrei și mă gândeam la ce văzusem și auzisem, reluând totul în detaliu doar pentru mine, până ajungeam să pricep, încet și puțin câte puțin, ce era cu războiul ăsta. Eu mereu fusesem așa, aveam nevoie să bat locurile cu picioarele mele, să văd lucrurile cu ochii mei. Asta făceam și acum și încercam să-mi păstrez concentrarea în fiecare zi, la fiecare întâlnire, și să nu mă las doborâtă prea tare din cauza căsniciei mele.

Articolele îmi ieșeau repede, unul după altul – majoritatea despre oameni obișnuiți, cei de care îmi pășase dintotdeauna cel mai mult și de care mă simțeam atrasă. Stăteam lângă ei, privindu-i până consideram că pot intui ce este deosebit în povestea lor, ce e adevărat și merită cunoscut.

Probabil că povestea cea mai dificilă dintre cele auzite a fost a unui refugiat polonez care abia ce reușise să fugă și să scape cu viață din satul lui. Nemții îi duseseră pe aproape toți bărbații la muncă forțată, iar pe soțiile și fiicele considerate atrăgătoare le duseseră la bordeluri, pe frontul estic. Celelalte femei erau puse să muncească sau uneori li se ordona să sape cu mâinile goale un mormânt puțin adânc, fiind apoi împușcate pur și simplu, când stăteau pe

marginea lui. Unii polonezi deveniseră servitori sau robi la propriile ferme, furate de-acum. Majoritatea evreilor erau uciși pe loc, oriunde erau găsiți.

Am privit omul atentă în timp ce-mi povestea toate astea. Era slab mort și palid, cu niște cearcăne mari și galbene sub ochi. Bănuiam că nu are mai mult de patruzeci de ani și deja văzuse lucruri pe care nici un om n-ar trebui să le vadă, la nici o vârstă.

— Omoară milioane de evrei, a zis.

L-am auzit. Cuvintele lui îmi răsunau în cap de parcă ar fi fost bătute cu ciocanul pe nicovală, dar tot nu-mi venea să le dau întru totul crezare. Cifrele erau prea mari, prea oribile. Suferința, aproape inimaginabilă.

— Câți au găsit o cale de scăpare, ca dumneata?

A ridicat din umeri.

— Poate că vom afla într-o zi, dar nu destui. În satul meu, oricine i-a dat și-o bucată de pâine unui evreu a fost împușcat pe loc.

Expresia de pe chip i s-a schimbat când mi-a spus că părinții lui fuseseră trimiși într-un lagăr.

— Nu-mi vine să cred că sunt vii. Nu știu unde-o fi fost dusă fiica mea. Are paisprezece ani.

M-am pomenit că nu pot zice nimic. Voiam să-i ating mâna, să spun o rugăciune, să plâng pentru tot ce-i fusese luat, dar nimic n-ar fi fost drept sau de ajuns. În cele din urmă, i-am mulțumit pentru sinceritate și i-am spus ce important mi se părea că ne-am întâlnit și că acum cititorii din America vor ști exact ce lucruri îngrozitoare și abominabile se petreceau în țara lui și în alte locuri. Apoi l-am privit îndepărtându-se și am simțit că abia mă mai pot ține pe picioare.

Am întâlnit alt polonez care mi-a povestit despre Ghetoul Varșoviei, unde era un zid înalt de trei metri, păzit pe toată lungimea de gardieni. În acel perimetru fuseseră aduși patru sau cinci sute de mii de oameni, care erau înfometăți, se luptau cu tifosul și îi vedeau pe naziști cum îi vânează la întâmplare pe străzi, omorând pe cine poșteau, după cum poșteau. El evadase sărind dintr-un tren care îl ducea într-un lagăr de concentrare, în Prusia. Când s-a întors în Varșovia, a umblat deghizat, și-a schimbat numele și a plătit pentru acte noi, false. Omul care fusese el înainte murise. Nu știa cum să dea de membrii familiei sale care mai trăiau, ca să le spună adevărul, înainte ca războiul să se termine.

Aș fi vrut să-i spun că războiul trebuia să se termine în curând, dar nici eu nu credeam asta, și oricum, chiar dacă s-ar fi terminat chiar atunci, în clipa aceea,

deja ar fi fost mult prea târziu pentru evrei. Adevărurile pe care le aflam erau ca o cupă de otravă. Articolele pe care aveam să le scriu urmau să ia acea otravă și să le-o împartă tuturor cititorilor mei, ca într-un sărut funest – de-asta mă aflam aici și nu acasă, și de-asta chiar ar fi trebuit să fie și Ernest aici. Dar el nu putea să fie, mi-am dat seama cu deosebită tristețe. El pierduse ceva, ceva ce fusese absolut esențial la el, și devenise fricos. Poate că primise mult prea mult scriind cartea vieții lui, în fond, și acum nu-și mai putea asuma riscuri. Poate că simțea presiunea faptului că ajunsese la mijlocul vieții sau a celui că Bum avea să fie trimis în Franța în curând, ceea ce încă nu voia să admită. Indiferent ce era, îmi dădeam seama că războiul îl îngrozea, și la fel propria lui moarte. Și pe mine, la fel, dar și el însuși. Totul.

I-am scris iarăși, din tot sufletul, spunându-i ce mult aveam nevoie să fie și el aici – pentru mine – și pentru toți cititorii care trebuiau să afle adevărul, așa cum numai el îl putea scrie.

Răspunsul lui nici c-ar fi putut să fie mai clar. Spunea că era posibil ca eu să fiu exact unde îmi doream, ca de obicei, dar că el nu putea sub nici o formă să vină. Munca lui legată de război, din Cuba, era mult prea importantă ca s-o lase baltă. Avea de gând să rămână acolo, fiindcă asta trebuia să facă. Între timp, se simțea singur – îngrozitor, cumplit, oribil de singur, *de parcă mi-ar fi fost smulsă inima*. Nu încheia folosind expresia *cu dragoste*, ci *pe curând*, adică poate ne vom revedea în curând, sau poate că nu.

Eram plecată de mai bine de patru luni, adică mai mult ca oricând. Prea mult, știam. Singurătatea lui se împietrise, se îndârjise. Acum Ernest era doar tăios și n-avea să cedeze cu nimic în fața mea, probabil că nu putea. Păream să fi ajuns într-un impas teribil, iar acum îmi smulgea el mie inima și eu nu știam ce să cred, ce să fac. Așa că am citit iarăși totul, ținând scrisoarea departe de trup, ca pe-un obiect care era menit să mă rănească și chiar mă rănise deja.

La sfârșitul lui ianuarie 1944, terminasem de scris și trimiseseam șase din cele șapte articole pe care le promisesem celor de la *Collier's*. Erau încântați de munca mea și mi-au și spus-o. Ba chiar au și tipărit o poză de-a mea lângă un editorial scurt care zicea că mă remarcam „dintre fetele corespondent“, și eram „destul de aproape de ideea hollywoodiană despre o femeie reporter din liga

mare“. Nu aveam habar și nu îmi păsa de Hollywood, dar adoram să știu că acum aveam un public, cititori care urmăreau cum relatez eu lucrurile și-mi recunoșteau vocea când dădeau de ea; ce distanță enormă față de felul în care începusem!

Am hotărât să pornesc spre Italia, unde Aliații erau opriți de luni și luni de zile de apărarea germană brutală, chiar mai jos de Cassino. Ginny Cowles plecase deja într-acolo și-mi scrisese că dăduse peste Herb Matthews și mă așteptau cu o sticlă uriașă de whiskey.

Îmi bubuia inima când mă gândeam să-l revăd pe Matthews și să lucrez alături de el, ca pe vremuri. Când mă pregăteam să plec din Londra și să merg pe urmele lor, am primit un pachet cu recenzii la *Liana*, care tocmai se lansase în State. Doar una dintre ele dădea dovadă de desconsiderație, referindu-se la mine numai ca la soția lui Hemingway, fără să spună nimic consistent despre carte. Celelalte foloseau numele meu și îmi aplaudau realizarea. Mă împlinisem din punct de vedere artistic, spunea una dintre ele. Alta menționa că mă dovedeam capabilă să manevrez personajele – și mai cu seamă pe cele feminine – cu mai multă delicatețe și reținere decât mult mai celebrul meu soț. Această remarcă amețitoare a fost urmată de o scrisoare de la Max, care spunea ce încântați erau cei de la Scribner's de primele cifre de vânzare. Deja se vânduse primul tiraj al cărții, de douăzeci și șapte de mii de exemplare, iar romanul intrase în toate topurile importante.

Eram în extaz – chiar eram – dar în același timp veștile bune păreau să-i aparțină unei alte Martha Gellhorn. Cea de aici își făcea bagajul și se grăbea spre Alger și apoi spre Napoli, unde aveam să mă alătur unui lung convoi de camioane, mașini de teren, tancuri și ambulanțe care-și croiau calea spre front printr-un strat gros și nesfârșit de noroi. A plouat cu săptămânile, până când totul a devenit alunecos, ud și maro, sătucurile pe care le traversam greoi, reduse de bombardamentele intensive la niște mormane de moloz, podurile aruncate în aer, fermele prădate și familiile strămutate ce se deplasau înspre sud, în timp ce noi ne îndreptam neabătut spre nord, înspre nemți.

În fața noastră erau munții pe care francezii îi apărau cu prețul vieții lor și cei pe care încercau să și-i ia înapoi, centimetru cu centimetru. În față, îmi spuneam întruna, erau Matthews și Ginny Cowles, care-mi păstrau un loc în vreun cort stropit cu noroi de la marginea drumului, încălzind whiskey-ul cu mâinile lor și așteptându-mă cu un hohot de râs și cu cele mai bune povești de-ale lor.

Convoiul înainta prin umezeală, printre mine de câmp și tabere, în vreme ce

sunetul armelor de foc și-al obuzelor devenea tot mai puternic. Mă dureau umerii de atâta tensiune. Eram îngrozită, dar și plină de admirație pentru soldații francezi care se ascundeau aici și luptau cu toate puterile lor, pentru a ajunge acasă – înapoi în Franța, trecând prin armata germană, străbătând Italia.

Când am ajuns în Sant’Elia, la șapte kilometri de frontul de la Cassino, o ambulanță tocmai fusese lovită de un obuz acolo unde stătea, parcată pe un mal al râului Rapido, chiar lângă sat. Șoferița ucisă fusese adusă pe un pat în cortul de asistență militară și avea în mâini niște flori pe care i le pusese acolo una dintre prietenele ei – prietenele ei fiind celelalte franțuzoaice care conduceau ambulante și care veniseră s-o vadă întinsă aici, iar acum se întorceau la mașinile lor, la drumurile nesigure, la noroi și la obuzele șuierătoare, purtându-i chipul în minte. Avea niște trăsături extrem de frumoase și părul de culoarea porumbului de lapte, și nu dormea, era moartă de-a binelea.

Am privit medicii și brancardierii făcându-și treaba în frigul interminabil, cu echipament improvizat, în timp ce un radio cu tranzistori dintr-un colț transmitea muzică swing la un post de dincolo de frontiera elvețiană. Când răniții au încetat să mai vină în valuri, medicul militar m-a invitat în apartamentul său, adică într-o pivniță dintr-o clădire aflată în preajmă. Avea o podea de pământ, pe care se așternuseră uși de lemn cu vopseaua scorjită, care fuseseră adunate din dărâmăturile aflate peste tot. Ușile erau umede și reci, însă pe podea era mult mai rău, așa că ne-am cocoțat acolo, pe saltele, lângă o sobă cu cărbune prăpădită, și-am ascultat șoarecii din pereți.

Medicul militar mi-a oferit niște coniac italian pe care-l pusese deoparte, care mirosea a piersici flambate și-a liliac și pe care-l simțeai pe limbă ca o flacără tremurândă. L-am băut recunoscătoare și-am închinat în gând pentru Matthews, oriunde-ar fi fost el, și pentru Ernest – dorindu-mi din absolut fiecare celulă a trupului să fi fost din nou împreună toți trei, acum, aici, cu ușile astea umede și cu noroiul interminabil și cu mortierele, cu Tommy Dorsey și moartea. Dacă ne puteam sprijini unul de celălalt, atunci puteam îndura orice, absolut orice. Nimic nu mi-era mai limpede pe lume, iar atunci Ernest și-ar fi amintit toate astea, le-ar fi trăit, și poate că astfel ar fi fost salvat un pic. Da, dacă aș fi reușit să-l aduc aici.

Înainte să plec din Italia, o scrisoare de la Bumby a reușit să ajungă la mine. Era într-o garnizoană din Algeria, ca ofițer în poliția militară, având o unitate specială în subordine. Era bine, se jura, dar nu văzuse nici urmă de acțiune și

devenea tot mai neliniștit.

SLAVĂ DOMNULUI PENTRU ASTA, i-am răspuns imediat, telegrafic. N-AM MAI AUZIT AȘA O VESTE BUNĂ DE O MIE DE ANI.

Spunea că avea să plece în curând într-o permisie în Alger, așa că am aranjat să mă întâlnesc cu el acolo, pe drumul de întoarcere de la Londra. Mi s-a părut că merită orice efort, chiar și pentru o singură seară. Și așa a fost.

De îndată ce-am ajuns în Alger, am reușit să fac rost de o invitație pentru amândoi la o cină dată de Victor Rothschild. Tocmai i se acordase Medalia George⁵⁹ pentru merite în sprijinul dezamorsării bombelor nedetonate în Londra. În anii următori, avea să se discute mult dacă a fost sau nu a fost spion sovietic, divulgând secrete britanice, însă atunci el era doar gazda noastră incredibil de șic, care ne povestea fapte de vitejie, lângă farfuriile cu friptură de rață și budincă de prune, în timp ce Bumby înfuleca din toate, savurând fiecare cuvânt al lui Victor.

— Vezi să nu-ți vină idei, i-am zis. Tata și cu mine avem nevoie de tine întreg.

— Ascult doar, a răspuns el, făcându-mi cu ochiul. Nu poți să mă arestezi pentru asta.

Părea să fi îmbătrânit cu doi ani de când îl văzusem ultima oară, adică de la Crăciun. Și din cauza uniformei cu croială impecabilă și-a părului tuns scurt, dar era și ceva în privire. Terminase cu statul la adăpost, în siguranță, numai că era destul de isteț să nu-mi spună.

După cină, am mers și eu cu el în locul unde Victor stătea cocoțat cu un pahar de cocteil Pimm's și-un trabuc zdravăn, vorbind despre salturile cu parașuta împreună cu Randolph Churchill, fiul premierului britanic. Randolph tocmai scăpase ca prin urechile acului de la capturare și probabil de la moarte, după ce aterizase în Iugoslavia. Ascultându-l, ai fi zis că războiul e doar o succesiune de momente palpitate. Abia aștepta să se întoarcă acolo, imediat, în toiul lucrurilor.

Randolph era cel puțin la fel de șic ca Victor, dacă nu și mai și. Amândoi ar fi putut să fie vedete de cinema, chiar și fără ajutorul familiilor lor celebre. Iar acum știam că n-aveam nici o șansă să-l mai conving pe Bumby că era norocos să se afle într-un loc mort. Pe măsură ce seara continua, îi bombarda pe amândoi cu întrebări, dând din cap așa cum îl văzusem făcând atunci când îl învăța Ernest ceva legat de vânătoria la păsări sau de pescuitul la muscă. Nu visa; își lua

notițe în gând.

— Ar trebui să te fur, să te iau cu mine la Londra și să te țin ca pe animalul meu de companie preferat, i-am zis când trebuia să ne despărțim.

— Și cum rămâne cu plutonul de execuție cu care m-aș pricopsi pentru dezertare? a întrebat el zâmbind, foarte răbdător cu mine, așa cum era întotdeauna.

— A, da. Păi, amenințarea cu plutonul de execuție ne-ar putea ajuta să-l aducem pe tata aici.

— Îți faci griji pentru el.

— Aproape mereu. Nu-i aiurea? Jur că mi-aș face mai puține griji dacă ar vrea să se parașuteze în Iugoslavia cu tine. Măcar atunci ar fi el însuși.

Am simțit cum mă emoționez prea tare și-am scuturat iute din cap.

— Scuze. N-ar trebui să vorbesc așa.

— Nu-i nimic. Știu că n-a fost ușor în ultima vreme.

— Tu ce-ai face? Spune-mi.

— L-aș aduce aici într-un sac mare de lână? a sugerat, ridicând ușor din umeri, încercând să mai însenineze discuția. Numai de-ar fi el genul de om care să se lase adus.

— Oricum, aș putea încerca, am spus, iar apoi l-am tras spre mine și l-am îmbrățișat mult și strâns, căci nu-mi venea să-i mai dau drumul.

70

Deși Bumby avea absolută dreptate în privința temperamentului lui Ernest, până în martie hotărâsem că eram mult prea îngrijorată în legătură cu soțul meu ca să nu mă duc acasă, măcar pentru scurt timp. Fusesem plecată cinci luni – de două ori mai mult decât cea mai lungă perioadă în care mai stătuserăm despărțiți – și aproape că n-am mai recunoscut Finca la sosire. Sticle de băutură goale erau împrăștiate peste tot, iar pisicile puseseră stăpânire pe Casa Mică, marcându-și teritoriul după pofta inimii. Șase sau zece erau noi. Și la fel era și bărbatul care se uita la mine cu chipul lui Ernest, dar cu o dispoziție atât de sumbră și acră, încât aproape că mi-era frică să mă apropiu de el.

— Ai uitat ceva acasă? m-a întrebat rece, înainte să apuc bine să-mi las bagajele.

— Te rog, nu mă pedepsi, Iepure. Mi-a fost dor de tine de nu pot să-ți spun.

El n-a făcut decât să ridice din umeri și să-mi spună că Operațiunea Fără prieteni nu mai exista. Toate serviciile de contrainformații din America de Sud fuseseră trecute de curând în subordinea FBI, iar biroul studiase activitatea lui și o declarase „muncă de amator“. S-a strâmbat când a zis expresia folosită de ei și a repetat-o.

— Îmi pare foarte rău, i-am zis.

— Îți pare pe naiba. Doi ani de patrulare continuă și nu primim nici măcar un *mulțumesc frumos*. Bună treabă, nu?

În ochi și-n colțurile căzute ale gurii i se citeau amărăciunea și ciuda.

Brusc, mi s-a părut mult mai bătrân. Avea riduri la ochi și o privire seacă, din care focul se stinsese. Obrajii îi păreau lăsați, iar barba îi încărunțise, după cum am observat la lumină. Când am încercat să-i vorbesc despre Europa, despre iminenta invazie a Franței, despre orice frântură de viitor dinaintea noastră, el s-a crispat, s-a contorsionat și apoi m-a atacat.

Era pornit să-mi scoată pe nas tot ceea ce era greșit la mine, tot ceea ce făcusem vreodată și-l supăraseră. A scuipat liste întregi de lucruri pe care fusese nevoit să le îndure doar fiindcă eu făcusem ce voiam, China și Arizona, Finlanda și Caraibe, toate săptămânile și lunile pe care trebuise să le petreacă de unul singur, deși îmi spusese ce oribil era asta pentru el. Felul în care îi distrusesem motanii și-n care încercam acum să-l dobor, exact așa cum i-au făcut toate femeile. Tuna că sunt răsfățată, că obișnuiesc să fiu cumplit de cheluitoare, că sunt ambițioasă. *Ambiția* mea – asta părea cel mai murdar cuvânt din toate.

La început am refuzat să mă las prinsă în ceartă, insistând să-i spun că-l iubesc și că vreau doar ce e mai bun pentru amândoi. Însă în cele din urmă n-am mai suportat o clipă toată intimidarea asta.

— Și ce crimă am comis, mai exact? am sărit și eu. Să lucrez și să mă duc la război, când tu nu făceai asta? De ce un bărbat poate să-și facă treaba și totul să fie în regulă, dar o femeie trebuie să lase totul baltă și să stea cuminte acasă, că altfel e egoistă?

— Dar așa ești.

Mi-a ignorat întrebarea, pur și simplu a parat-o.

— Incredibil de egoistă. Tu trebuie să ai parte de ceva palpitant în fiecare clipă, că dacă nu îți faci tu rost singură, de parcă ai suferi de dorul aventurii și-al necazurilor. Ar fi trebuit să-mi dau seama imediat, dar bănuiesc că eram prea ocupat să mă uit la picioarele tale. Apropo, bună capcană mi-ai întins.

— Ți-am *întins o capcană*?

— Sigur, unii așa ar interpreta.

Nu era destul că trebuia să rescrie tot ce se întâmpla între noi. Acum voia să rescrie și trecutul. Treaba asta m-a îngreșat și întristat. Și lucrurile nu s-au oprit aici.

— Cândva aveam și eu o nevastă, a tunat. M-am însurat c-o femeie și-acum se pare că-s blocat cu alta.

— Blocat? Păi atunci de ce nu distrugi totul? Ai mai făcut-o și înainte. Ce naiba, o faci și acum. Zi-mi că n-o faci.

— Încerc doar să mă salvez, a spus.

Și bătlia a continuat așa.

Ne-am certat din cauza faptului că bea – ajunsese să toarne-n el ca într-un sac fără fund, era de neoprit –, că se laudă, că simte nevoia să-i controleze pe toți și totul din jurul lui. Ne-am certat din cauza casei, a banilor, a muncii – a tot ce putea fi scos pe nas și luat la puricat. Cândva ar fi fost o refulare să ne certăm așa, însă acum mă simțeam făcută ferfeniță, eram speriată și complet nepregătită. Ne îndepărtaserăm unul de celălalt de mult timp încoace, însă atât de lent, încât reușisem să țin gândul la distanță. Acum era de parcă ghețarul de tensiune pe care trăiserăm ani de zile exploda dintr-odată. Gheața devenise foc.

Și mi se părea insuportabil când mă gândeam la băieți – la Șoarece, la Gigi și la Bum – și la cum era posibil ca acum să-i pierd.

— Aș vrea să mă sparg în bucăți, i-am spus într-o seară, la doar o săptămână după ce mă întorsesem. M-aș simți mai bine, cumva. Nu-i așa că cel mai rău este când poți continua să mergi, să respiri, să scrii scrisori și să te duci la piață, și să faci toate acele lucruri pe care le faci când ești viu, numai că tu în realitate ești complet distrus?

— Se numește instinct de conservare, dragă.

— Atunci nu vreau să mă ocup cu conservarea. Nu vreau nimic de genul ăsta. Vreau să fiu sinceră.

— Mai toarnă-ți un whiskey.

— Am băut deja prea mult. Nu-mi mai simt degetele.

— Înseamnă că-și face treaba.

Nu știam ce să cred sau ce să fac, n-aveam decât să plec iar peste ocean. L-am sunat pe Charles Colebaugh și i-am zis că eram gata să închei treaba pe care o începusem, însă în loc de entuziasmul obișnuit la care mă așteptam din partea lui, pe fir se simțea o tensiune ciudată.

— O să scrie Ernest pentru noi. A sunat ieri. Am crezut că știi.

— Cum?

Eram atât de surprinsă, încât pentru o clipă nici n-am putut vorbi. Aveam un nod cât un graur în gât. În cele din urmă, am zis:

— Nu mi-a spus.

— Nu putem să avem decât un jurnalist acreditat acolo. Îmi pare îngrozitor de rău.

— Douăzeci și șase de articole, Charles. Ați publicat douăzeci și șase de articole de-ale mele de când am mers prima oară în Spania, și-acum vă lepădați de mine pentru soțul meu?

— Cred că-ți dai seama în ce situație dificilă mă aflu. Trebuie să mă gândesc la tiraj. Și nu uita că el m-a căutat pe mine. Te rog să mă ierți că-ți spun asta, Marty, dar poate că nu te cerți cu cine trebuie.

După ce legătura s-a întrerupt, am rămas mult timp cu receptorul în mână, încercând să-mi domolesc vuietul din urechi. Dacă cineva m-ar fi întrebat cu doar câteva luni în urmă dacă-l cred pe Ernest capabil de așa ceva, aș fi râs. Mă iubea și mă admira prea mult ca să mă doboare. Dar ce se întâmpla acum era pur și simplu răzbunare. În mintea lui, eu eram cea care-l trădasem. Îl abandonasem pentru munca mea și pentru a-mi urmări scopurile, iar acum aveam să sufăr, așa cum suferise și el.

Nu suportam să mă gândesc ce însemnau toate astea sau ce puteam face ca să devenim din nou aliați. Acum, abia dacă-l mai recunoșteam. Demonii lui puseseră stăpânire pe el, și părea că nici el nu mă recunoaște pe mine. Nu mai vedeam nici un pic de iubire din partea lui, iar asta mă făcea să mă simt disperată.

În plus, nici că-și putea alege un moment mai prost. Invadarea Normandiei urma să aibă loc dintr-o clipă-ntr-alta. Mă pregăteam pentru ea încă din octombrie, documentându-mă și gândindu-mă cum s-o abordez în articole în așa fel încât atunci când va fi cazul vocea mea să se poată alătura celorlalte, pentru a consemna cele mai importante momente din istoria războiului. Dar acum nu mai aveam nici o funcție oficială și nici o garanție că ceea ce-aș scrie va fi și publicat undeva. Era de parcă aș fi fost aruncată înapoi la începuturi, când mă îndreptam spre Spania total lipsită de experiență.

Pentru prima oară în ani de zile, amintirea nu-mi aducea deloc alinare.

Când l-am luat la rost pe Ernest, el n-a făcut decât să se uite la mine

amenințător, cu o figură îndârjită, cu o privire împietrită.

— Tu m-ai tot presat să mă duc. De-un an mă presezi întruna. Doar tu ești de vină dacă până la urmă m-am prins unde bați.

— Ai fi putut să mergi la orice revistă din lume, la absolut oricare, dar tu te-ai dus la a mea. Nu știam că ești capabil de-atâta cruzime.

Îmi ardeau obraji.

— Ei, asta e, cu puțin noroc o să fiu făcut zob. Ți-ar plăcea, nu-i așa?

— Chiar nu simți nimic pentru mine? am întrebat, dar chipul lui a rămas ca de piatră.

Am traversat holul, amețită, și m-am dus la culcare. M-am întins ca să ating pereții cu buricele degetelor, simțind că mă rătăcisem în beznă, fără nici o speranță. Atât de rătăcită eram, încât îmi dădeam seama că ar fi un adevărat miracol să-mi pot găsi iarăși calea cumva.

71

Ernest a plecat la New York aproape imediat. Urma să ia un hidroavion până la Shannon, și-apoi Londra. La început m-am gândit că poate mai are un strop de amabilitate în el și încearcă să-mi găsească și mie un loc în avion. Acum nu aveam un buget de cheltuieli, nu-mi deconta nimeni drumul și deja cheltuisem avansul primit de la Scribner's pentru *Liana*. Dar el a zis că nu se putea. Era un avion al RAF și femeile aveau interdicție totală.

Am apelat la toți cunoscuții mei, într-un fel sau altul, și atunci am aflat că Bumby făcuse o cerere de transfer la Biroul de Servicii Strategice și i se aprobase. Aproape de îndată ce i-a ieșit permisul de acces și a încheiat instructajul, s-a oferit voluntar să se parașuteze dincolo de liniile inamice, într-o zonă a Franței ocupată de nemți. Nu mai sărise niciodată dintr-un avion, însă auzise vorbindu-se despre asta, mi-am zis, simțindu-mă cumplit, și îngrozită pentru el, și copleșită de vină, fiindcă eu îl dusesem la întâlnirea cu Rothschild și Churchill din seara aceea, în Alger.

Am făcut presiuni pe lângă cunoștințele mele, căutând să aflu și alte informații, dar nu mi-au mai putut spune decât că-și strecurase în rucsac o undiță pentru pescuitul la muscă înainte să se lanseze undeva deasupra Franței, jurându-se, la întrebările comandantului, că era o antenă de radio. Speram din suflet că o să reușească cumva să fie bine, și speram mai mult ca orice să pot fi iar lângă

Ernest, ca pe vremuri. Trebuia să stăm laolaltă acum, să ne putem baza unul pe celălalt. Altfel cum am fi putut trece cu bine prin toate?

Când s-a ivit și transportul meu de ocazie, să nu-mi vină să cred. Cargobotul norvegian era echipat pentru a transporta tancurile amfibii de câte două tone și jumătate, care urmau să fie folosite în Ziua Z, a debarcării din Normandia – astea și grămezi peste grămezi de dinamită. Eu eram unicul pasager. Nu existau pe nicăieri bărci de salvare, nici un loc unde să poți bea ceva, întrucât pe vas nu era nimeni, și nu aveam voie să fumez pe punte. Călătoria avea să dureze douăzeci de zile, suficient timp să mă pot gândi la toate câte au fost și la ce va urma.

Nu știam decât că o senzație de gol și pustiu mă urma peste tot. Mă gândeam la Ernest aproape încontinuu și mă întrebam dacă nu cumva mi-a fost smulsă inima din piept. Stăteam întinsă în patul meu înghesuit și priveam în gol. Băteam distanța dintre tancurile mătăhăloase până mi se înmuiau picioarele. Când se lăsa în sfârșit noaptea, dormeam ca moartă.

Zile și zile în șir a fost o ceață incredibilă. Stăteam în picioare lângă copastie, tânjind cu disperare după o țigară sau orice mi-ar fi adus un pic de liniște, în vreme ce aerul de jur împrejur rămânea dens și alb ca betonul. Cargobotul suna iar și iar din sirenă prin negură, semnalându-și prezența. De fiecare dată tresăream, simțind sunetul reverberând prin trupul meu, vibrând pe treptele coastelor mele, pe scara șirei spinării. Viitorul era asemenea ceții apăsătoare sau unui nesfârșit zid de umbre. Și eu eram o umbră și mi se părea imposibil să mă gândesc la ce ne așteaptă – dacă exista vreo cale să redevenim ceea ce fuseserăm noi doi cândva, împreună. Părea o sarcină uriașă, și nicăieri nu era nici un strop de speranță – un lucru care aparținea altor oameni, suficient de robuști ca să o poată duce.

După noapte venea ziua, sau cel puțin așa trebuie să fi fost. Soarele răsărea și se înălța dincolo de draperiile groase. Dar în cele din urmă, când ne apropiam de Anglia, ceața a început să se ridice. Într-o dimineață m-am trezit și mi-am dat seama că e dimineață. Pe punte bătea un vânt rece și tăios. Îmi străpungea tunica militară de lână, mă strângea cu ghearele de față, și simțeam că aveam nevoie de asta. Am stat și-am privit marea până când mi s-a făcut atât de frig, încât mi se părea că probabil n-o să-mi mai fie cald niciodată, fiindcă acolo, în claritatea acelei senzații care-mi făcea oasele să trosnească, puteam în sfârșit să respir. În depărtare erau aisberguri. La început lipsite de formă, doar niște pete albe uriașe, ici și colo, ca niște petice luminate de soare. Dar când ne-am apropiat, s-au

deplasat, au început să se distingă și să se vadă fiecare din ce în ce mai clar, ca niște structuri arhitecturale sau ca niște obiecte de artă, cristaline, luminoase, sălbatice și singure. Unul semăna cu o lampă fermecată, răsucindu-se tot mai sus, făcută toată din diamante. Altul plutea ca un munte, în vreme ce altul își înălța aripile de porumbel de-un alb pur, sau de turturea, străpuns de-o lumină ce radia, pâlpâia și mă lăsa cu răsuflarea tăiată. Nu aveam absolut nici un motiv să simt vreo speranță. Nu aveam, dar în acel moment înghețat și prețios, nu m-am putut abține.

72

Când cargobotul meu norvegian a acostat în Liverpool, mi-am strâns lucrurile și am debarcat. Am dat aproape imediat peste doi corespondenți care vorbeau despre Ernest. Cu două zile înainte, fusese implicat într-un accident de circulație, după o petrecere din Belgrave Square. Șoferul fusese beat și intraseră cu viteză într-o cisternă cu apă. Ernest fusese proiectat în parbriz, își spărsese capul și se lovise la ambii genunchi. Acum se afla într-un spital din Londra, cu o contuzie gravă.

Am gonit spre salonul de la Reanimare, fără să mai aștept alte vești. Chiar dacă lucrurile stăteau foarte prost între noi, trebuia să mă duc să-l văd. Dacă îl pierdeam acum, după toate cele întâmplate? Fuseserăm atât de proști să ne îndepărtăm unul pe celălalt acum, când dragostea era singurul lucru care mai avea un sens în vremurile astea, când în lume era cum era.

I-am găsit salonul și eram pregătită să spun orice și să fac orice, însă abia dacă am putut pătrunde înăuntru. O petrecere cu cocteiluri era în plină desfășurare. Se aduseseră mai multe scaune și pe ele erau tolăniți amici de-ai lui, care glumeau și stăteau la povești. Vreo douăsprezece sau mai multe sticle goale de whiskey se revărsau de sub patul lui Ernest, în care el ședea vesel și fără să se arate deloc surprins să mă vadă. În afară de-un bandaj enorm, alb ca neaua, înfășurat în jurul capului ca un turban al unui pașă, mi s-a părut absolut în regulă.

Dispoziția mi s-a schimbat într-o clipă.

— Mi s-a spus că ești rănit.

— Salutare și ție, nevastă. Am cincizeci și șapte de copci, dacă te interesează. Nu că ți-ar păsa ție cu adevărat.

A spus-o tare și răspicat, de parcă toți ar fi știut deja de războiala dintre noi. Și

bineînțeles că știau. Auziseră fiecare detaliu direct din gura lui.

— Cum poți să bei când ai o contuzie la cap? Doctorul tău știe?

— Păi, cine crezi c-a adus sticlele aici?

Indiferent cât de furioasă eram, m-am tras mai aproape.

— Ai aflat că Bum e în Franța?

— Am primit ieri o scrisoare. Se pare că prinde niște pești frumoși.

Nu puteam decât să mă uit lung la el, uluită. Chipul arogant, felul în care se înconjura de admiratori, faptul că se prefăcea că nu ne spusese răm cele mai urâte lucruri posibile unul altuia. Era prea mult.

— Ce facem? Te rog, dă-i afară pe toți. Vorbește cu mine.

Dar el m-a ignorat și-a continuat cu o serie de acuzații.

— Puteam să mor în mașina aia, și unde-i blândețea ta, unde-i compasiunea? Nu te gândești decât la tine, ca de obicei.

— Sunt aici, am zis, dar mi-am dat seama că nu mă vedea.

Nu mă vedea deloc. În locul meu erau doar dezamăgirea, felul în care ne răniserăm, disputele în timpul cărora ne tot șicanaserăm unul pe altul de luni de zile. De jur împrejurul nostru totul se năruise, iar dacă exista o cale de salvare, eu nu-mi dădeam seama care ar fi. M-am pomenit că n-aveam nimic de zis, nici din furie, nici din dragoste.

Am închis ochii strâns, am făcut iute stânga-mprejur, fără să-mi iau la revedere, și am ieșit în grabă pe hol. Coridorul întunecat era plin de infirmiere și de bărbați în uniformă. Încăperile erau înțesate de răniți, de mirosul de eter, de camfor, de moarte. M-am calmat, am încetinit și-am încercat să-mi trag răsuflarea, dar nimic nu mi se părea real. Nici trupul meu pe coridor. Nici scena din spatele meu. Nici ceea ce mă aștepta înainte.

Nu știu sigur cum am mers la hotelul Dorchester. Nu-mi amintesc nimic din călătorie, doar că atunci când am ajuns îmi doream să dorm o veșnicie.

— A, doamna Hemingway, a zis recepționarul privindu-mi pașaportul. Bine ați revenit. Camera soțului dumneavoastră este la etajul doi. Să vă dau camera de alături?

Eram deja atât de epuizată, încât am simțit cum mi se taie picioarele. Deci așa ajunseserăm. La fel de departe de începuturile noastre de la Hotelul Florida pe cât de departe este speranța de disperare. Iubirea de ură. M-am apucat strâns de masa de la recepție, concentrându-mă asupra mâinilor, ca să nu-mi pierd echilibrul.

— Vă rog, nu, am zis, fără să-mi pese că-mi dădeau lacrimile sau că mi se

citea totul pe chip. Puneți-mă la etajul cel mai de sus, da? Departe, departe de tot.

73

Ernest zicea mereu că există un anotimp potrivit pentru toate. Un anotimp pentru a iubi și a fi iubit. Pentru a munci și a-ți odihni oasele și sufletul. Pentru a visa și a te îndoi, a te teme și a zbura. Și atunci, ce anotimp era acesta, dacă nu unul al năruirii? Al înfrângerii absolute? Vreme de șapte ani, Ernest se aflase nu doar în sufletul și-n mintea mea, ci în fiecare celulă a sângelui meu. Iar de-acum trebuia să învăț să trăiesc fără el. Cum? De unde să înveți să faci genul ăsta de amputație și-apoi să pleci viu de-acolo și să rămâi același?

Aliații se pregăteau deja de ani de zile pentru invadarea Franței. Operațiunea Overlord. Ziua Z. Peste două milioane și jumătate de oameni așteptau intrarea în acțiune în Marea Britanie, traversarea Canalului Mânecii în cadrul atacului surpriză. Și jurnaliștii și fotografiile erau pregătiți, veniseră aici cu sutele și toți se străduiau să-și aranjeze o poziție cât mai aproape de acțiune. Ernest urma să meargă pe *Dorothea L. Dix*, din câte auzisem, dar, indiferent câte locuri erau pe navele și avioanele de atac, bineînțeles că nu se găsea nici unul pentru un reporter care nu era angajat undeva, ca mine, și nu avea acreditare oficială. Așa că am rămas la Londra alături de toți ceilalți corespondenți ghinionști, așteptând vestea că a început invazia.

Clipa asta era așteptată de-atât de mult timp, încât acum ne era teamă și să respirăm, să ne mișcăm, să sperăm. Fuseserăm cu toții informați, așa că știam ce era pe cale să se întâmple, până la ultimul detaliu. Și stăteam acolo, privind ceasul împreună și știind că după lansarea atacului nimic nu va mai fi la fel și că reporterii, romancierii și istoricii vor spune povestea asta vreme de o sută sau două sute de ani. Și se petrecea acum.

Te așteptai să se audă un soi de explozie, lumea să pocnească din marea ei cusătură și să se reverse un urlet. Dar era numai o liniște ciudată. Nu știam ce să fac, așa că m-am plimbat prin Londra în aerul rece al dimineții. Era o zi umedă și înnegurată, cu o ceață deasă care-ți intra în plămâni și-n toate încheieturile. Sus, Lancasterurile britanice negre și mătăhăloase, băieții mei cu bombele, vuiiau în drum spre Normandia. Mă simțeam încordată și foarte neajutorată, blocată aici

în timp ce lumea se schimba definitiv. Și mi-am dat seama că trebuia măcar să încerc să ajung acolo. Dacă găseam o cale să ajung în bătlie, atunci puteam aduna informațiile care-mi trebuiau pentru a scrie articolul pe care îl plănuiam de luni de zile. Dacă era suficient de bun, *Collier's* trebuia să mi-l publice, așa mi-am zis. Și chiar dacă nu, doar nu era să stau așa, să renunț. În fond, ce-mi mai rămăsese în afară de asta?

Am pornit spre gară și așa am reușit să ajung până în Dover, sperând ca de acolo să găsesc ceva, orice, care să mă ducă mai departe. Docurile erau cufundate în întuneric și mă simțeam ca un hoț. Bănuiesc că asta și eram. Tocmai când cercetam toate navele posibile, un polițist militar m-a abordat și mi-a cerut acreditarea. I-am fluturat foarte repede pe sub nas legitimația de la *Collier's*, în așa fel încât să nu vadă că-mi expirase, și am arătat spre cel mai apropiat vas, care era unul militar, cel mai ușor identificabil din jur, cu corpul de-un alb strălucitor și cruci imense, roșii ca sângele.

— Mă duc să fac niște interviuri cu infirmierele, pentru revistă, i-am spus, minciuna zburându-mi de pe buze în clipa în care-am deschis gura.

— Bine atunci, a zis el, fără să clipească, și mi-a făcut semn că pot să plec.

Nu-mi venea să cred că putea fi atât de ușor. Aproape că m-a pufnit râsul, dar m-am adunat și m-am grăbit să urc la bord. Se făcuse aproape ora zece, dar era liniște peste tot. Eram conștientă că dacă mă prind risc să fiu alungată sau chiar arestată, așa că am găsit o toaletă a cărei ușă se încuia și m-am ascuns acolo. Nu mai făcusem niciodată o nebunie ca asta. Nu mă gândeam la ce se va întâmpla mai departe sau ce-o să fac dacă mă prind, m-am cuibărit pur și simplu într-un colț, așezată turcește pe jos, și mi-am căutat sticluța de whiskey în geantă. Slavă Domnului c-o aveam. După o vreme, am auzit mârâitul unei mașinării și mișcare, în timp ce nava ridica ancora, și brusc m-am simțit foarte speriată de toate. În tăcerea asurzitoare și-n beznă, am băut cât suportam, gândindu-mă la viitor. Oare o să mă prindă și-o să mă trimită înapoi? Oare vasul o să fie lovit și-o să fim cu toții făcuți zob? O să-l mai văd pe Ernest, o să mă mai întorc vreodată în casa mea, la Finca? O să le pot scrie băieților, ca să le explic, sau măcar să-i mai văd, ori se presupunea că trebuia să-mi văd de viața mea de-acum înainte, fără să privesc înapoi, ca și cum toți anii aceia și toată iubirea nici nu existaseră vreodată?

Am dormit pe jos în noaptea aia, cu un braț îndoit pe post de pernă. A fost noroc chior că nu m-a descoperit nimeni acolo. În zori, deși mi-era groaznic de

rău, mi-am făcut curaj și-am ieșit din mica mea pușcărie. Pe punte, nu m-a luat nimeni la întrebări. Se întâmplau prea multe altele. Reușiserăm să traversăm tot Canalul înghesat de mine și acum stăteam sub stâncile verzi-gălbui ale Normandiei, înconjurați de mai multe nave decât văzusem vreodată în viața mea sau îmi imaginam că există. Erau cu miile în această flotă, distrugătoare masive, vase de transport și nave de război. Bărci mici, cu nasul cârn, barje de ciment și tancuri amfibii transportau luptătorii pe plajele cuprinse de-un haos total. Odată ajunși pe plajă, soldații aveau două sute de metri sau mai mult pentru a supraviețui în câmp deschis și-a ajunge la stânci. În înalturi, cerul era un vâl de-un cenușiu dens și vălurit, brăzdat de mii de avioane.

Nu se mai petrecuse niciodată așa ceva și n-avea să se mai petreacă.

S-a dovedit că vasul pe care mă ascunsesem era prima navă militară care ajunsese aici. Răniții au început să sosească aproape imediat și am descoperit că nu conta deloc cum de ajunsese eu acolo; acum era nevoie de ajutorul meu. De orice ajutor. Am devenit brancardieră și infirmieră. Aprindeam țigări, făceam paturi, turnam cafea, transmiteam mesaje de la un om la altul. Absolut fiecare om mi se părea incredibil. Dar nu-mi puteam permite să mă opresc și să-i admir; erau prea multe de făcut.

Mai târziu în seara aceea, când deja făcusem bășici mari la mâini și la picioare, am urcat laolaltă cu câțiva doctori și sanitari pe o barjă de ciment cu rol de ambulanță, izbindu-ne de valuri printre minele plutitoare luminate de un far intermitent. În curând aveam să aflăm că acostaserăm în zona americană a Plajei Omaha, dar în clipa aceea totul era groază și haos. Ne ciocneam de membre retezate și de trupurile umflate ale înecaților. Focurile artileriei spulberau văzduhul în toate direcțiile. Avioanele huriau deasupra noastră atât de jos, încât îmi vibra țeasta, dar n-aveai timp nici măcar să te întrebi de-ale cui erau.

În apropierea plajei, ne-am aruncat în apa rece ca gheața și apoi am înaintat cu greu până la mal. Valurile îmi ajungeau până în talie și mă trăgeau de haine. M-am împiedicat, am simțit cum răceala îmi pătrunde până la os, dar nu-mi permiteam să mă las trasă. Trebuia să țin capătul meu de targă și să rămân între liniile marcate cu alb care indicau locurile ce fuseseră curățate de mine.

Era înspăimântător să vezi acele linii și să știi ce reprezintă ele. Dar totul era înspăimântător. Zgomotul împușcăturilor era asurzitor. Rachete de semnalizare suierau și explodau orbitoare, scaldând locul într-o lumină roșie și arătându-mi lucruri pe care n-aveam să le uit niciodată. Valuri de oameni îngroziți alergând direct către moarte. Trupuri dezmembrate. Ochii plini de o agonie aproape

animalică. Mâini agățându-mi-se de pantaloni, cerșind cu disperare salvarea.

Mult deasupra stâncilor, peste pozițiile nemților cădeau obuze. Am văzut cuști pentru prizonierii de război, iar în ele alte chipuri chinuite. Noi îi luam pe toți, pe oricine, chiar și pe nemți, și îi adunam pe toți pe plajă, pentru triaj. Erau tineri, speriați, înghețați și suferinzi și nu mai conta prea tare cum fuseseră răniți sau cine fuseseră înainte de această clipă precisă a impasului. Absolut fiecare dintre ei mă făcea să mă simt sfâșiată, și totul a durat ore în șir. Bandaje îmbibate în sânge, rachete plutind ca niște fâșii de mătase roșie peste plajă, cu un pocnet, tancuri și trupuri. Bărbați peste bărbați. Bărbați cu chipuri de băieți. Băieți vărsându-și viețile în valuri, iar valurile luând fiecare strop și înspumându-se, schimbându-se, spărgându-se și întorcându-se iarăși.

Cu cât eram mai epuizată și mai neajutorată, mai îngrozită, cu atât chipurile deveneau mai șterse și mai schimbate. Poate că deliram, însă acolo, pe fâșia umedă, chiar dincolo de fum și de urlete, l-am recunoscut pe francezul sfârtecat de-o explozie care-mi arătase crenguța lui de mimoză, demult, la Madrid. Iar acolo, chiar în spatele lui, căzut în genunchi, era Laurent Gardet, cu cutia lui albastră de Gauloises. Soldatul din Belchite, cel care visase la St. Louis împreună cu mine, se afla într-o barcă, cu gâtul înfășurat în tifon roșu, în vreme ce pilotul rus din închisoarea din Viipuri, care plânsese și tremurase pentru soția și copila lui, îl ținea strâns de mână. Erau cu toții aici, iar eu nu puneam nimic din toate astea la îndoială – și nici cum de, atunci când mă aplecam să ridic trupuri, fiecare tânăr devenea băiatul din piața de la Santo Domingo, având chipul lui, chiar chipul lui. Și de fiecare dată îmi venea să urlu și să plâng, să-i spun că-l iubesc, că am nevoie ca el să mă ierte. Că fusese alături de mine cu anii. Că o să fie mereu.

A fost cea mai ciudată și mai lungă noapte din viața mea. Mai târziu aveam să aflu că pe plaja aceea s-au aflat o sută de mii de bărbați și o singură femeie, adică eu. Am fost și cel dintâi jurnalist, bărbat sau femeie, care-a ajuns acolo și a transmis. Ernest rămăsese eșuat în apropierea țărmului, împreună cu mulți alții – dar genul ăsta de socoteală părea mărunț și lipsit de importanță, mai ales câtă vreme pierdusem atât de multe ca să ajung aici. Viața mea se năruia în chiar acele clipe – nu puteam să văd altfel lucrurile – și mai urma încă multă suferință, indiferent că mi se părea mie că-i voi putea supraviețui sau nu.

Și totuși, nimeni nu-mi putea lua nimic din ceea ce văzusem, nici bășicile din palme, nici ceea ce însemna să mă aflu aici, simțindu-mă tot mai distrusă pe

măsură ce valurile fierbeau și cerul vuia.

M-am uitat în ochii bărbatului de pe targa din fața mea. Îl urcam în ambulanța marină.

— Sunteți extraordinar de frumoasă pentru o infirmieră, a zis. Poate că sunteți un înger.

— De fapt, sunt scriitoare, dacă vă vine să credeți.

— Serios?

— Da, chiar așa.

— Și asta-nseamnă c-o să scrieți despre mine?

Am dat din cap și brusc m-am simțit mai puternică. Povestea lui avea să fie a mea, iar a mea avea să fie a lui. Aveam să ne reamintim, unul prin celălalt și unul pentru celălalt. Nu eram niște străini și nu eram pierduți. Nu eram singuri.

— Da, i-am zis. Asta o să fac.

Iar apoi l-am lăsat jos și l-am ținut strâns de mână, în timp ce ne avântam înapoi, val după val, înspre barca albă.

Note

55. Fără prieteni (engl.).

56. Termen de alint inventat de Hemingway pentru pisicile lui, *cotsies*, care apare în numeroase texte biografice, precum și în scrisorile dintre membrii familiei. Poate fi tradus foarte aproximativ prin „pionsicuțe“, un diminutiv la plural, ușor deformat.

57. Office of Naval Intelligence (ONI), serviciul de informații al Marinei SUA, înființat în 1882.

58. Mică insectă fără aripi (*Lepisma Saccharina*), care trăiește în locuințe.

59. Decorație instituită în 1940 de Regele George IV, recompensând actele de eroism ale civililor.

Epilog

În dimineața de după Plaja Omaha, am fost descoperită și arestată pentru pătrunderea într-o zonă de război fără nici o autoritate sau aprobare. Poliția militară mi-a luat documentele de călătorie și m-a trimis înapoi la Londra. Pe drum am început să scriu la articolele de trimis la *Collier's*, dar continuam să fiu fierb de furie. Fusesem corespondent de război de șapte ani încoace, în Spania și în China, în Finlanda, Italia și Cehoslovacia. Eram mai calificată ca oricine, iar acum nu puteam să-mi fac treaba și nici măcar să rămân în Europa decât dacă dezertam. Dar aveam să rămân eu cumva. Trebuia. Ce altceva să fac?

Pentru a ajunge înapoi în Franța, mi-am folosit farmecele ca să călătoresc împreună cu un regiment canadian, unde nimeni nu părea să fie deranjat de prezența unei femei, câtă vreme flirtam cu ofițerii potriviți și făceam față înnoptării în câmp sau aruncatului în ce șanțuri nimeream, atunci când planau pe deasupra noastră avioanele nemțești. Mai târziu aveam să aflu că funcționau și minciunile și lacrimile, un logodnic inventat pe-un front sau altul, pe care trebuia să-l văd pentru ultima oară, fie ce-o fi. Mi-era greață că trebuia să-mi pavez înaintarea cu laude și vorbe dulci, în timp ce nici un bărbat cu experiența mea nu trebuia în veci să se coboare și să facă asemenea lucruri. Dar când a ajuns în sfârșit la mine ultimul număr din *Collier's*, a fost mare lucru să văd numele meu și-al lui Ernest în caseta redacțională, unul lângă altul, cu titlatura de „Corespondenți speciali pentru Invazie“. Îmi publicaseră articolul despre Ziua Z și aveau să continue să publice tot ce le trimiteam, știam, dacă reușeam să ajung acolo.

Ziua Z fusese începutul sfârșitului, iar acum ajunsesem la mijloc, încă mai erau multe drame de văzut. În Florența, coloanele medievale ale Ponte Vecchio se ridica în ruine⁶⁰, în timp ce soldații germani și britanici se luptau pe viață și pe moarte, pe străzile ce ardeau rând pe rând. Palazzo Pitti era plin ochi de refugiați, iar morții umpleau parcurile, neîngropați, căci toate cimitirele le aparțineau încă nemților.

Până la jumătatea lui august, mă adaptasem în cadrul regimentului canadian care se îndrepta spre nord pe coasta Adriaticii. Scriam în timp ce înaintam, trimițând poveștile acasă și întrebându-i pe toți cei întâlniți despre viețile lor și despre cum credeau că arată viitorul acum, când războiul luase în sfârșit un alt curs. Uneori mi se răspundea cu niște priviri pustiite sau cu o neîncredere pură, dar cel mai adesea vedeam îngrijorare pentru cei care încă luptau, fiindcă ce-ar fi putut fi mai rău decât să mori acum, când sfârșitul era atât de aproape și casa era un lucru palpabil?

Nu m-am gândit niciodată să mă duc acasă, fiindcă eram mai mult ca sigură că nu mai aveam casă. După Londra, adică de luni de zile, nu mai promisem nici o veste de la Ernest, nici o scrisoare, nici măcar o telegramă furioasă care să mă provoace. Căsnicia mea era cu siguranță terminată, dar nici unul dintre noi nu o spusese în cuvinte. Când am ajuns în sfârșit la Paris, am aflat aproape imediat că el ducea o viață de lux la Ritz, pe care pretindea că el îl eliberase. Și, din câte se părea, nici nu era singur. În camera alăturată era o jurnalistă extraordinar de drăguță, pe nume Mary Welsh, care publicase niște articole, în calitate de colaboratoare, în *Time* și *Life*. N-o cunoșteam și nu voiam să mă gândesc că Ernest putea avea o legătură cu cineva atât de repede, și încă exact în felul în care fuseserăm noi la Florida, când ne îndrăgostiserăm. Era prea mult și riscam ca vestea să mă dărâme, așa că mi-am găsit o cameră cât mai departe posibil, în alt hotel, și-am încercat să mă țin ocupată, și vie, și dreaptă.

Unele părți din Paris erau atât de puțin schimbate, încât ai fi zis că nu se întâmplase nimic. Puteai să te plimbi pe malurile Senei, unde buchiniștii nu-și trăseseră storurile la micuțele lor chioșcuri, și să numeri fiecare pod frumos și intact, simțind razele soarelui pe față și spunându-ți că ocupația nu fusese decât un vis groaznic. Sau te puteai întoarce ca să-i cauți pe cei flămânzi, care niciodată nu erau prea departe, sau pe cei rătăciți, care erau pretutindeni. Femeile rătăceau prin cimitire, căutând pe pietrele funerare numele soților lor dispăruți. Zeci de mii dispăruseră în timpul Ocupației, cel mai probabil torturați, împușcați sau abandonați la marginile orașului. Într-o cocioabă care abia se mai ținea, din Montmartre, m-am lăsat pe vine ca să văd mai bine cuvintele RĂZBUNĂ-MĂ scrijelite pe scândurile ușii, și-am plecat cu ochii scăldați în lacrimi, sperând să existe o cale să fac asta.

Venea toamna și nu se găsea cărbune pe nicăieri, iar mâncarea era foarte puțină. Cafea bună încă se mai putea bea în centrele de presă din Hôtel Scribe, lângă Operă. Toate articolele pe care le transmitem trebuiau aduse aici pentru

cenzură, și deși la început m-am temut că voi fi respinsă sau mai rău, din cauză că n-aveam acreditare oficială, toată lumea avea griji mai importante pe cap. Intram și ieșeam pe furiș și uneori mai auzeam fără să vreau câte ceva despre Ernest. Se părea că plecase de curând din oraș, cu Regimentul 22, într-un convoi care se îndrepta spre Belgia, străbătând terenuri minate, pe lângă blocade și nemți ascunși prin tranșee. Unii ziceau că nu doar transporta arme, dar le și folosea. Alții își dădeau cu părerea că dacă se află riscă să ajungă la curtea marțială și să i se retragă acreditarea.

Era greu să nu-mi fac griji pentru el, deși felul în care se purta era nesăbuit. Dacă chiar intenționa să ajungă în Germania, asta era periculos și pentru un civil, dar lui nu părea să-i pese deloc, el nu voia decât să facă pe soldatul, să patruleze și să-și riște viața. Era surprinzător să-l văd mânat de atâta curaj, când de ani de zile nu făcuse decât să insiste să rămână în Cuba și să-și vadă de treaba lui. Acum ceva îl îmboldea și nu mă puteam abține să nu mă gândesc la asta și să nu mă întreb ce-i făcea rana de la cap i se vindecase și dacă dormea. Mi-am dat seama că era încă înrădăcinat în mine. Mintea mea știa că totul se terminase, dar inima nu înțelegea, sau dacă o făcea, atunci o făcea doar în ultima clipă cu puțință.

Peste câteva luni, am primit la hotel un bilet grăbit de la Ernest, prin care mă invita la cină. Am ezitat, dar până la urmă mi-am zis că de-acum chiar venise vremea să discutăm, și-n plus nu mă oprisem niciodată pe de-a-ntregul să mă gândesc la el și să-mi fac griji în privința lui. Am acceptat fără nici o tragere de inimă și am căutat să mă îmbărbătez mergând până la restaurantul de lângă hotelul lui cu paltonul deschis, bătută de vânt, sperând să capăt puteri până ajungeam acolo. Dar n-ar fi trebuit să mă deranjez. Când l-am văzut, m-au năpădit iarăși toate senzațiile imposibile, începând din genunchi și urcând în mine treaptă cu treaptă, până când am auzit un bâzâit în urechi. *N-ar trebui să mă aflu aici*, mi-am zis imediat. Încă nu eram destul de puternică, asta dacă aveam să fiu vreodată.

Stătea pe o banchetă rotundă și comodă, cu un grup de oameni pe care nu-i cunoșteam, și nu s-a ridicat când m-am apropiat. Voiam s-o iau la fugă și să nu mă mai opresc, să n-am de-a face cu nimic din toate astea, dar a apărut un chelner care m-a forțat să mă strecor între ei și apoi mi-a pus în mână un pahar de șampanie. Am încercat să mă adun și să mă port normal, dar abia mă puteam concentra la conversație. Ernest îi fermeca pe oamenii din jurul lui cu aventurile sale din Pădurea Hürtgen, o bătălie sângeroasă în urma căreia muriseră peste

șaptezeci de oameni din batalionul lui. În timp ce vorbea, la început am văzut doar fanfaronadă și bravadă, însă sub această suprafață mai era ceva. O mică scânteiere în ochii lui, din vechea lumină. Se trezea la viață. Regăsise ceva, în tot acel risc, ceva curat și purificator care-mi amintea cum era el în Spania. Și asta m-a făcut să mă simt ușurată pentru el, dincolo de toate cele întâmplate.

— Ceva vești de la Bumby? am întrebat mai târziu, după ce admiratorii ne lăsaseră în sfârșit singuri.

Fusese plecat în luptă cu lunile și mă gândisem la el neîncetat, rugându-mă să scape cu bine.

— Da, tocmai am primit. E bine, sau măcar viu. A încasat un glonț, două, plus o grenadă. E în Nürnberg, într-un lagăr pentru prizonieri de război.

— O, Doamne. O să fie eliberat curând?

— Așa cred. Încearcă să nu-ți faci griji.

— Ușor de zis, greu de făcut, i-am spus.

Ochii mei i-au găsit pe ai lui, au poposit acolo și m-am simțit zguduită. Toate emoțiile s-au trezit brusc, iubirea și ura, speranța și disperarea, tristețea și încă și mai multă tristețe.

— Am auzit că ai o iubită nouă, am spus. Sper să fie potrivită pentru tine. Îți doresc mult noroc, Iepure.

Chipul i s-a împlânzit la auzul poreclei noastre, doar pentru o clipă, dar apoi Ernest era iarăși departe, privind lung altundeva, crispat, în timp ce inima i se închidea cu un pocnet mic.

— Da. O să mă însor cu ea.

— O, am zis, încremenită dintr-odată. Atunci bănuiesc c-ar trebui să divorțezi de mine.

— Tu m-ai părăsit *pe mine*, nu uita. Iar și iar. Bănuiesc că-ți imaginezi c-o să te aștept ca un fraier.

— Ne-am părăsit unul pe altul, nu? Fiindcă ori făceam asta, ori ardeam până nu mai rămânea nimic din noi.

— Poate c-ar fi fost mai bine așa.

— Poate. Nu știu. N-o să știm niciodată.

A urmat o clipă prelungă, în care nu-mi puteam simți corpul suficient încât să mă mișc. Dar în cele din urmă am reușit să las jos paharul, cu degetele țepene, și să mă ridic cumva în picioare, să-mi recompun chipul și să mă îndepărtez cu mare grijă, încercând să nu mă fac bucățele, să nu țip, să nu urlu, să nu plâng. Mă simțeam mai singură ca oricând. Pârjolită, aproape imponderabilă și atât de

incredibil de liberă, încât mă întrebam cum de mai puteam rămâne în propriul meu trup.

Vreme de șapte ani știusem exact cine eram și ce conta. Acum nu mai aveam nimic. Nu soț și nu casă, nici cea mai vagă idee despre ceva de care să mă agăț și absolut nici un viitor în afară de asta, așa distrus cum era. Ernest avea să se întoarcă în curând în Cuba; sigur așa avea să facă. Și urma să o ia pe Mary Welsh cu el. Mi-am imaginat-o măturând prin casa mea, ca și cum ar fi preluat un cuib, unul pe care eu îl construisem cu mare grijă, cu mâinile și cu inima mea, pentru Ernest și mine. Avea să-mi golească biroul, să le dea alte nume pisicilor, să culeagă florile din capochierul meu și să le așeze într-o vază nou-nouță. Avea să treacă dintr-o cameră în alta ștergându-mă și n-avea să se oprească până când din mine nu mai rămânea nici o urmă, nici o dâră, nicăieri, nicăieri.

Bolnavă, străină, pustiită, am rămas în Europa, mergând în Belgia și-n Norvegia, apoi la Londra și-n cele din urmă în Germania, unde trupele Aliate tocmai descoperiseră lagărul Bergen-Belsen. De-a lungul verii și toamnei, auzisem vorbindu-se despre lagărele de concentrare, dar nu-mi venea să cred că asemenea lucruri chiar puteau exista. Apoi am întâlnit un francez, un refugiat care reușise să evadeze de la Treblinka și fusese martor la gazarea a mii de oameni. Mi-a povestit totul, cum simțise mirosul trupurilor arzând în incineratoare și văzuse chipurile demne și incredibil de curajoase ale celor ce intrau în camerele de gazare. În timp ce îmi povestea, tremuram de furie și scârbă și știam că părerea mea despre lume nu va mai fi niciodată aceeași.

Timp de doisprezece ani, sute și sute de mii de oameni înduraseră suferințe de nedescris, fuseseră înjosiți, chinuiți, uciși și mai rău de-atât, în vreme ce Aliații așteptaseră, ferindu-și privirea și iluzionându-se că totul se va termina în curând. Nu existau cuvinte pentru asemenea rău și orori, dar eu trebuia să mi le găsesc. Asta ar fi fost un soi de răzbunare, oricât de insuficientă.

Am plecat de la Dachau la Belsen și apoi m-am întors într-un Paris pe care abia l-am mai recunoscut. Era Ziua Victoriei în Europa și în toate bisericile băteau clopotele. Străzile dădeau pe dinafară de oameni care ovaționau, se sărutau, plângeau, își turnau vin pe gât. Mi-am croit drum printre trupuri până am ajuns la Hôtel Scribe, am dat de primul corespondent pe care-l cunoșteam și am plâns în brațele lui până n-am mai putut. Am stat până târziu, povestind ce văzuserăm, și apoi el s-a dus la culcare, iar eu mi-am scos carnetul și creioanele și m-am pus pe treabă.

A fost mai greu decât crezusem să-mi citesc însemnările, și încă și mai greu să mă uit înapoi la ultimele luni din viața mea, să înțeleg ce se întâmplase și să conștientizez pe deplin. Când îmi venea Ernest în minte, încercam să mă cufund iarăși în propozițiile din fața mea. Iar când mă gândeam la toate celelalte lucruri pe care le pierdusem – băieții, biroul meu scăldat în razele soarelui, Finca, fericirea și visul la fericire – știam că trebuia să găsesc o cale de-a rețeza legătura mea cu acestea, cu absolut toate acestea, chiar dacă astfel trebuia să-mi frâng singură inima.

Dar măcar o să-mi recapăt numele, mi-am zis, încercând să mă agăț de ce-mi mai rămăsese și descoperind că mă simțeam un pic mai puternică. Afară ovațiile continuau, cu dansul, cu clopotele fantastice. Mă simțeam ruptă de toate și-mi pierdusem orice speranță, însă asta era ceva temeinic, numai al meu. Un lucru foarte mic de la care s-o iau de la capăt, și tot ce știam să fac.

Gellhorn. Atât mai aveam acum. Foarte bine, primesc.

⁶⁰. Ponte Vecchio, singurul pod din Florența care a scăpat de distrugere în Al Doilea Război Mondial. Clădirile din ambele capete ale sale au fost însă distruse.

Nota autoarei

Martha Gellhorn avea să devină unul dintre corespondenții de război cei mai importanți și mai cunoscuți ai secolului XX, relatând practic despre fiecare conflict major vreme de șaizeci de ani – de la Războiul Civil Spaniol până la invazia din Golful Porcilor, din Vietnam în El Salvador și Panama, unde a tratat subiectul invaziei când avea vârsta de optzeci și unu de ani. De asemenea, în tot acest timp a publicat în total cinci romane, paisprezece nuvele, două volume de povestiri și trei de eseuri, fără a înceta să fie o călătoare însetată și pătimașă, explorând peste cincizeci de țări și având domiciliul în șase locuri exotice, între care Africa, Wales și Cuernavaca, Mexic.

Din câte se pare, Hemingway nu a iertat-o niciodată că l-a părăsit – a fost singura dintre soțiile lui care a făcut una ca asta. Ajunsă celebră, ea și-a petrecut restul zilelor evitând nu doar întâlnirile cu el în carne și oase, ci până și menționarea numelui lui. Fiind o persoană care își apăra cu ferocitate intimitatea, și hotărâtă să nu se lase afectată de bârfe, a refuzat mai cu seamă să fie văzută ca o „notă de subsol“ a vieții lui – sau a oricui altcuiva – și a detestat felul în care stilul ei literar a fost mereu comparat cu al lui.

Iar dacă transformarea poveștii lor de iubire – cândva atât de înflăcărată și intensă – în rivalitate profesională, sarcasm și trădare pare încărcată de tragism, mie și mai tragic mi se pare faptul că nici unul dintre ei n-a mai cunoscut fericirea alături de altcineva pentru mult timp. Hemingway a rămas căsătorit cu Mary Welsh până când s-a sinucis, în 1961, însă majoritatea biografiilor lui descriu căsnicia drept una nu prea fericită, iar Gellhorn (glumind într-o scrisoare cum că rolul de „contesa Tolstoi“ nu „o prinde“) o considera pe Welsh interesată și proastă. În 1954, Gellhorn s-a căsătorit cu Tom Matthews, redactorul-șef al revistei *Time*, însă parteneriatul lor s-a încheiat prost, peste nouă ani. Ea a declarat public că i se părea „plictisitoare“ căsătoria, însă în scrisorile către cei mai apropiați confidenți a mărturisit că s-a înfuriat când a descoperit că Tom avea o legătură de mult timp. Când l-a părăsit s-a jurat că „n-o să mai încerce din nou“, referindu-se la căsătorie. Însă eu bănuiesc că nu știa cum să fie într-un totu

ea însăși atunci când era cu un bărbat și că se simțea copleșită de solicitările carierei, în paralel cu cele ale vieții domestice. Strădaniile ei mi se par tulburătoare și veritabile, dar și extrem de familiare.

În 1949, Gellhorn a adoptat un orfan italian, Alessandro (Sandy), dar și această legătură a fost adesea neliniștită. În timp ce fiul ei se lupta cu greutatea, cu drogurile, încercând în zadar să-și găsească un țel în viață, ea se lupta cu nerăbdarea și cu o fire foarte critică. Au reușit să se înțeleagă, în cele din urmă, însă relația lor a fost lipsită de acea apropiere pe care o simțise față de băieții lui Hemingway, din preajma cărora a fost alungată până după moartea lui Hemingway, din 1961, sau față de fiul ei vitreg, Sandy Matthews, cu care a menținut o corespondență încărcată de tandrețe vreme de mai bine de douăzeci de ani și căruia i-a lăsat mai târziu în grijă documentele și proprietățile sale.

Gellhorn a detestat toate bârfele care au circulat întruna despre ea – că ar fi fost o diletantă, o cheltuitoare ahtiată după haine, una care vâna soții altor femei (deși, chipurile, ura sexul). Dar nu avea răbdare pentru toate prostiile astea. Ura mincinoșii și lașii, și de-asemenea nostalgia. Contemplarea trecutului o întrista, așa că se arunca înainte, către destinații îndepărtate unde putea înota singură în ape străine. Își iubea prietenii, iubea whiskey-ul de calitate și sec, singurătatea și priveliștile amețitoare, și cuvintele dezbrăcate până la os, în așa fel încât ele să spună cea mai adevărată versiune a adevărului.

Cea mai trainică pasiune a sa (în afară de dragostea pentru mama ei, Edna, steaua ei călăuzitoare) a fost munca. În 1998, la vârsta de optzeci și nouă de ani, era aproape oarbă și se lupta și cu cancerul, și nu mai putea citi literele bătute la mașina ei de scris veche. Punându-și cu multă grijă toate lucrurile în ordine, a ars grămezi de hârtii vechi (inclusiv scrisori de la Hemingway) și, folosind o pastilă specială pe care o păstrase anume pentru această clipă, și-a luat viața, așa cum făcuse și Hemingway cu aproape patruzeci de ani înainte.

Mi-ar fi plăcut să cunosc acel „bec de 1500 de wați“, cum o descria un prieten, emanând „vitalitate, siguranță, curaj absolut“. Îi admir vocea și viziunea, felul în care a protestat împotriva nedreptății, spunând poveștile oamenilor obișnuiți, și făcând acest lucru impecabil, cu o convingere absolută. Era deschisă și tenace, directă și ambițioasă. A trăit până la capăt la limită, fără să-i pese de riscuri sau de ceea ce avea de pierdut. Eroii ca ea sunt mereu prea puțini, asta dacă a mai existat vreodată cineva asemenea ei. Iar dacă am ridicat stiloul pentru a o descoperi pe ea, acum ridic un pahar de whiskey – sec, desigur – și închin pentru viața ei neasemuită.

Paula McLain
Cleveland, Ohio

Mulțumiri

De acum zece ani, când mi-a venit ideea să scriu *Soția din Paris*, cariera mea s-a schimbat pe deplin. De la cele trei posturi de profesor cu jumătate de normă și timpul pe furate petrecut departe de familie, într-o cafenea din preajmă, am ajuns să fiu un scriitor cu normă întreagă, cu birou acasă, cu cititori care sunt la fel de pasionați ca mine de personajele și povestirile mele și o întreagă echipă de oameni care se dau peste cap pentru ca fiecare carte să fie un succes. Încerc să spun ce recunoscătoare și *norocoasă* sunt pentru că am parte de încurajare, sprijin și încredere din partea multor oameni talentați și remarcabili.

Agentă mea, Julie Barer, mi-a fost alături de la începutul acestei călătorii minunate, ba chiar dinainte. Instinctul, îndrumarea și prietenia ei înseamnă enorm. Cartea aceasta îi este dedicată dintr-o mie de motive, printre care se numără și ziua în care și-a pus un costum roșu criminal și s-a dus să se bată pentru mine când era o miză importantă. Julie, ești neprețuită. Îți mulțumesc.

Mulțumirile mele întregii echipe de la The Book Group, o trupă și o familie extraordinară: Nicole Cunningham, Brettne Bloom, Elisabeth Weed și Faye Bender. Sunteți fantastici fiecare în parte, la fel și minunata Jenny Meyer.

Susanna Porter este editoarea mea de mulți ani, dar mă impresionează în continuare cu intuiția și dăruirea ei. Mâna ei se simte puternic în fiecare pagină din această carte. Și ea m-a făcut să fiu o scriitoare mai bună. Un mulțumesc este total insuficient, dar voi începe cu el.

Trebuie să le mulțumesc (iar și iar) multor oameni de la Ballantine Books și Penguin Random House pentru entuziasmul lor, pentru sprijin și munca excelentă. Kara Welsh, Kim Hovey, Susan Corcoran, Jennifer Garza, Allyson Lord, Quinne Rogers, Benjamin Dreyer, Steve Messina, Anastasia Whalen, Caitlin McCaskey și Emily Hartley. Sue Betz a făcut o redactare și corectură minunată și migăloasă pe manuscris, iar Dana Blanchette a pus textul într-o machetă absolut fantastică. Mulțumiri lui Paolo Pepe, Robbin Schiff și grozavului departament de grafică pentru munca lor nesfârșită și excelentă, și de asemenea le transmit mulțumiri Annei Bauer Carr și Debrei Lill, pentru coperta

aceasta splendidă, Ginei Centrello pentru investiția ei permanentă în munca mea, și întregii echipe de vânzare pentru că face în așa fel încât cărțile mele să ajungă în mâinile librarilor și ale cititorilor și în întreaga lume.

Le datorez multe Ursulei Doyle de la Fleet, minunata mea editoare din Marea Britanie; lui Susan de Soissons și David Bamford de la Virago / Little, Brown, Marea Britanie; lui Caspian Dennis de la Abner Stein; lui Michelle Weiner de la Creative Artists Agency și minunatei mele echipe de la Penguin Random House Canada și Doubleday Canada, mai ales lui Lynn Henry, Kristin Cochrane și Sharon Klein.

În timp ce lucram la cartea aceasta, am făcut o călătorie extrem de importantă pentru documentare în Cuba, pusă la cale de vechiul meu prieten și uneori însoțitor în călătorii, Brian Groh. Luly Duke, de la Fundación Amistad, ne-a fost de mare ajutor fiindcă ne-a pus în legătură cu oamenii potriviți, printre care: Esperanza García Fernández, curatoare a Camerei Hemingway de la Ambos Mundos din Havana; America Fuentes, nepoata lui Gregorio Fuentes, căpitanul de pe *Pilar*; și Gladys Rodriguez Ferrero, specialistă în Hemingway și fostă directoare a Museo Hemingway Finca Vigía. Ada Rosa Alfonso Rosales, actuala directoare a Museo Hemingway, a fost incredibil de generoasă cu mine în timpul vizitei, la fel ca întreaga ei echipă răbdătoare și utilă. Traducătoarea și ghidul meu, Aixa Roche Pozas, a fost o adevărată *comoară*: fiecare zi a fost o încântare. Alejandro Jose Acosta m-a ajutat cu traducerile excelente ale interviurilor și cu citirea documentelor de arhivă.

De-a lungul anilor, mulți prieteni mi-au dat un ajutor prețios și, sincer, nu le pot mulțumi îndeajuns: Lori Keene, David French, Greg D'Alessio, Sharon Day, Pam și Doug O'Hara, Brad Bedortha, Steve Reed, Beth Hellerstein, Michelle Lipp, Patti Henry, Laura McNeal, Eleanor Brown, Sarah McCoy, Becky Gaylord, Denise Machado și John Sargent, Terry Sullivan, Heather Greene, Jim Harms, Chris Pavone, Scott și Cherie Parsons, Karen Rosenberg și Nan Cohen. Scriitorii din grupul The East Side Writers – Terry Dubow, Sarah Willis, Toni Thayer, Charlie Oberndorf, Karen Sandstrom, Neal Chandler, Lynda Montgomery și Justin Glanville – mi-au fost mereu alături. Mi-e dor de voi!

Charlotte Fowler și Allie Lustig s-au ocupat ca lucrurile să meargă bine pe frontul de acasă. Să vă dea Dumnezeu sănătate! Fiul meu Connor a fost rând pe rând dădacă, a gătit, a plimbat câinele și-a făcut tot ce trebuia, a fost eroul meu în perioadele dificile, ușurându-mi realmente viața. Intra în fiecare zi în bucătăria unde lucram și unde se auzea la nesfârșit același album al lui William

Fitzsimmons. „Și lui ar trebui să-i mulțumești în carte“, mi-a zis Connor într-o zi, așa că iată: Mulțumiri lui William Fitzsimmons, fiindcă a fost coloana sonoră a mii de ore de scris.

Dragostea și mulțumirile mele pentru mama mea Rita Hinken și, de asemenea, uimitorului Tom Persinger, pentru licurici, pentru muzică, pentru luna de pe cer și pentru că soarta a aranjat să ne întâlnim. Ce am făcut? Copiii mei, Beckett, Fiona și Connor sunt niște oameni extraordinari și mă simt norocoasă să îi cunosc. Ei și surorile mele au însemnat și vor însemna mereu pentru mine acasă.

Despre sursele bibliografice

Scrisul meu este mereu un amestec de realitate și ficțiune. De-a lungul ultimilor zece ani, cât timp am fost complet absorbită de scrisul despre femei remarcabile din istorie, m-am bazat pe intuiție, sperând ca ea să mă conducă spre o anumită viață care să mă inspire sau, mai degrabă, să ajungă să mă obsedeze. Apoi m-am apucat de sarcina dificilă, dar și satisfăcătoare, de a cerceta faptele istorice consemnate oficial, pentru a găsi acea poveste din interiorul poveștii pe care îmi doream – și aveam nevoie – să o spun. Și această etapă este tot pură intuiție. Mi-am ascultat inima, iar apoi am avut încredere că mi se va alătura și imaginația. Și, la drum.

Știu însă că n-aș fi putut trece la partea visătoare, sentimentală, a realizării acestei cărți, fără materialele documentare absolut necesare, surse care stau la baza cercetărilor mele. Pentru asta le rămân îndatorată multor scriitori și biografi buni. Aș vrea să-i adresez mulțumiri speciale lui Caroline Moorehead, pentru remarcabila ei biografie *Gellhorn: A Twentieth-Century Life*, precum și pentru selectarea și publicarea corespondenței lui Gellhorn în *Selected Letters of Martha Gellhorn*, ambele volume fiind esențiale pentru ca vocea și povestea Marthei Gellhorn să prindă viață în cartea mea. De mare folos mi-au fost și volumele *The Hemingway Women* de Bernice Kert și *Hemingway and Gellhorn* de Jerome Tuccille.

A fost o plăcere și o revelație să citesc cărțile lui Gellhorn, mai ales *The Trouble I've Seen*, *A Stricken Field*, *Liana*, *The Honeyed Peace*, *The Heart of Another*, *The Face of War*, *The View from the Ground* și *Travels with Myself and Another*. Am descoperit și o piesă de teatru frumoasă, *Love Goes to Press*, pe care Gellhorn a scris-o împreună cu Virginia Cowles și care m-a edificat serios în privința vieții femeilor corespondente de război. Este și extrem de amuzantă, iar dialogurile sunt de calitate întâi!

Multe texte m-au ajutat să înțeleg situația politică foarte complexă din Războiul Civil Spaniol, precum și ce însemna să fii *acolo*, parte din luptă, iar printre acestea se numără *The Education of a Correspondent* de Herbert L.

Matthews, *The Starched Blue Sky of Spain* de Josephine Herbst, *Spain in Our Hearts* de Adam Hochschild, *Hotel Florida* de Amanda Vaill, *This Time a Better Earth* de Ted Allan și *Looking for Trouble* de Virginia Cowles.

Pentru o imagine complexă a vieții lui Hemingway, precum și a omului în sine, trebuie să-mi exprim mulțumirile pentru *Ernest Hemingway: A Life Story* de Carlos Baker, *Hemingway: The 1930s* and *Hemingway: The Final Years* de Michael Reynolds, *The True Gen* de Denis Brian, și pentru minunatul și extrem de tulburătorul volum *Hemingway's Boat* de Paul Hendrickson.

Citesc și recitesc mereu Hemingway, și de fiecare dată mai învăț câte ceva. Pentru acest roman, le rămân îndatorată cărților *Pentru cine bat clopotele*, *Insulele lui Thomas Hudson*, *Coloana a Cincea*⁶¹ și *A avea și a nu avea*.

În sfârșit, cred că este important să precizez că Gellhorn a mea nu este *acea* Gellhorn, căci cum ar putea să fie? *Acea* femeie este un mister, așa cum fiecare dintre noi este un mister pentru prietenii noștri, pentru familie și pentru cei dragi, și chiar și pentru noi înșine. Și totuși, nici c-aș putea s-o admir mai mult pe femeia pe care am descoperit-o în timp ce mă străduiam s-o înțeleg. Indiferent de părțile ei slabe, era o femeie incandescentă, un om cu adevărat original, iar eu n-o voi uita niciodată.

Pe parcursul documentării, au existat multe clipe când biografii se contraziceau între ei și locuri unde chiar Gellhorn avea scăpări de memorie. Unele, foarte mici. De exemplu, ea a călătorit în Finlanda cu un vas numit *Westernland*, după cum știm din declarațiile de expediție ale pasagerilor, dar în scrisori a scris *Westenland*. Ar fi fost ușor s-o corectez într-o privință sau alta, și fără îndoială că mulți scriitori ar fi ales să procedeze așa. Dar eu am hotărât că este mai important – și are o semnificație aparte pentru mine – să spun un adevăr personalizat și afectiv despre viața ei decât să fiu „corectă”. Indiferent de propriile mele erori, greșeli și idiosincrazii, sper ca din carte să răzbată atașamentul, admirația și simpatia mea pentru ea – și, de asemenea, pentru Hemingway.

⁶¹. *The Fifth Column*, singura piesă de teatru scrisă de Hemingway. Are o mare valoare documentară prin faptul că dezvăluie aspecte ale vieții ale lui Hemingway din perioada petrecută la Madrid în timpul Războiului Civil Spaniol și ale relației lui cu Martha Gellhorn.